

5 m 10 11

...

... de la Comp... de Granada D.

AMATI L V

SITANI MEDICI

PHYSICI PRAESTANTIS

fimi Curationum me-

dicinalium

No añade nada... d. d. d. d.

ICENTVRIAE IVAE

TERTIA ET QUARTA.

Cum Indice omnium Curationum et re-
rum memorabilium que in his

Censuris continentur

I
M
P
R
I
T
U
M

Por comission
delos Señores In-
guerdones porregi
estel libro por parte
de la Constadela
J. General Inqui-
sicion En 25
de Mayo de 1682.

LVGDVNE

Apud Gulielmum Rouillium
Sub scuto Veneto.

1565.

11
12

5 m 10 //

Del Colegio de la Comp. de S. P. de Granada. B.

AMATI LV-

SITANI MEDICI

PHYSICI PRÆSTANTIS-

simi Curationum me-

dicinalium.

No. 1. de nada. El Rey. de 1707

CENTVRIAE DVAE

TERTIA ET QVARTA.

Cum Indice omnium Curationum & re-

rum memorabilium que ipsis

Centurijs continentur.

I
N
V
I
R
I
T
E

Por comission
del Sr. Senor In
guardador Corregi
est el libro conforme
a la Censura de la
S. General Inqui
sicion en 25
de Mayo de 1683.

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium

Sub scuto Veneto.

1565.

Por amission de los 5^{ty} en que
h: drey en regi epe libro conpura
al expurgatorio del año de
1532. en Granada 27. de
Abril 1532. B^lo. de medrano

No hea que expurga de nu
vo por el expurgat. de 1640

ILLVSTRISSIMO ET
SAPIENTISSIMO VIRO, DO-
mino D. Alphôso Alencastrés,
supremo apud Lusitanos Com-
mendatario, Amarus Lusitanus
medicus, felicitatem & perpe-
tuam salutem optat.

ROMA M. Illustrissi-
me ac sapientissime Al-
pkonse, superioribus an-
nis me contuli, vt Iulio
III. Pont. Max. egrotanti opem fer-
rem: quo tempore dum illic moram
aliquot menses traherem, tu à Ioan-
ne Fusitanorum rege serenissimo, &
aquissimo, & tibi genere patruo,
ad eundem Pontificem Max. ora-
tor missus, illuc feliciter appulisti:
vbi cum aulam tuam frequētarem,
quāuis prius generis claritate mihi

notus esses, cognoui apprime virtutum, & sapientia tua praclara ornamenta. Nam solus hoc tempore tam claris generis stemmatis virtutes, & doctrinam coniunxisti: originem namque tuam ab Hispania & Britannia regibus coeptam, felicissimè illustrasti, in omnibus, enim bonis artibus illustris non solum appares, sed etiã in his quae mechanica vocantur, mirabiliter te ostendis instructum, ut in his te longo tempore exercuisse facile videaris. Præterea tuam in civilibus & domesticis rebus tractandis sedulitatem & diligētiam, in quibus quandam humanitatem cum insigni benignitate, & insita gravitate ostendis, ut cum te loquentem audirem, Alphonsum Aethestinum Ferrariensem ducē in Italia, aut Bragantia in Hispania ducem tuum patruum, virum prudentissimum, audire mihi viderer. Cuius rara vir-

tus &

tus & praclara gesta in hominum pectoribus sculpta adhuc vigere, nemo est qui nesciat: quae profectò GEMES eius filius primogenitus patruelis, & sororius tuus felicissimè amulatur, & ut decet imitatur, ut non solum principatus haeres sit tantum, sed virtutum omnium auitarum perfectus imitator splendeat. Tua vero tanta est animi magnitudo, ut cum in multis, tū in amplissima, quam Roma habes domo, multis & claris viris ornata, sumptu ingenti & uberrimo disposita cognoscatur: ut non facile dixerim, illius hoc tempore similem Roma inueniri, ad quam tanquam ad communē hospitium omnes viri boni cuiusque regionis se conferunt, ubi & foveantur & splendide accipiuntur. Vnde te omnes & laudant & venerantur, quod in te vera & Hispana benignitatis speculū Roma elucere videant.

Quas ob virtutes te Iulius Pont. vni-
ce diligit, ac maxime veneratur, te-
cumque honoris causa de rebus gra-
uissimis familiariter loquitur. Qua-
re his de causis maiora & grauiora ti-
bi negotia à tuo rege commissum iri
auguror. Nondum tamen consitui
vter felicior, an tu tali rege principe,
& consanguineo, qui te in ea loca mi-
sit, vbi cognita tua virtus tantum ti-
bi gloria pareret, an rex ipse te & cō-
sanguineo digno & fidelissimo mini-
stro sit. Cum igitur Roma olim tuam
benignitatem ac munificentiam fue-
rim expertus, à quo & domi acceptus
& mercede haud pœnitenda inuita-
tus, decreui tanta tua in me humani-
tati aliquo munusculo quoquomodo
respondere, vt norint homines tui ani-
mi clarissimam generositatem meri-
to à viris doctis celebrari. Quam
quidem adolescens magna spei

~~.....~~ DIONYSIVS, tuus vnicui

filius

filius, effusus (vt aiunt) habentis fortis-
sime ac studiosissime sequitur. Acci-
pe igitur vir illustrissima, fide erga
te mea seruitutis pignus, tenue licet:
quod si tua illa qua soles animi ala-
citate acceperis, profecto animum
meum ad maiora, & meliora tibi di-
canda posthac incitabis. Bene vale
doctrina & doctorum factor stu-
diosè, meque tuorum seruorum
numero adiunge. Anco-
na. Idib. Aprilis.

1554.

*

AMATI LVSI-
TANI MEDICI PHY-
SICI CVRATIONVM
MEDICINALIVM,

CENTVRIA TERTIA
nunc primùm in lucem edita.

*Curatio prima, in qua agitur de
hectica, simulq; de marco-
re, siue tabe.*

ROMANVS iuuenis, tē-
peratura biliosus, post
elapsam hyemē, in qua
à febribus grauiter cor-
reptus fuerat, & iam li-
ber videbatur, male ha-
bere cœpit, nam de capitis dolore que-
rebatur, male ad oblata se habebat, tu-
multuose dormiebat, nec se febricitare
dicebat. Huius igitur malas affectiones
inquirens, eum hectica febre laborare
deprehendi. Primò is in dies gracilior
cui corporis totius non solita ariditate
quad

euadebat. Secūdò, eius calor primo qui-
dem tactu mitis, processu verò acer, mor-
dax, siccus, cum quadam scabritie perci-
piebatur. Tertio, post assumptum cibum,
vna vel altera interposita hora, calor (vt
ipse referebat) ad horam illi intendeba-
tur: & pulsus ita esse attestabantur: quia
magnitudine & velocitate allato cibo au-
gebantur: indicium omnibus hecticis fe-
bribus proprium & inseparabile, vt sæpè
reperit Galenus libro primo De differ. fe-
brium cap. 9. & lib. De marcore, siue tabe
cōscripto, & decimo Methodi med. quā-
quam id omnibus febribus commune
esse, prædicto De diff. febr. dicat, de qua
re in scholio plura & lectu digna dicen-
tur. Quartò, cōtinuè febricitabat, tametsi
febricitare non se sentiebat, quia febris
hectica cum vniformis sit, & æqualiter
calore quodam miti ab initio ad finem
vsque semper affligat, & nullas habeat ex-
crescētias, aut insultus, accessionesve ab
ægroto non percipitur, imò illi quia con-
naturalis facta habitualis dicitur, sunt ta-
men huic febrī pulsus varij, prout pri-
mam, vel secundam, tertiamve speciē at-
tingit, sed cum hoc hecticis nunquam
adest nec magnus nec vehemens pulsus,
vt tradit Gale. lib. 3. De præcognitione ex

pulsu: nostro tamen aegroti pulsus ade-
rant non admodum debiles, cum qua-
dam tamen percepta duritie. Nam debi-
litas vehementem sequitur febris intem-
perantiam, durities autem ariditatem. Vt
tunc igitur venabamur, & coniectura as-
sequebamur, iuuenis hic primum gra-
dum, (vel si magis appellare placet, pri-
mam speciem) hecticae, & initium secun-
da ingressus erat, eius egestionis & vri-
nae, pinguedinem quandam praese fere-
bant, de quibus in scholia varia habentur.
Morbo igitur percepto, ac temporis
constitutione considerata (properabat e-
nim veris initium) sic curationem orsi su-
mus, vnum Galenianum ante oculos pro-
ponentes, ex libro decimo Methodi me-
dendi, de promptum, quod febris hectica
vt optimè curetur nullum vel minimum
erratum admittit. Quo fit, vt medicus in
eius curatione sollicitus admodum esse
debeat, aliter dubio procul cuncta quae fe-
cerit, pessum ibunt. Quum vniuersa curan-
darum hecticarum ratio, Galeno auctore,
in refrigerando & humectando, non so-
lum per ea quae intus sumuntur, sed etiam
per ea quae foris admouentur, consistat
operis precium erit, hic narrare ordinem,
quem pro hoc restituendo iuuenes ser-
uauimus:

uauimus: primo igitur eum in aere frigi-
do & humido decumbere fecimus, ad-
monendo vt eius cubile commodam ha-
beret latitudinem, & culcitra mollis es-
set, lana & non penna plena: ob cuius in-
aduertentiam nonnulli aestate in grauif-
simos incidunt morbos, ardentissimas
febres, & fixam, siue hecticam, vt filiae
Trauli ~~seculis~~ euenit, quae quia canie
eula vigente, supra culcitram penna con-
sitam dormiebat, in corporis totius ma-
ciem, & febrim hecticam lapsa est: quae
vel nullo labore, cum morbi causam de-
prehendissemus, libera euasit. stragu-
la quoque albissima sicut decet, & mi-
nimè sordida, quae saepe immutari de-
bent, quanquam id Teutones hodie Bar-
banti dicti detestentur, non solum in
hoc, sed quouis alio morbo, quos nos
sua barbarie hac praesertim in re deten-
tos, reijcimus, alias autem homines sunt
politici & ciuiles. Et vt autem de ijs
paucis dicimus, ita in caeteris, apparatus
decens sit suadeo, pro aegrotantis diui-
tibus vel paupertate. Cibus huic oblatu-
eisdem qualitatibus praeditus erat, qui-
bus aer: sed succi optimi, quem singu-
lis quatuor horis sumebat, semel ve-
ro hectica laborantes magna ciborum
ingerere

ingerere copiã, malum est: nam iis omnium pessimum est, præcipuè quod vires resoluerè potest: vt immo dicus cibus frequens motus, magnum exercitiũ, & similia. Erant igitur cibaria huic concessa, contusum ex carnibus caponum, pulloꝝ gallinaceoꝝ, hædi, & nonnũquam iuuenulæ bouis lactantis, nõ nisi frigidis seminibus apparatus: cui sæpè cremoris pisanæ tertiam partem misceri mandabamus: iis faciunt volucres montanæ, phasiani, perdiceps, francolini & similes, quanquam domesticarum carnes in hoc casu libentius admitto, sed iurulentæ carnes prædictæ, non nisi lactuca, aut malua, aut intybo parabantur. Nam cucurbita magnam in hoc casu prærogatiuam habet: quibus iurulentis carnibus oui luteum & album paucò omphacio concussa misceri faciebamus, veluti aromatata vice coriandrum viride, aut sicum pauculo croco pistum: cætera verò aromatum genera, vt venenum fugiebat: pisces porro petrosi tam marini, quàm dulci aqua natantes, à nobis lubèntissimè & liberaliter illi concedebantur. Sed fructus ex horarijs hoc tempore non comperiuntur: concedi tamen possent vua, ficus, melopepones, malapunica, cerasa,

pruna,

pruna, & similes. Ex sole autem siccatis enlargiebantur, pruna, cerasa, amygdalæ, pistatia. & pinea præcipuè saccharo parata: martij panes, semen melonis saccharo incrustatum, amygdalæ saccharo cooperatæ, & huius generis saccharo confecta bellaria, & tragemata. Potus, aqua hordei erat, aliquando verò vinum, & illud quidem pauciferum prædicta dilutum aqua. Cætera verò quæ ad res non naturales faciunt, quia consultò prætermittimus, ad medicamenta descendamus. Coincidunt febres hæcticae cum ephemeris in curatione: quod vtræque alterantibus potius quàm solutivis medicinis propulsantur: quo factum est, ægrotum hunc nostrum præter à cassia, & manna, ipsũ omnino abstinerimus: cum enim aluus adstricta est, & ipsam fluidam & obedientem reddere cupimus, molibus clysteribus id complemus, hieram, & medicamenta ex aloe, veluti cætera exiccantia medicamèta fugientes: morbus hic, cum potissimum à corde originẽ trahat, dein à iecore, aliquando verò ab stomacho, factum est, vt cum huius stomachum & iecur contrèctaremus, circa venarum mesentericarum regionem nonnullam persentirent tensionem, ad quam intendere iustum

iustum

iustum quoque erat: tamen si hectica febris simplex erat, putridæ non mixta, nec complicata. Primò igitur ut ager in auro biberet, sic paratum fuit. Recip. Pimpinellæ, endiuæ, cicoreæ, lactucæ, ana. m. i. hordei lib. mediam. florum borraginis, buglossi, violarum, rosarum, nimpheæ ana drachmam vnam, prunorum Damascenorum numero x. Mixariorum, id est, sebesten numero xv. In libris sex aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ quatuor, & per manicam traiciantur. R. prædictæ decoctionis vnc. iij. syrupi de cicorea simplici, nenupharini, ana vnc. i. misce, fiat syrupus, & quater iteretur, elapsis vero tribus horis, post syrupi potum, duo oua ex aqua rosacea tremula illi edenda modico saccharo resperfa concedebamus. Sequentibus vero alijis diebus horis, ad balneum ipsum traheremus, dulci aqua compositum, qua incoctæ hæc erant herbæ: malua, folia nimpheæ, lactucæ, violarum, endiuæ, cicoreæ, & simillium: in quo temperate calido balneo per semihoram morabatur, caput semper ab irrigatione cauendo. At quum à cortina, tina vulgò dicta, primò egressus fuit, eum totum frigidam aquam conspergi feci: suadet autem Galenus, decimo Meth.

Meth. medendi libro, quod hectica febricitantes, qui ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint dimissi, nihil iuuantur; ceterum, cum hic ægre aquæ frigiditate ferret, sequentibus diebus ex cortina eductum, calido syndone leniter ab assistentibus abitergi comendabam, & hoc vnguento illini. R. Oleorū nenupharini, violacei, de cucurbita, an. vnc. i. butyri recētis salis expertis vnc. i. & scū. cera alba, quantum sufficit, ad ignem fiat molle vnguentum, quo vniuersa eius membra unguantur. Huius porro vnguenti vice solet apponi vnguentum violaceum, rosaceum, nimpheæ, de lacte & medullis compositum, adiectis mucaginibus tragacanthæ, psilij, & seminum cydoniorum. Sed limitationes hæc solis oleis quoque fieri solent: At cum vniuersum corpus prædicto vnguento illini, dico, huius recur ex santalino, veluti cor ex nenupharino foueri, intelligatis velim. Nam os ventriculi cydoniorum oleo roborabatur, fieri autem solent pro corde & iecore alterando epithamata, quæ medici arbitrio parari possunt, nos tamen vnguentis prædictis opus compleuimus. Si quando tamen epithamata parari debeant, sic parentur suaderem. Pro corde, epithæ

epithēma refrigerans, & humectans.

Recip. Aquarum nenupharis, lactucae, violarum, rosarum. ana vnc. iiii. aceti optimi vnc. ij. camphorae scrup. ij. croci gr. iij. santalorum rubeorum drach. j. & s. specierum diamargaritonis frigidi. drach. j. Misce. fiat epithēma, & frigidum cordi ex panno rubro, vel zendalo, admoueat, & saepe innouetur. Pro iecore epithēma, Recip. Aquarum cicoreae, endiuiae, rosarum. ana vnc. iiii. aceti rosati vnc. j. & s. specierum diarhodonis abbatis drach. j. omnium santalorum. ana drach. s. rasurae eboris scrup. ij. Misce, fiat epithēma, quod iecori saepe admoueat. Caterum aegrotus noster cum post balneum inunctus lecto decumbebat, nostris monitis pro tunc non dormiebat, quia à balneo somnus maximè exiccat, vt meminit Galen. lib. 14. Methodi med. cap. 15. & libro 6. De tuenda valetudine. imò potius cum parum requieuit, illi cibum obtulimus, ac primo ex capi pulpamentis, contusum saccharo, amygdalis, & frigidis seminibus paratum exhibit, post quod eiusdem capi iurulentarum carniū nōnihil degustauit, & vltimo pino saccharato prandium clausit, & ex hordeo aquam ebibit, quandoque iulepo violacco admixtam.

Sequent

Sequentibus verò singulis quatuor horis cibum repetebat, quia quae corpora sicca & extenuata sunt, cibariis & longo somno humectentur, & reficiantur, decet. Sic enim noster hic aeger per quatuor priores gubernatus dies, quinto sequenti hoc ebibit pharmacum.

Recip. Mannae electae, vncias tres, in iura pulli gallinacci, lactuca altarati, q. suff. misce, quod per horam ante prandium hausit, & eo alius optimè respondit. Sequentibus verò diebus, ita à nobis gubernatus, intra mensem sanitati fuit restitutus. Singulis igitur auroris primo pisanam optimè coctam & saccharo bene concinnatam illi propinabamus: cuius vice quandoque amygdalarum colatum, nonnunquam verò integrum, hoc est, non colatum, veniebat, veluti capi aut gallinae iusculum lacve. Sic enim cibum immutandum pro aegrotantis appetentia suadet Gal. lib. 7. Meth. medendi. à cuius potu, duabus interpositis horis, ad balneum eum trahebamus: quale superius descriperamus, quanquam & capite verueccis, vel intestinis, aut pedibus optimè discoctis parati quandoque illud faciebamus, quo per mediam horam morabatur: & illico cum ab eo exibat, non aqua fri-

gida perfundi & irrigari permittebã. Sed tingi potius vniuersum eius corpus panino aqua frigida immerso, ac postea paninis calidis leniter abstergeri, & prædicto vnguento vngi mādabamus. De corde porro, iecore, ac stomacho, solliciti admodum semper eramus, prædictis cum vnguētis, tum epithēmatīs, ad solitam temperiem ea reducendo: à balneo verò cum parum requieuerat, lac asinæ vnius libræ pondere, recens emulctum, cum vncia vna vel altera sacchari fini permistum elargiebatur: erat autem asina ex qua lac sumebatur, boni habitus, crassa, florentis ætatis, nigri coloris, quãquàm color ad rem parum vel nihil faciat, sed hæc nigra erat, cuius curam. Galenus lib. 7. Methodi medendi, maximè optatam describit, & prosequitur: commendatq; optimis, sed precipuè frigidis & humidis nutrimentis asina hæc ala tur, & ab ea pullus quem lactat deponatur, cui lacti, Galenus mel miscendum suadet. Sed nos illius vice, ne in veniculo in caseum densetur, saccharum inspergimus. Cupit autem Galenus, illico post balneum vt lac egrotanti detur, cum maius inde iuuamen sequatur. Quatuor verò elapsis horis à lactis potu, carniū contusum modo à nobis citato, paratum dabamus

dabamus, nonnunquam pisces petrosos dulcis aquæ optimæ paratos: veluti iurulentas carnes, non nisi optimi nutrimenti & succi, cum quibus sepe testudinum nemoralium, & cancrorū fluuiatilium pulpamenta coquebantur, nam à testaceis marinis omnino abstinerebat. Super quæ nutrimenta, pino saccharatum, vel Martij panes, vel diacitonitem saccharo, & absq; speciebus paratum comedebat. At sex interpositis horis, iterum eum ad balneum trahēbamus, quia eo maximè oblectabatur: à quo extracto, & vt dixi, gubernato, iterum illi subito lac asinum dabamus: cui antea & postea quoque confectiones restaurantes dictas, offerebamus, quas liquidiori forma apparatus magis hoc in casu laudamus, quia citius concoquuntur, digeruntur, apponuntur, vniuntur, & assimilantur, quàm quæ solidiori formâ parari solent. Pluribus igitur diebus sic tractatus, sola hordeacea pauca cum rupleo violaceo mista aqua, in potu contentus bene se habuit: cuius vice postea vinum pauciferum, olygophoron dictum concessimus, ac intra mensem ex gracili & hæctico, crassus & rubicundus est reditus.

SCHOLIA.

Dicuntur febres hecticae, siue habituales vt refert Galenus libro primo De differentijs februm, capite septimo, quia firmæ atque fixæ perinde habitus sunt: vel quoniam corporis habitum comprehenderunt, sic enim partes solidas vocitant medici. Caterum febres hæ hecticae rarissima à principio oriuntur, vt meminit Galenus libro tertio De præcognitione ex pulsu, & eo magis in pituitosa & humidiori temperatura, adeo vt testetur ipse libro primo De differentijs febr. capite nono, quod nullus eorum qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit, vt eunque tamen se res habeat, Gal. vbi serio, & ex proposito de hecticarum gignendarum loquitur modis, eas aliquando à principio nullo præcedente altero morbo introduci tradit, pro quo scire licet, quod febres hecticae magna ex parte ardentibus febribus solent super venire vsque adeo productis, vt humorem in corpore cordis euentum absumpserint. Quæquam fieri etiam possunt manente adhuc humido, cordis corpus occupantes, & hinc includuntur, quemadmodum lucernarum flamma ex funiculo superstito adhuc in lucernæ oleo, hic autem vnus est modus februm hecticarum gignendarum: ad quæ hectica febres que ex varijs alijs affectionibus oriri solent, reduci debent, vt ex pituita, empie-

mate,

mate, diuturnis nobilium partium inflammationibus, diarrhæa, lienteria, colo, & similibus: quia ex harum oborta putredine caliditas præternaturalis, cordis corpus quoque occupat, unde febris hectica hæc oritur, citra enim corporis cordis apprehensionem hecticam febrem gigni est possibile, qua de causa febres pestilentes non pauca ab initio hecticae sunt: quia vtrisque communis sedes, cordis corpus est, vt meminit Galenus libro tertio De præcognitione ex pulsu, & hæc fortè præcipua est causa, & viri prudentissimi, ob quam pestilens febris à putrida differt: quia putridæ subiectam humores sunt: pestilentis vero, cordis corpus: cuius rei Galenus libris De diff. febr. nullam penitus mentionem fecit: caterum febres hecticae, à totius corporis vnaquaque parte ortum trahere possunt, potissimum tamen à corde initium habent, secundario à iecore, tertio vero ab stomacho: nam à pulmonibus rarissimè eas pullulare percipimus: quia continua flabellatione, vt meminit Galenus libro de Marasmo, refrigerantur. Secundus modus gignendarum februm hecticarum est, quando a principio, nullo præcedente altero morbo, febres hæ hecticae corpora inuadunt humana, & tunc similem cum ephemeris habent ortum: videlicet, aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis, aut longa contracta in balneo mora: aut huiuscemodi alijs

varijs, quæ longum esset percurrere. Sed huius generis hecticæ natura sicciore homines potissimum inuadunt, ac præsertim si temperiem etiani calidiorē sortiāntur, vitāque degerint in laboribus, vigilijs, curis, tenuiq; victus ratione, ac magis in æstate, statūque temporis calido & sicco, & loco consimili. Caterum, tametsi febres hæc in initio perceptæ & cognitione difficiles sint, curationis vero facilissimæ, successu vero contrario modo: eas tamen inuestigare & dignoscere docuit idem Gal. citata De diff. feb. lib. quem hic paululum interpretari, vt tyrones addiscant, non ab re fuerit. Si quis igitur febrī corripatur, quam præcesserant, consuetudine & procacitica cause, videlicet ira, vel tristitia, dolor ingens, vel immoderatus labor, aut ardens æstiuālis, vel huius farinae aliqua causa: tunc si febris ipsa ad sequentem extendatur diem, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore representet, talem hecticam futuram suspicaberis: quod si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donec tertianæ accessionis præterierit horus suspectas, nihilq; effatu dignum priori accesserit febrī, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exigua reliquæ primæ febris procedant, permaneantque cum ariditate corporis & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu vero acris, mordax &

licca:

ficca: huiusmodi febrem hecticam esse existimandum est, sed id indubitanter, si accepto cibo æger incalescere tradatur, quæ progressu temporis citò ad tabidam conuertetur, nisi rectè curetur. dignoscetur porro primi huius gradus in seculum lapsus, quum primum citata note potentiores fuerint redditæ: item quia pulsus debiliores, & duriores indies percipiuntur: quibus adde, quod medio primi gradus, & initio secundi, ea quæ per alium & urinam, mittuntur, pinguis sunt, a corpore colliquata, quæ temporis successu nõ amplius cernuntur: quia, adeps & moles carnes iam disfecerunt, & tunc prædura & ægrè liquabiles carnes exsiccantur, à quibus ob ariditatem nihil vel notatu dignum defluit, & tunc marasmus præualeat, certa ad obitum via. Sed iam nunc illustrioris doctrine gratia inquiramus, an Galenus tres hecticarū in sua doctrina perscripserit species, vel duas tantum, aut duntaxat vnā, per gradus tamē distinctam. In primis qui vnā tantum hecticarū speciem esse contendunt, huic inuicentur rationi: quia vt variæ sint species, varijs adherent corporibus, vel saltem distinctis subiectis opus est. At cum febris hectica corporis solitas partes cõprehensas habeat, vel potius cordis corpus, consequens est, eius vnica tantum esse speciē, si quæ tamē in ea cõperiuntur differentiæ, eas maiori vel minori tribuit exiccationi, numero tres. Verum

enim uerò, qui duas tantum admittunt species: huic innituntur rationi: quia quum febris heclica secundum in corpore vigentes humiditates fiat, & apud Galenum due tantum secunda humiditates circumscribantur, altera roralis, altera uerò innominata, glutinosa, merito appellanda: quia ut nutrimentum membris simile. tur, prius illis agglutinetur necesse est: fit in uerò due tantum species ad eius mentem reponantur. Porro qui hecticarum tres species, per tria corpora, siue subiecta, forma substantiali distincta, cum Galeno distributa admittunt, quum sententia ceteris cordatius loquuntur, ut ex ipsius dogmatibus in presenti indicauimus. Quamquam Paulus Aegineta maximus Galeni imitator, nihil de hac re, præter eius consuetudinem, operi suo inseruerit, forte Galeni dubium hac in re aduertens. Nos igitur rem ut decet, monstraturi, Galenum ipsum in primis adducamus ex libro decimo Methodi medendi, ubi heclica febris tres describit species, primam quando febris hæc primam partium humiditatem, ex qua nutriuntur depascit: secundam quando carni consumit: tertiam uerò, quando solidas populatur particulas. Sic enim pro coronide Galenus loquitur. Etenim primum eiusmodi febris primam partem humiditatem ex qua nutriuntur depascit, hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur autem car-

tantius

tantum ea que in musculo est: nam que in uisceribus conspiciuntur, non carnes, sed parenchymata nominantur: porro singularum particularum substantie moles ex tali maxime completa est natura, que perire & regigni possit. At uerò nec fibrosa, nec uerosa, membranosaue natura eandem generationem habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularium partium fibras à febribus malignis liquari: perinde ut carnes, quando animal ipsum priusquam hæc prorsus sint exiccatae interemerint. hucusque Galenus, qui ita clare & ob oculos tria genera febris heclicæ describit, ut nulla altera prorsus indigeat probatione. Nam primam speciem, siue primam genus, in propria quadam partium humiditate membra nutriente ponit, que humiditas, ros, siue roralis, humiditas membrorum porositatebus insita appellatur. Secundam speciem, in mollibus carnibus & pinguedinibus que facile eliquantur & consumuntur collocat, in qua forte gluten humiditate ab eo innominatam colligari intelligit, tertiana autem solidioribus, uel potius fibris, membranosis uel, ac uerosis particulis interesse tradit, que difficillime eloquantur, & tunc marasmus morbus incurabilis consequitur, pro curando si quis ingenium inuenierit, facile ingenium pro euitanda morte inueniet, ita enim se habet prima species & secunda ad tertiam, sicut porci domestici carnes ad apri, id est, syluestris porci quoque

b 5

carnes. Nam si cicuris siue domestici porci carnes, quae plerumque pingues sunt, ad prunas ad moueris, ex eis multum liquoruminis & pinguedinis defluere percipies, id quod à feri suis carnibus etiam si ad aequales prunas exassentur, effluere non videbis: sicciores autem syluestrius suis carnes sunt, & pinguedinis expertes, hoc verisimile esse, vel inuitis nobis qui artem medicam exarcemus, fateri habemus, quia prima & secunda hecticae specie vigente, multa pinguis & adiposa in egestionibus & vrinis a carnibus coliquata, mista percipimus: quae omnia succedente tempore delitescunt, & quasi ex toto consumpta non excernuntur, nec amplius apparent: vt ex Galeno quis depromere poterit, libro decimo Methodi medendi prope finem: ubi differentiam facit inter febres colliquantes, & marasmodes, de quibus vt summam dicam, ita habeto. Marasmodes febres ex earum sunt genere quae colliquant, sed in eo differunt, quod in ijs quae portio carnis colliquantur, ea semper vaporis vice digeritur: in marasmodibus vero, defluit in ventrem. Ceterum, vt superioribus verba neclamus, quod tres febres hecticae apud Galenum describantur species, scilicet quae ab eo libro primo De differentijs febrium sunt conscripta, & ita habent. quum enim naturalis cordis temperies primum euenit inceperit, nec nativa humiditas protinus abole-

atur, neque virtus plurimum laborat, sed primo fit velut quaedam efferuescentia humiditatis, quo in tempore facile est huiusmodi febrem sanare: tanquam nihil adhuc virtute perpeffa, tunc supple tu, prima erit hecticae febris species, & subdit textus ab Augustino Ricco Lucensi, viro doctissimo restitutus, deinceps & consumptio quaedam efferuescentiam sequitur, per quae verba, secundam speciem Galenus intelligit, & paulo inferius inquit: atque hac in longum protracta, & ipsa simularia corpora quae sunt cordis veluti elementa sicciora, & minus nutriendo idonea redduntur, in quibus verbis Galenus tertiam speciem exponit. Et vt verò Galenus ipse rem claram ac manifestam reddat, subdit, ac tantum virtus laborat, quantum siccitas ac caliditas in ipso corde inualuerit, quum altera exuperans ex se virtutem imbecillioerem reddere potuit, huiusmodi febris iam quodammodo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem, quae penitus curam non admittit, atque illam de qua paulo ante diximus: quae facillime in principio curari potest. Sunt autem & in hac latitudines multae, quoniam & dispositionis ipsius multae in eo quod magis ac minus diuersitates. Quae igitur equaliter distat ab vtraque, & ea scilicet quae exquisitè tabida existit, atque illa in qua nihil est adhuc tale, media, quodammodo se habet ad curationem,

dubio ad partes ambas inclinans moment.
 Quæ autem tabide proximior existit, est etiam
 periculo vicinior, quum quæ alteri primæ ma-
 gis adheret, non paruum salutis spem possit ad-
 ferre, ex ijs autem Galeni verbis, luce meridi-
 na clarius claret, ab eo hectica tres species signi-
 ri, de ea vero hectica quæ inter primam facili-
 carationis, & tertiam curationem non admittit
 tentem mediat, hucusque Gal. loquutus est, in
 qua plures latitudines reperiri evidentioris de-
 strina gratia tradit, quæ si ab utraque equali-
 ter mediat, media quodammodo se habet ad o-
 rationem: si vero tertia s. ibide dicta proxi-
 mior existit, est etiam periculo vicinior. & dif-
 ficulter curatur, si vero primæ magis adhae-
 rit, non difficulter curabitur. Hac enim in tu-
 tum cum tribus superioribus ex Methodo me-
 dendi decerptis speciebus conueniunt, non est o-
 go quod quis in hoc negotio anceps dubiusue
 inceptus euadat, quando in hanc eandem senten-
 tiam Aëtius Gal. quocque maximus imitato-
 eat, diuersimodo tamen, quum pro prima speci-
 secundam describat, & vice versa, pro secundæ
 primam, vt facile quis ex eius verbis deprehend-
 re poterit, quæ Sermone 5. sua medicina, cap-
 nonagesimo secundo, ita habet. Hectica, hoc est
 habitus nominatur febris, quum ad tantam
 immodestiam venerit caliditas præter naturam
 vt in habitum sit ipsius solida essentia similis

corporis cordis, & propterea ægre solubilem ha-
 bet structuram, primum igitur calor præter na-
 turalis eliquat, & resiccac, ac consumit essentiam
 in partibus, velut ex humore concertam, qualis
 est pinguedo & caro, deinde vero propriam hu-
 miditatem consumit, ex qua corpora nutriuntur,
 quæ sanè circumfusa est, ac instar roris dispersa
 circa omnes animalis partes, hinc autem transit
 ad carnosum genus, quod febris & membrano-
 sis partibus solidorum corporum insitum est, quod
 sanè discedentes coqui tollunt, fibras vero abij-
 ciunt. Exactum autem eius complementum in
 hoc est, si ipsa solida similium partium essentia
 sicior facta est, quando & tabida febris voca-
 tur. Hac Aëtius. Ex quibus liquido constat,
 tres apud eum hectica febris species, variè tamè
 à Galeni mète descriptas, reponi, sed id forte in
 causa est, quia Galenus vt de hac re diffuse lo-
 quutus fuit, ita admodum confuse. Auicenna
 tamè in ea præ cæteris clarius & luculentius lo-
 quitur, quum sen prima libri 4. sui Canonis, tres
 huius febris specie differentes gradus egregiè de-
 scribat, tres potissimum ex secundis humidita-
 tibus proponendo: quarum prima (vt ab eo in-
 nominatam prætereamus) ros appellatur, &
 illius Galenus quoque meminit, secunda cam-
 bium, tertia vero gluten, cum quibus hæc quo-
 que in hoc morbo similitudinem, vt ros in mem-
 bris ita se habeat, sicut oleum in candeia cõten-
 tum,

tum, & ita cambium, vt oleum funiculo imbibitum, & ita glutem, sicut funiculi extrema pars flamma exusta & torrida. Quum igitur ex tribus citatis humiditatibus, prior in corde, & consequens per vniuersa membra, rorali sparsa inflammatur, ac consumitur veluti olei candela contentum, tunc prima insurgit hectica species, quum verò calor febrilis intimus depascitur, & cambium occupat; quod veluti funiculo herens oleum simularur, tunc secunda euadit species que vt ex Galeno inibi Aucenna adnotat, magnas habet latitudines, scilicet principium, augmentum & statum. Et quum verò augmentum, sed verius statum attingit, febris marasmodes, siue febris tabida dicitur. At vero vbi res eo discriminis iam peruenit, vt nihil ex tali humore supersit, & gluten humorè depopulatur, tunc marasmus siue tabes absoluta, morbus vel idiotis & torporibus satis notus, conflatus est: quia quum primum pulsus & egrotantis calorè perpendas, eius videbis oculi immodicè concauos, ac veluti in fontem quasi recòditos exhausto iam vniuerso ipsorum humor, ita vt vsu, quibus palpebræ coheret, emineu cernatur. Sordes præterea in ipsis sicca ostenditur, & quedam veluti squalida dispositio, qualem maxime inest ijs qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt, quinetiam eis est coloris flos vitalis extinctus, frontisq; &

faciei cutis rigida ex siccitate, & squalida, sed sic affecti, frequenter palpebras contrahunt demittantium instar, non tamen affectus coru est somnus, sed potius vigilandi impotentiæ præmatic: sunt etiam illi collapsa, & concaua tempora: nihilq; in eorum corporibus cernitur præter cutim atque ossa, pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet, caliditas vero quum primo admouetur manus, lægida est, paulatim autè acredinem atque erosionem ostendit, ac magis quum tægendo plus immoraberis, quæ omnia in tribus seruauimus egrotis, altero vxore probi viri Ioannis Pauli Corsetæ Mediolanensis, altero fratre illius, ad quem in Ancona veredarius cū literis Roma directe diuertit, & in foro fontis habitat. Altero vero vxore Manuuelis Pinti, sed hæc hoc in morbo ingenti siti semper cruciabatur: ante obitum vero per mensem, eius vrina alba erat, in qua quedam sursuribus similima conspiciebantur, nõ nisi à carabibus eliquata. Signa proculdubio lethalia & mortifera, & eo magis quando crura tumens, & vngues recurui fiunt, & capilli decidunt, & fluxus ventris adest: cæcorum morbus is marasmus calidus & siccus est, ac ob id ab hectica senectutis, siue senecta ex morbo dicta differens, quia senecta ex morbo non ob caliditatem fit sed verius ob vehementem frigiditatem, ac immocicam siccitatem, quæ præcipue ijs quum secundum

naturam ad extremam senectam citra febrem perueniunt paulatim extincto in ipsis insito calore euenit. Sed nunc maiores elucidationis gratia scire decet, quod Galenus libro De tabe, siue Marasmo, capite sexto, tres marasmi species describit, alteram quam senectæ comparauimus, & præter humectationem rosui curatione calfactione indiget: alteram torridam, per hæticam intromissam, quæ præter quoque humectationem refrigerari postulat, cuius supra quoque meminimus: tertiam uero ex animi defectu proficiscantem, mistam curationem postulentem, de quibus omnibus lectorem ad predictum de tabe librum remittimus. Ceterum à marasmo de febre, morbo calido & sicco, qui per hæticam sæpe intromittitur, imò eum hætica tertiam speciem nominamus, sic discendum scire decet, quod tametsi marasmus incurabilis morbus ab omnibus dicatur, & nos qui quæ cum eisdem ita supra dixerimus, à Galenæ tamè summo medico, eius cura describitur, imò ex hoc morbo affectos nonnullos curasse homines meminit. Vbaldus. Abisis Amati, ne illud dixeris, putato & nos Galenum legisse, & eum perlestrasse, apud quem hoc reperiri tantum abest credam, quam quod ab nunquam prescriptum fuerit. Amatus. Ne exardescas Vbaldemi, & aures ut soles digne mihi præstare benignitas: nam & ego

Iuriscon.

Iurisconsultorum axiomate uti soleo, erubescimus quum sine lege loquimur, audi igitur, & Galenum nobiscum sentientem percipies. VBAL. Putato rem gratam & mihi non auditam auribus instillare meis, si modo, ut ais, rem instillaueris. AMA. Gal. lib. 12. Methodi medendi, ubi de balneis, hæticis conuenientibus agit, marasmo. confectos curasse tradit, hac tamen conditione & successu, ut febrili calore deposito, ingens illa siccitas, quæ ægri infestari solent, maneat, adeò ut ex marasmo morbo calido & sicco, marasmus frigidus & siccus resultet, quæ nos medici, ex morbo senium appellare solemus, & eo sic affecti ægri non solum plures dies, sed plures menses, & annos perdurare solent, ut ex Iuuenis historia inibi ab eo enarrata, doctus euades. VBAL. Quomodo eos tractat & curat. AMA. Ad balnea eos, quia debiles sunt, in sindone per quatuor iuuenes deferri mandat, & inibi ut decet tractari, ut tu signato loco percurrere poteris, porro quantum ad eorum victum attinet, iubet Gal. eo tractentur: modo, quo senes tractari solent, & cibis calidis & humidis vescantur, ut libris De sanitate tuenda amplius docuit, ad quos ipse lectorem remittit. VBAL. Sæpe Galeni locum illum perlegi, sed non ex animi attentione, ut ex eo hoc perciperem, sed raram est hac in curatione mihi perdifficile. AMA. Quid nam? VBAL. Quod vicecali-

ditatis, pro morbo hoc propulsando, à Gal. frigiditas introducitur, quæ siccitati iuncta in totâ vita contrariatur, ita vt magis prædictis qualitibus calidis & siccis videatur ægris perdurare posse, quàm de nouo introductis frigidis siccitati coniunctis. AMA. Sapienter ô Vbalidæ & argute proponis. verum enimvero vt Gal. interpretemur, aucti vt febrilis calor expellatur, per frigidâ medicamenta expellatur opus est, quia contrariorum contraria sunt remedia, non tamen ita intensa, vt post expulsum caliditatem, vbi frigiditas infixa in meat præcipue remediorum. Nam frigiditas antea in corpore ob spirituum & calidi innati potentem resolutionem compta mihi manet, vnde ægri ij tanquam sensibentur suadet Gal. minus autem morbi si marasmo affecti patiuntur, quando febrilis calor ab eis depositus est, quam quando caliditas febrilis siccitati coniuncta est, & hac de causâ Galenus sapientissimè pro marasmoide febri curanda febrilem calorem summo studio depnerere conatur, quo deposito, ad longius tempus ægri perdurant, quoad solide eorum partes reniti ad versus summam siccitatem valebunt.

VBAL. Pergratum sanè fecisti Amate dulcissime hoc indicare, & quum primum Fannæ fortunæ mihi propriam patriam peruenero, Funnenses medicos de hac re adortabor, & tuo nomine illis salutem dicâ. Sed ne quid in hac tractatione

tractatione desideretur, inquiramus, cur hectica laborantes calorem febrilem non persentiant, ad eò vt sepe loquentes eos, absque dolore mori seruemus, nos more nostro, absque ambagibus & verborum circuitu respondemus, calorem febrilem hectica innati calidi lares subintrasse, imò eius fontem ita sopitum habere, & oppressum vt calor innatus vincitur & superatus sit, cuius vires præter naturalis calor supplet, qui factus iam est, neque contrarietatem ullam habet, neque ullus de hac mirabitur re, quum viderit ipse, imbecillibus, & quibus pauculus inest innatus calor, æstiualem & præternaturalem calorem multum ludare; huius etenim rei exemplum est; quod in æstate exangues & debiles melius habent quàm hyeme. Plura verò si quis de hac re cupit; legat sequentem curationem in qua de equali intemperie agitur. Secundo, egrigio quodam dubio inquiritur Galenus inquit, in hectica indubitatum signum esse post assumptum cibum egrotum caloris incrementum sentire, & alterationem ipsam tandiu perdurare donec distributus cibus appositusque humectauerit cordis ariditatem, & ita euenire sicut calci, & lapidibus calefactis aqua respersis, sed dicit vir medicus studiosus, signum hoc non tanti faciendum, quia omnibus febricitantibus, post assumptum cibum, similem vel communem alterationem

fieri Galenus testetur libris De diff. febr. diff. ficile igitur per hoc signum febris hectica à putrida distinguetur. Huic proposito dubio, Galenus vir post Hippocratem admirandus tacite responderet, quòd medicus vt febrim dignoscat hecticam, non simpliciter signo hoc contentum euadere debet, sed multis alijs duntaxat iunctis, à nobis supracitatis. Porro Gentilis de Fulgineo, vir mea sententia doctus, & cuius lectioni olim ipse assiduus eram, eum apud Salamaticenses agebam, huic si rectè teneo, dubio sic respondet (nam eius opera cum nostra perampla & instructa bibliotheca, apud Antuerpienses reliquimus) quòd & si in putrida febribus post assumptum cibum calor febrilis intendatur, antea quoque intendebatur, id quòd hecticis euenire nullus vnquam vidit, aut percepit febribus, nisi cum eis alterius febris fuerit complicatio, vt Catharina Gondulana nobili Racusina, prima harum curatio, num centuria, euenisse meminimus. Item quò inter notas pro dignoscenda febre hectica, quò ab vrina desumitur, præcipuum est, vt omnes sententur medici, cur est quòd Galenus libro tertio De præcognitione ex pulsibus dicat, hecticarum febrim notitiam ex vrina inuestigari non posse, quum in ijs vrina anceps sit color, & sedimento naturali similis, vt in pestilentia diuturna sexcæcis euenisse Galenus ipse obseruauit.

seruauit, vbi medicos indoctos quoque carpit. Nos huic quoque dubio respondemus, initio febrim hecticarum earum præcipue quæ subintrarunt ephemerarum modo, neque vrinam nec pulsam, certi quicquam portendere, & hoc fortè eo citato loco Galenus intelligit, vt eius indicat phrasia, & dicendi modus, successu verò temporis, vrina maximum est signum, quum in ea plerunque sublimamenta quæ aranearum latas referunt & pinguedines, ac liquamenta conspiciantur, de qua dixit Hippocrates diuinus libro 2. Prædictionum, textu 35. si pingue de super natans aranearum speciem referat, damnandum est: indicat enim cõsumptionem, quanquàm à renibus vel vesica id plerunque decidat, suadet idem Hippocrates sequenti 37. textu. Nam & bona vigente valetudine, quandoque in vrina pinguedines hæ apparent, quas medici indocti detestantur, & in malam reueiunt partem, quum tamen caloris naturalis victoriam ostendant, vt huius rei testis est Galenus libro 4. De sanitate tuenda, dicens, at vbi sanguis concoctus est, hæc in vrina apparent, atque etiam nubecula quedam desuper tenues supersunt, veluti quòd in summo lacte colligitur, & quòd in summo refrigerati insculi concreuit. In ijs igitur vult Galenus quòd quum adeps & pinguedo ex sanguine bene cocto & elaborato fiant, consequens sit, eius aliqua portio super vrinam innatet, re-

ferens quale pinguioribus iusculis refrigerantibus supernatat, vnde Galenus cōmentario tertio in librum tertium De morbis vulgaribus e narratione 72. tradit, se per sepe vrinam vidisse colore & substantiam oleo similem, citratamen vllum egri detrimētum; in q̄o vero interin planē contrario, cum ipsius morbi concoctione aduertant ergo medicam artem exercentes, n̄ quū vrinam oleosam viderint, malū presagiat.

Curatio secunda, in qua agitur de aequali intemperie, & in aequali intemperie, quæ potius appendix dicenda superiorum scoliarum, est.

VT de hēctica sermone completus & absolutus sit, de æquali intemperie & inæquali intemperie agamus decet, proinde absq; proœmio, Hippocratis & Mathematicorum more, sic accipito. Aequalis intemperies, siue vniformis intemperies, solum in hēctica febre cōperitur, quū iam facta sit, & nihil inferi habeat. dicitur autē aequalis, quia æqualiter & vniformiter affligit, vniformiter autē affligit, quia nullam habet cōtrarietatem ex qua dolor, aut accessio eleuari possit vnde Galenus libro huic dicato negotio, De inæquali intemperie, ita de hēctica, siue æquali intemperie tradit. *Quam v-*

ro omne

ro omnes corporis solidæ particule excafactæ ad absolutionem iam sunt, eiusmodi febrem hēcticam Græci vocant, ceu non amplius iam in humoribus & spiritibus, sed in corporibus ijs quæ habitus rationem habent comprehensam, hæc doloris est expers, putantque qui ea feblicitant, omnino se febre carere, neque enim sentiunt eius laborem, omnibus scilicet eorum partibus æquē percafactis, sed & conuenit de ijs inter naturalis scientiæ professores, in ijs quæ de sensibus produnt: nec enim citra alterationem est sensus, neque in ijs quæ iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Itaque etiam hēctica febres omnes tum sine dolore sunt, tum nec sensu ab his qui ipsis laborant perceptæ. Non enim ex eorū particulis hæc agit, hæc patitur, quum omnes inter se iam similes sint reddite, ac vnicam habeant consentientē temperiem. Hactenus Galenus, qui mea sententia, ita clarè rem ob oculos ponit, vt pluribus non opus fuerit verbis, modo dictis hæc adiiciamus pauca, si in hēctica febre tãtum æqualem intemperiem reperiri diximus, nunc eam quoque in nonnullis pestilentibus inueniri dicamus: pestilentibus scilicet febribus, intelligatis

velim, quæ præcipuè cordis substantiam magis comprehendunt, & sæpè hecetica sunt, vt refert Galenus, libro 3. de præcognitione ex pulsibus, capite tertio, & quanto, quæ cum sic cordis substantiam occupant plerunque interficere solent, secus autem illæ quæ cordis contenta obsident, vt citato loco idem monuit Galenus: inæqualis vero intemperies ea dicitur, quæcunque inferi aliquid habet, vnde quia contrarietatem habet, ex ea dolor oboriri potest, & accessio & paroxysmus, vt omnibus ferè morbis præter hecticam euenit, quemadmodum meminit Gal. libro, De inæquali intemperie, & Marasmo. Cæterum, Galenus libro De morborum temporibus, inæqualitatem inter sex paroxysmorum tempora descripta enumerat, quam inter principium & augmentum in paroxysmo collocat, non minus quoque temperiem inæqualem reperiri tradit, in ijs præcipuè, quos frigus aut rigor inuadit, nulla subsequente febre, vt memoria commendauit libro De inæquali intemperie, quæ inæqualis intemperies, siue frigus, in nonnullis mulieribus, crudis & vitreis humoribus refertis, à nobis feruatatum est, nulla secuta febre, vt demum comprehensum sit, falsum esse id quod

Hippo.

Hippocrates & antiqui in hac re scripserunt, rigori febrem necessariò superuenire, vt quoque annotauit Galenus, & sui congerrones affirmabant. Plura verò qui huius tractationis legere cupit, Gentilem de Fulgineo percurrat, altera suarum extrauagantium quæstionum, ea præcipuè (si rectè teneo) in qua de febribus agit. Cæterum cum eius & similibus, hodierni medici stomachis delicatiores, respuant doctrinam, prædictis Galenianis contenti, nunc his superse-deamus.

Curatio tertia, in qua agitur de capitis destillatione, cum ipsius capitis ingenti dolore.

Reuereudissimi Cardinalis Farnesij, domus præfectus Titius, vir probus & doctus, quum quadam capitis mala intemperie afflitteretur, quam ex Germania contraxerat eo tempore, quo præfatus Cardinalis ad Cæsarem inuisendum contenderat, contigit quod cum varijs obrutus esset negocijs, & nunc calidus, nunc verò frigidus euaderet, humor ob malam inibi intemperiem congestus, intensissimum dolorem cum suffocationis

periculo repente efficeret. Nam ad fauces humor defluerat, quibus febris non admodum vehemens apparebat, grauius tamen totam noctem transegit, & in somnijs perdurauit, in aurosa vero ad illum vocatus, omnia citata contemplant, ac ob intensissimum dolorem quem grauius ferebat, de cephalica aperienda contendebamus. At ille timens venæ sectionem renuit, solo contentus clystere, cibum porro tota illa die nullum gustauit. Sed in nocte tribus à cœna horis, quæ parua vel nulla fuit, bolum hunc deglutiuit, & intra triduum sanus est factus, habet autem bolum sic.

Recip. Pulpæ cassiæ nouiter extractæ drachmas decem, agarici nouiter parati, drachmam vnam, pulueris hieræ Galeni scrupulum vnum, saccharo excipiantur omnia, & fiat bolus, quem prædictæ hora comedit, & eo multa egressit, & illico melius habere dixit, vt postea paucis adhibitis remedijs, ex integram sanitatem obtinuerit.

SCHOLIA.

De agarico in hoc bolo admittendo disputatum fuit. Nam ipse nequaquam iniucendum contendebam. Franciscus vero Nursinus, summe migeratissimus Romæ medicus, audacter illum adiuuans

adiucendum resagatus est, de febris autem incendio timor apud me erat.

Curatio quarta, in qua agitur de vlcere à morbo Gallico contractis, simulque de symptomatis obortis ob vini potum, inunctione unguenti ex argento viuo confecti.

Reuereudissimi Cardinalis Farnesij famulus iuuenis robustus, & qui in horto transtiberino platanorum ingentium, & citrearum arborum curam tantum habet, quum vlcere à morbo Gallico contractis scateret, & à multis tractatus incuratus maneret, illi multis antea peractis euacuationibus, vnguento ex argento viuo confecto, quinquies illinimus, qui præter varia emissa sputa, sanguinem per os reiecit cui symptomati bolum almeno ebibito occurrimus, & bene habuit, at quum vinum, quo illi interdixeramus, clam in magna biberet quantitate, denuo os illi inflatum est, & ipsius oris vlcera de nouo recrudescere cœperunt, imò expectore sanguis vt antea erupit quæ per os emittebat, tandem abstemius factus, & dictis innouatis, intra 40. dies bene sensit, sanitati tamen integræ colophonem addidit

addidit buxi decoctum per viginti dies
ebibitum.

S C H O L I A.

*Vnguentum quo is curatus fuit; prima Cen-
turia harum curationum medicinalium com-
peries, præcipue curatione 49 & 54 & 76
aduertendo tamen quod vbi plus gummofita-
tum & tuberculorum reperitur, plus pinguedi-
num vnguento addimus, vbi vero plus pustu-
larum, & vlcera, plus puluerum apponimus,
vt in hoc actitatum est egrotante. Cæterum
scire decet, lignum buxi europæis frequens, &
cerdonibus satis notum, lignum Guaiacum esse,
quod superioribus annis ex Perù & insulis in-
riter repertis asportari cepit, quod tamen ex
insulis is adfertur pinguis, & consequens ca-
lidius est, nostrum vero moderatiorem sortitur
temperaturam, ac proinde is qui calidiori sunt
temperatura, & morbo calidiori affliguntur
præcipue in æstate, liberalius eius decoctum
damus, Guaiaci decocti vice, nec enim inter si-
arbores hæc differunt, quam soli diuersi rati one,
nostrum vero hoc lignum buxum, vniçe tecum
plus insto calidum emendat, & sudore egregiè
euocat, vt sæpè experiètia compertum habuimus.*

*Curatio quinta, de podagra curata
sola præmissione.*

Doctor Castillius, vir probus, poda-
gu

*gra morbo familiari singulis annis per
duos aut tres menses affligi solebat, at
quum ante statutum tempus in quo cum
morbus inuadere solebat, per vomitum
purgaremus, factum est, quod quum per
tres, vt diximus, menses prædicto morbo
torqueri soleret, leuiter per tres dies ab-
eo tantum corripere, cæterum hic gra-
uibus & difficilimis in vesica obortis vi-
cerationibus, me absente, obiit, non sine
tamen multorum dolore, probus etenim
vir hic erat, & doctus.*

S C H O L I A.

*Solebat olim Galenus huiusmodi rebelles
morbos sola præmissa curatione depellere, quã-
doque sanguinis missione, quandoque purgan-
te adhibito medicamento, quandoque vero euo-
cato vomitu, & id plerumque veris initio, aut
eo tempore quo sol libram ingreditur, vt lib. de
sanguinis missione, & Methodi medendi sæpè
inculcat. Cæterum, quã varia sint medicameta
quibus vomitus proritur, nos tamen hoc sæ-
quenti utebamur, quo opus complebamur, &
eger ipse exacte absque dolore, vilo, & auarig-
tate aliqua vomebat. Sic autem vomitorium me-
dicamentum habet: Raphianum arundine cre-
bris & multis foraminibus perforamus, quibus
veratri albi & homi radices inferebamur, quæ
sæc transfixum per noctem sub cineribus calidis
manet.*

manere sinebamus, in aurora vero veratri radiculis extractis, ac proiectis, raphanum ipsum minutim concisum in oxymelitis lib. media, per quatuor horas macerari permittebamus. postea vero oxymelite à raphano percolato, eius duabus uncias, aquam ex decoctione anethi superinfunde bamus pondere vnius libræ: quem potum tepentem, quandoque ieiuno stomacho, nonnunquam vero à prandio accipiebat, & multa euomebat: octo autem diebus antè morbi decretum tempus, & eius aduentum solitum euomere incipiebat, quod non continuè, sed alterius diebus faciebat, & vomitù repetebat, & optime habebat: porro vlcerationibus vesicæ superuenientibus, vt audio sexagenarius obiit.

Curatio sexta, in qua agitur de medicamento quodam hæmorrhoidarum dolorem sedante.

Reuereudissimus ille qui ab hæmorrhoidù dolore grauitè cruciabatur, post multa & varia à medicis tentata præsidia, hoc remedio à nobis presentato vsus fuit, & breui ab illo infestissimo dolore liber euasit. Habet autè remediù hoc topicum, siue locale dictum medicamentum, quod extra admoueat, sic.

R. Arantiù pomù & id cultro excaua, in quo oleum rosaceum & pseudo nardi lauant

lauandulæ dictæ semina infunde, & ad cineres calidos admoue, & calidù applica, & sæpe innoua, est enim mirum.

Curatio septima, in qua agitur de ingenti capitis quodam dolore post oculum confossum superueniente.

Marius, vir natus quinque supra triginta annos, cum domi familiariter inter domesticos & amicos ageret, à Romano iuvene de repente percussus, per ampla quadam sica in capite vulneratus fuit, ex quo vulnere illi oculus sinister fuit cõfossus, à vulnere vero quinque interpositis diebus, de capitis grauissimo quodam dolore oculorum regionem cõprehendente conquestus fuit, adeò vt in oculi fouea pugionem infixum esse, & alterum foras saltare clamaret, ego vero præsens tanti symptomatis sæuitiã videns illico cephalicam venam cõfossam oculum respicientem secare iussi, sanguinisque uncias octo demere. At quum æger hac sanguinis missione melius, non tamen ex toto à dolore liber euaderet, secunda noctis hora post ventris cum balano respondentiam, totidem sanguinis uncias per prædictum vulnus effluere

effluere permisi, & confestim dolor ex toto euauit. Topica verò medicamēta parum iuuerunt: sed primo, ne silentio præteream, neque lector ignoret, æger bolum ex casia deglutit, & victus ratio subtilis admodum fuit.

Curatio octaua, in qua agitur de casu ab equo calcitrone.

D Alfonso Alencastrensis, supremus apud Lusitanos commendarius, & apud Iulium tertium pontificem maximum orator grauissimus, intra domum quam trans Tiberim habitat, ex equo calcitrone cecidit, ex casu in coctus versus spinam doluit, quem locum, etsi nullus in eo apparebat tumor aut liuiditas, nigritiesque, ex oleo myrtino, adiectis pulueribus myrtillorum & rosarum inungi feci, ac fascia optime fasciari, sequenti vero die, simili modo quàm eundem locum doleret, internam eiusdem lateris ubi erat dolor aperire feci venam, & ex ea sanguinis uncias quinque fluere, à qua sanguinis missione paulatim conualescere cepit, donec integram consecutus est sanitatem, porro ut arbitror, infelicia tunc affra domum illam respiciebant. I. O. S. E. P.

Cut

Cur sic? A M A T. Quia post huius Illustrissimi viri lapsum, interea cubiculo eramus occlusi, ut locum affectum contemplerer, & illi remedia adaptarem, ~~franciscus~~ Franciscus à Soto maiori, qui tunc post cenam à nobis discesserat, ab eius patruelo, Francisco Syluio, propè ostium interfectus fuit. I. O. S. E. P. Pape, quid audio? A M A. Ita res habet, I. O. S. E. Perceperas ne frater mi, cur ipsum interfecerat, A M A. Maxime, lis antiqua inter eos erat, de non contemnendo sacerdotio, & ut ipsi acerbant gentilicio, quod vulgò de Iure patronatus dicitur, ob quod ambo, ex Lusitania Romam venerant. I. O. S. E. P. H. Quomodo ipsum interfecit? A M A. Hæc missa faciamus, maiori ocio vacare oporteret, si hæc ad vnguem enarrare vellemus, nouit ea accuratius Fernandus à Turribus, nobilis vir Hispanus, & Reuerendissimi Archiepiscopi Salernitani nepos, qui eodem equulo, infelici cum iuene mortuo simul equitabat, & ambo, tunc, tunc tertia hora noctis post cenam à nobis discesserant. I. O. S. E. Quid tunc clarus, & regia stirpe ortus? ~~Alfonso~~ Alfonso, cum hæc domi sue facta videret, loquebatur? A M A. Ea ut est vir prudens, æquo ferebat animo, sed eius filius magnæ spei iuuenis, ~~franciscus~~

d

Dionysius, cum indignum hoc videret facinus, & misellum corpusculum tribus confossum vulneribus conspiceret, à la chrymms oculos temperare non valuit, sed præ cæteris ægius tantum malum tulit de cæcisimis iuxta ac sapientissimam Balhefar à faria; Orator quoque vigilatissimus: & qui tunc in Lusitaniã iter parabat. I O S E. Nōuit ne hæc sumitidis pontifex. A M A. Illico eadem nocte, & sequenti die publico præconio eulgatum fuit, quicumque traderet Franciscum Sylviũ quingentis aureis ducatis donaretur. I O S E. Fuitne captus? A M A. T V S. Roma non, sed extra urbem bis, & amicorum auxilio liber euasit, præcipue Senis, ubi in carcerem coniectus fuit. I O S E. Noveras ne Franciscum Sylviũ? A M A. Novarã, & mihi charus, ille erat amicus, a deo ut dum vixero, nunquam mihi è pectore decidat.

*Curatio nona, in qua agitur de febre
ri cuiusdam castri.*

PVer natus annos circiter octo, ex febre nostra decedit, agra, ex quo lapsu per octos tanquam emortuus iacuit dies, ad quem accedens ipse, protinus cum torque

conspexissem, & nullibi vulnus aut fracturam, luxationemve habere deprehendissem, ipsum in sindone, vino styptico immerso, & bene calido, ac paululũ manibus expressa obvolui, & in lecto optime cooperiri feci, quo remedio copiosissime sudavit, & sanus factus fuit. Est autem huius generis reinedium apud Hispanos in omni lapsu admodum frequens, & visitatum, ab scribentibus de casu & offensione prætermisum, quum tamẽ potissimum sit, si tamen æger ebibere pro tunc aliquid potest inter tam multa ab authoribus scripta, & ab Argelata in sua chirurgia citata, ad pulveres Mesue, capite de Rhabarbaro conscriptos, confugimus, quos in potu tribuimus, & ita habent. Rhabarbari boni acerbi, drachmam unã: mumia grana duo, rubeæ tinctorum, vel ut alijs placet, granæ tinctorum, granum unum & medium, omnia pulverizentur, & vino styptico excipiatur, & bibat porro vinũ stypticũ, in quo sindon imbuta fuit, sic conficitur.

Recip. Vini rubri, vel fulvi boni, libras decẽ cui superadde rosarum rubearum siccarũ, roris marini, summitatum myrti, an. manipulos duos, in cacabo vel caldario, ad ignem fiat decoctio, in quod

vinum fundon vel stragula immergatur. Et parum manibus exprimatur, & eo calido optime æger inuoluatur.

SCHOLIA.

Quomodo stypticum hoc vinum sudorem euocet, percumbatur optimus medicus, quum sua adstriptione id corpus constringere potius quàm dilatare ratio dicitur? Nos huius dubii respondentes, dicimus ita huic vino euenire, veluti oleo rosæ concinnato, & inde rosaceo dicto, quod ob contractam à rosæ stypticicatem, penetrantius fit, quàm per se oleum: sic & acetum ob partes constringentes, eius subtiliores impelluntur, & magis penetrat. Vinum igitur hoc per expiramenta ingressum commotos ex lapsi humores subtiliat & extenuat, quos sic extenuatos, & in vapores redditos, per expiramenta siue exiguos omnes corporeæ molis meatu (πύξες Græci vocant) natura eicit, qui postea in cute frigiditate condensati, in aquam vertuntur, & sudor resultat. Vel si magis placet, eas naturam vini stypticitate roboratâ, ad eum eos humores, qui membrum obsedere ali quod erit dispositi, transmittere, ex quibus sudor cõstruetur.

Curatio decima, in qua agitur de casu.

Morena Hispana, meretrix Romæ famosissima, cum domum instauratam facere

faceret, quam paucis antea diebus mille & quingentis aureis ducatis emerat, contigit ex quadam eius parte caderet, à quo casu vniuersum eius corpus cõrsum fuit imò varijs in locis signa quædam apparuerunt, quæ Græcis hypopiasmata, Romanis fugillata, & liuores ex ictu prouenientes, aut vibices appellantur. Ad hanc igitur accitus ipse, illico pedis venam, saphenam dictam, secare feci, sanguinisque uncias quinque fluere, à qua sanguinis missione pulueres prædicta curatione descriptos, ebibendos quoque illi dedimus, & stragula vino rebus stypticis confecto immersa, ac manibus expressa, eam obuolui fecimus, & cubili optimè cooperiri, quibus optimè sudauit, & intra quinque dies sana euasit, porro à vino ijs diebus semper abstinuit, & pro victu panatellam, vel panem lotum saccharo cooperitum, aut huius generis similem cibum accipiebat. Cæterum, vibi ces ex taphia ceræ mista, remedio, si Pli. credimus, Neroni satis familiari, breui ex toto euanuerunt. Nã & cerusa raphani succo excepta ad eadem multum valet, ut albumen oui per se, aut cõstringentibus pulueribus mistum, ut cætera alia varia præterea remedia, secundum varia tempora morbi adhibenda

SCHOLIA.

Huius morbi curationem prosequitur Gal. lib. 5. De cōposit. medic. per loca. cap. 1. ex quo paucula hic subiiciā verba, vt neoterici noscant quanto errore detineātur in ijs curandis vibicibus, quū illico morbi initio balauftijs, corticibus granatorū, myrto & alijs constringētibz reme dijs & potentioribus vtantur, quod quāā à Gal. alienū sit, & à vera curandi methodo, hac ipsa Gal. verba ex loco citato testātur, & ita habent, Dictū etiam antea à me est, quod ex discussorijs medicamentis in principio praestantiora sunt, quæ modicam astringendi vim complectuntur: qualia sunt rosæ, & melilotū: & crocus: non tamē ex eiusmodi pharmacorū numero est myrtus, vtpote vehementer astringens, quapropter ego nūquam ipsa vti audeō, praesertim si iam liuidis sit color sugillationum. Hactenus Gal. verba, per quæ satis percipitur myrtū à Gal. p̄ ijs curandis vibicibz vituperari.

Curatio undecima, in qua agitur, de quodam praceptis medicis non obediente.

Illustrissimus Dominus Camillus Columna, grauiissimis & sæuissimis morbis torquebatur, præcipuē capitis destillatione, nephritide, diuturna podagra, & chiragra, cuius curam suscipiēs ipse, omnia,

nia, vt decet, cum debito victus ordine describo. At ille omnibus astare: vel facturamēto, p̄mittit: Deus bone, vix sexrum ebiberat syrupum, ea intentione, vt per catapotia purgaretur, quando fraxina, & ostiacorum nescio quod genus pro arbitrio in cœna comedit, sed non sine culpæ pœna. Nam ea nocte ita colico & renū dolore afflictus fuit, vt cum mori domesticū crederent: in aurora verò ad eum accedens, vix ex nrula descenderam, quando eius plures clientuli omnia examellam mihi referunt. Sed eorum vniū cubiculariū, & qui victum porrigit, rem ex toto aperuit: Decet autē medicum priusquam ad ægrotum veniat, domesticos interrogare, & de eius statu ac dispositione percontari, quo facto raro vel nunquam aberrabit: hac enim via incedens Galenus multa præterita ægrotantibus obijciebat, quæ tanquam milita cula ab eis habebantur, ac postea maior cum animo sese illi conactēbant, vt ex libro De præcognitione facile quis iudicare poterit. Quum igitur eum conuenirem, ac ipse de symptomatis nocte antea habitis conquereretur, ego tanquam rei inscius simulato, alioqui queritās vnde hæc euenire poterant. ille verò omnino

ignorare respondebat, ego verò in victu ipsum peccasse contestabar, & cum rem ex toto tenerem, quidnam in cena nocte præterita accepisset, inquit, ille nihil noxij aut mali succi respondet, tuac hominem rogo, quid illud sit singulatim recenseat. Ille, primò capi carnes, à quibus omnino abhorreo, gustare cœpi, ait: dein friza oua mihi apposita sunt, quæ tantulum gustavi: demùm ex ostracodermis vnum vel aliud genus, lubentissimè comedi, asserit: tunc ego submissa voce, hæc promissis respondere, aio, ac venia demandata recessi, non rediturus ad illum, tametsi vnum vel alterum ex suis castris mihi dono daret. Nouit hæc summus pontifex, nouerèque plures reuerendissimi cardinales, ac alij principes Romani.

S C H O L I A .

Languens medico obedire debet, vt mandauit Hippocrates primo Aphor. & libro primo De morbis vulgaribus, vnde qs qui medicorum præceptis non obsequuntur, medicinali consilium dandum non est, vt suadet Galenus libro De sanguinis missione, & sexto De tuenda valetudine, & primò De diebus decretorijs: nec enim apud me pecunia, quas illi strisimus vir hic mihi liberaliter elargiebatur,

santiss

tantum vnquam valere, vt eas artis medicæ nobilitati & excellentiæ anteponebam, sciens vtique, quòd sapientiæ propter seipsam expendenda est, non vero propter lucrum, vt suadet Galenus, libro illo, cui titulus est. Quòd optimus medicus sit & philosophus, & secunda Methodi medendi, veluti sexcentis alijs locis.

Curatio duodecima, in qua agitur, de colico affectu, simulque de lupino stercore.

Nobilis Romanus, qui prope capitoliū nō procul ab Ara cœli cœnobio lignipedum Franciscanorum habitat, colica affectione grauissimè torquebatur, ad quem plus minus, quinque vel sex medici inuisendū venimus, contra quem dolorem cum multis & selectis medicamentis vñ essemus, præcipuè per clysmos iniectis, nullum præstantius, aut diuinius remedium pro eo propulsando inuenimus, quàm lupi intestinum, in pollinem etenim redactum, & vnerosò exceptum: ac calidū epotum, breui opus suum contulit, & ipse æger sanus euasit. Current igitur medici intestinum hoc apud pharmacopolas semper vt habeatur.

SCHOLIA.

Lupinum stercus candidum, quale vbi ossa ederint, lupi excernere solent, præcipue super vepres, spinas, frutices, & procereores herbas inuentum, Galenus decimo libro De facult. simpl. med. non solum cum vino ebibitum, sed ilibus appensum vinculo confecto ex lana vni à lupo laniata, aut ex cernina pelle, summi operi colicis affectis prodesse tradit. Auicenna vero sen sext. adecima, libri tertij canonis, capite decimo quarto quarti tractatus, lupi intestinum exiccatum magis quam eius stercus laudat, id quod hodie & sæpe experientia, ita esse à nobis comprobatum est: sic enim Auicenna citato loco tradit, & dictum est, quod corpus intestini Adib cum exiccatur, & teritur, est magis vtilimum iuuamentum quam stercus eius, & illud quidem non est longinquum, hactenus Auicenna. Super cuius verba animaduertendum duximus, quod Adib apud Auicennam in vniuerso suo canone, pro lupo accipitur, & conferenti ea quæ à Galeno de lupo, & eius membris, ac iuuamentis inscribuntur, cum in qua ab Auicenna de Adib traduntur, notum euadet: cum tamen vera Adib apud Arabas longe aliud animal sit à lupo, & repote gregale, apud Africam frequens, quod est: & n. ap. itudine, inter lupo & vulpem cernitur, animal in totum iners, adeo vt rectum sibi capiat

captare nesciat, sed præda à leonibus derelicta plerunque vescatur, qua de causa leones semper comitatur, de quo latius à nobis super Dioscoridem proditum est.

Curatio decimatertia, in qua agitur de nonnullis, quæ ex Lusitania Romanam venerunt, & ægrotarunt.

Dui Alfonso Alencastrensi, famuli & serui, qui ex Lusitania per nauim Romanam venerunt, ferè omnes ægrotarunt, & febribus varij sunt vexati, sed debitis adhibitis remedijs, omnes per nos adeo sanitati sunt restituti.

SCHOLIA.

Ægrotarunt ij, sed non aeris varietate, quippe Vlyssipponensis aer, à quo ij soluerant, non multum à Romani aeris qualitibus distat, quinto autem in climate Roma vrbs antiqua situatur, adeo vt per eam parallelus denominationem accipiat, & Ataxogwlin appellatur, Vlyssippon quoque eidem climati subiacet, imò vtraque eisdem ferè polares elevationes habent: quæ polares elevationes verè distantie sunt ab equatore, cum quanta est elevationis poli ab hemispherio nostro, tanta est Zenid capitis nostri ad equatorem æqua distantia: habet autè Vlyssippon, pluralis elevationis gradus ferè quadragesima, Roma verò quadragesima, vni quibus

quibus adde ea quæ medicus præcipue pro regionum, & ciuitatû, aut locorû venanda temperatûra seruare debet, scilicet quod *Vlyssipon* vrbs est occidentalis omnium *Hispanorum* consensu totius occidentalis plagæ clarissima, quæ in plano sedet, & eius plateas Oceanum mare præterlabitur, in quod aurifer *Tagus* paucis antea *stadijs* ingreditur, & nullis niuosis montibus afflatur, neque vllis sædis syluis, aut paludibus horridis inquinatur, non stagnis, non lacubus, non specubus, aut cauernis, à quibus halitus pestilentes oriri solent, & eisdem ciuitates plerumque infici, vt varijs *Italiæ* & *Graciæ* ciuitatibus contingit, imò potius in circuitu camporum fertiles habet, amœnissimos hortos, limpidissimos fontes, clarissimos fluuios, iucundissima vineeta, fertilissima pomaria, à quibus omnibus saluberrimus acris consurgit, summam temperiem in quatuor anni temporibus seruans, cum media vigente æstate, æstus non ita furit, vt homines torqueat, neque frigus hyeme ita riget, vt ad ignem homines confugere compellat: vrbs enim *Vlyssippo* glaciem aut niuè vidit, quæ diuina causa simplicissimis vestibus vel media hyeme nullis sulcitis pellibus vestiuntur: perflatur autem ciuitas hæc maiori ex parte suauissima inspirata aura ab Oceano, omnium rerum, vt *Hesiodo* & *Homero* placet, parente. Romæ quoque omnia serè *Vlyssipponi* tributa habet.

sed *Orientalis* est, quæ austrum quam septentrionem magis respicit: & ea de causa temperiem caliditate & humiditate superat, & ideo distillationibus, vt *Galenus* tradit obnoxia, quam *Tyberis* fluuius, olim *Albula* dictus, interfecat, & non procul in mare se exonerat, vt merito eandem cum *Vlyssipponi* sortiatur temperaturam: quo factum est, vt homines *Romani* cum *Vlyssipponensibus* & *Lusitanis* cæteris facie per similes videantur, imò vitæ longitudine æquales serè sint, vt paulò inferius docebimus. Cæterum, *Auerrois Cordubensis* libro secundo sui collectorij, hominum facies, & capillorum colorem considerans; quintum hoc clima, cæteris temperatius dixit, quod verum esse, quicumque septem climata, vel eorum maiorem partem perlustrauit, fatebitur, modò collationem climatis ad clima faciat, non verò vnus ciuitatis ad vnum clima: scimus autè nos, in vnoquoque climate loca temperata & distemperata reperiri, nam *Castellum album* nihi propria patria, & cuius *Prolemæus* meminit, æquè ab *Vlyssipponi*, & *Salmatica* totius *Europæ* celeberrima *Academia* distans, temperata est. *Guardia* tamen ciuitas illi propinqua, frigiditate ita pollet, vt media æstate homines in ea algeant, sed id illi ob prominentem montem, hodie ab stella dictum, euenire certius est quàm quod à me multis probari possit, qui

ex directo eam respicit, & ex niue qua semper
 albicat & scatet, elcuato flatu in eam inspirat:
 collato igitur quinto hoc climate ad quartum,
 multo plura in eo temperata loca reperiri quam
 in quarto, certo scimus. Proinde Hippocrates,
 (qui ob Coum ciuitatem patriam sibi charissi-
 mam, & temperie affectam, quartum clima
 teris temperatius dixit) in presenti parcat. Sa-
 mus autem nos, quartum clima plura loca in
 distemperata habere, vt vix habitari possint,
 qua de quinta climate minimè dici possunt,
 vt ex Ptolomæo, prima Asia tabula, quisque
 coniectare potest: si modo ea proprijs oculis &
 corporis sui iactura vnquam vidit. Hippocra-
 ti Galenus, vt solet, suffragatur, aphorib. lib.
 tertio, enarratione quartadecima, veluti lib.
 secundo De sanitate tuenda, Auicenna quoque
 sen prima primi lib. doctrine tertiæ, cap. primo,
 in quo de cõplexionibus disseritur, post æquim-
 ethialis habitationem, quam temperatâ esse ar-
 guratus est, quia nulla in ea aeris mutatio re-
 periebatur, sed aer potius similis toto in anni
 semper erat, quartum clima cæteris temperatius
 dixit, què Albumazar secutus fuit, & plura
 alij viri doctrina, & eloquio grauisimi, qui
 vnus fouere videtur Aristoteles libro secundo
 Meteororum, cum Græciam laudet, que ma-
 iori ex parte sub quarto climate sita est: quod
 vt tradit Auicna, huius climatis habitatores

non vruuntur, vt qui in primo climate, neque val-
 de calefcunt, vt in secundo & tertio, neque mul-
 tum frigesunt, vt illi qui sunt in fine quinti, vel
 alij latitudine remotiores, quibus addunt har-
 monicam rationem, qua docet, medium quartum
 climatis, vt pote medium locum inter septem te-
 nens, summum habere temperamētum, sed hæc
 tametsi à clarissimis viris prodita sint, ea tamen
 falsa esse hodie experimur, videntes vtique, Ra-
 dum ciuitatem, per quam quartum clima nomen
 sibi vendicat, & diu pōda vocatur, calidissimam
 esse, veluti ceteras ciuitates & loca in eo-
 dem contenta climate, quæ dubio procul tempo-
 riem per caliditatem excedunt. Sed age, esto quod
 sub hoc quarto climate habitatio sit temperata,
 vt Hippocrates dixit, & à nobis citati viri
 clarissimi credunt: inter quos Plinium quoque
 libro 2. Naturalis sue historie, adnumerare est,
 vel quod sub quinto climate temperatius vru-
 untur, vt Auicenna putat, & nos credimus, ha-
 bita ex eisdem experientia, vel vt Auicenna
 ait, sub æquatore temperatior sit habitatio, aut
 vt neoterici aliqui volunt, nullibi temperatius vi-
 uatur, quam sub sexto climate: dignum investi-
 gatione erit, an in ijs temperatis locis, homines
 longiori tempore vuant, quam in distemperatis, nos
 que situm hoc exposituri, ex Hippocrate primo
 scire facimus, quod hominum temperaturæ regionum
 naturis, ubi nascuntur, plerumque respondere solent,

ut apud librum De aëre, aquis, & locis sæpe inculcatur: quia ubi mutationes temporum contingunt frequentes, & plurimum inter se diuerse, ibi formas hominum, & mores ac naturas plurimum differentes reperiri, necesse est: ubi verò equalitas & vniformitas est, ibi homines æquales & temperati sunt: hoc autem argumento vsus Hippocrates, Asiaticos Europæis temperatiores prædicto in libro facit: Europæos verò Asiaticis magis distemperatos, scilicet bellicosiores: tum etiam quia Europæi suo iuri viuunt: Asiæ autem regibus & dominis sunt subiecti: quæ duæ potissimæ sunt rationes, quibus Hippocrates per totum eum librum titur. Sed primâ, utpote nobis nunc deservientem, percurramus: quæ indicat, hominibus tale inesse temperaturas, quales regiones, in quibus vitam degunt, sortiuntur. Sic enim Hippocrates citato libro inquit: dico quidem plurimum differre Asiam ab Europa secundum naturas omnium ex terra nascentium, itemque hominum: longè enim pulchriora & maiora omnia nascuntur in Asia, estque regio ipsa, hæc nostra multò mansuetior: sunt etiam hominum mores benigniores & cultiores: causa verò horum est temporum anni temperata iustitia, siquidem in medio solis exortu sita est ad austram, à frigiditate ac caliditate omni remotior: incrementum autem & benignitatem inde profi-

fici sci omnibus in confesso est, quum nihil sit præcellens & cogens violenter, sed per omnia equalitas vigeat: & cetera quæ huic negotio multum faciunt, & consulto prætermittimus, in quibus clarè percipitur, in regionibus temperatis, homines temperatos gigni, in distemperatis verò distemperatos, quam sententiam Galenus, ut Hippocratis maximus ampliatur, ita eam varijs in locis suæ doctrinæ exponit & ampliat, præcipue lib. 2. De sanitate tuenda, & ita pro compendio habet. Ceterum, dum proposui hominem eo corporis statu, de quo quæri non posset, obiter etiam regionem ipsius potestate mirum definiui, quum neque optimo temperamento, neque irreprehensibili omnino membrorum modulo corpus vllum in ijs regionibus quæ à temperamenti modo recesserunt gigni possit, quippe sicci, graciles, & veluti torrefacti, in aestuosis tractibus homines fiunt, rursus frigidioris plage incolæ, in equali temperamento visuntur, ut in quibus externa frigeant, interna impense caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Aegyptios, Arabas, ne per somnium quidem vsquam est vidisse id corpus, quod veluti Polylecti regula existit, cui in nostro situ non pauca similia videas, siquidem nostræ regionis quæ in latitudinem non paruum extenditur, id quod in medio habet, optimè sanè temperatum est, cuiusmodi patria est Hippocratis. Hastenus

vt apud librum De aëre, aquis, & locis sapè
 inculcatur: quia vbi mutationes temporum
 contingunt frequentes, & plurimum inter se
 diuersæ, ibi formas hominum, & mores ac na-
 turas plurimum differentes reperiri, necesse est:
 vbi verò æqualitas & vniuersitas est, ibi ho-
 mines æquales & temperati sunt: hoc autem
 argumento vsus Hippocrates, Asiaticos Eu-
 ropæis temperatioribus prædicto in libro facit: Eu-
 ropæos verò Asiaticis magis distemperatos, sed
 bellicosiores: tum etiam quia Europæi suo iure
 viuunt: Asiatici autem regibus & dominis
 sunt subiecti: quæ duæ potissimæ sunt rationes,
 quibus Hippocrates per totum eum librum vi-
 titur. Sed primâ, vt pote nobis nunc deseruien-
 tem, percurramus: quæ indicat, hominibus talia
 inesse temperaturas, quales regiones, in quibus
 vitam degunt, sortiuntur. Sic enim Hippocra-
 tes citato libro inquit: dico quidem plurimum
 differre Asiam ab Europa secundum na-
 turas omnium ex terra nascentium, itæmque
 hominum: longè enim pulchriora & maiora
 omnia nascuntur in Asia, estq; regio ipsa, hæc
 nostra multò mansuetior: sunt etiam hominum
 mores benigniores & cultiores: causa verò he-
 rum est temporum anni temperata sinistra, si-
 quidem in medio solis exortu sita est ad auri-
 ram, à frigiditate ac caliditate omni remotior:
 incrementum autem ex benignitate inde pro-
 ficisci

fici sci omnibus in confesso est, quum nihil sit præ-
 cellens & cogens violenter, sed per omnia æqua-
 litas vigeat: & cætera quæ huic negotio mul-
 tum faciunt, & consulto præmittimus, in qui-
 bus clarè percipitur, in regionibus temperatis,
 homines temperatos gigni, in distemperatis ve-
 rò distemperatos, quam sententiam Galenus,
 vt Hippocratis maximus ampliatur, ita eam
 varijs in locis suæ doctrinæ exponit & ampliat,
 præcipue lib. 2. De sanitate tuenda, & ita pro
 compendio habet. Cæterum, dum proposui ho-
 minem eo corporis statu, de quo quæri non pos-
 set, obiter etiam regionem ipsius potestate ni-
 mirum definiui, quum neque optimo tempera-
 mento, neque irreprehensibili omnino membro-
 rum modulo corpus vllum in ijs regionibus quæ
 à temperamenti modo recesserunt gigni possit,
 quippe sicci, graciles, & veluti torrefacti, in æ-
 stuosis tractibus homines fiunt, rursus frigidio-
 ris plage incolæ, inæquali temperamento visun-
 tur, vt in quibus externa frigeant, interna im-
 pense caleant. Itaque apud Gallos, Scythas,
 Aegyptios, Arabas, ne per somnium quidem
 vsquam est vidisse id corpus, quod veluti Po-
 lycleti regula existit, cui in nostro situ non pau-
 ca similia videas, siquidem nostræ regionis quæ
 in latitudinem non paruum extenditur, id quod
 in medio habet, optimè sanè temperatum est,
 cuiusmodi patria est Hippocratis. Hactenus

Galenus, qui corpus temperamentum, siue opime constitutum, in regione temperata gigni posse, secus autem in distemperatis fateatur. Ceterum, quum corpus temperatum longiori tempore viuat, quam distemperatum, consequens est, quod homines in regionibus temperatis gignunt, ceteris diutius viuunt, quod aut verum sit, paulisper regiones percurrendo, inuestigabimus, & primo ab equatore initium sumentes, sub quo, vt Auicenna placet, habitatio temperatissima est, subiacet hodie sancti Thomæ insula æquinoctiali, quam Lusitani nostri utpote regi nostro parentem, multum frequentant, saccharum inde in Lusitaniam transferentes, & inde in varias orbis regiones, quam æthiopes homines nigri incolunt, magna ex parte incolunt, & sani viuunt, quia apud eos nulle temporum vicissitudines aut mutationes fiunt, sed caliditas vniformis potius semper apud eos regit, vnde sexagesimum vix vitæ annum attingunt, quia eorum radicale humidum pauculum & exustum est, quod attestatur, quia sicci, gelidus, & veluti torrefacti sunt, vt in quibusdam æstuosis alijs tractibus homines fieri contingit ad hæc imbelles, timidi, & effæminati. Sed à quinto clima descendamus, quo ceterorum nullum, vt Auerroi placet, temperatius existit, & ex illo Romam & Vlyssipponem præcipuas & magis temperatas ciuitates con-

templemur.

templemur. Nam Roma, de qua Plinius tot & tanta laudibus extollit, libro tertio Naturalis sue historie capite quinto, & Galenus, libro primo De articulis, enarratione 24. ex Polemone eam totius terræ habitabilis compendium vocat, in quam ipse Galenus, ætatis sue triginta duorum annorum peruenit, & in ea hæc hodie literis mandamus, ita suorum pessima nouerca existit, vt Romanorum ciuium perpaucos nunc ad senectutem venire nobis contingat videre, perpauci autem ex ciuibus genuinis & veris Romanis, sexagesimum attingunt annum, non minus ac exteri ætate maiores ad eam confluentes, qui quoque breui intercipiuntur, vt qui hæc contemplantur norunt. Neque minus hodie & sepe Vlyssipponensibus euenire certo scimus, qui maiori ex parte iuuenes è vita decedunt. Quid verò de quarto climate dicemus, in quo plures homines temperatos reperiri, Galenus est autor, quum tamen eodem autore, libro de Historia philosophica, ex Asclepiade, vt Æthiopes ex omnibus nationibus citius ad senectutem perueniunt, ita Angli præ ceteris diutius viuunt, & ad vigesimum supra centesimum annum solent vitam ipsam protrahere, quia eorum genuinus calor cum subiecto humido tandem per frigus asseruatur. Est autem Anglia, regio insularis frigida, olim Britannia dicta, 7. subiactis climati, cuius parallelus

sexdecimus est, diem longissimum habent, sexdecim horarum cum dimidia, & qua inter septentrionem & Thraciam, siue circium dicitur, ventum locatur, vel ut Mele, viro graui placet, inter septentrionem occidentemque profecta, grandi angulo Rheni ostia prospicit, deinde obliqua retro latera abstrahit, alteram Galliam, altero Germaniam spectans, tum rursus perpetuo margine directi litoris ab tergo abducta, iterum se in diuersos angulos cuncta triquetra, & Sicilia maximè similis, & cetera. Si igitur ita est, quod in hac insula homines in tam longum vitam contrahunt tempus, videtur temperiem ad vitæ longitudinē nihil conferre, imò homines abstemperatos longiori tempore vitæ ducere quam temperatos esse astruendum, id quod nunc à nobis pro vero firmandū est, quum par quoque animalibus distemperatis euenire contemplerur, videlicet, cornicibus, coruis, & ceruis. Quapropter Theophrastus, vir ingenio plusquam humano præditus, merito humanum genus, de vniuersali natura conueniri posse meminit, cum animantibus ijs tantam longam elargita fuerit vitam, hominibus tantam breuem & curtam, ac ipsam quidem miseriam, concesserit: nihil igitur aliud optatæ temperies in homine molitur, quam quod omnes in eo virtutes & actiones simul exaltentur & perfecta, & respondentiam ac coactio-

nationem

nationem vicissitudinariam inter se quandam habeant, quod est, vt earum nulla opus suum aggreddatur, antea quam prior, cui vicaria succedit, suum obierit munus. Vt ergo Aethiopes calidam regionem incolentes breuis sunt vitæ, quia maximo calore exusti eorum innatum calidum cum subiecto humido cito exoluitur, ita Angli & Dani, ac apud Belgas Olandi, frigidam regionem habitantes, ceteris diutius viuunt, medijs vero inter eos commorantes, medio modo viuunt vt Hispani & Galli, quibus addimus Italos, & Græciam habitantes Turcas. Sed vitæ longitudinem Anglis & Danis ac frigidam regionem incolentibus euenire, quia hominis temperatura ad caliditatem declinet, qua frigore contemperatur, in dubium verti posset. Simul quia calor innatus per frigus magis seruetur, nec ita exoluitur vt alijs in regionibus. At licet Galeni ex Asclepiade axioma verum esse certo sciamus, hodie tamen Venetos Anglis & Danis, ac quibusuis alijs nationibus longiori perfrui vitæ obseruamus, nusquam enim tot senes, tamque venerandam canitiem spectabis nisi Venetis, apud quos fructus succosi, & carnes incorruptæ diu asseruantur. Vt receptus igitur canamus, de quibus curatio nostra agit, non aëris, aut cæli, aquarumque varietate egrotarunt, sed magis ob contractos à nauilabores, in qua eos (vt fieri solet)

misere passi sunt: solent vero qui ex regione con-
 traria proficiuntur, & in alteram veniunt,
 sepe non solum egrotare, sed mori, vt Aethio-
 pibus sub aequatore, & sub primo quoque &
 secundo climate habitantibus, in Hispaniam
 aduectis euenire videmus, & eo magis, si in fi-
 gidiorem regionem trahantur, id quod *Auicenna*
 dixisse videtur, *Fen prima*, libri sui ca-
 nonis, quum dicat, *Aethiops* enim si ad *Ger-*
mani temperaturam se transferre tentet, egro-
 tabit quidem, vel morietur. *Hac* autem lucu-
 que à nobis diserta de septem climatis, à prisci-
 constitutis, dicta esse intelligatis velim, quæ in-
 ter æquinoctialem, & septentrionem continen-
 tur, quanquam illis hodie duo & tria, quatuor,
 & plura alia addere possemus, si modo terra
 portiones habitabiles prisci ignotas quoque per-
 tiamur, ab eo puncto vbi *Ptolemeus* primum
 clima describere cepit, ad æquinoctialem vs-
 que dimensum facientes, neque minus terra tra-
 ctum, ab eo puncto vbi septimum desiniunt,
 versus septentrionem siue polum arcticum, sub
 quo hodie plurimæ & potentes gentes viuunt,
 vt sunt *Dani*, *Gothi*, *Norduegy*, *Suedi*, *Fin-*
landi, *Pruteni*, *Rutheni*, & serè sub ipso polo
Laponæ, nam de quinque alijs orbis sectioni-
 bus siue climatis, à neotericis nuper inuentis,
 quæ ab æquinoctiali ad meridiem protrahuntur,
 sermo noster non est habitus, in quibus, vt

à fide

à fide dignis accepimus, regiones temperatissi-
 mæ comperiuntur, & homines longa vita præ-
 diti. *Ceterum*, vt candidus lector nobiscum in
 hac condescendat sententiam, scilicet, quod ho-
 mines distemperati in regionibus distempera-
 tis, potissimum frigidis, longiori viuunt vita, le-
 gat *Hippocratem* libro *De aere, aquis, & lo-*
cis, apud quem *Coum*, & *Gnidum*, ciuitates
 temperatas esse, vt *Galenus* credit, non lego,
 imò ipsis *Asianas* alias temperatiores ipsemet
Hippocrates facit, vt ex ipsis à me citatis ver-
 bis supra adnotavi, post *Hippocratem* *Aristo-*
telem percurrat libro *Problematum*, præcipuè
 sectione quartadecima, & libro *De longitudi-*
ne & breuitate vite, non minus *Plinium* libro
 secundo *Naturalis sue historie*, capite septua-
 gesimooctauo, & *Galenum* libro cui titulus est,
Quod animi mores sequuntur corporis tempe-
raturam, & *Auicennam* *Fen secunda* libri pri-
 mi, præcipuè vbi de locis habitabilibus, calidis
 & frigidis agit, in quorum capitulo altero *Ae-*
thiopes intra trigessimum annum senescere in-
 quit, in altero vero homines fortiores & auda-
 ces, ac longæuos reperiri asserit, quæ omnia ab
Hippocrate & *Galeno* sunt decerpta: us an-
 neclare est *Albertum Magnum*, libro *De lo-*
corum natura, & ex recentioribus duos *Fer-*
uarienses, alterum *Manardum*, citato loco, &
Epistolæ prima libri septimi, ad *Iacobum*

Ciglerium scripta quod sub equinoctiali est habitatio: alterum Antonium Musam Brasavolum, libro tertio Aphorismorum, enarrationem apud Galenum quartadecima: neque enim potius fides ulla habenda est, præcipue Ouidio, qui de Zona septentrionali scribens, libro De insulis tertio, ita inquit.

Sine locum spectro, locus est inamabilis, & qui esse nihil toto tristius orbe potest. (Gm.)

Sine homines, vix sunt homines hoc nomine. Quamq; lupi scæ plus feritatis habet. In Omnia barbarie loca sunt, vocisq; ferine,

Omnia quæ possunt, plena timore sonant. Nec minus Vergilius primo Georgicorum, et rat ubi Zonas describit, & ita habet,

Quinq; tenet cælum Zona quarum vna corusco, Semper sole rubens, & torrida semper ab igni, Quam circû extrema dextra leuaq; trahitur, Carulea glacie concreta, atq; hymbribus atris.

Frequenter tamen hodie Lusitani nostri sub equinoctiali cõmerciũ exercet, & viuunt, veluti sub polo Lapones, vt falsa esse quæ ab ijs viris alioqui doctis sunt dicta, hodie deprehendantur.

Curatio quartadecima, de morsu viperae.

Veris fine, properante iam æstate, duo iuuenes Ancona Auximum civitatem proficiscebantur, quorum alter quum

quum ab itinere meendi gratia diuertisset, viperam prope arboris cauernam offendit magno tamen applausu, sed infelici successu. Contendebat autem is altero cum socio, se viperam manu absque offensa aliqua capturum, gloriabaturque nonnullis murmuratis verbis, serpentes omnes tanquam stupore affectas illi obediunt. Alter verò hunc deridebat, demũ ad sponsones res devenit, sed vipera plus iusto audax, truculenta, immota semper mansit, demum quum is manũ porrexisset vt illam caperet, illa rabido & venenoso furore percita, eleuato collo ipsum in manus digito momordit, qui cum sic commorsus doleret, citissimè ori digitum admouit, fortè vt sanguinẽ, dẽribus cõpresso digito fugeret, non verò vt mortẽ sibi ascisceret, breui autẽ infelix hic sua culpa, mortuus fuit, neque medica auxilia illi quicquam iuuerunt, euasisset tamẽ ni serpentis venenũ ori admouisset, Roma autem tunc Anconam nos recipiebamus.

Curatio decimaquinta, in qua agitur, de variolis, & morbillis, exanthematis dictis, de eorũque symptomatibus ante apparitionem venientibus.

Puer natus annos sex, temperatura sanguineus obesus, vigente canicula cum recte valeret, repente oris tortura, cum corporis totus tremore correptus fuit, contra quas affectiones, mulieres presentes multa tentarunt remedia, & ad collum varia suspenderunt amuleta, sed frustra, quum perinde ac primo eadem manerent affectiones, ad quem accersit nos secunda die, iussimus per crurum scarificationem, sanguinis uncias quatuor extrahere, à qua sanguinis extractione puer sequenti die melius habuit, imò diuersa hac euacuatione, ab onere & pondere alleuiata natura, & alacrior reddita, ac supra residuum materierum potentior facta, humorem morbum fouentem ad cutem transmisit, ex quo exanthemata variolæ dictæ, effloruerunt. Ceterum vt breui erumperent, & in totum exirēt, aquam hordeaceam in qua caricæ pingues ebullierant, ieiuno stomacho, ac interdum in potu, dabamus. Et breui sanitatem obtinuit. Vagabatur autem hoc tempore exanthematum omne genus, non solum pueros, sed natu grandiores corripient. Porro pauca, sed crassa & rubentes variolæ hæc erant, quas ne puer scalperetur, nu, summopere curabamus. Solent autem

plerunqu

plerunque ex scalpitis variolis fœdæ ori cicatrices, quæ difficulter postea emendantur, nec secus de membris quæ variolis & morbillis plerunque affici solent, solliciti fuimus, vt oculus, pulmo, intestina, guttur, & olfactus sensorium, de quibus Auicenna consulendus venit. Fen quarta libri primi capite vndecimo, tractatus quarti, vbi prudenter admodum hæc pertractat, ob quorum membrorum incuriam, pueri plerunque ex ijs variolis moriuntur, vel saltem lusciosi, vel visionis diminutæ, aut asthmatici manent. Animaduertant igitur medici puerorum febricitantium curam habentes, qui quum eos in variolas aut morbillos labi contemplantur, sic ab eis, tanquam à morbo liberis illico discedunt. Calido autem in loco, vel saltem æstatis tempore, temperato, minimèque ventoso, puer manere debet, & rubris panis, vel cocco infectis, cooperiendus, modo tamen agrotantis non attingant carnes, vis enim constringēdi huiusmodi panis inest. Victus ratio ijs pueris sic affectis sit, panatella simplex, vel iure pulli gallinæ apparata, aut amigdalatū, aut prisanæ cremor, quem colatam prisanam appellamus, Arabes sanic hordei appellat

aut

aut panis frigida lauarus, & saccharo coopertus, vel semina melonis saccharo incrustata, vel ex cucurbita vnum vel alterum paratum iusculum. Sed post exitum earum eruptionem, si febris mitis est, vt remitti plerunque solet, tunc ex pullo contusum, frigidis seminibus cinnarum, liberaliter concedi potest, vel ipsius pulli, aut capi caro. Veruntamen quum primum symptomata apparere incipiunt, intra tres dies variolæ maiori ex parte erumpere solent, quæ vt facile exeant cum primum apparere inceperint, sic adiuuandus est æger sequentibus decoctis, & apozematis.

Vt variola cito foras pellantur.

Aqua hordei saccharata, & tepida ebibita, variolas ad cutim facillè transmittit. Ad idem, Aqua decoctionis hordei, adiectis caricis pinguibus, idem præstat, quæ nos nunc, & sæpe vtimur. Ad idem, Caricas pingues numero duodecim, gumi tragacanthi drachmas duas, seminis fœniculi drachmam vnam croci drachmam mediam, in libris duabus aquæ fiat decoctio ad consumptionem tertiæ partis, & coletur, propinetur decoctum hoc calidum mane, & sero. Ad idem, Passularum Corinthiacarum, vnciam vnam,

catia

caricarum pinguium numero xij. dactylorum numero 15. in libris quinque aquæ fiat decoctio sufficiens, & coletur, ex quo apozemate ad lubitum bibat. Solent quoque plerunque ita sæua symptomata ægru inuadere, apparentibus iam variolis, vt omni data opera medicus de earum expulsionem sollicitus esse debeat, neque tantum medicamentis ebibitis, à nobis citatis, sed etiam per exteriora admotis, proinde lauacrum hoc porrigi solet. R. fœniculi, apij, verbenæ, ana pug. i. seminis apij Macedonici, fœniculi, petroselinii, ana vnciam mediam, In libris tribus aquæ fiat decoctio sufficiens, quo in decocto calido, pannus lineus. intiagatur, & eo totum corpus inuoluatur, hoc vero remedio variolarum & morbillorum materia ad exteriora promouebitur. Cæterum, cum primum variolæ apparere incipiunt, vt dixi, medicus de nonnullis membris curam habere debet, de quorum præseruatione sic habeto, & primo,

Ad oculorum præseruationem.

R. Aquæ plantaginis, euphragiæ, rosarum, ana drach. i. camphoræ, scriprulum vnū, croci grana duo, misce, fiat collyriū, & penna leni, oculi sæpe inungantur. Ad

Ad idem, Pulueris sumacchiorū drachmas duas, aquarum plantaginis, rosarum, ana uncias duas, misce, & ad ignem parum calfiat & coletur, colaturæ addet camphoræ scriptulum vnum, croci grana tria, misce, fiat collyrium. Ad idem, R. Succī verbenacæ uncias duas, oui albi numero duo, optimè simul concutiantur, & oculis instilletur. prima tamen remedia in vſu apud me ſunt.

Ad gutturis & faucium præſeruationem.

R. Rob. maiorū unciam vnā, aquæ capitum roſarum, plantaginis, ana uncias quatuor, vini granatorum acetoforum, vnciam vnā, misce fiat gargarifmus.

Ad odoratus ſenſorium.

R. Aceti roſati optimi parū, & naribus admoueto, & odoret.

Ad pulmonum præſeruationem.

R. Farinæ fabarum uncias duas, ſemis papaueris albi drachmam vnā, gumi tragacanthi drachmā mediam, amygdal. vnciam mediam, cum ſyrupo myrtino q. ſuff. misce, fiat eclegma, elambetium dictum, & ſupine vt cætera arteriaca medicamenta lambendo capiat.

Ad inteſtinorum præſeruationem.

Vt vero inteſtina præferuentur, nec fluxum labantur vt ſæpè hoc in morbe

ſieri contingit, iis potiſſimum medicamentis vtetur, quibus ad fluxus præferuationem vti medici ſolent, de quibus aſtringentibus, Centuria ſecunda exactè diximus.

SCHOLIA.

Tradit *Abinzoar glorieſius, & Auerois* firmat, nullum hominē variolas aut morbillos euadere poſſe, & merito ſane: quia infans interim dum in vtero continetur materno, ſanguine menſtruo quo enutritur, inſici neceſſe eſt, vnde poſtea ebullitione in ſanguine facta, natura vigorata, ad cutem, tanquam per criſim quandam, in ſectū transmittit humorē, ex quo variola & morbilli oriuntur, ſed vario modo, ſi materia craſſa eſt, variola ſunt, ſi vero ſubtilis, qualitate magis quàm quātitate peccās, morbilli oriuntur. Cæterum, quod fœtus in vtero materno, ſanguine menſtruo aliquādo gignatur, pabuleturue, teſtatur *Gal. libro primo De ſymptomatum cauſis, in quibus, Primis duobus meſibus fœtus paucum ad ſe ſanguinem trahit, eo quod parum adhuc auctus ſit, adeo vt ne fœtus quidem nominari tum debeat, ſed lūna potius, id eſt conceptus, vbi vero iā increuit, tum plurimo indiget alimento, atque tum nō id quod optimum eſt, e venis vt antea dicebam allicit, verum etiam, quia maiorem alimenti copiā requirit, aliquid vitioſi ſimul attrahit: ita ſit, vt*

uniuersum maternum corpus & plethoricum, id est plenum, esse desinat, & minori humorum vitio crucietur. At fetus ipse, excrementa que ab attracto redundant alimento, ad duas reducit membranas, quo fit. ut ipse quoque & maiori humorum vitio, & maiori intemperie infestetur, quandoquidem à vitioso sanguine alimentum sumit, nisi gravida mulier residuo, quo utruq; gerit, tempore, optimis utatur cibis. *Hæc Gal.* Quibus ita ob oculos reuoluit, et eius alios locos pro hac roboranda assertionem inquirere non sit opus. Causa igitur variolarum sanguinis menstrui immundities est, quo factum enutritus fuit, cui adde, quod vel infans menstruorum tempore conceptus fuit. hanc vero, nullam causam tantum celebres quidam medici considerantes, hominem semel tantum in toto uite sue curriculo in hunc labi morbum cõtestantur, alij verò ad alias respicientes causas, non semel hominẽ in hunc prolabi morbum, sed bis & pluries, asseuerarunt, id quod verũ esse experientia rerũ magistra testatur. Sunt quippe causæ variolarũ, præter signatas, & ob quas variolæ ipsæ sæpe recrudescere solent, sanguinis ebullitio putrefactione, quæ tũ à causis exterioribus, procatartice diffusã etiã interioribus, provenire possunt: vnde à natura ad cutim expulsio, & variolæ nascuntur. Nam pueri à lactis corrupti assumptionem sanguinis sæpe infestantur.

infectio, ad quã in cute variolæ, & morbilli cõsequuntur. His accedit causis, aeris infectio, sine ea à causa particulari procedat, siue ab uniuersali & celesti origine trahat, ut hoc anno 1551. Ancona contigit, in qua ciuitate pueri omnes, & grandes natu aliqui, qui olim iam variolas & morbillos passi sunt, in eas rursus incurrerunt, præsagium sanè (quod Deus opt. max. auertat) futura pestis. Ceterum variolarum quedam sanguineæ sunt, quæ aliquantulum late, quodam rubore apparent: aliæ biliosæ, quæ minoris cum sint quantitatis, acute tamen conspiciuntur, quodam cõ colore ad citrinũ declinante: aliæ pituitosæ sunt, in totũ albæ & late: aliæ verò atra biliosæ, omnino nigre, ceteris peiores. Nam sanguineæ magis sunt salubres, & eo magis quo variores & pauciores sunt: cetera verò huic negotio faciẽtia, sequẽtib; legito curationib;.

Curatio decimasexta, in qua agitur, de symptomate quodam ante variolarũ eruptionem apparente.

PVER natus annos quinque, grauius febricitabat, sed capite non dolebat, nec symptoma aliquod ex iis quæ febrẽ huius generis comitari solent sentiebat, ad eũ vocatus, quem quærerem an doleret, respondet, nullibi dolorem perferire, sed ecce, cum paululum apud eum immo-

rarer, inquit, supra oculum ad supercilium sinistrum pungi, & paulò post, ad nucham dolore transisse refert, imò variis in locis, acutum dolorè pati ineulcat. Protinus igitur accersito vulneratio, internam dextri brachij venam, basilicà dictam, secari iubeo, sanguinisq; vncias quatuor demere: ita enim sanguis eiaculabatur, & bene fluebat, vt non opus fuerit vulneri hirudinem admouere, protinus igitur validior facta natura materià peccantem ad cutim transmisit, vnde variolæ effloruerunt, & dolores cessarunt & breui tandem sanus euasit.

S C H O L I A.

Non solum acutus is dolor, potissimum eo tēpore quo variolæ & morbilli publicè grassantur, signum variolarum sunt, sed plura alia symptomata, quæ breuiter ita habent: capitis dolor non sine febre, tumor faciei cum quodam non solito rubore, oculorum turbulentia cum lacrymarum fluxu quodam, totius corporis fractio, nausea, vomitus, sternutatio, obscuritas, tremores, nō solum manuum, sed etiā totius corporis, ad hæc syncopis, pecloris grauedo, timor in senio, & vocis raucedo; quæ omnia sunt signa futurum variolarum, & eo magis, vt dixi, quando publicè grassantur, & eis de seuri corripit solent. Ceterum signa hæc quando apparēt, tunc me-

dicus

dicus pueri virtutis robore considerato, & humore peccante, euacuationem præponere debet, cassia fistulari, aut tamarindis, vel syrupo rosato solutiuo, vel syrupo violato solutiuo, aut decocto sene per se, vel dictis admisto; sed potissimum euacuatio fieri debet hoc in morbo per sanguinis missionem selecta vena, vel per surarum in cruribus scarificationem, aut per cucurbitas selecta cute, quia in hoc morbo purgatoria medicamenta suspecta sunt, & timor est ne in ventris fluxum agrum ducant, qui peculiaris admodum huic morbo est. Porro etiā euacuatio omnis ante variolarum apparitionem potissimum medicamentis purgantibus fieri, & merito debeat, cum à circumferentia ad centrum trahant, ita post earum eruptionem, vno vel altero elapso die, sanguinis euacuatio sine per venæ sectione, sine per surarum scarificationem fieri permittitur. Sed id potissimum moliri debet quando plethora adest, quàm medicus ex egrotantis pueri habitu, & antea acto victu, ac symptomatibus agrum ipsum occupantibus, exacte venari poterit, vt alibi quoque dixi.

Curatio decima septima, in qua agitur, de puero continuo febriente, & in variolas postea incidente.

PVer-natus menses sexdecim, cum continuo febreret, & illi crurium scarificatio

facta esset, in variolas incidit, ac intra paucos dies sanus est factus. Erat autem puer hic, filius, illius, qui ex insulis Lusitanix naues duas isatide, oneratas in Angliam vexit.

S C H O L I A.

Peruenerunt hac estate ad manus nostras, plus minus centum quinquaginta pueri, variolis & morbillis affecti, ex quibus omnes euacuati euaserunt, alij vero quibus parentum culpa euacuatio facta non fuit, vitam cum morte commutarunt, numero tres: alij vero quatuor in ulcera difficillima & male morigevata peruenerunt, que cum aphitis communione habent, & facile in gangrenam abeunt, iis similis superstes hodie est, puer Anapi dictus, vlcus caernosum & malignum, cubiti dextri brachij occupans, non nisi multis foraminibus perforatum habens. Animadvertant igitur medici Itali, quos in hoc morbo curando plus iusto segniores noto.

Curatio decima octaua, in qua agitur de variolis serpentibus, cutem tantum erodentibus, simulq; de earum nominibus.

Per Altarasij variolis corripit, ex quibus nonnullæ percurrerant, vt miserum corpusculum intra duos dies

ferè totum excoriatum reliquerint: serpebant quippe, ac cutem tantum exanthemata exoriabant, quæ quoque alijs euasisse puerulis obseruavi. Contra quæ sic orsus sum: primò cum materia hæc plus iusto subtilis esset, eam obtundere conatus sum: nec tantum eam, verumetiam iocinoris & membrorum internorum malam qualitatem infringendo, vt ne de nouo altera gigneretur. Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, vt syrupo rosato, de cycorea simplici, de endiuia, de violis, adiectis similibus aquis: exterius verò iecur ex santalino unguento illinebatur, sed victus ad id multum faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat: quibus omnibus materia crassior est reddita, & variolæ crassæ & amplæ apparere cœperunt: prædictæ tamen excoriationes, quas nonnulli prædici rubeas infectiones appellarunt, sic à nobis tractatæ sunt. Primò à propinato syrupo violaceo solutiuo, lactucæ aqua permisto, quo optimè egressit, sequenti lauacro ea lauari fecimus, ac postea panno lineo abstergi, & puluere infra dicendo aspergi: habet autem lauacrum sic.

Recip. rosarum rubearum siccarum, myrtillorum, foliorum lentisci, summi-

tatū quercus tamarisci, ana ma. i. In aqua fiat decoctio sufficiens, quo decocto excoctatæ partes lauentur, & vt dixi, lineo panno absterfa, sequenti puluere inspergantur, habet autem puluis sic.

Recip. Thuris, mastichis, rosarum rubearum, sarco collę, ana partes æquales, fiat puluis subtilis. At vbi vnguento vti necessum fuit, albo camphorato, aliquādo vero plumbeo vsi sumus. Porro Guilelmus Placentinus, vir me hercle sua ætate doctus, capite de Afahari, contra has rubras infectiones hoc vtitur experimēto, sulphur cum aqua rosacea misce, & eo prædictas illine infectiones, nos verò prædictis tātum vsi sumus, & pueri sani & potentes sunt facti.

SCHOLIA.

Morbilli & variolę, communi voce apud Galenum exanthemata appellantur, vt ex libro quinto Methodi medici, elici potest. Hippocrates vero lib. tertio De morbis populariter vagantibus, textu quinquagesimo primo, ea *ἐκθύμωσι* vocat, que interpretes Plinium sequentes, papulas, vel pituitę eruptiones, recte sanę verterunt: ita enim Galenus, locū creatū enarrans tradit. apertū est, ab *ἐκθύμωσι* quod est erumpere, derivatum esse *ἐκθύμωσι*, id est, papulis, nomen in his qua sponte exuberant in cute:

cute: hæc constant superfluis scilicet humoribus, atque qualitatem etiam nō iniuria subsequuntur, quum tenues humores exulcerationem potius quàm tumores creent, at crassi in tumorem pellem attollant: liquet autem & cetera, hæc Galenus: per que non solum prædictarum pustularumprehenditur nomen, sed aliud maius elicitur: scilicet, quod variolę a crassiori (vt iam diximus) fiant materia, morbilli verò a subtiliori: qui morbilli inibi quoque ab Hippocrate *ἐκθύμωσι* vocitantur. Nam Hippocrates, quum morbos in ea pestilenti constitutione euenientes percurrat, subdit, serpentina vlcera multis magna, vel *ἐκθύμωσι* multū magni: dicuntur autem magni, vt ibi Galenus notat, aut quod multum occupent loci, aut quod adiuuatam malam habeant exulcerationem, quorum vtrunque vitio humorum oritur, & a medicis sæpē notatur. In puero tamen hoc, de quo curatio nostra agit, morbilli exedebant, & multum eius corpusculi occupabant: unde iure herpes, hoc est, serpentes, siue exedentes, appellari merentur: Ceterum, non licet ab hoc loco, priusquam omnes hucusque practicas scribentes taxem, in lentium precipuę, & earum decocti exhibitione: & primò, quantum lentes noxię sint, & melancholicę, ac insomniorum, & phantasmatum generatrices, hoc in loco a nobis exponendum erat, ni

ea in commentarijs nostris super Dioscoridem editis, abundè enarrata dimiserimus: ad eum igitur librum lectorem, si modo hæc nosse voluerit, diligentiusq; excutere delegamus. Solent igitur omnes serè practicarum auctores, duplici intentione, lentes, vel earum decoctum variolis affectis porrigere: altera, quando variolæ, vel earum materiam, ab internis partibus ad exteriores extrudere sollicitatur: quod opus, quando variolæ erumpere incipiunt, confici debet: & tunc nonnulli lentium excorticatarum primum vel secundum decoctum egroti bibendum tradunt, non sine ingenti tamen errore, quum lentium excorticatarum quodcumque sit decoctum, maximè constringit, vt omnes fatentur medici: malè igitur & contra rationem id propinant, ea præcipuè intentione, vt materiam ab interioribus ad exteriora pellat, quum id officium sit medicamentorum non adstringentium, sed aperientium, & materiam dissoluentium, ac ad cutem eam pellentium, vt per exteriora adplicita in sudoris euocatione, in morbo Gallico sæpè percipitur: quorum aliqua fortia & præpotentia sunt, vt ex vnguentum adormantibus. quo sudor in morbo Gallico euocatur, percipimus, quibus addamus decoctum ligni Guasaci, decoctum radicis sinarum, decoctum rubi viticosi, decoctum pyrethri, caricarum, smyrnæ, anchusæ, aqua hordei saccharata, decoctum

decoctum seminis fœniculi, apij, & similium sudorem euocantium, quorum nullum constringens est, vt iure dicendum sit, decoctum lentium excorticatarum tantum abesse, vt sudorem proluciat, vt id potius in totum compefcat, ac constringat: caueant igitur medicam artem exercentes, ne deinceps pro variolis aut morbillis accelerandis, excorticatarum lentium decocto vtantur. Alij verò pro hac complenda operatione, hoc est, pro euocandis variolis & morbillis ad cutem, non excorticatarum lentium decocto vtuntur, sed ipsarum potius integrarum, ac leuiter coctarum primo decocto, quorum conuati resagari facile quisque posset, & eo magis, si cum Marcello Vergilio apud Dioscoridem legerimus, lens aluum cum suo cortice in cibo sumpta compefcat. At quum Hippocratem, hoc non excorticatarum lentium leui decocto, pro vomito proritando vti, sæpè notemus, quod & aluum ciere Galenus testatur, non omnino extra rationem erit, eo pro hac complenda operatione vti, quanquam alijs remedijs eius vice operari consultius esset, quorum nonnulla à nobis curatione decimaquinta scripta sunt, præter quæ, alia ex radicibus communioribus, & seminibus, vtpote apij, fœniculi, cari, petroselinæ vulgaris, smyrnæ, caricis & similibus confici possunt: saccharum tamen decocto semper miscendo, & croci paucillum. Altera

intentione prædicti practicas scribentes, & omnes ferè hodie artem medicam exercentes, lentibus vtuntur excorticatis, aut earum decoctis, secundo, vel tertio, pro variolarum & morbillorum condensanda ac constipanda in initio materia, & si diu placet, lentibus ipsis prius exactis, aut combustis. Sed quoniam errore notum est, qui curandi veram & germanam methodum, & viam habeant, & eo magis, si lentium exactam teneant naturam: mutuo enim nexa, simplicium natura cum methodo curatoria cõnectitur, sed quod à multis & variis modis in hac lentium, & earum decocti propinatione, errent indicemus: & primo si verum est, quod Auicenna inquit, & post eum ceteri medici testati sunt, quod variolarum & morbillorum ad cutem eruptio, quedam à natura non solum constituta, sed destinata crisis sit: consequens erit cum Hippocrate & Galeno assuetare: quod quando natura eam conficere tentat, tunc medicus materiam fluere dispositam, condensare, aut à via sua cohibere non debet, sed magis ipsam disponere, vt per eam viam incedat, per quam natura conatur expellere, iuxta illud Hipp. Quò natura maxime vergit, per loca conferentia, eò ducere: nec enim obstat, quod tergiuersator instare contra nos poterit, dicendo materiam esse multam, à qua meatus obstrui possunt: ad quam obstructionem, exitus mate-

ria nõ dabitur, sed ipsa potius intercipiatur: quò factum est, vt lentes excorticatas, aut earum secundum, vel tertium iusculum concedere iustum sit: quum nos pro hac humorum deponenda quantitate, euacuationes proponimus, tum medicamentis purgatoris, vt manna, cassia fistulari, syrupo rosato solutiuo, syrupo violato solutiuo, tamarindis, rhabarbaro, agarici infuso, decocto senæ, & similibus: tum etiam per sanguinis missionem, siue per venæ sectionem, siue per tibiarum scarificationem, siue per cucurbitulas, secta primo cute, siue per hirudinum venis hemorrhoidalibus admotionem, post quas euacuationes, quasi onere deposito, natura potentior supra residuum fit materierum, quas suo modo regulat & disponit. Si tamen materia subtilis fuerit, ad cuius exitum timeatur alicuius membri læsio, vt sæpe euenit, aut vlcus alicuius serpentis, & maligni euentus, pro qua in crassanda lentes sic excorticata conuenire videntur. Nos materiam sic subtilem refrigerantibus syrupsis & edulis crassiorem reddemus, quibus simul membrorum malam intemperie emendabimus, vt in hoc puero, de quo agimus factum à nobis esse animaduertistis, quod opus nunquam lætibus cõficiemus, cum præter quod sanguine spissent, malam quandam illi addit intemperiem, quæ atram bilem sapit: quia quum melancholica ipsæ sint, intemperiem à menstruo

fermentum trahenti materiae superaddunt: unde membra magis afficiuntur, & humor malignior euadit. Crassiores igitur reddemus humorem, & membrorum malam intemperiam corrigemus syrupis: præcipue de acetositate tri, de succo limonis acetoso, de succo acetose rosato simplici, violaceo, de endiuia, de cicore simplici, iuiubino iulebis, refrigerandi vim habentibus, & aliis variis, vt pitana panatica adiecto amylo, aut in sculis pulli gallinacei, adiecta lactuca, scariola, cicorea, portulaca, endiuia, cucurbita, iuiubis, prunis, mixariis, acrobis, cerasis, ordeo, oriza, & similibus, non verò lentibus, hucusque à practicis in usum habitis: neque enim Auicennæ fides vlla in hac re habita est, si modo excorticatis lentibus pro hac conicienda operatione vtatur: quia Arabes & Iudæi Orientales, lentes in victus vsu frequentissime habent, quia fortè regionem incolunt calidam. Nam Auicenna apud Bocoram epidum, nimum Oromusio, Persiæ insule, pingui, omnia sua opera literis mandauit. mandiat autem Bocora, inter Halepum, in chytia ciuitatem, & Oromusium insulam dictam, in qua Lusitani nostri merces frequentissime exportant. Norunt hæc qui ex Tripoli Syriæ, vel Diamasco nobili & antiquissima ciuitate, in Idiam veniunt: quæ terræ omnes plus iusto calide sunt, & earum incolæ lentibus in victu frequentissime

quentissime vtuntur, veluti olim Alexandriæ solebant, vt testatur Galenus, cum de elephantiasis loquitur, libro artis curatiuæ ad Glauconem. Non est igitur quod medici Europæi, lentibus pro variolarum & morbillorū curatione vtantur, quando ipse melancholicæ sint, seu morbos inducentes, vt libro à nobis conscripto, superius citato vberius exposuimus.

Curatio decimanona, in qua agitur de puero ob variolas oculos clausos per triduum habente.

Filiolus Caretini Florentini, cum variolis torqueretur, & oculos clausos haberet, ita vt eos aperire non esset possibile, ad eum fui accersitus, cui malo, vt pote oculorum occurrens, hoc fomentum parare feci, quo sæpè oculi perfusi, aperti sunt, & ex tenebris in lucem puer ipse reuocatus: habet autem fomentum sic, Recip. scænuigræci, seminis lini, seminis cydoniorum, ana partem vnam, maluarum partes duas. In aqua fiat decoctio sufficiens, ex qua oculi lauentur. Sequenti verò die oculi adaperti sunt, in quibus non nihil nebulæ conspeximus, quæ saccharo albissimo, & in pollinem redacto, ter & quater in die immisso, ex toto ablata fuit, & oculi intra paucos dies immunes

munes & liberi ac absterfi facti sunt. Aliquando tamē p̄ hac cōplēda operatione la certi stercore vsi sumus, vel eius loco mucerda, veluti aliis potētiōribus medicinis.

Curatio vigesima, in qua agitur, de verme ventriculū lancinante, & in lipothymiam agrum trahente.

ERguas iunior, natus annos quinque supra viginti, natura biliosus, vigente cānicula, de capitū dolore, & membrorum lassitudine, cum quadam febricula cōqueri cōepit; qui sic conquestus per octo incessit dies, quousque tandem in lecto decubuit, ad quem accedens medicus quidam illico illi pharmacum purgatorium quoddam leue concessit, quo multa biliōsa eiecit: à purgatione verò, sequenti die circa os ventriculi dolores pungentes interpellatim persentiebat: à quibus grauitē torquebatur & angustabatur, adeo vt in lipothymiam plerūque incidere: cum quibus omnibus & egerendi, & euomendi simul cupiditatem ferē continuam habebat: sed parum egerēbat, & ructus per superiora tantum emittebat. Contra quas affectiones medicus assistens, venam in brachij euasatura tundere fecit, & sanguinē ad vncias

cias quinque fluere: postquam sanguinis missionem æger grauius tulit, & symptōmata omnia grauiora sunt facta. Ad quē tandem vocatus ipse, cōsiderans hunc de ventriculo conqueri, & in syncopim plerūque incidere, ac subuersiones, & egerendi cupiditatem pati, iudico huic aliquod noxium in eius ventriculo præcipuē infixum esse: quod natura cum expellere conabatur, irritata ex pultrice, nec valeret sibi noxium propulsare, motio illos concitabat. Suadet autem Galenus, quod quando ventriculi tunicis quid infixum est, tunc inanis fit euacuatio, & ructus tantum sequuntur, vt apud ipsum libro De locis affectis, quis legere poterit, vbi præcipuē de ventriculi affectionibus loquitur. Hæc igitur quum perpenderem, nihil tunc accommodatius remedium parari posse excogito, quàm vomitorium aliquod remedium: & eo magis, quia plures aderant homines, de nobis aliquod magnum expectantes: præsens igitur quum adesset pharmacopola, illi iubeo sequens parēt vomitorium, Recip. seminis anethi, ceparum, rapana vnciam med. In libris duabus aqua: fiat decoctio sufficiens: facta decoctione & colatura, adde oxymentis simplicis,

vnctias duas, agarici in pollinem redacti, scriptulum vnum. Misce, ex quo tepido libram integram & amplius bibar: quum verò primo ebibit, nihil euomuit: ceterum cum potum repeteret, ita in vomitum copiosissimum deuenit, vt cum eo lumbricum iustæ magnitudinis, album, crassum, præuiuum eiecerit: à quo postea non sine artis medicæ honore, bene habuit, nec amplius in stomachi rofiones & lancinationes, quibus in lipothymiam & syncopim sæpè incidebat deuenit: duobus porrò sequentibus diebus, ieiuno stomacho, syrupum hunc ebibit. Recip. Syrupi de succo acetosæ, de succo ribes, de absinthio, ana vnctiam mediam, aquarum absinthij, graminis, ana vnctiam vnam & mediam. Misce, & bis vel ter iteretur: iis enim ita valuit, vt nec rhabarbaro, nec agarico, nec hiera picra, aut theriaca, aut iis potentioribus medicamentis opus habuerit. Porrò, cibus huic oblatus, primò panatella semine coriandri preparata fuit, postea verò pullus cucurbita & agresta conditus coriandri semine, & pauculo croco simul pistis respersus: potus verò, primo aqua ex decoctione seminis coriandri erat: post vermis verò eiectionem, vinum.

Curatio vigesima prima, in qua agitur de puero variolas virentes & magnas patiente.

PVer obelus, liuidis & magnis scatebat variolis, quæ cum ad exiccationem difficulter venirent, eas acicula argenti perforare iussi, & saniem inde extrahere, quas postea ablui ex aqua decoctionis rerum stypticantium & exiccantium fecimus, & breui optimè habuit. Cæterum, ex myricæ coma suffumigium paratum, mirifice prædictas sanat variolas, vt autor est Auicenna. Vnguentum quoque ex cerusa confectum, non minus idem opus conficit, vt varia alia, quæ silentio prætermitto.

SCHOLIA.

Solebat Galenus papulas has, & ijs similes pustulas acuta acu perforare, & ab eis contentum humorem exprimendo deponere: & id non tantum semel sed bis, & pluries cum opus erat, iterando, vt commentaria tertio in librum Hippocratis De fracturis, enarratione quadragesima quarta, meminit. Sed nunc pro compendio, ea qua à nobis sunt dicta, & ad variolarum & morbillorum curationem faciunt, referre non stauaber. In primis igitur scire decet, quod va-

riolarum initio, ante earum eruptionem, quando symptomata infestant, & signa instant, tunc medicus ebullientem humorem omni vi agere euacuare debet. Si tamen euacuatio non sufficit, sed symptomata ita omnino agrum infestant, tunc humoris effervescentiam medicamentis & cibarijs citatis obtundere conabitur. Sed id opus lentibus nunquam conficiet. Ceterum, cum primum variolae erumpere incipiunt, & extrahi mitti, protinus medicus ut ex toto exeant sollicitus esse debet, potissimum medicamentis à nobis citatis, non vero lentium exorticatorum decoctis, per se, vel alijs aperientibus mixto. At si variolae diu absque exiccatione persuerent aliqua tunc acicula, vel acus subtiliter perforari debent, ut in hoc puero factitatum animaluertitis. Porro si variolae plures ita fuerint, ut crusta genuerint, quod sepe evenire cernimus, cum emolliente decocto deponere tentabimus, apparato ex lini semine, senegræco, maluis, maluuisi radicibus, caricis pinguibus, adiecto (si placuerit) oleo violaceo, vel amygdalarum dulcium, qua crusta deposita, si opus fuerit exiccatione, pulueribus exiccationibus à nobis citatis, vel decocto exiccandi vim habente, complebimus, aut puluer: orizæ, vel radicis cannae: si vero stigmata adsuerint, tunc ad unguentum geminis dictum concurrendum est, & alia eo potentiora, quae tractatu de decoratione à practico

inscripiti

inscripto, reperiuntur. Ceterum variolas & morbillos patientibus, melle, & piscibus salitis interdici debere, contra idiotas testatur Zoar libro Theisij.

Curatio vigesima secunda, in qua agitur de apoplexia ob ictum bombardæ exauditum superueniente.

Infans Benepefantis, ab ictu bombardæ exaudito, totus contremuit, & turbatus fuit: sequenti nocte lac non suxit, flebat, & irrequietus permansit: sequenti die à prandio, apoplexia correptus fuit. Nam uniuersum eius corpusculum tremebat, labia torquebantur, & oculi ita eleuabantur, ut foras exire viderentur. Ceterum, pulsus huic frequens, celer ac languidus erat, præcipue dextri lateris. Nam uniuersum sinistrum latus illico paralyti correptum fuit, & arteriæ suis motibus destituta. Porro à præfatio facto, quod puer hic intra paucas horas moriturus esset, post rutam ad eius nares admodum, & oleum vulpinum nuchæ applicitum, & sanguinem per tibiarum scarificationem extractum, & cauterium prope nucham applicitum, tertia hora noctis obiit.

SCHOLIA.

Non est mirari, si ab ictu bombardæ mortuus

dictus ex quo mors subsequuta fuit, ortum traxerit, cum per territa natura spiritus animales ad cerebrum tanquam ad arcem defendendam retraxit, cum quibus sanguinem plurimum secum quoque duxit, ad quem meatum coarctatio secuta est, & consequenter apoplexia, & paralysis, morbi pernitiosi sunt orti, consequenter est hic adducere ea que à Galeno libro De thriaci ad Pisonem traduntur. Mulier vteroque, solo tonitruo exaudito, & horribili quadam spectaculo viso, infantem abortiuit.

Curatio vigesimatertia, in qua agitur, de febre sanguinea, cum pulicari morbo eueniente.

Mater cidicarij, temperatura sanguinea, & annos nata circiter quinquaginta, febris sinocha affligi cœpit. Nam genæ, oculi, & vniuersa eius facies, rubore quodam afficiebantur, quin & in eis venæ tumebant, & rubricabant, continuo febriebar, pulsu quippe crasso, pleno, & veloce, quibus parum vel nihil aquæ appetebat, sed difficulter respirabat, quam cum sic affligi contemplerer eius internam brachij venam secare iussi, sanguinisque libram vnâ extrahere. Ceterum cum vulnerarius nullarum tundere potuerit, eam sic in phlebotomatam dereliquit.

liquit. Sequenti verò die, pulicaris morbus per vniuersam eius cutem efflorescere cœpit, exanthematis quidem rubris, liuentibusque nonnullis, quibus animaduertis, illico diligentiori accersito chirurgus, mediam dextri brachij venam secare iussi, sanguinisque libram integram effluere, à quo detracto melius habere cœpit, tertio verò die, rigore mulier hæc oppressa fuit, quem febris secuta est, ad sequentem diem ordine quartum semper affligens, in quo sudor copiosus eius vniuersum irrigans corpus, superuenit, post quem libera & sana euasit. Instabat autem æstas.

SCHOLIA.

In hoc morbo, pulicare symptoma superueniens, considerandum venit, quod quum lethale signum sit, morbi malignitatem & sententiam protendens, morborum tamen initio plus periculi minatur. Sanguine tamen extracto, à cuius flore & subtiliori parte exanthemata hæc oriuntur: natura validior facta, materia peccantis residuum per sudorem expulit, unde egrotans sana euasit, nec enim veritus sum, symptomate hoc apparente venâ secare, & sanguinem demere, quum ingens ingruerat plethora. Ceterum, tractandi sunt huiuscemodi febribus laborantes, sicut malignis & pestilentibus affecti.

Curatio vigesimaquarta, in qua agitur de homine pituitosa febre laborante, & quindecim vermes per os emittente.

LVcas è Castello Bononiensi, vir obesus, & natura pituitosus, quum febris pituitosa, vigente canicula, corripere, quindecim vermes intra nouem dies per os non nisi viuos emisit. Qui bono victus ordine gubernatus, ac oxymelite in potu, syrapi vice, sæpè ebibito, hoc pharmaco liber euasit: ita enim pharmacū habet. Recip. diaphiniconis, drachmas tres, hierę piecrę Gal. drachmam vnam & mediã, electuarij de psilio, drachmas duas, agarici, drachmam vnam, cinnamomi scriptulum vnum in decoctione graminis, & pituitam respecientium fiat potus, datur in aurora, & desuper per horam dormiat: hoc enim pharmaco & multa excreuit pituitosa, vt sanus illico euasit: sequentibus tamen nonnullis diebus oxymel quoque sæpè in potu accipiebat, & in cibo ex coriandro præparata.

Curatio vigesimaquinta, in qua agitur, de febre sinocha, in biliosam postea degenerante.

Ioannes Politianus, vir nobilis, & præfectus arcis Anconitanæ, Rebelinæ dictæ, annos natus circa triginta quinque, robustus & fortis, quum ex bello inter Carolū Imperatorem, & Iulium tertium Pontificem maximum, cõtra regem Galliarum ob Parmam ciuitatem contrecto, Anconam, vigente canicula, iussu excellentissimi domini Vincentij de Nobilibus; reuerteretur, in morbum incidit. Is enim flagrante bello, septingenta vel octingenta milliaria equis dispositis confecerat, vnde ob bellicos labores & iter tantum confectum, in febrim lapsus est, & illam quidem sanguineam: est nanque hic natura musculosus, fortis, rufus, temperatura sanguineus: vnde mirari non est, si in sanguineam inciderit febrim, & eam quidem ceteris minus periculosam, iuxta Hippocratis aphorismum. In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit. Cæterum, hic continuò febriebar, caput dolebat, & in scapulis & cruribus pondus sentiebat, bilem primo die vomuit, secundo bolum ex cassia fistulari comedit; quo optimè egressit, & non nihil quoque vo-

muit, tertio verò die, sanguis ex basilica brachij dextri ad libræ vnus pondus extractus fuit, & ille quidem corruptus, ac infectus admodum. Postquam sanguinis missionē illico sudauit, & melius habuit, quinto verò die frixit paululum, sed post frigus febris grauis admodum cum stomachi dolore quodam subsecuta est, qui ventriculi dolor non ob biliosum alicuius humoris influxum, sed potius ob pituitosum & flatulentum in eo contentum, ortum trahebat, vt ex eius portiuncula per vomitum emissã venatissimus. Ceterum, ex sanguinea febre, hæc in biliosam degenerauit, vnde duplex continua facta est tertiana: septimo verò die, ab arce in palatium ductus, breui sanus fuit factus, primo tamen incisuris eius vniuersa labia vlcerata fuere, interpositis porrò nonnullis diebus, hic intentam febrem cum capitis & barbæ pilorum decidencia, incidit. Vigebat autem Gallicana scabiei humor, pro quibus affectionibus deponendis, ad Guaiacum lignum conuigimus, & ex toto sanus euasit.

Curatio vigesima sexta, in qua agitur, de muliere utero gerente, & continuè febricitante,

Iuuenis

Iuuenis utero gerens annos nata septemdecim, temperatura sanguinea, & bonæ habitudinis, vigente canicula, febris continua corripiebatur, caput dolebat, & circa costas & lumbos pondus sentiebat, quin & in cruribus dolorem patiebatur, & tussi quadam sicca premebatur, quam cum sic vexari viderem, illico dextri brachij communē venam scindere feci, sanguinisque uncias quatuor fluere, à qua sanguinis missione hæc in sudorem copiosissimum deuenit, & melius habuit. Porrò syrûpi vice hordeaceam cum pauco violaceo iulebo, ieiuno stomacho, veluti postea, ad lubitum suum capiebat. At cibus huic oblatus panatella primis diebus erat, post sanguinis verò extractionem pulli gallinacei carnes, cucurbita & agresta conditæ, sed potus hordeacea iulebo mista erat, quantum gelidam magis apperebat, quam illi quoque libentissimè elargiebamur: item vt interdiu reficeretur, cucurbitam & lactucam saccharo conditam illi offerrebamus, veluti pira saccharo incrustata, quarto verò die, eius extremæ partes aliquid frixerunt, sed postea febris prædictis symptomatibus similibus creuit, lotium subnigrum erat, pulsus cras-

g s

fus, plenus, sanguinis exuberantiam attestans. quinto die, lotium melius apparuit, sed vnum est quod medicos torquet in prægnantium vrina, quod cum in ea pendens, aut subsistens nebula apparet, iudicium quod ab hypostasi redeccidente ab humore peccante, fallax plerunque est, & eo magis, si priorum mensium mulieres prægnantes sint, quum in ipsis bene quoque valētibus, vrina pendente nebula semper cernitur. Cæterum, cum primam sanguinis missionem iuuenis hæc anxie ferret, & de ilium dolore quereretur, ne in abortum laberetur, secundam sanguinis missionem differebamus: at quum morbus eam omnino postularet, ad eam exercendam condescendimus, quam optimè sanè tulit, & melius se habere dixit. Sana porro facta, sexto prægnationis mense, ex se abortiuit: an verò ob contractam à morbo debilitatem, & sanguinem bis extractum, dubito: certo tamen scimus, Cornelium Celsum diuine prorsus in hac re locutum esse, cum libro sue medicinæ scriptū dimiserit, quod quum prægnans ægrotat, non tam eius virium robur pro morbo præsentē deponendo, à medico attendendum est, quantum ad futuram eius parturitionem.

Curatio

Curatio vigesima septima, in qua agitur de febre sanguinea, quarto die terminata:

Vigente Canicula, vxor aurificis, natura gracilis & exilis, annos nata octo supra viginti, & quæ puellam lactabat, sanguinea febri correpta fuit, quæ facta illi venæ sectione in brachij curvatura, & sanguinis vncias quinque extractis, melius sepsit: eo tamē tempore quo sanguinis fluebat, in lipothymiam incidit: qua de causa laxato ligamine, & digito vulnere admotō, & sanguine retento, ac naribus aceto rosaceo applicito, paucaq; gelida deglutita, ad se rediuit, & sanguinem postea in totum iuxta prædictam quantitatem fluere dimisimus, ab extracto verò sanguine syrupum hunc ebibit. R. Syrosani simplicis, vnciam vnā, violacei, vnciam mediam, aquarum violarum, endiuia, ana vncias duas. misce, fiat syrupus. Ebibitis verò quatuor syrupis, & optimo victus ordine constituto, quarto die in sudorem copiosissimum lapsa est, & à febre libera euasit, neque purgante pharmaco opus habuit: grassabantur autem; ea ætate mitissimæ hæc febres. Cæterum elapsis octo diebus, hæc in

morbum

morbum recidit, & acuta febris corripiebatur, contra quam vniuersi conatus nostri eò dirigebantur, vt in fixam febrem, hecticam Græci dicunt, non deueniret, & hac de causa ad balneum, præcedente leui per pharmacū euacuatione, confugimus, quod habet. R. Maluæ, violariæ, rosarum, fanugræci, foliorum lactuæ, anamanip. i. In libris viginti aquæ fiat decoctio sufficiens, cui postea percolato adde olei violacei libram vnam, misce, & eo lauetur, quòd si balneo delectetur, vesperi quoque in eo vt nater concedatur. Porro à balneo hoc inungatur linimento, quod ex lacte muliebri cum agrestæ succo simul mistis cõstat: vel hoc vnguento. R. butyri recentis vncias tres, olei violacei vncias duas, succi agrestæ, vncias tres, camphoræ scriptulum vnum: misce, fiat linimentum: plura vero alia à nobis in hac curatione peracta, silentio prætermittimus, quibus & citatis, sanitatem obtinuit.

S C H O L I A.

Synochus febris, etsi corpora robusta, sanguinea, & florida plerumque amet, & infestet, vt docet Gal. libris Methodi medendi, & alibi, & gracilia tamen plethora affecta, inuadere quoque solet, vt in hac percipitur muliere.

Cura

Curatio vigesima octaua, in qua agitur, de Angina.

LVcas Bonæuenturæ, Camoratenfis, vir triginta annos natus, fortis & robustus, vigente canicula, angina perdifficili oppressus fuit, quæ tracheam arteriã magis quàm gulã occupabat: vt ex iis deprehendebamus signis, stertebat, & difficulter respirabat, cum quibus liquida illi oblata, optime deglutiebatur, tumor in collo sub mento, vbi asperæ arteriæ caput multis sæpè apparere solet, aliquantulū prominebat. Continuo febricitabat, & vires illi succumbebant, opprimebantur. Sed & eius lotium crassum iumentorum modo erat, quibus omnibus animaduersis, cum morbus hic acutissimus sit & periculosissimus, mortem suffocatione trahendo, omni diligentia contra eum inuadere opus erat: tardare enim in iis, mori habenas est dare. Protinus igitur,alui excrementis per acrem iniectum clysterem depositis, cephalicam dextri brachij venam incidere iussi, & ex ea sanguinis vncias octo fluere, non minus quoque gargarismum quo gargarizaret descripsi: & ita habet.

R. syrapi de ribes, rob mororum, ana vnciam

vnciam vnam, aquarum plantaginis, si-
 pitum rosarum, ana vncias octo, Misce,
 fiat gargarismus, quo sepe gargarizet.
 At foris vbi tumor in collo apparebat,
 locus oleo chamomilino superaddita
 succida lana, foris fuit: vesperi verò ex
 sinistra saphena, sanguinis quoq; media
 libra fuit extracta, sequenti verò die, cu-
 curbitula ad primam vertebra[m] & scapu-
 las sunt applicitæ. Veluti frictions &
 retractiones, quæ quoque manuum &
 pedum extremitates in aqua calida mi-
 tendo, fieri solent. Caterum cum febris
 maximè vigeret, ab hac diuersione nos
 distraximus. Olei tamen vice, quod for-
 ris admouebatur, emplastrum hoc appo-
 ni iussimus, quod habet, Resp. radicem
 althææ, foliorum maluarum, ana mani,
 radicem lilij albi, nu. ij. ficuum pingui,
 nu. x. in aqua fiat decoctio, donec molle-
 scant: dein in mortario optatè pistentur,
 & per setatium transmittantur, quibus
 postea adde, farinæ hordei, seminis lini,
 scenigraci, ana pugill. i. cineris hirundi-
 num, vncias duas, stercoris canini, præci-
 pue aridi & albi, vncias totidem, farinæ
 chamomillæ pugill. vnum & medium,
 decocto prædicto omnia excipiantur,
 & fiat emplastrum, cui adde olei chamo-
 milli

millini, rosacei, ana vnciam vnam &
 mediam. Misce, & ad ignem parum tra-
 ctetur, & collo affecto applicetur. Porro
 huius emplastri vice, stercus caninum
 aridum pistum, & melle exceptum, & do-
 lenti loco admotum præstantissimum est
 remedium: item cinis hirundinum cre-
 matarum efficax quoque remedium est,
 si modò cum melle quoque admouea-
 tur. Tertio verò die quum morbus eo di-
 cto modo perseveraret, ad venas quæ
 sub lingua sunt incidendas deuenimus,
 ex quibus sanguis copiosè admodum
 extractus fuit, a qua sanguinis missione,
 tunc inflammatio minui cœpit, & hoc
 altero gargarismo vteretur sua simus, qui
 habet.

R. oxymelitis simp. vncias duas, aqua-
 rû hyssopi, farfaræ, ana vncias octo, Misce
 & sepe vtatur, nam & oxymelitis cum
 hordeacea sepe in potu vtebatur, quo
 multa viscida emittèbat spûta, adeò vt
 intra septem dies basilicæ habuerit. Huic
 victus, primis diebus iuleb violaceum
 cum hordeacea erat: postea verò ex ca-
 pone aqua per campanam destillati-
 tia. Caterum, quum bene valere cœ-
 pisset, ex vtriusque brachij dolore con-
 queri cœpit, adeò vt postea ambo ad
 inflam

inflammationem peruenerint, & consequenter ad suppurationem. Sed slobotomoadaperta, & sanie vt decet extracta, & turundis immisisis, intra paucos dies sanitati vtrūque brachium restitutū fuit.

S C H O L I A.

Non enim ob neruū, aut arteriam punctā, cephalica venæ subiacentem apostemata hæc ortum traxisse dicendum est: quum cephalica vena vtriusque, hoc est, neruo & arteria careat & ideo cæteris duabus venis, quæ in brachij curuatura præcidi solent, securius tunditur, vt suadet Gal. & Auic. ac cæteri scribentes medici firmāt, quibus omnibus fauet corporis dissectio, quæ ita esse testificatur. Ob humoris igitur copiosioris & maligni concursum, ad brachia, eo tempore quo venæ tendebantur, apostemata hæc originem traxisse, consultius asserere videtur, vt Lubelo quoque euenisse obseruauimus, de quo plura dicturi sumus.

Curatio vigesima nona, in qua agitur, de angina, quæ sola cerea candelâ tractata, disrupta fuit, & eam patiens breui sanitatem obtinuit.

GRæcus qui angina afflictabatur, & ad portum habitabat, post multa illi adhi

adhibita remedia, ad eum perueni, quem cū sic laborantem conspicerem, & cereā candelam illi per os tentandi gratia immitterem, repente pus per eius os effluere cœpit, & ipse à tam læuo morbo liberari, deploratum autem medici ipsum reliquerant, & vt strangulatum, deiectum habebant.

S C H O L I A.

Bona fortuna inflammatio disrupta est per ceream candelam immisam, & ipse tandem ab orci faucibus liber. Ceterum, quum hæc sit successerant, in mentem venit Zoar libro primo sui Theisir, cap. 13. & 14. in quibus de angina & tracheæ arteriæ inflammationibus agit, quas ibidem ferro incidere docet, vt in capra primo fecisse memorat. Sed diligentius opus hoc ex Antillo docet Pāulus Aegineta, libro sexto suæ medicinae, capite trigesimalotertio. Hunc porro ægotantem nostrum, a somno arcebamus, vt in omnibus internis inflammationibus suadet, non minus quòque post inflammationem disruptam & apertam aqua mellis sæpè gargarizaret suauissimus: veluti elapsis nonnullis diebus gargarismo constringente, & vlcus consolidante: Zoar verò pro hac complenda operatione, nucum cupressi, subtilissimo puluere resperso utebatur, vt citate tradit loco.

*Curatio trigesima, in qua agitur, de
colico dolore infestissimo, cholera
morbo complicato.*

VXOR Xabibij, iuuenis potens, facie
alba, oculis paruis, annos nata septē
supra decē, puellam lactabat, quę vigēte
canicula assiduō fructuum horariorum
esū in colicā passionē cholerae morbo
complicatam, lapsa est. Nam seuisimo &
pernecante dolore prope umbilicum
cruciabatur, cū quo multa infia supraq;
biliosa & pituitosa excrementa emitte-
bat, ad quam accessiti nos, illico Philo-
s' medicamenti, drachmas duas, pauco
generoso vino excepti, illi in potu dedi-
mus: quo tamen nō nulla quoque euo-
mit, breui tamē sopore victa, quicuit &
ab hoc truculento & pernecante dolore
libera euasit, foris porrō locus dolore
affectus, vnguento populeone, opij vno
vel altero grano admulto uilitus fuit.

SCHOLIA.

Ad dō dolor inuenias hanc cruciabat, et
ad se vniuersam euocauerit curationem, quā de-
re ad somnifera meli' amenta, quę Græci anodyna,
vel vt Gal. libris simpl. vocat, improprie
anodyna, si fugere opus fuerit. Ceterum, egre-
tantis huius vires libabant, non ad dō tamē
post

postreme, vt resistere non possent: quippe quādo
vires vehementer resolutæ & debiles sūnt, non
modo symptoma sedare, sed etiam vires ipsas
edulis, & citō reficientibus cibarijs firmare
procuramus, vt vberimus, & perennis ille
fons Galenus, à quo omnes cantaros suos im-
pleat, Medendi methodi libro duodecimo do-
cet. Ceterum cū inter cetera anodyna hæc
medicamenta, quod Philoni medico Tharsensī
inscribitur, primatū, etiam (Galeno testāte) ha-
bebat, eo vsi sumus: quod verō drachmas duas
boni ponderis dederimus, id in causa fuit, quōd
antidoti vires languēbant, & ob eius vetusta-
tem, parum illi fidebamur: decem autem etatis
sue annos superabat, vt enim Philonium, (vel
quodcumque aliud opiatum medicamentum, an-
te sex à compositione menses, vel securius, vt
Gal. ante annū, libro 12. Methodi medendi, ca-
pite primo tradit, vtendum non est, ita post de-
centium à compositione sua vires suas amittit:
optimi autē, & bene compositi, ac potētis Phi-
lonij, dosis talis à priscis describitur. Pueris de-
tur cicercis quātitas debilibus sabæ parua, gran-
dioribus & robustis, auellanae, vel vt Mesue
placet, scriptulorum pondere quatuor, regulari-
ter porrō quū operamur Philonium, aut quod-
cumque aliud opiatū, non nisi peractis totius cer-
poris prius idoneis euacuationibus propinandō
est, neque id quidē nisi quinque horis ante cibū,

stomacho vacuo, sumendum. Describitur autem antidotus Philonis hec, vel antidotum Philonis hoc, à Galeno libro 9. De compositis medicamentis, sec. locos, cap. 4. quas Mesue, in suo antidotario citat, & vice euphorbii, castoreum miscet: capite tamen de sputo sanguinis, idem Mesues aliud describit Philonium, quod persicum, forte quod in Perside inuentum appellat, sanguinis eruptionibus, & catarrhis optimè conueniens. Nicolaus uero, in suo antidotario, philonium ab eo descriptum, Romanum appellat, ex Auicenna forte libro suo quinto, quia Romæ frequenti usu erat. Ratio uero redditur quod duas philonii drachmas huic dederimus iuueni, addas, quod cum generoso & uero uino dissolutum propinauimus: secundo iuueni robuste & calide: tertio, quod materia peccans calida erat: quarto, rigente maximo aestu: quinto, quia agrotans multum uomebat, quod unum maxime attendendum erat, quia antidoti maximam partem uomito remittebat. Cetera uero & lectu digna, huius rei facientia, legitur apud nos curationis nonagesima quarta, quarta centuria.

Curatio trigesima prima, in qua agitur, de febre putrida, continuo assurgente, de qua magna sanguinis missione.

Prefectus Bergantini nauigij ab Arbi, Venetorum imperio subiacente oppido, uir omnium quos uidi robustissimus, fortis, pectus perlatum habens, hirsutum: putrida quadam continua corripit cepit febris, caput & thoracem, cum scapulis, & uniuersi corporis ambitu, dolebat, impetuose in lecto mouebatur, non quiescebat, & dolorose gemebar: huic pulsus robustus admodum erat, & urina crassa & rubra, quibus omnibus animaduersis, illico chirurgo accersito, uenam iccorariam dextram aperire feci, & ex ea sanguinis libras quatuor simul fluere, & nisi enim in lipothymiam incidisset, plus emittere decreueramus. Mulier uero Illyrica assisistens, huius curam habens, cum sic eum exanimatum uideret, sua lingua, me hominem interfecisse clamabat. Ego uero tum temporis medicorum recordatus, quibus similia euenerant, subrisi, bono esset animo subiungens, quum ea sanguinis copiosi extractione, morbum in totum extirpaueramus, & agrorum à morbo liberaueramus, ut sequenti die ipsa uisura erat. curaret tamē illi, pituitæ optimè concinnatæ, una uel altera interposita hora, scutulam in uictu dare suasi, demum sequenti die ad eum

de more accedens, ipsum sanum, & à febre liberum, acsi nunquam ea laborasset inueni, hominem sanè gratum & bonum. Nam inter ceteros pisces, quos mihi postea attulit, notatu dignus merula fuit, colore niger, sed figura tincarum, cui Galenus, libro tertio De facult. alimentorum, capite vigesimo octauo, inter saxatiles, secundas præbet.

S C H O L I A.

Obiecerunt per iocum Galeno nonnulli assistentes, quando inueni palestræ perito, ad animi defectionem sanguinem mittere: febris causa mandauit, quod febrem iugularet, videntes vtique post sanguinis copiosissimam extractionem, quod alui fluxus & bilis vomitus, illi superuenerint, & consequenter sudores & madores: vnde postea omnes riserunt, libro nono Methodi medendi, capite quarto. At postea ministri quum egrotum dormientem à sudore abstergerent, & ipsum non expersigiti viderent, altum & profundum sonitum illum esse, Galenum forte pungentes, quod hominem interfecisset tanta sanguinis extractione, dixerunt: in quem sensum rasis, & ceteri plures medici historiam narrantes deflexerunt, quam Galenus hoc non dicat, sed simulando ministris respondeat: abstergite madores, tamen si non sentiat, pergite, ita facite: quia ho-

mo à febris iam liber est. Ceterum, inquit doctus medicus, quantum sanguinis ab isto inuene Galenus demere iussit. Cui nos respondemus: quod & si hoc in loco siluerit, ad animi defectionem euacuationem factam, tantum memorando, libro tamen De curandi ratione per sanguinis missionem, aperte exposuit, cum dicat, capite decimo quarto: meminim enim, quibusdam ad sex vsque libras, sanguinem detractum fuisse, ita vt febris protinus extingueretur, nec vlla sequeretur virium afflictio, vt ex his verbis liquido constat, ex prædicto inuene sex extractæ fuere sanguinis libræ, & ille quidem vna vice simul. Solebat autè Galenus his magnis sanguinis extractionibus, vbi opus erat, vii. Nam in suburbiis Romanæ vrbs, diuitis œcono- mo, prima protinus detractio tres sanguinis libras exhaustit, quum oculorum malam affectionem patereat, & postea integram, vt confestim sanus euaserit, & res incantationi similis visa fuerit: nos vero ab hoc nostro egroto quatuor sanguinis libras extraximus: postquam sanguinis missionem, bilem plurimam vomuit, & protinus sudauit, & sanus euasit. Ceterum hæc sanguinis copiosam extractionem ad animi deliquiū, quam Græci lipothymiam dicunt. Auerrois Cordubensis libro septimo sui collectarij, cap. octauo detestatur, & eam Galenum admittentem reprehendit, imò in eum

tres adducit rationes, quas vt nullius momenti
 pratermittimus, quum copiosa hæc euacuatio,
 vbi conuenit, proficua sit, & ex ea multa ori-
 tur inuamenta. Primum totius corporis fitu-
 refrigeratio, illiusque transitus in habitudinem
 contrariam. Secundum, alui respondentia, &
 bilis vomitus. Tertium, sudor vniuersum im-
 igans corpus. At Auerois ignarus vocu
 lipothymia, syncopim intelligit: iubet autem
 Galenus copiosam sanguinis detractionem ad
 lipothymiam moliri, nõ verò ad syncopim: quia
 lipothymia animi est deliquiũ, cum pulsus per-
 seuerantia: syncopis vero, præceptum virium la-
 psus cum destructione ferè virtutis motiua
 sensitiva, vt à Galeno desumitur lib. 12 Me-
 thodi medendi, & ab Auicenna Fen vndeci-
 ma libri tertij, tract. secund. cap. sexto. Graui-
 igitur syncopis est affectio, quam lipothymia
 & consequenter, vt in syncopim ægrum trahi-
 re est periculosum, ita in lipothymiam non ad-
 modum graue: dexter tamen & exercitatus
 apprimè sit medicus decet, qui hanc sic copio-
 sam sanguinis missionem moliri iubet, quum
 multi ob medicorum imperitiam, quibus san-
 guis multus extractus fuit, mortem obierunt
 vt tribus euenisse meminit Galenus, libro De
 venæ sectione, cap. 12. Alij verò si non mor-
 fuerunt, in graues tamen morbos inciderunt, si
 idem libro nono Methodi medendi refert.

Sciant tamen, qui hæc legerint, si quis mo-
 do legerit, Galenum in suis sanguinis missioni-
 bus ferè semper ad minus libram vnã san-
 guinis extrahi iubere, vt ex libro De venis
 sectione, cap. 13. percipitur. præcipuè cum de pue-
 ro loquitur: quanquam inibi aliquando minus
 coryla, vel libra, exhaustisse se dicat.

*Curatio trigesima secunda, in qua a-
 gitur, de cancro in mamilla.*

Monacha diui Bartholomæi, & ne-
 ptis Balduini Florentini, Episcopi
 Anconitani, annos nata triginta: hæc cum
 multum sudaret, & cordis palpitationem
 persentiret, quam non tantum faciebat,
 quantum sudoris per vniuersum corpus
 superabundantiam, quem difficulter fe-
 rebat, medicum ad se conuocauit, quem
 suppliciter obsecrat, vt remedium contra
 affectiones prædictas machinetur. Nam
 à tanto sudore viuere se non posse ait. At
 medicus considerans sudorem hunc tri-
 plici de causa euenire posse, vt docet Ga-
 lenus libro tertio De symptomatum cau-
 sis, aut ob corporis raritatem, aut excre-
 mentorum tenuitatem, aut ipsorum a-
 bundantiam: demum ob tertiam, sudo-
 rem in hac muliere oriri, nonnullis me-
 diis auguratus est, quem vt interciperet

medicamentum purgatorium, quo excedentes humores deponeret, illi bibendum obtulit: an verò leuius quàm decebat, dubito: euatione verò qualicunque peracta, medicamenta humores condensantia & adstringentia illi propinauit, & balneo vires obstruendi habentem, eam lauari persuadebat: ex toto verò sudore intercepto, elapso vno vel altero mense, ecce mulier hæc in papilla dextri vberis pruritus quendam sentire cepit, cum quo punctiones & lancinationes quasdam, velut acu factas, non sine graui gemitu interdum patiebatur. Nam & papilla ipsa crassiuscula apparebat, cum quibus aliquando febricitabat, sed non propter hæc à functionibus suis destituebatur. Omnia etenim cœnobio pernecessaria, vt cæteræ monachæ, ipsa quoque exercebat. Ad hanc igitur accedens, omnia, vt decet, considero, & paucis morbum grauissimum, ac perniciosissimum esse, ex quo mors certa subsequutura esset, ni Chironis, aut Aesculapij manu curaretur, expono. Contra morbum igitur atrocem impetètes nos, qui proculdubio cancer est, primò recordati Hippocratis oraculi, libro sexto Aphorismorum, caneros occultos omnes

nes melius est non curare. Curati enim citò pereunt, non curati verò longius tempus perdurat: quod de operatione manuali, vel topicorum remedium supra eos applicatione intelligi debet: secus autem de humorum melancholicorum, & atabiliorum, ipsos præcipuè fouentium, multitudine deponenda: vniuersum corpus per medicamenta melancholiam respicientia purgauimus, & per syrupos & apozemata, eadem primò disposita, quæ inferius describemus, nec minus per sanguinis missionem, euacuatio quoque facta fuit, quibus omnibus peractis, ac victus ordine, vt decebat, constituto ad topica medicamenta condescendimus, & primò sic,

Recip. Succij plantaginis, solani, semperuiui, ana vncias duas, pulueris plumbi vsti, & sæpè aqua rosacea lauati, vnciam vnam, thuris, vnciam mediam. In mortario plumbeo, cum pistillo quoque plumbeo, sæpè omnia tractentur, & ad solis radios quousque optimè incorporentur, exponantur, in quo lini pannus imbutus papillæ applicabatur, & sæpè innouabatur. quo remedio melius habere dixit, & meritò sanè: quia medicamentum hoc humoris infringit acutiem,

& eius hebetat ſæuitatem: in quem vſum multa alia remedia excogitari poſſunt, quæ Auicenna Fen tertia libri quarti, capite octauodecimo, ſecundi tractatus, proſecutus eſt, & neoterici id frequentiſſimè in vſum trahunt: vniuerſus tamen noſter conatus eò dirigebatur, vt cancer hic remoueretur: in altumue amplius non creſceret: qua de re prædicti medicamini vice, laminam plumbi mamillæ figuræ concinnè adaptaram imponeret, nec alia remedia ſupra locum læſum permitteret, conſului. Noui autem ipſe nonnullas mulieres, caneros in manibus habentes: ſolo bono vitæ ordine, abſque vllis medicamentorum topicorum irritamento, per longum viuere tempus: ita incolumiter, proſperè, & ſanè, ac ſi nullum pertulerentur morbum: ex iis verò vna ſuperſtes eſt Venetiis, nobilis vxor probi viri Alſonſi à Caualleria, quæ abhinc triginta & amplius annos, cancerum in mamilla habet, abſque vlla tamen offenſa, cui tamen ipſa nunquam remedia admouere conſeſſit: ſterilis nanque mulier hæc eſt in primam ingreſſa ſenectutem. Cæterum ægrotaſ ſnoſtra prædictis non contenta remediis, tamenſi rectè valeret, alios tamen conuocat medicos: & plures inuicia

chirurgos, vt medicamentis, & remediis morbum omnino depellant: nam ferro eum auelli ſemper recuſarat. Ego verò e lapſis duobus annis, cùm ad eam reuerſus, (Deus bone) ipſam parui tuberculi loco, exulceratum cancerum, magnæ mollis, multis cauernis cuniculoſum, aſpectu tetrum, labra craſſiſſima, ac monticuloſum inſtar habentem, pati comperio. Sed & radices ita complantatas cancer hic habet, vt corporis penitiora loca occupare credendum ſit. Voco autem cancri radices, Galeni more, libro Aphoriſmorum ſexto, enarratione trigefimo octaua, venas atro & melancholico ſanguine plenas, & quæ vſque ad loca circumſtantia diſtenduntur, quanquam & proprias ſibi quoque vendicet radices cancer. Conſtitutus igitur cancer hic eſt, nullam præter blandientem curam permittens: cuius curandi modi Galenus prædicta enarratione meminit, cùm dicat, alterum autem curare eſt, eam adhibere prouidentiam, quæ paſſioni cõgruat, hoc eſt, ipſam mollire, ac mitiorem facere: & tum præcipuè cùm adeſt exulceratio: tunc enim eſt neceſſarium, vt ſi non aliud agamus, ſaltem ſaniem abluamus, humido aliquo vteutes, nõ quocunq; ſed vel per experientiam,

tiam, vel per indicationem inuēto, quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem sit natura aptum. Hunc porro quem Galenus curandi modum mitigatorium, vel demulcentem, aut blandientem appellat, rudioris medicinarum aucthores, paleatiuum vocare solēt: & quoniam nunc chirurgici in hac nostra ægrotant tantum exercent. Cæterum cancrus mor hic, sui initio, quo merito schirrus appellari poterat, ex integro operam nuali eradicari debuerat, vt Auicēna præ cæteris clarius commendat, à nobis curato loco, & Galenus ante eum non solum libro quartodecimo Methodi medendi vidimus autem nos, (carcinomata interim parua erant, quæ, vt dixi, schirrus tunc dici merentur) mammis, & aliis infita membris, nouacula dextera extrahere à quibus extractus sanguis ex subsistente loco fluebat: ac postea candente feramento, si quæ undique in loco manebant reliquæ, cancriue femina, operam exurebantur: & prosperè semper subsequēbatur: quod perinde nonnullis et ulceratis corporis superficiem occupantibus fieri obseruauimus: imò ex integro mulieri cuidam Venetæ ob cancerum dextera mamilla incisa, & extracta fuit.

optimè postea vixit: id quod ante nos quoque plures viderunt medici, & literis mandarunt: quod mirum videri non debet, quum Amasonibus puellis matres dextram mammam auferant, & æreo quodam instrumento in hunc usum parato, igneque canelæfacto eam exurunt, ne iterum succrescere contingat, atque vt omnis vis ac robur, in dextrum humerum, & brachium deferatur, vt narrat Hippocrates aucto illo libro, De Aere, aquis, & locis. Hæc verò mulier, quia incisionem semper renuit, & varia localia medicamenta admoueri permisit, in obitum post paucos dies, vt antea prædixeramus, deuenit, vt uxori Sebastiani Pinti contigit: de qua prima Centuria facta à nobis mentio est.

S C H O L I A.

Carcinosi tumores in omnibus consueverunt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierum, quando potissimum naturali sua purgatione priuantur: vt testatur Galenus libro Artis curatiuæ ad Glauconem secundo, capite de inuo, & libro quartodecimo Methodi medendi, quorum originem ac dignoscendi rationem, ante eum diuinus Hippocrates prosequitur, lib. 2. De morbis mulieribus. Zoar verò in cruribus potissimum can-

cros nasci libro secundo sui Theisr, cap. vigesi-
 mo septimo contendit. At nos hucusque vnum
 tantum in cruce cancrum patientem vidimus:
 plures vero qui in mamillis, mēto, & locis ade-
 nofis, vt collo, axellis, & inguinibus. In corpa-
 ris vero partibus penitioribus cancri sepe na-
 scantur, palato, sede, & vtero muliebri, vt ex
 Galeno desumitur libro sexto aphorismorum
 enarratione citata, quo in loco idem Galenus
 caneros occultos appellat, non solum eos qui ab-
 sconditi sunt, & non apparent: sed eos qui ap-
 parent, & sine exulceratione sunt. Caterum,
 cancer ab humore melancholico fit, ex quo &
 elephantiasis, & varices, veluti affectiones a-
 liae varie, ortum trahunt. Nam elephantiasis,
 vniuersalis cancer est. At cancer latent, &
 citra vlcus, vt ab humore melancholico mi-
 oritur, ita exulceratus ab acriori & contuma-
 ciori fit, vt docuit Galenus libro de atra bile,
 & variis aliis locis. Perro carbunculus ab hu-
 more quoque fit melancholico: seruido tamen,
 & supra modum calido, vt eodem loco testatur
 Galenus, & libro quatuordecimo Methodi me-
 dendi, velut libro De tumoribus præternatu-
 ralibus. Quantum vero ad cancri curationem
 attinet, tradit Galenus libro secundo artis cu-
 ratiue ad Glauconem, cap. 10. quod in mamil-
 lis sepe tumorem figura animali cancro persi-
 milem vidit, quem morbum ille per sui initia
 mede

medicamentis atram bilem educētibus sanauit.
 At vbi in molem insignem prædictus tumor
 attollitur, curari sine chirurgia non potest. Ego
 vero paruos & magnos caneros, aut omnino to-
 picis medicamentis non esse irritandos, aut ex
 integro, ferro extirpandos suaderem, modo ta-
 men locum occupent idoneum, circa quem ma-
 nuale opus exerceri debite possit, & ab arteria-
 rum & vasculorum aliorum multitudine pri-
 mum, cum ijs tamen consulimus, vt eger can-
 cro laborans, optimo, sed continuo vite ordine
 semper perseueret: item quod cum medicus se-
 pe ab humore expurget melancholico: tum san-
 guinis missione per venæ sectionem, aut mari-
 scarum apertionem, tum etiam medicamentis i-
 psam humorem respicientibus: Nam tunc si ex
 se cancri delinuerint, quod haud credo, bene e-
 rit: sin autem ad incisionem & opus manuale
 deveniendum est, nec enim tunc, quod alter de-
 nuo superueniat, timere est, cum melancholici
 humoris qui in corpore vigeant femina, cum
 assiduo sed optimo vite ordine, tum sepe rep-
 ita euacuatione, ex integro ferè extirpata sunt:
 neque vereri est, tempore quo fit incisio, mor-
 bus ad alteram deriuetur particulant, vt illi
 contigit mulieri, de qua ab Auicenna facta est
 mentio, cui altera mamilla cancro affecta, &
 radicibus extirpata, altera cancrosa con-
 esim enasit, quum melancholici humoris

vice optimum sanguinem in corpore repositum
 effo, ex optimis acceptis edulij, & assidua repe-
 titia quacuatione, præsupponimus: cæteram me-
 dicamenta melancolicam mitigantia, & eam
 eyacuatiua referre ad præsens minimè grana-
 ver, ni Centuria prima, id confectum habere, in qua
 de cancroso tumore sermonem fecimus.

*Curatio trigesimatertia, in qua agi-
 tur, de causone infestissime affli-
 gente.*

Vuensis de Castello auite, natus annos
 circiter triginta, natura biliosus, ad v-
 sionem inclinās, vigente canicula, cum
 puella coiuuit, sed ita laboriose, vt genita-
 le semen coitus tempore nō emisserit: ab
 hoc igitur cōtracto labore, & humorum
 agitatione, ac membrorum lassitudine, in
 causonem siue ardentem febrem hic la-
 psus est, caput dolebat, continuò febricit-
 tabat, siti intensissima cruciabat, & oris
 amaricatum ingens patiebatur. Primò i-
 gitur ad hunc accedens, considerās eum
 multum bilis extraneæ natæ in stomacho,
 & alijs locis habere, hoc minorans phar-
 ma cum illi propino, quod habet.

Recip. Syrupi violati solutiui ꝑnc. tres.
 diacatoliconis, drachmas tres, diaphini-
 conis,

conis, drachmam vnā, aquæ lactucæ ex
 infusione Tamarindorum, vncias quin-
 que, misce, fiat potus vnus, & detur in au-
 rora ieiuno stomacho: quo aluus optimè
 respondit, & biliosa plurima excreta sunt.
 Secundo verò die, lotium crassiusculum
 erat, & bene rubrū, proinde iccorariam
 dextram secare fecimus, & sanguinis vn-
 cias octo fluere. Sequenti die, totidē san-
 guinis vnciæ ex basilica sinistra sunt ex-
 tractæ, sexto ad hunc alter ingressus me-
 dicus, eum debilem esse, & viribus pro-
 stratum dicit, quæ de causa illi panem vi-
 no intinctum cōcedit, ex quo parum ab-
 fuit, quin æger tunc ex vita discesserit, ita
 sæua illi suborta sunt symptomata, nam
 & delirauit, quod antea illi nunquā con-
 tigerat. Tunc septimo, nos illi aquam, in
 qua psilij semen maceratum fuerat, in bo-
 na dedimus quantitate, à cuius potu mem-
 bra totius corporis refrigerari cœperūt,
 & ipse melius se habere. Porro hucusquæ
 syropos huic refrigerantes, cum debito
 victus ordine, & alijs pernecessarijs tri-
 bueramus, qui ita habent. R. Rad. endi-
 uicæ, cicoreæ, bugiossi, nimpheæ, ana ma. i.
 hordei mundi, pugill. vnum, prunorū da-
 mafcenorum, nu. xij. tamarindorū ꝑnc.
 vnā, foliorū lactucæ, portulacæ, nimpheæ,

ana mani. florū violarum, rosarum, nimpheæ borraginis, an. man. mediū, feminis lactuca, acetosa, portulacæ, endiuiz, an. drachmam vnam, in libris septem aque fiat decoctio, quousque maneant libra quinque, & coletur, cuius decocti vncias viij. & aliquando decem, vna vel altera iuleb rosati vel violacei addita vnciola, ad extinguendam sitim interdū, vno haustu ebibat. Sed in aurora sic parabatur.

Recip. Prædicti decocti vncias quinque, syrupi de nimpheæ, rosati simplicis, ana vnciam vnam, de succo acetosæ vnciam mediam. Misce, & albo oui clarificetur, & scriptulo vno specierum diamargaritonis frigidi aromatizetur, & frigidum bibat. Octauo verò die pharmacum ex manna & rhabarbaro, illi dedimus, quo optimè multa biliosa alijs mista excrementis, egressit, & febris mitior facta est. Sed tunc ex pectore multa viscida & subnigra ex puere cœpit, pro qua complenda operatione oxymelite sapè utebatur, aliquando per se solo, nonnunquam verò lambetiuo de althæa misto, aut de farsara bechio dicta, ijs enim hic intra viginti dies ex integro sanitatem obtinuit, & pancreaticè habuit, præter omnium opinionem, quem sexto die post panem

panem vino affusum, comestū, eum moriturum omnes putabant & dicebant.

Curatio trigesimaquarta, in qua agitur de raucedine, cum febre & tussi complicata.

EBenaser, vir natus annos duos supra triginta, declinante æstate in raucedinem incidit, vt vix cum loquebarur, ab alijs intelligeretur: cum qua & fiebat, & sæpè tulli quadam sicca angustiabatur. Ad eum igitur veniens, raucedinem hanc confidero, quæ Græcis βράχθις dicitur, defluxus scilicet ad fauces, de quo Galenus libro septimo. De comp. med. secundum locos, ita differit: Vbi instrumenta vocis ab humiditate vehementius atque tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur, quum verò moderatius humecta sunt, oboritur raucedo. Organa vocis cum dico, intellige arteriam, laryngem, & pharyngem, siue epiglottida. Cæterum, raucedo tamen varijs de causis oboriri potest, vt refert Galenus citato loco, & Auicenna Fen decima libri tertij tract. secundo, capite primo, secundo & tertio: in hoc tamen viro, ab humiditate descendente à capite, ortum traxit, pro cuius expulsionem cum

multa & varia proposita essent, propositum fuit, num sanguinis extractio per venæ sectionem huic conueniret: contendebat autem quidam medicus, eam proficuum esse: in quam sententiam & ipse æger quoque ibat, qui omnino eam esse flagitabat, & instanter petebat. At ipse non scens venæ sectionem in hoc morbo periculosissimam esse, pro posse contestatus sumus, quia raucedine hac affecti, qui minuuntur, & sanguis illis per venæ sectionem extrahitur, raro vel nunquam ad sanitatem perueniunt: frigesit enim caput magis, & ad fauces defluxus sæpius decumbit, & consequens ægri peius habent. Præualui autem ipse ijs & varijs alijs rationibus, ob quas æger sanguinis renuit extractionem: & paucis postea diebus ad sanitatem restitutus fuit. Absistunt igitur medici omnino suaderem in raucedine, à venæ sectione, huic præcipuè simili, cum vt expertus sum, ab ea grauia gignantur symptomata, & morbo primario grauiora.

Curatio trigesima quinta: in qua agitur, de brachio tumente post venæ sectionem, unde postea morbus subsequens est.

Lvellus, iuuenis, fortis & robustus, & qui iam olim apud Ferrarienses vires suas, quum duodecim loricati iuuenes eum adorirentur, indicauerat. Nam eorum vnum, comitis Galeatii Iazonis interfecit, & reliquorum plures vaineribus confossos à se reiecit: nunc demum, cum feбри corripereetur, & medicus illi in brachij dextri curuatura mediâ vnam incidi ad sanguinem detrahendum iuberet, bene habuit. Nam sanguis rubricans opumè fluxit. Sed interiectis duobus diebus, quum brachium plus iusto exerceeret, circa eandem brachij curuaturam dolere cœpit, & brachium ipsum per vniuersum tumescere, cum quibus riguit, & postea febricitauit: quæ omnia aduertens medicus, bis sanguinem ex altero brachio; non nisi liuidum & nigrum admodum extraxit. Sed non ob hæc detumescere cœperat brachium, aut ab eo dolore leuabatur, imò indices hæc augebant, & æger ipse peius se habebat, quia fortiter febricitabat, & non dormiebat, qui magis cum dormire volebat, circa cor maximè dolebat, & angustabatur: quæ verò topica medicamenta brachio admota fuere, non satis percipi: demum cum hunc inuiserem, primo

occurſu, eius faciem longè à naturali conſidero: ſecundo, eius virium robur deiectum & proſtratum, per pulſationes arteriarum, cum difficili reſpiratione noto: tertio, brachium huic per amplū cum manu ad furculam uſque tumens erat, cum quibus prædictas cordis lancinationes patiebatur. Cæterum, cum brachium hoc per amplè ut ſaccus tumeret, circa quod color ſubalbidus erat, & in eo quū digitus comprimebatur cauitas perdurans fiebat, propoſitum fuit, an intra brachium hoc pus latitaret, an non: demum cum ſic malè afficeretur, & ferè ſydera- rum brachium eſſet, ad apertionem conſugimus, quia inde commodum abſque noxa vlla ſequi augurabamur. Protinus igitur accerſito chirurgus, candente ferramento, eo in loco à nobis ſignato, brachium aperiri fecimus, ex quo puris aut ſaniei vice aqua quædam alba fluxit, ſuperpoſito verò maturante emplastro, facto emiſſario, intra ſex horas ex eo materia quædam ſubruba, pauca, malè morigerata effluxit, quam in torum contempſimus, alioqui ſoliciti de noua altero in loco apertura, à qua facta candente quoque ferramento, nihil præter aquam illam albam exire conſpeximus. At vires imbe-

imbecilles cum eſſent, nullum alterum ferentes remedium: eum deploratum dimiſimus, qui ſequenti die, hoc eſt, decimoſexto Auguſti, 1551. diem ſuum obiit.

S C H O L I A.

Quum poſt ſectionem vena, hoc eſt, à cephalica & iecoraria in brachij curuatura exorte, nonnullis intermedijs diebus, brachio inflammatio hæc cum ingenti tumore & dolore orta eſſet, proponitur an ex nervi punctura, qui vene communi vel media dictæ ſubiaceret, originem traxerit, aut potius ex confluxu materiarum malignarum, intus in corpore latitantium pullulaverit. Contendebant autem nonnulli inflammationem hæc ex punctura nervi, qui (ut dixi) communi vene, ut arteria iecoraria ſubiaceret, originem trahere, cum morbus ſui initio levis erat, nullam ſenſitiam, aut malignitatem protendens. At vulnerarius acriter uſque remittebatur, & medicus illi ſauens ut eum à calumnia liberaret, rationes plures adducit, nonniſi ex Galeno, Paulo, & Aëtio deſumptas, quia quæ puncto nervo debentur, huic inflammationi deerant. Nam Paulus, ut Galenum taceam, à quo ipſe omnia ſua deſumpſit, libro quarto ſua medicinæ, capite quinquageſimoquarto, in quo de nervis conuulſeratis agit, ita inquit, Nervus vulneratis, aut punctis, ex ſentiendi

quod obtinet acumine inflammatio & dolor in modicus accidit: quare & febres & convulsiones his oboriuntur, quibusdam & delirium, & nervos cerebro continuos: interim vero in alijs quoque particule affecta locis inflammationes, & abscessus super ipsum nervum conuulserunt, quod coherere, solent accidere: hæc Aegineta. Quæ cum ex toto huius brachio inueni, nõ respondeant, quia nunquam vlla in eo conparuit convulsio, sequitur quod non ob nervum punctum; sed potius ob vitiosos in corpore contentos humores, raptum ad brachium habentes, inflammatio, & dolor cum febre ortum traxere. Hæc enim erat eorum contentio. At ne, utcumque res se habeat, sanguinis missionem satisfatis in hoc casu laudauimus, ita ex aduerso brachio factam, multum vituperauimus, cum ea pede ea potius emollienda erat, ut suadet Aetius sermone decimoquarto, cap. 27. quo ex Galeni mente, de nervis punctis, & sauciatis agitur & ita tradit. At vero si vires valide fuerint, & nihil impedierit, vniuersum corpus per venæ sectionem euacuetur, seruandaque est in euacuando locorum affinitas, ut dextra manu sauciata, dexter malleolus siue talus, sinistra, sinister incidatur, & vice versa, dextro crure vulnerato, subalaris vena dextre manus, sinistra sinistra, reclinatone seruata, secetur: & cetera que proculdubio, non nisi magno cum indicio

& longa experientia obseruata sunt dicta. Vnde autem ipse non solum hunc, sed plures alios, quibus simili in casu, ex contrario brachio, vena secta fuit, & vita discederet huius vero causa esse videtur, quod sauciatis is nervis, malignitas quedam veneno persimilis oritur. Ceterum, mirum in modum taxandi quoque medici ij sunt: quod non primo illico die, locum sectum & agglutinatum iam, amplum & inagglutinatum reddiderint, & saltem per eam aperitionem, saniosi humores effluerent quod vnum summopere Gal. commendat, lib. tertio De exc. p. 1. medic. secundum genus, simulq; ut medicamentorum vires ad ægotatam nervum permeent, ut imbi quoque legitur, & libro sexto Methodi medendi, quibus in locis Gal. punctis nervis, qualia medicamenta desideretur, docet, inquit, Vulnerati nervi curatio medicameta pio stular, que & tepidum calorem excipient, & valenter siccehit, tunc que ex substantie sue natura & attrahendi vim habeant, & tenuia sine partiu. Ceterum, aduertit medicum quod quando cutis super punctum nervum, interposita est, quia forte iam agglutinata, tunc nervus euphorbij vim, & aliorum fortius medicamentorum ferre potest, in quem vsus Galenus & ceteri post eum medici, ex euphorbio & potentibus alijs medicamentis, cerata, emplastra, vnguentis, linimenta, pulueres, & similia parant.

*Si tamen nervus punctus, cute diuina & aperta, ostendatur, vel nervus ipse non est punctus, sed per directum casus sit, & nudus conficiatur: tunc medicamentorum præpotentium vire non fert, hoc enim medicus instructus documen-
to facile curationem adimplebit, ea quæcumque purifaciant abnegando, velut tepentē aquam. Auicennam porro si legere placuerit, qui me-
hercle nihil præter à Galeno dicta tradit, li-
gito Fen quarta libri quarti, tractatu quarti,
cap. primo, secundo & tertio.*

*Curatio trigesima sexta, in qua agitur de emicrania per consensum facta, & per ligni buxi decoctio-
hibitionem curata.*

Monoculus mercator qui apud porticum agit, temperatura melancholicus, eam partem capitis quæ oculū confossum respicit, à multis mensibus dolere cœpit, ex quo dolore ante cibi assumptionem, multo grauius quàm post torquebatur: vnde argumētum in promptu est, dolorem hunc per ventriculi consensum ortum trahere, quàm per ipsius capitis primogeniam affectionem aliquam. Multis igitur peractis remedijs, ad decoctum ligni buxi confugimus, quo multum sudabat, & ita valuit, vt intra viginti dies

ab

ab eius potu, æger optimè habuerit, nec amplius in eundem morbum reciderit.

S C H O L I A.

Buxus Europæis, nouis insularibus lignum Guaiacū dicitur, vt sæpè quoque dixi, paratur autē buxus eo modo quo Guaiacū lignū, cuius decoctum, pari victus ordine quoque ebibitur.

Curatio trigesima septima, in qua agitur de dolore genu, cum tumor per tres vel quatuor menses perdurante, buxi ligni decocti potu postea curato.

Francisca ab Italis Secula dicta, iuuenis me hercle pulchra si quæ altera in vniuersa Italia, annos nata viginti, hæc cum in genu tumorem cum dolore ab hinc quatuor menses pateretur, & multa illi à medicis, sed frustra tentata essent remedia, nos postea ad eam venientes, post peractas euacuationes vniuersales, cum pilulis fœtidis, tum de nitro, decocto buxi in ramentum redacti, intra viginti dies, ex toto eam sanitati reduximus: huic victus ratio in prandio columbus assus erat, vesperi verò vua passa corinthiaca, cum dealbatis amygdalis, aliquando verò columbi vice perdix, aut

falsa-

fasianus, turturuc, aut auiculæ veniebat, velut vix passa loco pinea saccharo incrustata, & huiuscemodi alia.

Curatio trigesima octaua, in qua agitur de humore turgente, siue pruriēte, dolores absq; febre ingerēt.

Iosephus Falconius bis & ter singulis annis, statis fere temporibus corripitur sequenti morbo solet. Nam repente corporis totius dolore corripitur, dein vero illico eodem die variē dolorem persentit vt nunc brachium dolere dicat, & interea hoc dicit, ad pedem vel crus, aut aliam corporis particulam, dolorem eūdem transferri clamat. Est enim humor furens dolores hos creans, quem membra tanquam ignitam pruinam, hinc inde ex se pellere conantur, vnde dolor variē oritur, & æger ipse eodem loco perdurare nequit, imo tanquam insanus, ac furibundus incedit, non febricitat, sed per vniuersum corpus calores quosdam persentit non naturales. Illico vero purgatus homo hic melius habet, ad sex tamen & octo dies quandoque sed raro sic male affectus peruenit, ab octima vero dicta purgatione peracta, quali turgenti humori conuenit, ad clysteres consu-

gimus

gimsu, & membrorum frictiones, veluti etiam ad bolum Armeniæ purissimū, quem syrupo de nimphæa, scriptuli pondere mistum propinamus, vt pulueres quoque cordiales, non solum syrups inistos, sed ferculis, & iuribus resperfos. Qui ita habent. R. margaritarū præparatarum drachmam vnam, corallorum præparatorum drachmam vnam & mediam, foliorum auri fini & puri numquingue. Misce fiat puluis subtilissimus, cuius pondus pro vice semidrachmæ sit, nunc vero præseruatiua cura cum vitur, in eundem non labitur morbum.

SCHOLIA.

Habet probus vir hic supra vniuersum eius corpus, nescio quid albicantis membranule, quam (vt ait) ab ortu suo contraxit, & ea (vt ipse veor) espiramēta dicta, poros obstruit, à qua obstructione fuliginosus humor detentus ac impactus veneni naturam adipiscitur, vnde enim postea membra ac ignitam pruinam à se reuiciunt, non minus ac pueri pyla ludentes. Ceterum, quum iam Scholia huic finem imponerem, ecce Pyrrhus noster vir omnium votis doctissimus occurrit, subium in hac curatione proponit, v. Y. R. R. H. V. S. Cū humor hic pruriēs & turgens sit, morbi furentē exactō peracutū gignens,

gignens, quomodo ò Amate egrum hunc à fe-
 bre liberu dixeris, admiratus sum. AMATVS.
 Cur sic Pyrrhe mi. PYRRHV S. Non ab re
 sane, quia etsi medicu nò agam, Galenu tamè
 sua lingua conscriptum, hoc est, Græca, perlegi,
 apud quem si modo reminiscor, libro Aphorif.
 legi, imo meo in codice linea quadam notati,
 nò dari morbu acutum absque febre continui.
 AMATVS. ReSte sane ò Pyrrhe dubiu propo-
 sisti hoc, quod mehercle tuum indicat felicissi-
 mum ingenium, & tuam attestatur tenacissi-
 mam memoriã, vt tamen Galenum exacte
 hac in re teneas, paulisper audire ne pigeat.
 Acuti morbi non semper cū febre reperitur,
 quia aliqui sunt morbi acuti absque febre affli-
 gentes, & interficientes, vt morbus comitalis,
 morbus attonitus, què Græci apoplexiam ve-
 cant, conuulsio atque distensio, q̄ etenim morbi
 acuti sunt omnes breuis interficientes, & tamen
 absque febre plerunque cõperiuntur & interfi-
 ciunt. Intelligendus igitur ò Pyrrhe Galenu
 ita venit, enarratione præcipue nonadecima, li-
 bri secundi Aphorif. vbi (vt aiebas) inquit, in
 acutis morbis sunt febres cõtinnæ, id est, in acu-
 tis morbis si quæ febres cõperiuntur illæ omnino
 continuæ sunt, & non interpellatæ siue inter-
 mittentes: nunquã enim morbus acutus inter-
 mittetes febres comitatur, sed eas potius quãdo
 habet inseparabiles continuas dictas habet, vt
 ipsemet

ipsemet Galenus seipsam exponit libro quinto
 prædicti voluminis, enarratione trigesima.
 PYRRHV S. Placent sane hæc, & eo magis
 quia ad Galeni mentem dicta. Morbis tamen
 acutis absque febre citatis, addas velle m, coli-
 cum morbum, qui cum acutus sit, absque febre
 tamen sepe inuadit, & interjicit.

Curatio trigesima nona, in qua agi-
 tur de febre, solo minorante phar-
 maco expulsa.

Huius prædicti filius, iuuenis robu-
 stus, natus annos octodecim, cum
 febre grauitè corripere, & de capitis
 dolore querere, epoto medicamento
 purgatorio sequenti, illico sanus factus
 est. Habet autem purgatoriũ medicamẽ-
 tum sic, R. Syrupi rosati solutiui vncias
 tres, diacatolichonis vnciam mediã, dia-
 phiniconis drachmam vnam, cum aquã
 endiuia, q. suff. misce. f. p. detur in aurora
 ieiuno stomacho. Vt vero postea febrilis
 calor membris hærens infringere, hordeaceam
 aquam pauco iulebo rosaceo missam,
 tribus sequentibus diebus, ieiuno stomacho
 bibebat. At victus huic panatella, vel cocta
 lactuca oxaleo mica salis addita fuit,
 potus verò charmelitarum gelida.

Curatio quadragesima, in qua docetur, quomodo muscoli moueantur suo motu voluntario, simulque quomodo deperditur motus membri manente sensu, & contrario.

QUum Hamisius chirurgus, iuuentis conferendus, mecum sepe ægrotos inuisum accedat: cõtiguit, quod cum ad Abarbanciorũ iuuenem, ex diuturna capitis destillatione laborantem, accederemus, quem iandiu docti medici Ferrarientes tractauerant, eiusque curam habuerant, à me quæreret, quomodo muscoli voluntario motu moueantur, non minus quomodo fieri potest, laeso vno membro, eius quandoque deperdatur motus, sensu incolumi manente, & contrario, sentiendi facultate deperdita, facultas motrix illa: sa maneat, cui tunc breui, prout tempus ierebat, dato responso; eũ ad Galenum, vt ad cicerioris medicinae vberimũ fontem remisimus. Sed quum Galeni campus late pateat, pro primo absoluendo dubio, eius duos libros de motu musculorum signauimus: pro secundo vero libros de locis affectis. At ne probus iuuenis sua omnino defraudetur

petitione, hic pauca subiungere placuit, & eo magis quia scitu pulcherrima sunt, & ex officina Gal. decerpta. Primò igitur scire decet: vt venæ à iecore, & arteriæ à corde, ita nerui à cerebro & spinali medulla originem suam trahunt. Oriũtur quippe ex cerebro, neruorum septem paria, ex spinali medulla vero tanquam riuo à cerebro fonte scaturiente, & manante sexaginta nerui, qui singuli per singulorum spondylorum foramina immittuntur, de quibus nunc aliud repetere opportunum erit. Et primò tradit Galenus libro primo De motu musculorum, non procul à principio, vbi de neruo agit. Nuncupatur autem ab ipsis operationibus vnum instrumentum duobus nominibus *νεύρον*, id est, neruus, & *τένον*, hoc quod *τένον*, hoc est, mutare, seu flectere, & *τένον*, id est, tendere natum est. Substantia vero corporis eorum ea est, ac si intelligas, stipatum & densatum, & veluti duriusculum factum cerebrum: sic enim Galenus, hoc in loco intelligendus, est aliter vix à doctis literarius sensus ille percipi potest, cum particula illa veluti superaddenda est, vt lectori penitus hæc consideranti notum euadet ima ratio ita textum hunc legen-

dum esse postulat. Quia spinæ medullæ corpus simile cerebro condensato, & duriusculo factum est, imo cerebri posterior pars anteriori durior est, & quicunque nervorum molliores sunt, hi nihil à spinali medulla considerant, differre videbuntur, ut inibi legitur. Vnde lib. octavo De usu partium, apud eundem Galenum legimus, nervi omnes consistentia cerebro sunt duriores, opticis tantum exceptis, qui cerebro densiores cum sint, duriores eo non apparent, ceu soli ex cerebri substantia, veluti concreta, non tam exiccata constati. Ceterum, nervi molles ex mollibus cerebri partibus oriuntur, duri autem, ex duris. Sunt verò, ut dixi, anteriores cerebri partes molliores, posteriores autem duriores, qua ratione nervi molles à partibus cerebri anterioribus gignuntur, duri verò à posterioribus. Sunt molles nervi sensorii, duri verò ad motum aptiores, ut eodem citato De usu partium libro, & alibi sæpe idem Galenus repetit. Sunt verò naturæ propostæ scopi, circa nervorum distributionem tres, quorum primus est, ut sensorii instrumentis sensum impertiret: secundus, ut motoriiis motum: tertius, ut omnibus alijs facultatem daret, qua sibi infesta dignoscere.

scereat.

scerent. Porro, sensus causa, linguæ, oculis, auribus, maximi sunt nervi tributi, nec non partibus manuum internis, atque adeo ipsius orificio ventriculi, sunt enim quodammodo & hæc sensoria, siquidem per manus ex tactu est dignotio certissima, orificium autem ventriculi seipsum habet alimenti deficientis ipsi animali, quæ fames nuncupatur. Secundo autem loco, in musculis, motus voluntarij instrumentis, reperire est nervos maximos. Ad discernenda verò quæ dolorem adferunt (& tertio in scopo existunt) nutritorijs organis, alijs quidem liberalius, alijs autem parcius, pro cuiusque nimirum constitutione nervos largita est natura, ut refert Galenus libro quinto De usu partium, & sexto eiusdem voluminis libro, cum dicat, Nervus nullus videtur in cor distribui, neque in hepar, renes, lienemque. Quæ verba intellige de nervo notatu digno, secus autem de parvo. Sed nunc ad nervorum septem coniugationes, siue paria dicta, quæ in cerebro mollia oriri diximus, præter duas maximas cerebri productiones, quæ ad nares odoratus gratia fiunt accedamus. Et primo, ut ex Galen. legimus lib. 9. De usu partium, prima copula mollium nex-

k 3

uorum, visorij sunt, Græcis *ὀφθαλμοὶ* dicti, quia oculis visus sensum impartitur, ab anterioribus ventriculis procedentes, & vt Galeno placet, caui, quanquam hodie, mihi, & diligentissimis hominibus, & ijs qui huius rei cura multum sollicitantur, nunquam caui, aut perforati visi sunt, etiã in animante recens maculato, & ad solis radios conspecti, quorum figura X literæ est simillima vt eos forte quis putauerit, sese mutuo conscendere, sed non ita est. Ipsi enim intra cranium inuicem in vnum coeunt, vt meatus suos coniungant, & rursus antequam oculos ingrediantur separantur, idque duabus utilitatibus: prima ne quod extra intuemur duplex appareat: secunda, vt clauso altero oculo, totus spiritus per communionem, neruum ad alterum feratur, & eo modo visoria facultate duplicata, visus acutior redditur. Secunda neruorum coniugatio, non procul à dictis nascitur, & sunt nerui qui oculis motum præbent, qui licet molliores sint quàm motorijs conueniat, eorum tamen mollities magnitudinæ pensatur. Tertia illic oritur, vbi pars cerebri anterior cum posteriori connectitur, & sunt nerui linguæ sensum gustus dantes, & qui in

omnes

omnes propemodum faciei partes distribuuntur. Quarta neruorum coniugatio, paulo posterius his est locata, magis quidem quàm priores à basi emergens, propages autem eius omnes sunt sibiipsis propinquæ, ac commiscentur quidẽ statim neruis tertiæ coniugationis, cū quibus fertur longissimè: postea tamen se iungitur, torique palati tunicæ inseritur, exigui porrò admodum sunt hi nerui, neruisque tertiæ coniugationis paulo duriores, quia tunica quæ os vestit durior est, non lingua modò, sed etiam aliis propemodum omnibus faciei partibus, ob id etiam producentur ex paulo duriori regione cerebri, quàm nerui tertiæ coniugationis: quãto enim magis retro progrediuntur, tanto se ipso durius effectum cerebrum cernimus, atq; etiam partes quæ ad basim ipsius pertinet, aliis duriores existunt. Quinta mollium neruorum coniugatio, productiones eas continet, quæ à lateribus capitis versus ossa lapidea extenduntur. Earum autem vtraque diuiditur in ipso per ossa transitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatuum auditorium inseritur: minor verò extra cranium, in cæcum nuncupatũ foramen, quod tamen cæcũ non

k 4

est, licet existimeret tale, ob suam flexuosam obliquitatem. Sexta à basi cerebri producitur, nondum etiam dura, omnibus tamen prædictis tanto durior, quanto iam spinali medullæ propinquior. Hi nervi in omnia ferè intestina, ac viscera folius sensus gratia distribuuntur, qui nervos etiam recurrentes producunt, de quibus Centuria prima multa & clara ad Galeni mentem dixi. Septimæ coniugationis nervi illinc oriuntur, ubi & cerebrum desinit, & spinali medullæ est initium, progressi quatenus unà cum nervis sextæ coniugationis: post autem ab ipsa sciuncti parte quadam sui, eadèmq; minima, rectos laryngis contextunt musculos: maiori verò in totam linguam disseminantur: in uniuersum autem ex nervis hi sunt primi, qui exquisitè sunt duri. Nà prædictorum omnium nervorum, nullus similiter durus est, ac hi nervi: ceteros verò nervos consultò præmittimus. Galenus tamen lib. De ossibus ad tyrones, ultimis verbis capituli primi, quod olim Centuria prima in tabulam redigimus, ita de nervis meminit, Tria nervorum genera censentur, quæ nihil impedit vel species, vel differentias appellare, ex nervis qui ex cerebro, dorisque medulla oriuntur

riuntur voluntarij, qui ex ossibus ligamentales, qui tertio loco ab iis differunt, atque ex musculis originem ducunt, tendones vocantur. Ne verò æquivoca nomina obscuritatis aliquid afferant, qui ex cerebro, itèmq; doris medulla ortum ducunt, voluntarij nervi, qui ex musculis tendones, qui ex ossibus ligamenta à nobis appellentur. hæc enim paucula Galeni in præsentia citare placuit: quia multum ad rem de qua agimus faciunt. Est autem musculus, Galeno teste, libro primo De motu musculorum, & duodecimo De usu partium, ^{µβ} Græcis dictus, à muris forsitan similitudine, organum motus voluntarii, constans ex fibris neruorum, & ligamentorum, carne simplici his circumdata, vena, arteria, & tunica. Cæterum, musculi eodem Galeno teste, ubi antea, tres sunt partes. Principium quod caput musculi vocant, & est magis neruosum. Medium carnosius, ventrem vocant: finis multò neruosior capite, unde tendo nascitur, alio nomine chorda dicta. In hos igitur musculos, nervi riuorum instar, à cerebro, ceu à quodam fonte, suas deducunt facultates: quorum musculorum corpus, tanquam planta multis riuis irrigua est

altero neruo prædicto, altero verò arteria corde deducta, sanguinis calidi & tenuis, vt vaporosi plena: tertio verò, vena à iecore principium trahente, sanguinem frigidiorē, & crassiorē continente. Etenim vt motus qui ex arteria & vena procedunt, sunt naturales, & voluntatis expertes, ita qui ex musculis sūt, animales & voluntarij existūt. Est autem, vt dixi, musculus, instrumentum, non sensus, sed motus, etiam si vtriusque sit particeps: quia nullus motus voluntarius potest sine musculis fieri. At sensus vniuersis inest particulis, quæcunque nerui participes sunt: vnde ligamentum ab osse ortū, nihil cum neruo commercij habens, insensibile omnino est. Tendo verò chorda dicta, mediam, inter neruum sensu omnino præditū, & ligamentū sensus expertem, naturam habet. Quatenus igitur tendo ligamēti naturæ est particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia sensus: non enim tendo neruus absolute est, sed ex neruo & ligamento conflatus: quo fit tendo ipse multis in locis sexcupla, multis etiam decupla crassitudine neruū superat. Et merito sanè tantus & talis est factus, vt qui & nerui, & ligamenti vsum exhibiturus es-

rat: alligat enim musculum subiectis ossibus, in quorum capite munia cartilagine inferitur, & hac quidem ratione nihil differt à ligamento. Sentit autem atque mouetur (vt dixi) qua ratione nerui est particeps. At neruus ipse via quædam exiens facultatis motricis à cerebro descendens, vt eam communem faciat, extensus est, atque ligamento commistus. Tendo itaque sic ex vtriusque conflatur. Omnis igitur tendo in os omnino inferitur, non tamē omnis musculus desinit in tendone, in nullo enim musculorum mouētium linguam (constat enim ex variis musculis) tendo nascitur: nullum siquidem os erat lingua motura, sed editura vocem articulatam, & sapes diiudicatura, & masticationi, atque deglutioni adiumento futura, vt latius Galenus prædicto libro primo, De motu musculorum tradit. Porro, vt primo dixi, & Galenus initio libri duodecimi De vsu partium repetit, neruus & ligamentum in villos seu fibras tenues, quas Græci *ivæ* vocant, diuiduntur, quæ fibræ inter se ad musculi constitutionem connectuntur, vt quem ex ambobus mistum esse oportebat. Ex eisdem fibris coeuntibus inter se, ac commistis tendo quidem conflatur,

ex omnibus autem musculus, qui vniuersum generis fibras obtinet: aut enim rectas habet solum secundum suam longitudinem, quibus attractio perficitur, aut obliquas, quibus retentio conuenientis fit, aut tantum transversas, quibus alicuius expulsiō compleretur: simul autem omnes nullus possidet musculus, ut auctor est Galenus libro sexto De usu partium. Proposito igitur nostro respondentes, quod est, quomodo musculi suo motu voluntario moueantur dicamus, quod in hoc motu tria concurrunt: voluntas scilicet, neruus, & musculus: voluntas equi similitur, neruus habentis, musculus verò equo: vnde Galenus prope finem libri De causis respirationis, hanc describens similitudinem, inquit, voluntas si quidem similis est equit, qui habentium motu equos impellit. Habentis autem milites sunt nerui, quemadmodum equi musculi. Nam & vtilitas extremum est respirationis, siue operis voluntarij votum perinde à victoria artis aurigandi. Haec enim perpulchra, sed breui similitudine Galenus musculorum motum complexus est, cuius alteram ex libro primo De motu musculorum, ex duobus ossibus altero stante, altero verò mobili, quoniam

admodum sunt ostiorum cardines, cum duplici catena, consultò præmittimus, hac à nobis adducta contenti, quam lectori nec ingrati, nec iniucundam fore credimus. Cætera verò, quæ pro motus musculorum complemento desiderantur, perlegat optimus lector libellos De musculis, per Ioannem Baptistam Cænanum Ferrariensem, virum merito doctissimum compositos: in quibus musculorum icones & figuras magno consitas artificio inueniet. Secundæ verò parti propositi dubij, respondet Galenus libro primo De locis affectis, cap. sexto, & quarto eiusdem voluminis libro, eiusdem numeri capite, inquit, Deperditur quandoque motus membri, eius sensu manente, quia mouere est agere: sentire verò pati, & quum multò plures spiritus: vel si magis placet, maiores vires requiruntur ad motum peragendum, quam ad sensum percipiendum, fieri potest, quod ad eò pauci reperiantur spiritus, vel quòd virium impotentia ante fit; ut ad sensum percipiendum, & non ad motum efficiendum sufficient: & sic aliquando amittitur mouendi vis, sensu manente. Sed quòd quandoque deperdatur sensus, manente motu, Galenus multis sui aui medicis

medicis contradicentibus) vidit, cui medicus alter quoque fauit, rem ita stare affirmando, & eius causam reddit: quia cum musculorum corpora disseminatos nervos ad voluntarios motus peragentes habeant, fit quòd muscoli ipsi aliquando quidem ad partes mouēdas immediatè perueniunt: aliquando verò per medios tendones, quales sunt illi, qui mouent digitos. Si igitur affici musculorum nervos contingat, digitorum motus peribit: si verò eos qui ad cutim pertinent, tangendi sensus corrumpitur, mouendi facultate illæsa manente. At vbi rota resoluuntur membra, cum videlicet commune principium est læsum, simul & motus & sensus pereunt. In summa, sensus tactus in membri parte superficiali fit, & quia in ipsis nervis superficialibus obstructio fieri potest, illæsis interioribus motum peragentibus, fit inde quòd sensus amittatur, saluo eiusdem membri motu: id quod nos, & qui artem medicam exercent, sæpè percipimus. Proinde Vesalius, virulentam linguã suam, satiu fecisset hac in re submittere, quam contra Gale. Auerrois fuculentis rationibus imbutam exercere.

Curatio quadragesima prima, in qua agitur, de puero, qui ex fenestra cecidit, & tertio die obiit.

Filius Galli infelix, natus annos novem, postquam cœnatus est, & multa comedit, de fenestra non admodum alta cecidit, & crus dextrum in femore fregit, & in capite ita sæpè percussus fuit, vt craneum per plures (cute integra manente) fissum fuerit partes. Ad quem quum accederemus, chirurgus præsentè, caput duobus in locis per amplè vbi ratio postulabat, aperire fecimus: à quorum vno sanguis multus contentus recens exiuit: ex altero verò cum sanguine album rotundum cerebri substantiam referens semi auellana magnitudine, prorupit. Secundo verò die curatus craneum illi disruptum variè visum est, demùm tertio die obiit. Septembris mensis die secundo, Anni 1551.

SCHOLIA.

Cum album illud cerebri substantiam referens exiret, quæsitum fuit inter medicos & chirurgos præsentès, quidnam illud esset: aderāt autem viri longa experientia præditi, & qui iam olim similem substantiam ex albis capitis venteribus felici (vt aiebant) exire viderant successu,

eessu: quorum alij albam, illam substantiam
 non cerebri: sed quaruncularum quarundam
 portionem esse dictabant: quos nos omnino par-
 ui fecimus, quum locum vbi caruncula su-
 glia: dulz continentur ille assignare n. scia,
 alij vero cerebri superfuitatem excrementum
 ipi cum colore, tum substantia simili conten-
 debant. Fulciebant autem ij, ac suas tu: hantur
 partes, quia si cerebri medullaris esset substan-
 tia, eger in convulsionem vel paralyis: in illico,
 vel saltem intra paucas horas incidere. Nos ve-
 ro eam veram cerebri substantiam, ac partium
 culam diximus, & ea de causa puerum intra
 paucos dies, ne dixerim horas, moriturum pra-
 diximus. quod vero cerebri excrementum alba
 illa substantia non erat Galeni munus di-
 strina contestabar, qui libro nono De vsu par-
 tium, cerebri duplicia tantum excrementa as-
 gnat: alia vaporosa ac sumosa, seu suliginosa
 uia, quae per suturas in loco edicissimo sitas eu-
 cuari tradit: alia velut aquosa, ac limosa, pitu-
 tosa, crassa, grauias, quae ob id per meatus deo-
 ues euacuari oportuit. Ceterum, ad cerebri
 tractam portunculam aegri semper fere mori-
 tur: si tamen aliquis euadere contingat, si
 tus, iurdafter, aut tortura affectus euadit, pro-
 alij vel alij nervi affici contingunt. Ceterum
 meminit Gal. lib. octauo de vsu partium, in
 in Ionia visum adolescentem quendam vulne-

re in alterum anteriorum cerebri: ventriculo-
 rum accepto, fuisse superstitem, id quod nos si-
 mile & alij plures medici obseruauimus, forte
 quia cum gemini ventriculi sint, vnus alterius
 lesioni subseruit: quo factum est, vt si vulnus
 vtriusq; ventriculis illatū esset, adolescens nullo
 modo euaderet, sed pro certo è vita discederet,
 iata enim est geminorū instrumentorū utilitas.

**Curatio quadragesima secunda, in
 qua agitur de vulnere capitis, &
 quod percussa altera capitis par-
 te, altera affici potest.**

Percussus fuit puer annos natus duo-
 decim in capite versus tēpus dextrū,
 quod vulnus paruum, & contemnendum
 videbatur. At tertio die symptomata gra-
 uissima illi superuenerunt, quae de causa
 ad cerebrum vsque ratorio scalpro cra-
 neum rasimus. Sed quum symptomata vt
 primo euenirēt, & versus alteram partem
 aeger dolere diceret, illico supra dolen-
 tem locum aperiri fecimus ad cerebrum
 vsque, vbi pus iam confectum inueni-
 mus, & magno applausu aegrum curau-
 mus, & ipsum intra triginta quinq; dies
 ab orci faucibus liberauimus.

SCHOLIA.

Proponunt chirurgici, an capitis altera parte percussa, altera ex aduerso rumpi, vel lacerari contingit: cui quæsito multi chirurgicorum respondent, quod sic: & quod ita craneo percussio euenit, quemadmodum teste, aut olle, quæ sepe cum illiditur, non eo loco rumpitur quo percutitur sed altero ex aduerso: vs Galenus contrarius est, qui lib. 11. De vsu partium, cap. 19. inquit, *Ea de causa cranium à natura non continuum est, ex vno tantum osse conflatum, sed potius ex multis & varijs partitionibus diuisum susse: ne si quando vna pars affici contingat, totum cranium patiatur, quo fit inquit Galenus, si cranei altera pars afficitur, altera ab diuisione intermediam, affici nequaquam potest. Nos huic dubio, vt medici & chirurgi satisfaciamus, breui respondemus, quod si calvarie aliqua pars percussa fuerit, altera ex opposito frangi non potest, quia suturæ impedimento sunt, non permittentes ad alteram partem transitum. Fieri tamen potest, altera calvarie parte offensa, altera longè distans male afficiatur, ut quod os fissum sit, sed quod sub eo cerebri meningarum venula vna vel altera rupta sit, et quia sanguis effluit, & inde sanies fit, & medullaris cerebri substantia putrescit, ex qua multa sequitur. Vt superioribus diebus euenit famulo epidam illustrissimi D. Vincentii*

Nobilibus,

Nobilibus, Anconæ, qui cum ab altero eius socio, baculo in capite, contemnendo vulnere vulneratus esset, interpositis tamen paucis diebus ingens febris cum delirio superuenit, & tandem obiit: fuit porro vulnus ampliatum, & terebello cranium ad meninges. vsque perforatum: super quas sanies nulla apparuit. credere igitur est, altera in parte lesionem fuisse, hoc est, venæ alicuius rupturam, ex qua sanguis effluxit, unde mors orta est, velut olim Aloisio sabroferario Ferrariensi contigit, de quo Manardus Ferrariensis, epistola prima libri sexti suarum Epistolarum, memoriam fecit: Quamquam mihi non ob hoc mortuum fuisse testetur, sed (vt ego credo) non ob aliud mors illi ascita est. Ceterum, hæc à nobis in hæc Scholia exarata, pro veris & indubitatis habenda confirmat Paulus Aegineta libro sexto suæ medicinæ, capite nonagesimo, in quo capitis fracturarum differentias prosequitur, & ita inquit, sunt qui his differentijs Apechemata, quasi dicas, ab Echo responsonem addiderint, ea est, a contraria ipsius parte facta calvarie fractura. At falluntur quoniam non fit in hominis calua quemadmodum in vitreis vasculis fieri illi docent: illa siquidem vacua sunt, ideoque id patiuntur, Calua autem hominis vndique plena & alioquin solida est, fitque in hoc ictu, quod in capite alijs ex causis fieri videtur, in quo integra cutis

continuitate, factus abscessus cum sectus fuit, offensam illic hominis calvariam fuisse immuticam etiā & in hoc malo factus contraria in parte abscessus, illic fuisse os credi postulat, haec Paulus, qui nihil præterquam à nobis didicisse intelligit, & per ea Cornelius Celsus, ceterique qui de hac re locuti sunt, præstantes viri, inter se evadant. Cæterum, cum de capitis vulneribus hic agimus, in mentem venit Curtius, superioribus annis, in Italia medicus famigeratissimus, commentarijs suis super Mundini Antoniam editis, ubi inquit, apud Galenum tria laminæ duas nunquam se legisse, imò quod Galenus earum nunquam fecerit mentionem, quod nunc tanti viri pace dixerim errat, quod Gal. in quo ille abunde versatus videtur, lib. 6. Methodi medendi, eiusdem numeri capitulum meminere, quarum non tantum duas sed etiam triam facere mentionem videtur: quæ dicat ergo de fracturis calvarie quædam usque ad secundam laminam, quam Græcè ἀνώτερη vocat, perveniunt, quædam usque ad internam ossium faciem, & cætera. In quibus verbis triam laminarum Galeni meminisse, visum est, quæ post primam, secundam collocat diptera dictam spongiosam, sanguinolentam: quasi inter duas locatam laminas, videlicet inter primam & tertium colore & figura fere similes. tertiam autem laminam admittere Galenus videtur, imò

dicat, ad internam ossium faciem, sed in hoc magna res non est, siue enim per ἀνώτερη, secundam laminam intelligit, cum interna inferioris ossis facie, siue absolute laminam tantum spongiosam, sanguinolentam, cavernosam multis venulis plenam, inter os supremum & infimum locatam, ut eius verba innuere videntur, liquido constat eum duarum laminarum cranei meminisse, & merito sanè quum ab Hippocrate in hoc Galenus primo doctus evasit, libro De capituli fracturis, non longè à principio, ubi Hippocratem ita legimus: Est autem duplicata laminæ cavissima ac mollissima, & maximè antriosa. Est autem & totum os capituli excepta valde modica suprema, ac infima parte spongie simile, & habet os in seipso carunculas similes multas humidas, & si quis ipsas digiti coterat, sanguis vique ex ipsis prodierit. Sunt etiam in osse venula tenuiores ac caviores, sanguine plene. Hæc Hippocrates. Nollem tamen ab hoc loco discedere priusquam hodiernis chirurgo moram, increbelli præcipue usui in capiti fracturis, cum periculosa admodum eius sit operatio, adeo ut Deum tester me per paucos quibus cerebello administratio hæc peracta fuit superstities vidisse, quin potius maiari ex parte mortuos, aut prope obitum adductos, quia forte cerebrum magna illa concussione afficitur, aut reventanti illo motu, venula una vel altera mem-

ningum rumpi contingit, aut quia membra ipsas non raro violat, & cerebri ipsius substantiam quoque: vnde mors certa consequitur, quæ fit non immerito huius instrumenti vsu Gal. & post eum Græci tantopere vituperarunt: ut apud ipsum Galenum legitur lib. 6. Methodi medendi, eiusdem numeri capite, ad hunc modum. Ac quæ per terebellum quidem ratio fingitur, parum tuta est, propterea quod dum madidius eam tractant, duram membranam quæ ossi substernitur, non raro violant: quibus verbis Paulus Aegineta vt solet ad stipulat lib. 6. suæ medicinae, vbi de Caluarie fractura curatione agit, quum dicat, at quæ administratio fons & modiolus, quem Chemicion, sive Chemicion Græci vocant, peragitur recentioribus, cetera improbata est, sed administrationem quam in rhogine exposuimus, probant. Porro quodlibet diurnum terebellum, & cuius frequens vsus pæd huius cui chirurgos extat, idem sit tam terebellum priscorum, in dubium verti posse, & verò longe differre inter se crederem, imò hodiernum hoc terebellum periculosius est, eo quod vtebatur antiqui, quia antiquorum terebellum dentatae rotæ vice, clauum rotundum habet foraminibus, vt in lima cernitur ornatum de cuius vsu ac operandi modo Hippocr. prædicto lib. De capitis vulneribus multa docet. Tutius igitur est, si hodierni chirurgi in capiti

fracturis

fracturis, vice terebelli, rasorio scalpro ad cerebrum vsque radant, & eo quidem multiplici, à Gal. summopere laudato, vt rectè quoque Paulus annotat, primo latiori, dein minus lato, postea vero stricto. Cetera huic rei, ac de extrahendis ossibus doctrinæ facientia, consulto pretermittimus, lectores ad prædictos Galeni, & Pauli libros citatos remittentes.

Curatio quadragesimatertia, in qua agitur de cordis palpitatione, agitudine, quam coracis tremorem, medici vocant.

Religiosa Maria, nobilis Florætiua, omnium mihi charissima, iuuenis & morum sanctitate, & pulchritudine insignis: cum ætatis suæ annum vigesimum ingrederetur, de cordis palpitatione, tremore quoque dicto morbo, corripit, & eo quidem vt paucis percipiebamus ab humore qui in pericardio continetur plus iusto auctæ originem trahente, cum ipsa magnam cordis eleuationem depressionemue perentiebatur: adeo vt cor palpitate ac tremere sæpè inculcaret, & ita esse hæc testabantur, quia emaciari indies magis videbatur, & sæpè cum ingenti capitis dolore in syncopim inciderebat, quæ tamen raro febricitabat,

pulsam tamen languidam & mollem habebat, cum quibus omnibus inueni huic affluere menses nunquam defuere, sed semper suo affluente more effluxere, copiosi admodum & rubicundi. Huius igitur præclaræ & optimæ indolis puellæ consulturus salutem, Hippocratis & Galeni doctrinam instructus, à sanguinis missione per iecorariæ sectionem auspicatus sum, ex eoque fluere permittens ad librâ mediam, postquam sanguinis missionem, syrupum hunc ebiberet madauimus, qui habet. Recip. Syrupi de melissophyllo, id est melissæ succo saccharo parati vnciam vnam, syrupi de pomis saporis, de mentha, ana drachmas sex, decocti senæ, cum additione pomorum camusiorum optimè redolentium, vt Salmanticæ, & Alcobatiæ, & Antuerpiæ comperiuntur, vel eorum vice, apianorum in Italia reperiuntur vncias quinque, cum albumine oui clarificetur, & scriptulo vno agallochi, id est ligni aloes optimi aromatizetur, & vesperi ante cœnam duas horas iteretur, & per aliquot dies continuetur. Victus ratio in vniuersum exicatoria & attenuatoria erat, sed optimi succi. At potus, vinum meratius est, pauca tamen in quantitate: cætera verò, quæ spiritum vitalem

valem perturbant & resoluunt abnegantur, vt ira, timor, mœror, fames, vigilia, frigus, æstus, & cibi mali succi, aër tamen ad calidum & siccum declinabat. Præparata igitur ad exitum intra octo dies communiori totius corporis materia, per pharmacum ex rhabarbaro & agarico concinnatum, eam euacuauius semper antè & post solliciti de alui respondentia, clysteri, vel balano, quando præcipuè natura consueta non remittebat, à qua purgatione, vno vel altero interposito die, ad cordis regionem cucurbitulam vnam magnam & multam flamma ignitam affigi fecimus, non nisi vt decet, prius cute per parua vulnuscule incisa, quo opere optimè valere dixit: cum post sanguinem per ea vulnuscule extractum, humor multus per eadem, sale respersa, ad aliquot dies exudaui. Sed postea epithematis cordialibus sæpè admotis, & conferuis ventriculi & cor roborantibus comestis, ac iterata purgatione dicta, & cucurbitulam applicita, intra mensem ex toto sanata est, habent autem epithemata sic.

Recip. Aquarum floris arantij, melissæ, ana libram med. specierum diamolschi, diambæ. ana scrup. ij. croci optimi,

gran. iij. vini maluatici vncias duas, gal-
liæ mofcatae mefue ferupu. i. garyophillo
rum, corticum citri, ana drachmam me-
diam, florum arantiorum, pseudo dipta-
mi, ana drachmam vnam. Omnia in olla
noua, vt decet tractentur, & ad ignem ad-
mota, in iisdem pannus ruber cocco, vel
charnufino. infectus immergatur, & pan-
lulum expressus sic calidus cordi admo-
ueatur, & sæpè innouetur. Huic verò e-
pithemati, varia alia parati possunt simi-
lia, modo medici simplicium & ador-
nantium exactam cognitionem habeat,
aliter non secus ac aruifices cocci habe-
buntur, qui nihil præter à libris emen-
dicata, miseris ærotantibus, non sim-
ingenti periculo describunt. Sed quæ
iudicio, docti norunt, ex multis tamen
simplicibus pauca hæc ad institutum no-
strum faciunt, crocus, ambra, mofchus
styrax, agallochon, gariophyllus, mac-
id est, macis, melissa, buglossus, zedo-
ria, zurumbet, bæen album & rubrum, za-
berum, santalus citrinus, flos arantio-
rum, flos citis & limonum, flos rosima-
rini, qui à pharmacopolis anthos particu-
lariter dicitur, flos pseudo diptami, flos
myrti, vinum cretense, poma odorifera,
os de corde cerui, modo verum sit, & vari-

alia quæ consulto subtrahimus: ex com-
positis verò sunt, diambra, diamofchus,
dianthos, pliris, arcoticon, citra condita,
electuarium aromaticum mofchatum à
Mefue descriptum, electuarium rosatum
Gabrielis: quanquam eo efficacius sit a-
romaticum rosatum à Mefue descriptum
raro in vsu habitum, electarium lactificans
Conciliatoris, ex differentia centesima
nonagesima sexta decerptum, vel lactifi-
cans Rasis ex lib. 9. ad Almanforè. & quin-
to continentis, & varia alia quæ consulto
præmittimus. Sed temporis processu
sæculum hunc cordi admotum semper de-
ferebat, qui habet. Recip. Specierum
diamofchi dulcis drachmas duas, diam-
bræ drach. vnam, florum arantij, melissa,
buglossi, ana man. vnum, xyloaloes agal-
lochi dicti drachmam mediam, cinnamo-
mi optimi & veri, gariophyllorum, croci,
ana vnc. iij. corticum citri, vnc. duas, om-
nia in puluerem redigantur, & factu-
lus interceptus ferico, & supra cor vt di-
xi applicitum deferat.

S C H O L I A.

Tradit Gal. libro 5. De locis affectis capite
2. Est & alius affectus, palpitatio videlicet
cordis, aut per se eueniens, aut cum suspitione
quadam, quod in humore cor ipsum mouetur.

Neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, ut ipsum ne attollatur in pedire possit: quippe in animalibus dissectis vidimus plerumque plurimum humoris, urinae speciem referentis, in eo qui ipsum inuoluit panniculo contineri. Etenim simia quaedam cum emaciari in dies videretur, eam tamen necessarius nostris negocijs impediti, secare in tempore non potuimus: post mortem vero, reliqui corporis partibus omnibus illesis, inuentus est in ambiente cor tunica tumor praeter naturam in morem in se continens, qualem pustula, quam Graeci hydatidas vocant, emittere solent. Atque in gallo quoque, vidimus, cordis tunicam huiusmodi tumore & quidem duro affectam, perinde ac si plures crassae membranae involuta altera alteri fuissent. Verum in eo nihil humoris continebatur: unde verisimilis coniectura elicitur, homines etiam similibus posse affectibus infestari. haec tamen Galeni verba, quae sic ad amussim citare placuit, ut Zoaris errorem libri sui Theisr in presenti patefaciam: qui praedicti libri parte prima cap. 4. tractat deinde, audeat dicere Gal. huius morbi nullam mentionem fecisse mentionem, sed quo errore, norunt omnes à nobis citata Galeni verba legentes, quae Avic. ut solet, non siluit, Fen vndecima, libri tertij, tractatu secundo, quo de cordis tu-

more agit, & Aetius sermone octavo sive medicinae, cap. 58. & post hunc Paul. libro suo 3. cap. 34. Caterum ex dictis satis liquet. Curtium in Mundini Anatomia hallucinatum, cum de humore in pericardio contento agat fol. 294. vbi Zoarem forte secutus aquam illam in panniculo cor ambiente non reperiri contendit, quod si reperitur eum in corpore egrotante vel mortuo reperiri. minimè verò sano contendit: cuius rationes utpote ficulneas praetermitto, quum aqua haec etiam in corpore inculgate sano reperitur, ut ex Galeni citatis verbis facile quis percipiet. Unde vero aqua haec oriatur, & ad quem finem orta sit, ut Curtio, & alijs Carpium sequentibus, satisfaciamus, Hippocr. verbis respondemus, qui aquam hanc, in eo qui cor inuoluit panniculo contineri, corpore optima fungente valetudine tradit, ut apud eum legimus initio libri de corde ad hunc modum, cor figura velut pyramis est, colore autem abunde puniceo, & tunicam lenem circumdatam habet, & est in ipsa humor modicus velut vrina, ut putare possis in vesica cor diuersari, facta est autem ea gratia, ut sanum in custodia florescat: habet autem humiditatem tantam, quanta satis est estuanti in medellam. Caterum huic humorem cor emingit, bibendo ipsum assumens, ac consumens pulmonis vinitum potans lambens, & cetera quae Gal.

sepè in eius doctrina inculcat, dicens, potus aliquid semper in asperam arteriam errare; qui humor à cordis attractus, postea ad ambientem tunicam remittitur, plura vero quæ huic rei facere possunt, consulto præmittimus, quando hæc iam nunc sufficiant, & eo magis si neueritis cardiacum morbum eris ventriculi affectionem esse, non vero cordis, porro cucurbitulam cordis regioni admotam, vt summum remedium in hoc morbo habeto.

Curatio quadragesimaquarta, in qua agitur de dysenteria, simillique de pulsu intermittente.

BArbosiùs vir medicus doctus, & longa experientia præditus temperatam biliosam faciem exustam habens, & ita exustam, vt à quavis vel facili causa, in morbos & affectiones incidat, nunc in dysenteriam lapsus est adeò periculosam, vt intra noctem & diem, hominè centies egerere coegerit: erat autè humor egestus coloris in uniuersum cineritij multus, pauculo admixtus sanguini, cum quibus parùm febrabat, sed circa iecoris regionem dolebat, velut intestina crassiora ipsa. Ad quem sequenti die vocatus, hominè timidum & viribus imbecillè, cõpè. io, cui pulsus imbecillis & contractus erat,

quo

quo factum est, vt scopus noster eò dirigèretur, vt vires repararemus, & fluxum cohiberemus: quorum primum optimis edulis compleuimus, secundum verò clysteribus, primo lenientibus, postea vero ex sepo hircino & similibus confectis, de quibus secunda Centuria Venetiis excusa, multa diximus. quibus & nonnullis iecori necessariis admotis, quæ refrigerandi & roborandi facultatem obtinent, breui vel intra diem dysenteria cohibita est, & ex toto æger intra triduum sanatus. Cæterum, cum probus hic vir extra domum exiret, & proprium suum pulsum obtrectans, ipsam intermittentem cõperisset, ad me vt de eo sententiam ferrem peruenit, non sine mortis tamè timore: quam simile pati iam olim cum iunior grauiori morbo apud Lusitanos corripèretur inculcabat, quinquagenarius autè vir hic est. Ego vero amici arteriarum pulsus optimè considerans, cõperito singulis decem pulsationibus æqualiter respondentibus, ita arteriarum motum deficere, vt eo interuallo pulsationes duæ cum dimidia compleri possent. Stabat autem, ac interquiescebat, singulis decem pulsationibus pulsus, vt dixi, ita vt ea temporis incapèdine, qua

qua occultabatur pulsationes duæ cum dimidia eleuari poterant: quod cum perciperem, eum bono animo esse iussit, quum etsi vitalis facultatis imbecillitatem indicabat, nihil tamen periculi iam tunc minari, præsertim in homine quinquagenario, nulla febris correpto, dixit ille verò ut rei medicæ experientissimus sic in me obiicit. **BARBOS.** Non me letet Amate amice, tametsi cultiorem Galenæ doctrinam non teneam, intermittentem pulsus omnium pessimum esse, cum vitæ mors actionis ut talis omnimoda destitutio sit, ita pulsus intermittens, vitalis facultatis impotentiam maximam arguit, quia ab opera sua desistit, & morti in hoc similis euadit, sed cum apud Indos (quos nosti) permultos egerim annos, apud quos cultiores literæ non habentur, nec Galeni præclara doctrina exercetur, ergo te huius intermissionis causam ex Galeno adferre ne graueris, quia ut nos Avicenna in hac de pulsibus tractatione segniter & pigre in suo se gessit canone hæc verò nouisse causam non parum voluptatis mihi adferre putarem: mortales sumus, & summis philosophis similes euademus, quando præcipue de morte eius causis, inter nos contemplatio

rit, quum (ut scis) mortis contemplatio, & de ea elocutio, summa est philosophia. Homines nanque Deum timere allicit, & eos ipsos eiga mortales beneuolos esse conuocat. **AMATVS.** Recte ô Barbosi hæc à te sunt dicta & magno cum iudicio prodita: vellēt tui, omnes hodie nostri medici tibi similes forent, ac tunc artē medicam non tam temere sed magna cum prudentia & discursu insigni, ab eis exercitam iri non dubitarem. Sapiunt autem tua hæc Galeni præclaram doctrinam, & solidiores ac meliores redolent literas, imo sophistarum gyros ac cantuiculas longè fugere videntur, non immerito apud eos, qui in ea qua tandiu egisti prouincia imperio præerant, primus medicorum habebaris, te tanto viro non solum pro morbis propulsandis videntes, sed rebus in difficilimis & dubiis obeundis tui consilium petentes, vnde non contemnenda bona fortunæ tibi contraxisti, ut vitam hanc tranquille & modeste, ut nunc transigis percurrere possis, faxint tui nobis diu sanum & incolumem seruent. Nunc verò ut tui voti compos fias audi, altius enim ordiar, & eo magis quia dicendi latos campos habemus, & ens quidem Galeni Asiaticos, à quibus

postea omnes hortos suos exornarunt, ditissimus etenim hic medicinæ Oceanus est, à quo omnia medica flumina, riuù, fluuij, & fontes, originem suam trahunt, & eidem postea si modo recto eum iudicio considerentur, accepta referre debent. Hunc igitur insequi & mordicus tenere, ac optimè intelligere, summum medicum est opus. Is igitur libro secundo De præfagatione, siue præcognitione ex pulsibus, ne sermonem amplius prorogemus, inquit, Intermittens pulsus necessario est inæqualis, nunc enim intrinis, nunc in quaternis, ac nonnquam in quinis ictibus, vel etiam in pluribus intermittere inuenitur. **B A R B.** Meus autem pulsus singulis decem ictibus, vt rectè percepisti stabat, & tempus quo duos ictus & alterius medium, arteria percutere poterat remorabatur. **A M A.** Ita res habet. **L A C V N A.** Si superuixisset Gal. de hoc pulsu non satis admirari desineret, & eo magis quia similem pulsus cum ægrotantis euasione nunquam vidisse, citato restetur libro. **A M A.** Ita Galenum velle videtur ô Lacuna, sed eius per te citata sententia mica salis (vt dici fertur) condienda est, & sano iudicio intelligenda. **B A R B.**

Rogo

Rogo vos viri prudentissimi, vt alij medici ex hac nostra ægrotatione docti euadant, imo ne cum in similes pulsus habentes peruenerint, ægrotantes ipsi mirentur, Galeni de hac re verba in medium afferre ne dedignemini. **A M A.** Id facilius Lacuna præstitisset, si modo vellet, cum Galenum apud se arctiorem habeat. **B A R B.** Rem sanè gratam & albo lapillo signandam, mihi per doctus faciet Lacuna, si modo quum Galenum in Epitomem redactum adduxerit, eius ex integro expresserit animum. **A M A.** Complebit sanè, & tuis respondebit votis, ita clarè & appositè, vt nihil quod desideres, amplius habeas. Galenum nanque non raro percurrentem, ita dilucidè & clarè perstringit, vt pro Galeno intelligendo, nullo altero enarratore opus iam habeat medici, quam vno Lacuna, annuere vel inuitè debeas. **B A R B O.** Felix ætas quæ talem nacta est virum, nouisti tu ô Amate quum superioribus diebus ambo nos apud nos officinam librariam quandam conuenissemus, eo animo vt recentes quosdam libros Venetiis excusos emeremus, ibi quidam (vt fieri solet) ingeruere medici, Lacunam optimè vellicantes, quia Galenum authorem

cuius ne apex quidem non legendus est, lacerasset & eum truncum & mutilum reddidisset, non minori piaculo quam si Phidiacum Iouem, aut Gnydiam Venerem detruncasset. A M A. Memini quidem, sed eos suis cum magistris sordidis & barbariem adhuc redolentibus reiecimus: tu vero Lacunam ad nos redire cura, & cum audire ne pigeat. B A R. Hominem per puerum hunc accersiri curarem, nisi ad nos se illico rediturum promississet. A M A. Apud nos nunc vir humanus & bonus agebat, sed eum a nobis lupus ille subniger, vaser linguax, & male morigeratus, legum imperitissimus, retraxit. B A R. Noui lupum illum linguacem, qui olim Romae apud diui Antonij sanum habitabat, ob quem & sibi similes Pythagoras primus philosophus in suis symbolis dicere solebat hirundinem, id est linguacem domi ne recipias. A M A. Appage apage Barbosi, nam Lacuna apud nos est quem si placet, rogata, suum breuiloquum Galenum in hac de qua agimus re in medium afferat. B A R. Id diligenter curabo, sed tu Lacuna eius spectatus ad nos redeas, adeo ut propter te absentem, propositam a nobis quaestionem huculque subtraherimus.

& eam sermonem ad alia diuertendo, indiscussam reliquerimus, dignare Galeni tui in Epitomen redacti, verba quae ad rem facere videntur citare. L A C V N A. Lubenter faciam, & aequo animo provinciam suscipiam, & eo magis ut pulsus tui intermittentis exactam notitiam habeas. audi igitur. Galenus citato per vos libro, capite quarto, ita in mea legitur Epitome, Si arteria duorum pulsuum, tempus, aut paulo amplius, intermittente arteriarum motu, saepenumero conspeximus hominem liberari: praesertim cum aetatem senilem ageret: etenim facultates languidae, a paruis saepe occasionibus offenduntur: firmatae autem tantum deiciuntur a maximis. proinde qui habitum sunt valentes, diuque a morbis immunes fuerunt, periclitantur si eisprehendantur. Arimbecilli quique assidue obiecti ad omnes suas causas facillime restituuntur, quod scilicet horum nemo quum a qualibet laedatur vel minima, magnam causam expectet. Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos possident senes quam iuvenes: mox pueri ab illis quod concoquant digerantque per halitum humorum copiam & crassitudinem, quae intemperies inaequales produxit, quum nimirum con-

coëctricè facultate sint validissima, corporeque mollissimo ac facillè perspirabili. Iam vero naturalis artèriæ motus sanitatem refert, vitiosus morbum, omnino intermissus mortem. Et quemadmodum soluere apoplexiam ingentem quidem est impossibile, leuem autem non facile: sic intermissio diuturna pulsuum vt tollatur, fieri non potest, breuis autem potest, haud tamen citra negotium. Cæterum diurnam voco, quæ excedit duorum pulsuum curriculum, breuem, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Iam mors à pulsibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia, vtrobique enim cordis calor extinguitur destitutus respiratione. hæcenus Galen. in mea dicta Epitome.

A M A. Optimè sane ô Lacuna à te hæc pro coronide sunt dicta, quæ vt Barbofius noster quoque & assistentes facilius intelligant, ad præsens ipse resumere nõ grauabor, quando quæ bona sunt, (Galieno ex Platone sæpè inculcante) bis ac ter repetenda sunt. **B A R.** Rerũ similitũ nulla est fatietas, perge perge Amate, qui hæc ex genere sint rerum, quibus ea inest vis, vt quò sæpius ac pressius audiantur, hoc magis ac magis placeant: nõ enim hæc vul-

garia

garia sunt, quæ initio arident nouitate ipsa, sed mox repetita sordescunt & abhorrent. **A M A T.** Sponte currenti (vt Plinius junioris adagione vtatur) calcæria addis. Galenus ergo, vt multa paucis comprehendam, ita inquit, Pulsus omnino intermissus mortem refert, & qui magis ad intermissionem accedit, eo magis ad mortem accedit. Secundo, intermittentes pulsus minus perniciosos senes obtinent: dein pueri, omnium maxime iuuenes: quia à maxima causa similes pulsus illis: euenire credendum est. Tercio, in dubium vertit Galenus, an viuere quispiam possit, cum duorum pulsuum motus intermissione, imò fieri non posse affirmare videtur. **B A R B.** Proh dii immortales, si ita, vt Galenus sentit, res habet, quomodo superstes ipse sum, quia arteria metacarpij mei, duorum pulsuum tempus & amplius morabatur, & stabat. **A M A T.** Verum ô Barbofi Galenus tradit, quia de iis qui continuis & malignis febribus corripiuntur locutus est, quibus si similis contingeret pulsus, euadant impossibile est: secus autem de iis, qui quum affectionibus vexantur, absque tamen febre reperiuntur, vt tibi euenisse obseruasti. **L A C V N A.** Placent sanè hæc, ô Amate, quia Galeni

exactum animumprehendant. Cautas
tamen intermittens hic pulsus Barboſio
naturalis ſit, non verò aſciticus & præter-
naturalis. **A M A T.** Huius rei ſatis ſum
conſcius, & eo magis, quia cum bene va-
leat Barboſius pulſum bene pacatum, &
rhythmum, hoc eſt, proportionem tem-
poris ad tempus, habentem poſſideat.
B A R B. Comperitſne fuit quiſpiam ſe-
cunda & proſpera fungens valetudine cũ
ſimili intermittente pulſu. **A M A T.** Maxi-
mè, & eius Galenus mentionem fecit, au-
reo illo libello De præcognitione, cap.
ultimo, in quo de œconomio morbo la-
borante agit, cuius pulſum per naturam
intermittere contra omnium aliorũ me-
dicorum iudicium nouit, & nos quoque
ſuperioribus diebus Illyricum quendam
monachũ ordinis prædicatorij febre ma-
ligna affectum, curauimus: cui intermit-
tens erat pulſus, & vt poſtea deprehendi-
mus illi naturalis. **B A R B.** Cũ igitur in-
termittens pulſus mihi naturalis non ſit,
vnde intermiſſionem illam traxerit metui
eo tempore dicatis rogo. **A M A T.** Pulſus
intermiſſionis cauſas referens Galenus
lib. 2. de cauſis pulſuum, cap. 3. ita breuiter
inquit, non ſolum facultatis infirmitas
inducit intermittentem pulſum, ſed &
inſtu

inſtrumentorum valida oppilatio, aut
compreſſio, & conſtrictio, vbi nihil pro-
ſus arteriæ allicere valeant. **L A C V N A,**
Horum verborum ſi rectè teneo Gale-
nus meminit, libro ſecundo De præſa-
gatione ex pulſibus, capite quarto: vbi
rem hanc diſcuſſus tractat, & in Epitome
mea ita habet, Inæqualium pulſuum qui-
dam in vno icſtu inæqualitatem ſortiun-
tur: alij verò in plurium acervo, quam
collectiuam inæqualitatem appellant: &
omnes autem in vniuerſum, aut ex com-
preſſionibus inſtrumentorum, aut abun-
dantia humorum ad facultatem collato,
aut cordis inæquali intemperie conſtant.
eſtque inæqualitas incommodior, quæ
circa vnum pulſum, quàm quæ circa a-
ceruum verſatur. Iam verò intermiſſio
motus arteriæ, ſiue in vno pulſu, ſiue con-
tingat in pluribus, periculoſior eſt aliis
inæqualitatibus omnibus: vt igitur à col-
lectiua (quæ apertior eſt) auſpicemur, fa-
cultas ipſa gignit intermittentes pulſus,
vel grauata, vel impedita, ob craſſitudi-
nem, aut copiam humorũ obſtruentium,
aut opprimentiuũ arterias, aut etiam oc-
cupantium ſpacia, in quibus illæ diſtendi
ſolent. Eſt quum inflammatio, vel ſchir-
thus corpora incumbentia arteriis infe-

stans earū distentionem coercet. Si verò
 ipsarum arteriarū tunicas tale quid occu-
 pauerit, maius periculum imminet sicut
 extremum malum, si cordis corpus inua-
 serit: nam ij subito syncope corripuntur.
 At intemperies cordis non est perinde
 exitialis, sed est longè mitior inflamma-
 tione, & cætera, quæ tu tuo arbitratu
 percurrere poteris. **BARB.** A mala igitur
 qualitate varia, calida, aut potissimum
 frigida, vel humorum obstructiuum mul-
 titudine intermittentes exoriri pulsus, ex
 Galeno (vt percipio) asseueratis. **LACVNA.**
ITA res habet. **BARB.** Meus ergo à
 qua harum causarum ortum trahebat.
AMAT. Vt ipse reor ab humoris cuius-
 dam superexcedentis mala qualitate, qui
 cordis sinibus continebatur, & inæqua-
 litatem efficiebat prædictā: quia in te, vt
 sæpè sum expertus, vitiosi humores qua-
 litate potius quàm eorum colluue, aut
 quantitate magnà peccant: Itè quòd cor
 eo tempore maximè dolebas, quæ om-
 nia prædictam attestantur causam, quam
 nos illico à propinquitate non exustam bi-
 lem respicientibus syrupsis & decoctis,
 leuiori quòdam pharmaco deposuimus,
 & pulsus suos rhythmos denuò adepti
 sunt, & tu pristinae sanitati restitutus fui.

CVRAT. MED. CENT. III. 187.
SI. BARB. Apud eos quos ipse perle-
 gi anthores, si tenacioris memoriae be-
 neficio tenco, memini me intermitten-
 tem pulsū propter humorē cordi mo-
 lestum, & ad eum guttatim fluentem e-
 uenire legisse. **LACVNA.** Fieri posse in-
 termittentes pulsus ex ea causa non ne-
 go, sed tu, o Amate, vt colèphonem cura-
 tioni huic imponamus, dicas rogo Bar-
 bosij intermittens pulsus, quia alias pul-
 sū inæqualitates & differentiās comi-
 tabatur. **AMAT.** Dicerem libenter, ni-
 omne saxum (vt fertur) mouere necesse
 esset, hoc est, vniuersam de pulsibus do-
 ctinam, in medium afferre: nunc tamen
 satis superq; mihi dixisse visum est, si cum
 Galeno dixerō pulsus raros intermitten-
 tibus finitimos esse: quia arteriæ inter-
 missio per pulsus raritatem introducitur,
 & per eandem ad pristinam mediocrita-
 tem reuertitur: vt in hoc Barbosij pulsu
 percipiebamus. **LACVNA.** Non carent
 igitur rari pulsus periculo, si intermitten-
 tibus sunt propinqui. **AMATVS.** Verè,
 sed intermittentes raris sunt periculoso-
 res, & morti proximiores. Sed vnum præ-
 terire non licet, quod raro pulsui aduer-
 tatur creber, sicuti intermittenti inter-
 currentens, & quod ab eisdem ferè causis
 intere

intercurrentes euenit pulsus, à quibus intermittens originem trahit. Differunt tamen, quòd in intercurrente, facultates cum noxiis causis decertat, & pugnat: unde sæpè intercurrentes ij pulsus crifim sæpè secum attulerunt: in intermittente verò facultas succūbit, & non valet contra noxas depugnare causas, vt Galenus prædicto secundo libro De præfagatione ex pulsibus, capite quinto dixit: nisi enim finem impono, modo sciatif pulsuum nature optimæ temperatiffimum aliorum omnium regulam & mensuram existere. **B A R B.** In eo igitur qui agrotat, pulsuum magnitudines, & varietates referri debent semper ad temperatum pulsuum, & non ad ipsius pulsus, eo tempore quo sanus erat, & rectè valebat. **A M A T.** Ita est & Galenus libro secundo De dignoscendis pulsibus idè assentitur. **B A R B.** Hoc Galenus innuere videtur, quia curat agrotantium infinitæ sint pulsuum varietates, necesse est pro illis exactè vendicis, & vt de eis verum iudicium habemus, ad vnum pulsuum temperatum, quam normã & regulã, ac Polycleni exactiffimã statuã, omnes pulsus referamus: tunc enim habita cognitione pulsus temperati, medicus facillè diiudicabit quæ

tum pulsuum varietates, & si multum vel parum ab eo distant: item si cum excellent, vel non assequitur, aut omnibus numeris illi sunt æquales. Cæterum, quum hæc vera sint, crederem quoq; ipse Galenus nunquam negasse agrotantiũ pulsus, quorum in sanitate noticiam habuimus, nos ad temperatum pulsuum esse referendos, sed magis ad suos sanos. **A M A T.** Arrident hæc ô Barbofi, quia ad Galeni mentem dicta, at quia paucorum hominum pulsuum cognitionem in sua sanitate existentium labemus, ad quos quum agrotant referri possent, ea de causa Galenus sapientiffimè ad temperatum pulsuum collatio vt fiat, suadet.

Curatio quadragesima quinta, in qua docetur quod Hipp. pulsuum cognitionem habuerit.

ET de pulsu intermittente quum agebamus, illico à docto quodam quaesitum illud vulgare, sed scitu dignũ, propositum fuit, An Hipp. pulsus cognitionè habuerit, cui nos breui, ne lectorũ animos remoremur, respondemus, Hippoc. non tantum à respiratione, quantum ab ipsarum arteriarum pulsatione. signum desumpsisse, pro morbiis dignoscendis, id quod

id quod nunc paucis ex eius diuinis monumentis indicabimus, & primo Hippocrates ipse genuino suo libro, vt Gal. credit de humoribus, cum multa & varia à medico consideranda proponit, pulsus absolutè, inter ea meminit, volens forè in capite temporum arteriarum pulsus, quorum sæpè meminit, non tam à medicis esse explorandos, quantum ij qui circa metacarpium deprehenduntur. Hippocratis autem verba, citati libri non longè à principio legere quis poterit. Sed quod alibi sæpè pulsus memoriam fecerit, Hippocratis extat sententia libro septimo De morbis popularibus, in Pythodori historia, cui pulsus, cum cætera grauia erant, non defecisse tradit, quo in libro pulsuum sæpè mentionem fecit (vt paulò inferius commonstrabimus) & alibi sæpè arterias ipsas venas vocando, vt libro De locis in homine, non procul à principio legitur, & libro De alimento, prope finem, vbi à doctis & iis qui Hippocratem animum in hac re, ex integro tenere capiunt, verba perpendi debent, & ita habent, Venarum pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta atate & consonantia, & consonantia sunt, & morbi & sanitatis signa, & sanitatis magis quàm morbi, & morbi magis

magis quàm sanitatis. Ceterum, quod arterias Hippoc. venas pulsatiles vocauerit, testis est Gal. lib. 6. de placitis Hippocratis & Platonis dicēs, Vocatur autè à vetustissimis medicis, philosophisq; hoc vasorum genus alteri similiter vena, ab aliis verò arteria, id quod pulsat, quod pulsus expressus est vena: & subdit, Itaq; Hippocrates appellans venam arteriam hanc, ita scribit in secundo Epidemiorum libro, cui venam in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem lentè, torpidus: quæ verba ipse repetit, lib. illo, cui titulus est, Quod animi mores sequuntur corporis temperaturâ, inquit, quorum vena in cubito pulsatu mouetur, hi furentes sunt & iracundi: quibus verò quiescit, hi torpentes sunt, ac stupidi. Horum autem verborum hæc vis est, quibus hominibus cubiti arteria vehementissimum edit motum, isti furentes sunt: venas enim & ipsas arterias veteres appellabant, & cætera: plures verò Galeni de hac re locos consulto prætereo, quos quisque hodie vel pinguioris Mineræ medicus quærere poterit, Brasauoli præsertim ex Galeno collectum indicem si antè oculos habuerit, quem dii vellent, in lucem vir doctissimus nunquàm misisset, ac non iam hodie

hodie vel veterinarij & muliones, de medicina garrirè cõpissent. Cæterum cum Hippocratem pulsuum cognitionem habuisse expresserimus, ne quis pertinax dicere audeat, pulsus tantum arteriarum, quæ circa tempora obrepunt, ipsum dignouisse, non verò earum quæ in manuscarpio sunt, ipsius Hippocr. vnam vel alteram authoritatem placuit adducere, vt hinc satisfactus euadat, noscãtq; Hippocr. harum quoque arteriarum pulsus circa manum cognouisse, id quod clarè libro 7. Epidemiorum percipitur, vbi potissimum Theodori vxoris ægitudinem profequitur, & ita inquit, Erat autem ad manum frigidius corpus arteriarũ, quæ vero in temporibus sunt etiam magis saliebant, & spiritus densior, & cætera. c quibus verbis liquido constat, Hippocr. ex vtriusque arteriis signum desumpsisse, quod Galen. noscens libro quodam suo De pulsibus, inquit, Mortem etiam imminuendo loquendum ex pulsu Hippocr. imminuentiam cognouit. At quia pulsuum differentias exactè non tenebat, velut nec post eum longè Erasistratus, ea de causa mortis suspectum erat Hippocratem pulsuum notitiã non habuisse: quod Galenus non prætermittens libro tertio de Crisib

Crisibus, ita tradit. Sed signa ex pulsibus sumpta Hippocr. vel quia non nouerat, vel quia non magni momenti existimauit, idcirco non est exequutus.

Curatio quadragesimasexta, in qua agitur de stomachi cuiusdam erosionibus, ad quas postea supra mammillam sinistram secuti sunt carbones siue carbunculi tres.

ANtonius Chius homo vinosus, ætatis suæ anno quinquagesimo quinto properante hyeme, circa ventriculũ erosiones, & morsus quosdam patiebatur, sentiebãtue, & ita infestantes, vt viscera illi dilacerari exclamaret. Præsens igitur ipse, & eius ventriculũ infra cartilagine[m] ensiformem (seu malum punicum, aut malum granarum dictam) quæ discretissimis anatomicis in medio perforata cernitur, vt ipse sæpè vidi, tangens subduriusculum inueni. Protinus igitur contra morbum agentes nos, exterius spongiam emolliens & dolores leniens cum xymel compositum illi dedimus, ac postea interiectis paucis diebus, catapõtia illi propinauimus, ex hiera cum agarico,

quibus optimè egressit, & sequenti die stomachi dolore leuatus fuit. Sed circa papillam sinistram carbunculi tres apparuerunt: tunc verò febriebat, & mori desiderabat, sed carbunculi, ab emplastro ex scabiosa & alijs varijs medicinis confecto admoto, breuì extirpati fuerunt, &eger ipse ab orci faucibus liberatus. Cæterum cum bene haberet, vinum meracius in quantitate magna ebibebat: ex quo iecur exallatum innatum calidum amisit, & consequenter eius vniuersum corpus tumuit, & intra sex menses obiit.

Curatio quadragesima septima, in qua agitur de duplici tertiana.

Dionysius Ricus de monte sancto rector, iuuenis robustus & fortis, quum carcere clauderetur in duplici tertiana continuam lapsus est. Nam cum cõtinuè febreret singulis diebus horrore corripiebatur, huic bis brachij iecoraria secta sicca vena, & sanguinis libræ duæ extractæ, & quâ sit inentissima vexaretur, illi gelibad ad satietatē dedi, qua multa vomuit, & ad septimo die exitum per sudorē vniuersum corpus irrigantē habuit, & sanus cessit. Ceterū in reliquis, vt decebat tractatus fuit, nec pharmaco purgante opus habuit.

Curatio

Curatio quadragesima octaua, in qua agitur de scirrho in iecinore.

Marci librarij Veneti sororius, in iecinore tumorem scirrhosum diuurnum patiebatur: nunc demum febris cum ingenti circa ipsum iecur dolore corripitur. Occupat autem scirrhus hic iecinoris gibbas partes, vt ex ijs deprehendebamus signis, primo & sissimarum partium inflammationes, per alia potius accidētia, quam per tactum inuestigare oportet, vt suadet Galenus libro quinto De locis affectis capite septimo, gibbarum tamen partium scirrhū tactu facile deprehenduntur. Erat igitur iecinoris durities, & detrahe præcordiorum partis ingens grauitas, & pectoris cum iugulo retractio, cum quibus tussis exigua sed sicca quædam erat, omnia me hercle cum vna gibbas iecinoris affectas partes indicantia. Nam concavis iecinoris partibus affectis, magis stomachus, & intestina affici consueverunt, vt ex Gal. citato, & varijs alijs, docet quædamus. Morbo igitur perspecto, & hominis viribus consideratis, cuius antestum victum, utpote malum succum gignentem, ipse expendens, illico à minore pharmaco orsus sum, & ita habet.

Recip. Syrupi rosati solut. vnc. iij. syrupi de cico. cum rhabar. vnc. j. diacatolichonis, diaphiniconis, ana drach. iij. aque cicoreæ vnc. iij. misce, fiat porus, detur in aurora, & desuper per horam dormiat cum quo alius optimè respondit, sequenti verò die, ab iniecto lauante clysteri hoc vnguento illinitum iecinori fuit.

Recip. Emplastri de meliloto vncias duas, vnguenti santalini vnciam vnam, pulueris rosarum, camomillæ, absinthij, ana vnciam mediam, olei rosati, absinthini, ceræ, ana quantum ad linimentum sufficit, misce, & ad ignem vt decet paratur, quo bis in die iecur inungatur, tertio verò die post alui respondentiam basilicæ dextri lateris incisa fuit, & ex ea sanguinis vnciæ sex effluxere: cum ijs autem febris vigeat, & dolor iecoris instabat, ob quæ singulis diebus singulos ebibeat syropos, non nisi in aurora ieiuno stomacho quos vesperi, ante coenam horam vnam vel alteram iterabat. habet autem syropus sic.

Recip. Syrupi de cycorea cum rhabarbaro vnciam vnam, acetosi compositi vnciam mediam, aquarum endiuicæ, lapulorum, fœniculi, ana vnciam vnam, misce fiat syropus, ex ijs verò nonnullis ebibit

syropi,

syropis, & concoctione in lotio apparente, sequens illi propinauimus pharmacum: Recip. Syrupi rosati soluti vncias tres, diacatolichonis vnciam mediam, rhabarbari optimi scriptulos quatuor, agarici albi recens parati scriptulos duos, cinnamomi scriptulum medium, in decoctione florum & fructum fiat haustus vnus, detur in aurora, & de super per horam dormiat hoc verò ita bene habuit, vt à febre & dolore, ferè liber euaserit. Sequenti tamen emplastro, ad aliquot dies, vsus fuit iecori cum ad mouendo, quod habet. Recip. Farinæ hordei, lupinorum, camomillæ, ana vncias tres, omnium santalorum ana vnciam vnam, pulueris rosarum, absinthij, spicæ nardi, ana vnciam vnam & mediam, schænu anthos, croci, asari, seminum petrosilini vulgaris, dauci, anisi, apij, ana vnciam mediam, omnia decocto alari & capillorum veneris excipiantur, & fiat emplastrum: cui adde, acetum rosati vncias duas, olei nardini, camomillini ana vncias duas, & ad ignem vt decet, paratur emplastrum, & iecori imponatur, ijs enim æger hic bene habuit, non tamen vt ex hoc scirrroso tumore omnino sanus euaderet, quando Galeanus lib. 2. ad Glauconem, cap. 5. dicat,

scirrhum diuturnum, nec ipse vnquam in
naui, nec alium vidi qui possit, qua de
causa ad balneas quibus vniuersa orna-
tur Italia, iret consului.

S C H O L I A.

Sunt duo hæc viscera iecur & lien, oppor-
tunissima ad scirrhum, vt meminit Gal. Me-
thodi medendi lib. 13. cap. 15. & 16. in quibus
Attalum Thessalium medicum & Sorani de
scipulum reprehendit, cum præsertim Theage-
nem Cynicum philosophum interficerent, ita e-
nim inibi Galenus ait, opportunissima namque
ad scirrhum sunt hæc duo viscera, iecur & lien,
si quis parum habita de his ratione glutinoso o-
bo vtatur: & inferius, quippe iocinoris substi-
tia, scirrhus maxime opportuna est, vt pote qui
naturaliter lutosum quippiam continet: velis
medicus quidam nostri temporis, per iocum de-
scit, lienis verò rarior substantia quam iocin-
oris est. Ceterum, crebrius scirrhosis vitis affi-
gitur propter nutrimenti quo vitur speciem
Monstratum namque est, quod crasso nutrire
sanguine, qui veluti limus purioris est, facili-
meque nigra bilis efficitur, idcoque etiam ipsum
melancholicum siue atrum appellamus exco-
mentum: atque hæc duo viscera scirrhosis tun-
ribus tentari, vel experientia ipsa clare indica-
t. Hæc Galenus, in quibus tradit lienem cre-
uiturri sanguine, imo eodem inquit libro, ipse

lienem

lienem crassiori vti alimeto quam hepar, & quod
tanto valentiora & potiora lien postulat me-
dicamenta, quanto crassiore quam hepar vitur
alimento, quibus verbis, alias ipse Galeni ex
lib. 4. De vsu partium decerpta cetera viden-
tur, cum dicant, lienem subtiliori quam hepar
nutriri sanguine, quibus fauent alia eiusdem li-
bri Galeni verba, sic assenerantia, est autem sple-
nis corpus rarum admodum atque laxum, spon-
gie instar, sic vt crassos, & melancholicos suc-
cos facile trahat, excipiatque. Ceterum splenis
caro tametsi laxa sit, à pulmonis tamen carne
magno spatio relinquitur, laxissima siquid ea
est, & leuissima, parumque abest quin alba, vt-
pote ex spuma quadam veluti coagulata, nutri-
tur enim ex purissimo sanguine, fauo, subtili,
& spirituoso, tanquam delato à corde: splenis au-
tem corpus, quum tanto rarius hepate sit, quan-
to est crassius pulmone, merito ex tenuiori san-
guinis parte nutritur. Consentiens quippe est, ex
arteris quidem tenuius, ex venis autem cras-
sius nutrimentum transmissi, quum tunica ar-
teriarum quam venarum sit densior, & san-
guis subtilior & vaporosior: atque ex tali præ-
ssitit laxam carnem nutriri veluti ex crassiori
densam, in quibus verbis pro epitome citatis sa-
tis clare percipitur, Galenum dicere splenem sub-
tiliori sanguine nutriri, eo quo hepar nutriri so-
let. Nus pro hac diluenda dubitatione nen-

alijs quàm ipsius Galeni vtemur verbis, præd
 Sto loco habitis, quorum summa hæc est, hepar
 ex rubicundo & crasso, splen ex subtili sed ni-
 gro, pulmo ex elaborato ad vnguem flauo, sub-
 tili, spiritali, ac puro alimētum capit. Nam qui
 attrahitur ad splenē sanguis, crassior est eo qui
 est in hepate: quia tamen elaboratus ab arterijs
 quæ illic sunt, atque ad eō venis, multo densio-
 rem tunicam habentibus quàm que sunt in he-
 pate, non affatim neque crassius carni splenis,
 sed subtili & paulatim mittitur, ob id caro qui-
 dem huius visceris rarior & leuior est quàm he-
 patis, non tamen rubicundior, aut flauior. Nam
 melancholicus erat is, quem purgavit humor, à
 quo elaborato nutrita est: Caterum hepar videt
 xi, benigno, rubicundo, & crasso nutritur, in
 summa & breuius, qui attrahitur ad splenem
 sanguis, crassus & melancholicus est, antea ta-
 men quàm in ipsius splenis substantiam verta-
 tur, ab arterijs & venis ipsius in subtilem &
 tenuem elaboratur. Porro medicamenta iecini-
 ri conuenientia, quod cum adstructione robu-
 rent, esse debeant, docuit Galenus varijs loci
 sue doctrine.

*Curatio quadragesimanona, in qua
 agitur De ictericia ante septimū
 eueniente.*

VIR qui cōtinua feбри cum accessio-
 nibus

nibus laborabat, totus ante septimum
 palluit, & ictericus factus est, tandem
 paucis adhibitis remedijs, breui sanus
 est redditus.

SCHOLIA.

Quibus in febribus morbus regius ante septi-
 mum accidit, malum dixit Hippocrates lib. 4.
 Aphorif. Aphor. 62. cuius verba non sic su-
 perficietenus sunt intelligenda, quando plures
 videmus ante septimum regio morbo affectos,
 sanos & liberos evadere. Intellige igitur ante
 septimum, id est, ante materierum in febribus
 concoctionem, tunc si febribus vigentibus auri-
 go superuenerit, malum vt Hippocrates tradit,
 est: At quum ante septimum febres gignentis
 materia concoqui & à natura regulari contin-
 gat, fit inde, bilis ad cutem decretoriè transmi-
 tatur, ex qua regius morbus fit, & ager rectè
 se habeat. Hæc si nouisset Plinius, non tam fa-
 cile Hippocratem conceperisset libro sextodeci-
 mo Naturalis sue historie, capite duodecimo,
 imò Hippocrates ipse libro quarto De ratione
 victus in morbis acutis, inquit, in biliosa febre,
 morbus regius cum rigore ante septimum diem
 enatus morbiū soluit, si verò absque rigore præ-
 ter occasionem superuenerit lethale. Missim fa-
 cio Auerroem libro quarto sui collectorij, cap.
 43. qui plures ictericia affectos, ante septimum
 sanatos vidit.

Curatio quinquagesima, in qua agitur De angina in puero.

PVer Ebenaser orientalis annuus, proferante hyeme, quæ omnino sicca & temperata fuit: tumorem in gutture passus est, qui extra prominebat, & ad aurem vsque comprehendebat, febricitabat, & non lactebat, sæpè plorabat, & vtrastantes dicebant, propè obitum erat, ad quem accedens ipse, lanam succidam oleo camomillino imbutam admouere feci, & intus vt rob mororum digito inderetur suasi, semper tamen quod mater optimus vtatur edulij persuadendo. At secundo die omnia vt primo eiãt: proinde locum foris, cinere hirundinum crematarum melle excepto, illini magno iuuamento feci: porrò puer cum nõ egeret, eius alius balanulo, ex caule vel beta, aut raphano, parato cum mica salis irritabatur, tunc verò tertio sequenti die, melius puer habuit, & lac optimè luxit: quia tumor ab interiori parte ad exteriorem exiuit, quæ breui eodem admoto ex hirundinibus a nere, exoleuit, eius tamen venter oleo de semine lini fouebatur, & capitis syncipit brassicæ folium parum calidum apponebatur, nec eũ exiccare permitteret mater

aut nutrix commendabam. Cæterum cum puer octauo die bene haberet, sed nihil egeret, & adhuc circa guttur tumoris aliquid apparebat, hoc illi interdum daretur, consului.

Recip: Syrupi rosati solutini vnciam vnã, olei amygdalarum dulcium recētis, vnciam mediam, benzuini nigri & optimi, quod myrrham veram esse in nostro diximus Dioscoride scriptulum vnũ: misce, hoc verò alius respondebat, & intra decem dies puer ex toto sanatus est: veluti alter duos natus annos sed vice cineris hirundinum crematarum, quo pharmacopola carebat, hoc admotum fuit emplastrum.

R. Nidi hirundinum numero vnũ: caricarũ pinguium numero sex, radice matuauisci vnc. vnã. in aqua fiat decoctio ad libram vnã, cui colaturæ adde faying feminis lini, sænugræci, camomillæ ana vnc. duas, butyri recentis vnc. vnã & mediam, olei camomillini vnc. duas, vitelli oui numero. i. misce, fiat emplastrũ.

Curatio quinquagesima prima, in qua agitur de febre acuta maligna interficiente, in qua lotium optimam semper apparuit.

PVer pharmacopola Genuensis, annos
 natus vndecim, obesus, sanguineus
 in fine autumnus, horrida febre primo af-
 fligi coepit, quae postea in continuam ma-
 lignam ex genere earum, quas in autumno
 eucnere contingit, degeneravit. Sitiebat,
 caput dolebat, continuo febricabat, cum
 quibus rer & quater singulis diebus ege-
 rebat, excrementa quidem biliosa, liqui-
 da, foetida, febris malignitatem, ut ex
 Hippocrate Praefagiorum libro didici-
 mus, attestantia, ad quem accedens me-
 dicus quidam syrupos ex acetositate ci-
 tri, de succo acetosae, de borragine, bu-
 glosso, & similibus, cum appropriatis de-
 stillatijs aquis, malignam qualitatem
 infringentibus & heberantibus, propina-
 bat, & scapulis cucurbitulas cum scarifi-
 catione affigi mandavit, cum quibus
 puer peius semper habuit. Nam nono die
 etiam antecedente iam purgatione deli-
 rare coepit, & ad decimum vsque in eodem
 perseveravit delirio: vndecimo ad eum
 accedens ipse omnia contemtor, cum
 quibus vires non admodum constabant,
 sed lotium ut medicus & assistentes affir-
 mabant, optimum cum colore tum sub-
 stantia, & contentis semper apparuit,
 quod ita esse, lotium tum excretum at-
 stabat

statur, quia colore & substantia opti-
 mum videbatur, & quod magis mirari
 est, in eo hypostasis alba in medio pen-
 dens erat, tunc hirudines ano, meo con-
 silio sunt ad mota, & hoc sequens deco-
 ctum paratum, quod saepe ebibebat: &
 ita habet. R. Radicū endiuia, buglossi,
 borraginis, an. man. medium, tamarindo-
 rum vnciam vnam, prunorum pinguium
 numero decem, ordei mundi vncias tres,
 florum buglossi, borraginis, rosarū, an.
 pug. mediū, seminis melonis, cucurbitae,
 citruli, acetosae, an. vnciam mediam, In li-
 bris quinq; aquae fiat decoctio ad libras
 tres, cui colaturae adde syrups rosae sim-
 plicis, de acetositate limonis, an. vncias
 duas, & misce, de quo ad libitū bibat, iis
 enim puer respirare coepit, & omnes as-
 sistentes cognoscere: altero vero interpo-
 sito die, ut primo morbus ingrauescere
 coepit, & ut antea puer delirabat, demum
 quartidecimi initio obiit. Caeterum hic
 medici ignorantia obiit, cum illico illi mor-
 bi initio, sanguinem per venae sectionem
 non emisit, sed medico huic, commune
 refugium est, quod puer nondum quartum
 decimum annū atigerit, sed quali errore
 & quam pernicioso, prima harum cura-
 tionum medicinalium centuria dixi.

S C H O L I A.

In febris malignis & pestilentibus, & qua maibri ex parte agrum ad perniciem trahunt, sepe urina bona apparet, vt paulo inferius huius ratione reddentes, latius commentabimur: nunc vero satis dixisse mihi videtur, quod non potest humor coctus aliqua in parte corporis appareat, reliqua corporis parte crudo humor abundante, vt huius rei author est Galen. commentario secundo, in librum primum De morbo vulgar. enarratione octogesima tertia, in qua Crastio nocte, & pictoris ancille mentio fit.

Curatio quinquagesima secunda, in qua agitur de febre acuta maligna.

Hoc eodem tempore Nicolaus iuuenis robustus, annos natus viginti quinque, acuta febre & maligna correptus fuit, & ex earum genere quibus parotides hoc est, retro aures tubercula apparebant, à quibus omnes ferè moriebantur, vt Francisco Ambrosio Florentino nobili mercatori, & alijs euenisse notimus. Noster igitur aegrotanti secundo die parotides apparere ceperunt, cui brachij curuaturæ vena ter secta fuit, & sanguinis libræ quinque efflueret. Nono quinto die, in quo vltima sanguinis missio facta fuit, ex toto parotides deliquerunt.

runt, sed sanguis missus putridus, & magna affectione infectus semper apparuit angustabatur hic, & in animi deliquum quandoque veniebat, sed vires vtunque semper constiterunt, tamen parum cibi accipiebat. Sexto, hoc pharmacū illi concessimus. R. Floris cassiæ recens extracta vnc. mediam, diacatolichonis drach. sex, syrui rosati solutiui vnc. duas, in decoctione florum & fructuum, cum tamarindis para, fiat potus vnus, quo nihil egeffit, sed vesperi ab injecto clysteri aluus aliquantulum respondit. Septimo diei initio, ingenti rigore ita apprehensus fuit, vt ipsum mori, assistentes non dubitassent, & eo magis quia cum in ea esset afflictione, multam contra omnium voluntatem ebiberit gelidam, post cuius potum, ita multa euomuit viridia, pallida, & alia mista, vt eo die liber à morbo euaserit. Porro septem elapsis diebus, in quibus conualescebat, recidit: nam à cæna calefcere cepit, & vt primo febricitabat; tertio die solum purgatum illi obtulimus, quem post duas horas euomuit, sed postea bene egeffit, at quum comederet, horruit, post horrorem secuta fuit febris, quæ ad quartum vsque perdurauit: quanto

bis horrore correptus fuit, vt maximam februm complicationem stare ex hemitritæorum præcipuè genere, quis dixerit. Cæterùm, quum ad aliquot dies sic incederet, & aluus quater, & quinquies, sua sponte in dies responderet, nihil medicaminum illi dabamus, solo victus ordine optime constituto contenti, & eo magis quia omnia prospera euentura præfigebamus, quia inter ea ab aluo excretaviu vermen videramus, signum quo ducimur materiam intra corpus peccantem non admodum malignam esse prædicere, à qua prædictione frustrati non sumus, quum breui sanitatem obtinuerit. Porro post februm extinctionem, æger de auris dextræ dolore conqueri cœpit, quam nos oleo camomillino repente lana succida excepto, foueri per exterius iussimus, sed eo dolor non fuit remissus: tunc huius mater mulier sagax rutam in oleo communi ad ignem coxit, in quo postea equi ferream soleam ignitam ac candefactam immittebat, & olei vapores per infundibulum ad aurem intus venire curabat, post quod opus ex aure pus effluere cœpit, & dolor remitti: effluxit tamen pus ad triginta ferè dies, quod ex se nullo adhibito altero remedio, co-

hibitum

hibitum fuit: quod verò morbus hic vnus tantum fuerit specie, vel potius plures, in dubium verti posset, & pro eius indubitata habenda conclusione, Galenus consulendus esset libro De morborum temporibus.

Curatio quinquagesimatertia, in qua agitur de febre acuta maligna cum parotidibus.

PRædicto tempore Soleima simplici quoque febre correptus fuit. Nam primo horrorem in toto corpore sensit, ob quæ plurima cooperimenta poscebat, ac sic per totam noctem cooperimentis se fouens transegit, in qua quater venter excreuit, quæ mediocriter consistebant: tertio die parotides & colli retractiones apparuerunt, sed sanguine multo ex venæ brachij curuatura extracto, parotides euauerunt, & æger melius habere cœpit, postea vero à propinato purgatorio medicamento melius habuit, & septimo sanus est factus. Victus huic tenuis admodum semper fuit, potus vero hordeacea cum iulebo, erat autem vir hic triginta ferè habens annos.

Curatio quinquagesimaquarta in

qua agitur de strumis, que Græci
 χοιράδες dicuntur ὅτι αἶψα id est,
 porco, quod eo morbo maxime suis
 infestentur.

PVella quæ iandiu strumis, siue sero-
 fulis dictis, in collo & alis torqueba-
 tur, curata melius habebat, imo à multis
 earum sana euaserat, nūc denuo illi duæ
 circa tempora natae sunt, quæ ad molli-
 tiem ita peruenerunt, vt apertione indi-
 gere viderentur. At cum medicus in earū
 incisura segnior factus esset, ex se resolu-
 tæ sunt, nullum inibi relinquentes vesti-
 gium: ab hoc vero vno vel altero inter-
 posito mense, in syncipite altera nata
 est, quæ vt reliquæ mollis erat, medicus
 vero credens hanc vt cæteras ex se quo-
 que resolui & diffari, ad tempus apertu-
 ram distulit, & eo magis quia minor
 indies veniebat. At quum puella de loco
 querebatur, illico strumam aperire feci-
 mus eam in crucem secantes, à qua nil-
 lum pus aut sanies exiuit, in ea tamen
 crassa quædam membranula liquido cõ-
 spiciebatur, & ea quidem carnosa, cuius
 portiunculam tunc extrahere fecimus,
 sed sequenti die, versus eam partem fron-
 tis vbi pili à fronte separantur cranium

torum

totum corrosum comparuit, quam cra-
 nei corrolionem, cariémue, neoterici
 chirurgici talpariem appellant, & eam
 scalpo radendo ad duram vsque mēin-
 gem extrahi fecimus. Postea vero humo-
 re ad expulsionem parato per syrupos
 de epithymo, de betonica & fumo teriæ,
 cum decocto senæ dilutos, per catapo-
 tia eum expulimus, ac postea puellam
 illini fecimus eo vnguento, quo ad mor-
 bum gallicum Aliptæ vt sæpe consueue-
 runt, cuius nos crebram mentionem ijs
 in Centuriis fecimus: porro interea dum
 puella inungebatur, struma quædam in
 pectoris alta parte comparuit, cui emol-
 liens emplastrum quod officinæ publi-
 cæ parant, & alterius luminaris author
 Venetijs in maximo & frequenti vsu
 habitum refert, applicitum fuit, & stru-
 ma breui ex toto resoluta fuit. Vt tamen
 puella hæc ex integro sana facta esset,
 nec amplius in morbum recideret, post
 syrupum de elleboro cum decocto senæ
 sæpe ebibitum, ac per catapota de nitro
 Alexandri, & fetida repurgatum cor-
 pus ligni Guaiaci decoctum epithy-
 mo, sena, cartamo, polypodio, & her-
 modactylis compositum, illi obtulimus
 ad quadraginta. serè dies, quo puella

sanitatem adepta est, nec morbus grauis
& seuerus amplius recruduit.

*Curatio quinquagesima quinta, in
qua agitur de quodam musico va-
riis imaginationes, & phantasma-
ta diuersa habente.*

Michael musicus iuuenis annos na-
tus viginti, tēperatura sanguinea,
hoc prædicto à nobis tempore mente o-
primè cōstabat, sed illi imaginationes &
varia phantasmata repræsentabantur,
quæ mirum in modum discruciarant.
Huic nos igitur opem ferentes post hie-
dinum venis hæmorrhoidalibus adme-
nitionē, assiduo vsu syrupi de pomis cum
decocto seuæ, etiam odoriferis pomis
Appianis apparato, & sæpè repurgato
corpore prædicto decocto: adiecto sy-
po de epithymo & rosaceo solutiuo in
mensē sanus fuit factus. Cæterum huius
victus qualis atrabile affectis debetur
cedebatur, nō minus quod inter amicos
semper versaretur, & solitudines fugas
eum monebamus.

*Curatio quinquagesimasexta,
qua agitur de iuvene Hebræa
puella Hebræa amore capta.*

Lu uenit

Iuuenis Thessalonicensis Hebræus puel-
læ Hebrææ amore captus, ita eam de-
peribat, vt breui in insaniam deueniret.
Huius igitur nos curam suscipientes, op-
timum victus ordine pro vt atra bile affe-
ctis cōuenit constituto illi ex elleboro sy-
rupum à nobis compositum sæpè ad hu-
moris præparationem dabamus. At quū
nocte quadam ex lapide cyaneo stellato
dicto catapotiis eum purgare decreuera-
mus, hic puellæ domum peruenit, quam
chordis dispositis per fenestram intrauit,
vbi puellæ parentes inueniens, eos pu-
gnis pessimè affecit. Sed illico conuoca-
to principe satellitum, in carcerem fuit
ductus, vbi obstrusus per aliquot dies re-
siquit, & mente constans factus est.

SCHOLIA.

È pars Romanis amor est, vnde morbus hic
amoris dicitur. Prælicarum vero authores
morbum hereos hunc appellitare solēt, & quod
magis ridendum est, quod ad Germanos deue-
nient pro huius nominis interpretatione, quia
Germani Herren sua voce dominum vocant
à Latino herus, & quia magnates & domini
potissimum hoc morbo detineantur, ab ea voce
morbum denominationem trahere contendunt.
Sed eos quoque cum sua insaniam relinquere sa-
tius est. Hunc cæterum morbum Auic. Fen

prima libri tertij sui canonis tractatus quinti, cap. 24. ischium appellat: quo in capite eius percurrit curatione, porro Paulus Agneta libro tertio suæ medicinae, cap. 17. accuratissime amantium affectiones, & depingit, & curat. Sed quomodo Erasistratus, vt Galenus refert libro De præcognitione, vel Hippocrates, vt alij dicunt, iuuenis amorè erga patris pellicem deprehenderit, meminit Galenus prædicto libro, cap. 6. in quo quomodo quoque ipse mulierem Pyladis amore captam esse coniecit, exactè exponit. Caterùm memini me in agro Eboresis apud Lusitanos puellam iuuenem nubilem amantem deperiisse, & insaniam demisse: nõ minus superioribus diebus filia Beni mercatoris, cum ab eius patre eam esse nuptam expositum esset, ac postea eius loco fornicata locata esset in insaniam devenit, quæ hodie quoque insana perseverat: nata autem puella hæc est, semibrachio dextro tantum: cætera omnia membra perfecta habens.

Curatio quinquagesima septima, in qua agitur de monstro quodam.

Mulier Anconitana monstrum quoddam peperit: nam tertio vel quarto mense impregnationis informe quoddam carnis corpusculum emisit, quod omnino hirsutum erat & pilosum, quatuor habens oculos

duas nares, quatuor oculos, & cætera verò deformia, vt omnibus enectæ admirationi. Ceterum cum hæc scribo, Anconam venit puer Illiricus sex natus annos, boni fanè habitus, exactè & perfecte omnia sua membra habens, monstrum tamen præ se ferens: quia ab eius umbilico thoracem versus, alterum pueri corpusculum deducebatur, absque tamè capite, sed duo habebat brachia, duo crura, sed utraq; immobilia, ano carebat, sed scroto absque didymis, id est, gemellis testiculis dictis organabatur, nõ secus ac pelle obloga quadam glandis vice, per quam vrina ferè semper distillabat. Sed puer quum mungebat, & per hanc quoq; viam vrinam repente mirtebat: erat autè puer hic ita omnibus admirationi, vt eo parentes per vniuersam Italiam, magnam corraserint pecuniam. Caterùm hanc corporis deformitatem, si Eucharius Francofordiensis medicus diligens cognouisset, eam dubio procul in suo de partu hominis libello nunquam præterisset: fuit autem hoc monstrum Anconæ, Anno, 1552.

Curatio quinquagesima octava, in qua agitur de quodam phthiriasi, id est pediculari morbo infecto.

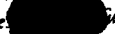
Venerat hinc Anconæ pediculis per vniuersum corpus scatenis, ita ipsis lancinabatur, scedabaturque, vt parum fuerit, ne ex hoc decederet morbo: contra quem morbum, vtpote à putidibus & corruptis humoribus originē trahentem primò eius causam venæ sectione, tum medicamentis purgatoris deposuimus: non solùm semel, sed bis, & tertio, postea topicis remediis applicitis, breui ab hac sceda lue liber factus fuit: habent autē topica medicamenta sic, Recip. Lupinorum amarorum pugillos tres, seminis staphisagriae officinis satis familiaris pugillos duos, in aceto acerrimo fiat decoctio sufficiens, quo aceto vniuersum corpus à capite ad pedes vsque lauetur, ac postea linimento sequenti, corpore bene terfo & exiccato illinatur. Recip. Seminis staphidis, id est, staphisagriae pedicularis dictæ herbæ partes duas, sardarachæ Græcorum, partem vnā, nunc hodierni fini, & purgati partem medianā in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia accuratissimè pista misceantur, & ex eis fiat inunctio, quibus breui assensum scopum, nec amplius in eandem scedationem ager deuenit. Cæterum, dixit Paulus libro tertio suæ medicinae,

capit

capitis tertij sine. Egrediamur ex aceto oleoque tritam inuncti, ac semper quod volui sum affecutus, missa facio, quæ Aetius, Sermone sexto sui operis medici dixit cap. 67. & ea quæ Guillelmus de Saliceto, cap. 48. primi libri scripta reliquit, velut quæ Galenus caterorum scaturiens fons, primo dixit libro De compositione med. s. l.

S C H O L I A.

Dicitur morbus hic Græcis φδειασις ἀπὸ τῶν φδερῶν, id est à pediculis, quem authores capiti, & mento, ac oculorum ciliis familiarem describunt. Nemo tamen ex practicas scribentibus, morbum hunc vniuersum corpus prehendentem, ac scedantem, describit aut curat. Cæterum ex hac sceda lue multi mortui sunt, vt Scylla, Pherecides, Ennius, & vt nonnullis placet, Plato quoque is adiungendus venit. Nouimus autem nos Olyssipponæ, hominem quendam non ignobilem, ex hoc morbo miserime obiisse: ita enim, per vniuersum eius corpus pediculi scatebant, abundabantque, vt duo eius serui Aethiopes nihil aliud curæ haberent, quàm ex eius corpore pediculorum copiosos plenos ad mare, quod prædictam ciuitatem præterlabitur, portare. Erat autem homini huic cognomētum, si rectè teneo, Tabora. Porrò apud Hiberniam, & Islandiam, scimus

nos homines tuberculis croco infectis
vestiri, vt pediculos fugent, quas per sex men-
ses, et amplius gestare solent.

*Curatio quinquagesimanona, in qua
proponitur egregium quoddam re-
medium, pro rubricandis capillis.*

VT fului reddantur capilli, multi mul-
ta parant malagmata, inunctiones,
lixitiua, vnguenta, distillationes, aquas, &
quæ sunt huius generis alia, ex quibus
Gal. nonnulla quoq; cum Critonis qua-
tuor libros De ornatu citet, primo libro
De comp. med. secund. locos profequitur.
Nos verò cum hucusq; multa & varia in
puellis experti simus (quibus vel inuicè
obtemperare decet) & ex omnibus re-
mediis hoc vnum cæterorum præstantis-
simum, & tutissimum inuenimus, placuit
illud hic chartis mandare, & eo magis
quia Maria à Baldouinis nobilis Floren-
tina, multo omnium mihi charissima, non
altero vnquam ysa est: habet autem re-
medium sic. Alkanam Arabum in pulue-
rem redactam, vt à Græcia & Mauritania
mercatores asferre solent accipito, quam
paucò vino repente exceptam, in pul-
menti formam redigito, & ea postea ca-
pillos per ordinem vniuersos ad radices
vsque

vsque illinito, quos sic inuitos per viginti
quatuor horas stupis coopertos, & bene
fasciato finito: postea verò tepente vino
caput lauato, & eburneo pectine, vel alte-
ro dentes oblongos & plicabiles haben-
te, prædictos pectinato capillos: breui e-
nim eos vt aurum reddes, nec pluribus
medicamentis, vt scopum consequaris,
opus habebis: tanta enim huic inest me-
dicamento vis.

*Curatio sexagesima, in qua agitur,
de omento, & irbo Arabibus dicto
per ventris vulnus extra emissio.*

RECÈ dictum est, iuxta prouerbum,
Fratrum discordiæ. Nam cum duo
fratres, quorum natu maior decimum-
quartum agebat annum, communi cul-
tro in eadem mensa vterentur, euenit
quod eorum alter accepto cultro, eius
mucrone alteri inter vmbilicum & sto-
machum, vulnus infigeret, per quod il-
lico omentum exiuit, ad quem intra ho-
ram post illarum vulnus accedens chi-
rurgus, omenti partem digiti magnitu-
dine, sed linea prius ligatam, præcidit, &
vulnus, vt opus erat ipsius lineæ extre-
mitatibus extra relictis fuit, & oui albu-
mine stupis excepto, & vulneri primo cõ-
suctu

fluctu applicito, ac postea, vt decebat, tractatum, breui puer sanus fuit factus.

S C H O L I A.

Est omentum præpinguis pellis, quam vulgus rete vocat, & intestina præcipue contegit, ab Arabibus Zirbus dicta, de qua dixit Hippocrates libro 6. Aphorif. aphor. 78. Si omentum excidat, necessario putrescit, id est, si omentum extra corpus per vulnus excident, necesse est computrescat: qua ratione chirurgi cum primum ad vulneratos accedunt, etiam de recenti si omentum extra prominens, vel nudatum, hoc est detectum vident, illico illud ligant, & eius apparentem partem rescant, timentes si eam intromiserint ne putrescat, quia breui ambientis aeris frigore insitum illi calorem amittit, multa manente humiditate, qua postea nullo altero calore regulatur, & sic omentum putrescit. Caterum, si omentum paruo tempore extra prodierit, & medicus diligenter ad suum locum reduxerit, proculdubio non putrescit, quia adhuc eius proprius seruatus est calor, & testatur Gal. prædicti aphorismi enarratione, & recentiores non negant. Porro scire deo quod quibuscumque omentum præcisum est, eorum concoctiones imminuta & debiles sunt reddita, vt nostro puero euenit. Ventriculi namque calorem omentum fouet, & seruat, & intestina humectat, & lubrica facit magis

ea excrementa ad anum vsque facilius percurrant, vt succus ante omentum est.

Curatio sexagesima prima, in qua agitur de febre continua maligna, gonorrhœa, ac aliis affectionibus complicata.

Iuuenis aurifex natus annos viginti, cum venusta, sed Gallica scabie scædata muliere coiuit, vnde in virga vlcera, & in inguine phlegmonë (panum Latiniores appellant) contraxit. Ceterum tumor, quem panum diximus appellari, nullo admoto remedio ex toto delituit, manente tamen gonorrhœa, post quæ breui febris ipsum corripuit continua maligna & sæua, quam comitabatur tussis frequens cum quadam spirandi difficultate, sed nihil dolebat: liquida tamen sua sponte egerebat multa foetida & putida, cum quibus omnibus virium robur vtcunque vigeat. Nam apud verum medicum, solus casus virtutis signum est malum. Ad hunc igitur accersitus, illico internam dextri brachij venam secare feci, sanguinisque vncias sex fluere: qui sanè sanguis omnino corruptione affectus erat. At post sanguinis missionein, syrupum ebibere, sequentem commendaui, qui habet, Recip. Syrupi

rupi de acetositate citri vnciã vnam, de
 borragine vnciam mediam, aquã lactu-
 cæ, borraginis, ana vncias duas. Misce,
 fiat syrupus. Cæterum mane in aurora ad
 ipsum rediens, & omnia, vt decebat, con-
 siderans, ex eadem vena sex alteras san-
 guinis vncias fluere permisi, & cõditum
 de acetositate citri interim gustasset suã
 velut cordialia nonnulla: tunc verò in vi-
 ctu panatellam seminis melopeponis, &
 amygdalarum paucarum lacte concin-
 natam accipiebat. Vesperi verò iterum
 sanguinis semilibram extrahere feci.
 Nam sanguis per nares, post duas san-
 guinis priores extractiones, magno im-
 petu fluebat, & multum sitiebat, & diffi-
 culter ex pectore sputum emittebat, pro
 qua complenda operatione, elambe-
 riuum de althea accipiebat, sed ex nari-
 bus quoque excrementa quædam siccã
 quandoque remittebat: ob quam cau-
 sam, amygdalino oleo nares non raro
 inungebantur: veluti tracheæ arteriæ ex-
 terior regio. Tunc autem sextus agebat-
 tur dies, septimo verò, malè se habere
 dixit, imò ea nocte eum delirasse, abs-
 stentes mulieres & iuuenes testati sunt.
 Octauo verò pharmacum purgatorium
 & alterans hoc illi dedimus. Recipit
 marind

marindorum vnciam vnam, prunorum
 pinguium numero duodecim, florum
 borraginis, violarum, buglossæ, rosarum,
 ana pugillum medium, foliorum lactu-
 cæ cicoreæ, endiuia, ana manipul. me-
 dium. In aqua fiat decoctio, vt decet ad
 libram mediam, & fiat colatura: postea
 prædictæ colaturæ accipe vncias tres, sy-
 rupi rosati solutiui, syrupi violati solutiui
 ana vncias duas, rhabarbari boni drach-
 mam vnam: misce, fiat potus, detur in
 aurora, & desuper per horam dormiat:
 tunc verò pulli contusum pro victu, cū v-
 no vel altero ipsius pulli bolo accipiebat,
 & vinum pauciferū ebibebat. post hæc ve-
 rò, vires potentiores sunt factæ, sed mor-
 bus quum grauis & potens erat, ad trige-
 simum vsque diem lentè processit, vt
 Guaiaci decocto postea pro eo extirpan-
 do opus fuerit.

S C H O L I A.

Erat autem hæc morborum complicatio in-
 cunte hyeme, quæ sicca & calida fuit, ad eò vt
 in ea homines focum non viderint: imò vt se-
 niores totius Italiæ testabantur, à quinquagin-
 ta annis antea, huic similis hyems, nunquam
 visa fuerat, huic hyemi subsæcutum fuit ver-
 plumosum, & maximè morbiferum, & in
 quò plures breui ex febribus malignis correpti,
 mortui

mortui sunt: æstas verò sequens calida & sicca erat, sed brevis, non adeò tamen suis qualitatibus excellens, vt homines torserit, aut animalia (vt fieri solet) in rabiem traheret. Mites autem morbi hac ætate fuere, & salubres, ac magna ex parte sanguinei: quæ omnia dicta velim ob nonnullos medicos, qui cum hyemem siccam & impluuiam viderint: verò verò humidum & procellosum, æstate futura homines gravissimis morbis corripì debere contestabantur, sicuti Hippocratis aphorismo vndecimo libri tercij Aphorismorum, qui inquit De temporibus, si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit: verò verò pluuosum & australe, necesse est æstate febres acutas, & lippitudines, Græci ὀφθαλμικὰ καὶ κέντησιν, & intestinorum difficultates fieri: præcipue verò mulieribus, & viris qui natura sua humidiores. Hallucinabantur autem medicus hæc præfugientes, quia parum adverterant aphorismi priora verba, quæ aiunt, si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit: proponit autem Hippocrates, vt vera aphorismi sequantur sententia, hyemem non tantum siccam, sed etiam aquiloniam, quæ omnino frigida est, & humores intra corpus retentos, ac carceratos habet. Nam hyems, de qua noster agit semper sicca cum quadam repente caliditate est, quæ vltimis mensibus anni, 1551. & prioribus sequentis 1552. erat: medicum enim loquuntur.

Curatio sexagesimasecunda, in qua agitur, de pleuritide.

Manuel Barbofius vir fortis & robustus annos natus ferè quinquaginta, per vniuersum eius corpus diuturnum patiebatur pruritus siccamue scabiem. Is quum Venetijs per nauim Anconam venerat, fortè ex frigore contracto, materia cutaneas partes occupans intrus recepta est, quo factum est pruritus & scabies ex toto delituerint, & ipse in pleuritide lapsus: propè Pisaurum verò veniens, nauis naufragio disrupta est, & ipse cum cæteris promiscuis commilitonibus, alijs supernitentibus cymbis & nauibus euasit, quo labore superaddito morbo Anconam defatigatus satis venit. Nam costas superiores multum dolebat, dolore quidem pungente & acuto, cum quo multum tussiebat, & spurum sanguinem emittebat, continuo verò febricitabat, & vt paucis dicam, omnia patiebatur, quæ in graui conapertuntur pleuritide, ad hunc igitur vocatus ego, illico scissuram eiusdem lateris venam vbi dolebat (nam vt dixi, dolor superiores occupabat costas) secare feci, sanguinisque quantitas octo extrahere, qui proculdubie

putridus, & omni corruptione affectus, ac ex phlegmone defluerat, à qua sanguinis missione dolor illico euauit, adeò vt si tussiret minimè vt antea dolorem persentiret. Nam ante sanguinis missionem ita dolore infestabatur, vt tussim pro posse maximè retineret: vesperi verò ex toto deposito dolore, febris utcumque vigebat, pro qua depellenda, ac mala qualitate membris insita extirpanda, iterum ex eadem vena totidem sanguinis uncias fluere feci, quintus nanque iam tunc ager batur dies à morbi initio. Sexto verò solo lambetiuo concesso, quo semper visus est, & thoracis illinitione ex vnguento per thorali communi facta transsegitimus. Se primo autem in insomnia melancholica, & terribilia deuenit. Sed octauo purgante medicamento eum euacuauimus, quo sanus euasit, & ita habet.

Recip. Seminis maluę, melonis, altheę passarũ è Corinthio, ana pug. vnum. pinnorum damascenorum nu. decem. minorum, ziziphorum, ana num. quinquaginta. florum violarũ, borraginis, bugle, rose, rosarum, ana pugil. vnum, foliorum senæ unciam vnam, liquiritiæ n. unc. mediam. in aqua fiat decoctio, quæ usque maneant uncia octo: facta deco-

ctione & colatura. Rec. Prædictæ decoctionis uncias quinque, in qua per noctem infunde rhabarbari subtiliter incisi scriptulos duos, agarici optimi drachmannam, in aurora fiat colatura & expressio, cui decocto adde, mane electę unc. duas, syrui rosati solutiui, syrui violati solutiui, ana unc. vnã & mediã. Misce, fiat potus, detur in aurora, & desuper dormiat per horã, quo multa egesit, & postea paucis diebus sanus euasit, in quibus saccharũ borraginatum in aurora comedebar.

Curatio sexagesimatertia, in qua agitur, de capitis antiquo dolore cephalæa dicto, continua febre superueniente curato.

R Agustinus puer annos natus quatuordecim, quum de capitis antiquo dolore, quem Græci cephalæam appellat, grauissimè torqueretur: cõtiguit quod illi febris cõtina putrida superuenit, ex quarum timor esset ne dolor capitis magis ingrauesceret, tantum absuit vt ea febris dolor increbuerit, vt potius ea dolor inueniuerit abierit, & puer sanus à tã graui & diuturno dolore postea euaserit, vt tandem dici possit, morborum morbos esse medelam.

Curatio sexagesimaquarta, in qua agitur, de carcinomate exulcerato.

MVlier Græcâ nobilis Patrensis cum cancrum occultum hoc est, integrum, in mamma iamdiu pateretur, Venetias vt medicos consuleret pro sui salute petiuit. At medici doctè admodum, vt ab omni remediorum admotione abstineret illi suaserunt. Illa verò Anconam veniens immemor doctorum hominum consilij, monitionibus potius agyrtarum, & nugiendulorum quibus multum abundat Italia, persuasa varia topica medicamenta supra malum posuit, quibus breui cancer exulceratus est, & ipsa non diu postea vixit, sed miserrimè è vita breui discessit.

Curatio sexagesimaquinta, in qua agitur de gurgulione plus iusto logo facto simulque de raucedine.

Filius Salonis, qui propter Cibetæ castris, quos ex longinquis, & valde distantibus regionibus in Italiam traxerat, Cararij nomè adeptus est, gurgulionem plus iusto oblongum habebat, ob quem multa mala sentiebat. Nam raucedine loque-

batur, vt vix eius loquela perciperetur, & grauamen nõ paruum circa eandem partem patiebatur, & quod peius erat, cibum difficulter degluriebat, cum quibus aliquando febricitabat, lenta & miti quadam febricula, & caput dolebat, morbosus namque affectus is est, ægritudo in compositione, eius nempe carunculæ quæ à faucibus dependens vocis instrumentũ gurgulio veteribus dicitur, in magnitudine à naturali habitu excedens, non quidem ad rotundam crassitiem, quam Paulus & Aetius vnã propriè dicunt, sed in tenues longitudinem, quam columellam prædicti autores recepto vocabulo vocitant, ac sic columellæ laxatio propriè hic morbus dicitur, cuius causa torporea est, continua scilicet humoris aquei à cerebro calido & humido, in eo tamen humiditate superante, desillatio. Hunc igitur curate intendentes ægrotum, eius temperaturã primo contemplamur, quæ omnino calida & humida est, compositione verò obesus is cernitur colore rubicundus, multo victu & potu assuetus, & Veneri summopere deditus, adeò vt hic quum ætatis suæ annũ quadragesimumquintum ageret, ab infectione Gallicana eius morbi semina originem trahere su-

spicarer, qua de causa post varia celebra-
ta remedia, ad Guaiaci decoctum deue-
nimus, quod per quindecim tantum dies
ebibit, & meliusculè habuit. Sed cum An-
drinopolim eius propriam patriam reuer-
sus fuit, maiori cum ócio cynarum radi-
cis decoctum per quinque supra viginti
dies ebibit, & basilicè se sensit, referam
tamen ipse (vt medicam artem exercen-
tes noscant) ordinem à nobis primo ha-
bitum, & primo à victus ordine initium
sumam, quo vel tantum similes morbi
sanari consuescunt, profligantur autem
destillationes hæ breui, si modo eas pa-
tientes cibaria fugiant pituitosa, qualia
sunt pisces, suillæ carnes, lactinia, legu-
mina, immoderata iuscula, herbæ, & ca-
tera. Vtebatur verò optimum succum gi-
gnentibus cibus, vnum cordi præfixum
habens, quod prandium cæna maius ac
liberalius semper accipiebat, imò cum
prandium opiparum illi erat à cæna no-
itris monitis abstinebat. Vinum quod Ga-
lenus libro quarto De tuenda valetudi-
ne tradit semicrudos humores quantum
aliud quoduis remedium concoqueret,
in prandio tantum bibebat, & illud qui-
dem paruum, caput non feriens. In cæna
autem id omittebat, quoniam eius halitu

caput

caput repleri, & cerebrum tentari aiebat,
fortè Gal. autoritate monitus, qui præ-
dicti voluminis libro I. hoc affirmat, vn-
de Arabes in destillationibus vinum om-
nino abnegant. Somnū quoque diurnum
vtpote caput replentem, & noxas plures
secum ferentem, vt poterat fugiebat, ve-
luti illico à cæna. Cæterum quum caput
Hippocrate teste epistola Demetrio regi
cōscripta, radix humanorum morborum
sit, præcipuè vt Galenus adnotat, destilla-
tionum, opere præcium erit ipsum antè
omnia minus obnoxiiū destillationibus
reddere. At quum eodem Galeno præsen-
te, quarto Methodi medendi libro, & ali-
bis sæpè, non solum medicorum decreto,
sed etiam philosophorū testimonio, par-
tem ante totum sanari non liceat, sit inde
vt nisi dogmaticum ordinem inuertere
velimus, à totius curatione, ac euacuatio-
ne, ordiri debeamus. Porrò cum operatio
hæc cum medicamentis, tum etiam san-
guinis missione compleri potest, nos à
sanguinis missione, vtpote euacuatio-
ne vniuersaliori, initium fecimus: præsertim
à communi lateris dextri vena, quæ à ce-
phalica tum basilica interna dicta, æquè
haurit vena, cuius vncias quinque fluere
tantum permisimus, capitis frigiditatem

timentes, etenim quantitas hæc sufficiens est multum inuare & nō nocere. Timent quippe medici autores, apud luxatam columellam, præcipuè à pituita & aqua humiditate ortam sanguinis extractionem, quam summopere laudant ex cephalica vena, quando columella ipsa inflammata, phlegmonosa, affatimque rubens est. Proinde nos prædicta contenti sanguinis missione hirudinibus quoque semel ani venis admotis, post syrporum & decoctionum materiam respicientium propinationem, vniuersum corpus per rhabbarum & agaricum nouiter paratum purgauimus, adiectis electuario catholico vel leniente, quanquam postea non semel opus hoc confecerimus catapotijs de agarico, cochijs, & aggregatiuis, vel asaiarethi: post quas euacuationes vniuersales, ad particulares nos diuertimus, nempe apophlegmatismis, errhinis medicamentis, dictis nasipurgijs, quæ si bene & vt decet exercentur, miræ inde sequuntur operationes, vt in diurnis capitis doloribus, non rarò experti sumus. non minus sternutatorijs, & vniuersalibus reuulsionibus, vt frictionibus, nexibus, siccis cucurbitulis, & extremorum lotionibus, missum facio gargarismo.

rum varium genus à Galeno compositum, quod Aetius abundantissimè Sermone octauo suæ medicinæ, capite quadagesimo citauit, & eo nos sæpè vsi sumus, ex quo capite remedium vnum non prætereundum vsurpauimus, quo mulierculæ in hoc casu frequentissimè vtuntur, & ita habet, Philumeno relatum picem liquidam accipe, eaque extremum pollicis tui infice, alteraque manu synchipsis capillos distende, ac pice illine, recurret enim statim vna, hoc sanè remedium affectionibus magis quadrat, quàm si acatiæ succo (vt mandat Auicenna) & post eum Mesue caput liniretur, ille Fenona lib. tertij sui canonis capite decimo, hic verò vbi de ægritudinibus vna agit, quia frigidæ capitis intemperies pice quàm acatiæ magis aptetur. Ceterùm hæc & pulueres caput roborantes, veluti cetraria, capitis lotiones, electaria, stillicidium absummentia, & sistentia, cum nullis profectus fuere, ad capitis vstionem, caustico medicamento, vel candente ferramento, deuenire propositum erat. Sed cum alterius medici monitis ad balneas ire proposuerat, vt harum naturalium aquarum stillicidium super caput præmitteret, quas duccias Italia vocat, ea omnia

reuit: verum quum harum aquarum naturalium vsum, vt noxium & illi contrarium proprijs indicijs & veris rationibus indicauimus consilium mutauit. Nam præter quod citra præscorum medicorum morum, necerici nostri ijs duccijs frequentissimè vtantur, mirum tamen in modum huius capitis temperaturæ, vt pote naturaliter calidæ aduersantur, vt huius rei testis est Galenus libro sexto, De sanitate tuenda, qui calidas has aquas, sua natura scaturientes, vt sulphureas, bituminosas, & aluminosas, calido capiti inimicissimas esse tradit, quo fit eisdem huius caput exponere periculosissimum admodum sit, quum forte dum alterum morbum expellere curarem, alterius & forte sæuioris effemisse auctores, vt sæpè ex ijs duccijs euenisse notauimus ipsorum ægrotorum, & medicorum longè frustra ta spe non immeritò, quum Salustius Burgessius, nobilis Senensis, & Anconæ militum præfectus, dignissimus ex asthma ob materierum à capite in pectus descensum malè afficeretur, & Senas peteret vt eius agri duccijs, quibus maxime abundat, vteretur: illi Senesæ medici doctissimè admodum consuluerunt, ab eis omnino vt abstineret. Timor autem erat,

ne in

ne in pectus à capite materia irrueret, & hominem suffocaret, quibus ille prudenter paruit, & eorum consilio alijs præsidijs sanitatem obtinuit, vt ægrotus noster guaiaci decocti vsu quindecim dierum tempore, quanquam postea sanitati integre sigillum imposuerit, poru decocti radicis cynarum, quod ex descriptione nostra, à Centuria secunda, per viginti quinque dies Andrinopoli eius propria patria ebibit, & nunc vt ad nos rescripsit taurice valet. Huic curationi finem iam imponebam ni in mentem venisset, optimum fore si selectiores gargarismos, & tutiores, quibus in hoc morbo vsi sumus describeremus. Habet igitur gargarismus primus à Gal. lib. 6. De comp. medic. secund. loca scriptus, & ab Actio, Sermone octauo, cap. 40. relatus sic:

Recip. Mellis libram vnâ, aluminis liquidi libram vnâ, florum rosarum librâ mediam, succi hypocisthidis vncias tres, alumen & mel simul cõquito, dein reliqua tria adijcito, ac rursum paululum decoquito, quo eodem Galeno auctore, tribus modis vti possumus: primo aqua calida dissoluto: secundo, aqua malsa ad gargarizandum: tertio pro illinitione, nam eius illitu cum digitis columella

repi

reprimi & eleuari potest: & vt Aetius ait, bonum hoc remedium esse adstruit Gal. eoque vti iubet. Cæterum quoniam prædicta inscriptione alumen liquidum legitur, quo nunc caremus, consonū est, eius vice, huic medicamento scissile, quod alumen plumæ officinæ hodie vocant, iniciamus. quod (Galeno auctore) libro De septis ad eos qui introducuntur, & sexto De comp. med. secundum loca aluminis cæteris generibus valentiùs est, & gurgulioni multum prodest, & mea sententia, eius pondus ad bessem accedere, hoc est ad vncias octo, vt in Aetio legitur, satis esset, quia si scissilis aluminis libra in hac admitteretur compositione, forte violenter & quasi repente columellam restringeremus. Secundum locale remedium philosopho relatum est, vt Aetius meminit lib. 8. suæ medicinæ, & Galenus antè eum lib. 6. De compositione med. secundum loca cap. 3. prope finem, quod ita habet, & temporis necessitate instante apparatus, quia inueteratum vires suas amittit. Nuces virides accipe & exiccato, & palmarum ossa, atque de ipsis vbi velis sufficienter exurito, & amborum æquales partes misceto, ac ficcis tritis vitæ, sufficienter autè discussoria existunt.

Proin

Proinde nos remedio hoc post citatum, & alia varia quæ consulto præterimus vsumus. morborum autem tempora maxime à medico contemplanda sunt, qua de re dixit Hippoc. libro De sterilibus, Conare vt physicus sis, ad hominis habitum ac robur respiciens, ex ijs enim nullus est, qui non omnia adamussim faciat. missum facio Gal. variis suis libris huic rei dicatis, quem tantum audire citato lib. 6 De comp. med. s. loca satis esset. Cæterum quum hæc operaremur in mentem venit, iuuenis olim Louaniensis. apud collegium trilingue, eo tempore quo illi Conradus Coclenius, vir Græcè & Latinè doctissimus, & dicendi arte nobilissimus præfectus erat. Agitur autem annus decimus quintus, ad quem iuuenem, quum Antwerpæ ipse agerem, Louanium venimus, vt eius valetudini consuleremus. Habebat autem studiosus hic iuuenis gurgulionem lori modo oblongum, exanguem, pro quo reducendo, quum multa & varia à doctis medicis tentata essent, & nihil profuerint, ad eum rescindendum coacti fuimus. Nam cõtinuo irritatu, tussis, vigiliæ, quin & strangulationem intermibatatur: suadet autem Hippoc. & Galen. ellentur lib. 3. Prædictionum, textu vigesimo

gestimoprimo, vbi gurgulio crassior in rotunditatem creuerit, & instar vix deorsum feratur, eiusq; superior pars tenuior euaserit, aut quando gracilis fuerit, & ad lori tenuitatem redactus, tunc chirurgia amputandus est, & vt nos tunc opus cōsecimus, forcipibus eum præcidimus, & illico ex oleo vitri oleo tetigimus, & sanus ac liber à tam seuis symptomatis iuuenis hic fuit, qui præter omnium spem ab hac affectione euasit, rauce tamen postea loquebatur, nec mirum quia gurgulio tanquam vocis plectrum ipsi ad magnitudinem atque elegantiam confereus; vno omnium medicorum consensu est homini à natura tributus, ex quo quoque tot sequuntur animanti iuuamenta & comoda, quot à Gale. vndecimo libro De vsu partium enarrantur: siquidem aer ingrediens ab eo prius inciditur, eius ingressus violentia frangitur, frigiditas admodum compescitur, ita vt nonnulli quibus ille ad basim vsque fuerit amputatus, non modo longè deterius locuti sint, sed etiam frigidiorē adeo senserint inspirationem, vt pleriq; pulmone & thorace affatim refrigerato, perierint de causa nos in eius incisione, Hippocr. & Galeni consilio, modum & quantitatē particu-

particulæ seruauimus, vt de hac re Centuria prima diximus. Cæterum vt oratio ex integro rationes suas habeat, puluis item, aut eiusdem generis substantia ne in laringem incidat gurgulione clypeo prohibetur. In summa, hæc iuuenis columella incisa ex earum genere erat, quas medici prisce, oblongas appellabant, per summa graciles, muris caudæ modo remissas, non admodum sanguinolétas, sed albicantes magis, quas & ipsi chirurgia curare solent, tentatis tamen prius generosis medicamentis, resiccantibus & extenuantibus, quia Gal. authore lib. 4. Methodi meden. cap. 4. excidere res est promptissima; maius vero quippiam, atque artis egenis medicamentis sanare. Gaueant tamen medici, quod quum columella pelliculis referta eam trahenti ob laxitatem cedat, prolixior sanè insipientibus sæpius apparet, vnde nō pauci inexperti, aut errore aut ignobrãtia ducti, altius incidētes, eā funditus auferūt, maximiq; incōmodi autores ægro existunt.

Curatio sexagesimasexta, in qua agitur, de acri humore à capite ad os descendente, & aphtas imbricigignente, & postea dysenteriam.

Constantinus natione Germanus, vitularum linguarum peritissimus, temperatura biliosus, ætatis suæ anno 60. cum ab eius capite humor acris ad os deflueret, in eo vlcera quæ aphras Græci dicunt, passus est. Contra quæ quum remediis vteretur, & syrupum rosatum simplicem cum de endiuia paratum biberet, prædictus acer humor ad intestina lapsus est, vnde dysenteria orta fuit: multū quippe egerebat maximo sub vmbilicum dolore: egestiones primo meræ erant, biliosæ, postea virides sanguinis mixtæ, parum vel nihil febricabat, sed multum sitiebat, vires constabant, sed pulsus incus retracti percipiebantur. Contra hunc morbum incidentes igitur nos primo victus ordinem huic talem constituimus: vt panatellam ex farinæ floræ, quæ similaginem vocamus, concinnatam, pauculo butyro adiecto comederet, vel similaginis loco, orizæ puluerem poneret, aut ex iure pedum vituli, aut nephredis, veruccisue, prædicta panatella pararetur commendabamus, cui aromatum vice puluerem ex bolo Armenia, thuris, massiche, vtroque corallio & similibus inspergebant, a vino porro abstineret, suadebam: cuius vice aquam hordei ex-

coctam ebibebat. Sed inter noctem & diem diacodium simplex ex saccharo & papaueris decocto paratum rotulorum figura gustabat. Sed primis diebus clysteres ex hordei decocto cum ouo integro, albo scilicet & rubro, adiecto oleo myrtino, vel rosaceo, cum pauculo saccharo immittebantur, post quos clysteres constringentes iniiciebantur, quorum exemplum est.

Recip. Decoctionis hordei excoctam, in qua extinctum ferrum fuit vnc. quinque decim, seu i hircina vnciam vnam & medietatem, olei myrtini vncias duas, boli Armenia, sanguinis draconis ex Insulis Canariæ, fortunatis dictis aduersi ana dracmas duas, albuminis oui optimi coacti, in vitro duo, pilorum leporis draconiam & medietatem, misce fiat clyster & cum prope posse quantum poterit retineat. Ceterum, quum plurimum hæc parabat, vniuersus noster tonatus eo dirigebatur, vt humor a capite in intestina descenderet: paratus; ad nares & alias similes partibus diuerteretur, sed stomacho emplastrum diaphanicon, & sub vmbilico vnguentum ex corticibus castanearum adhibebatur, quibus omnibus, sanitati intra sex dies restitutus fuit.

Curatio sexagesima septima, in qua agitur de pleuritide, membranā costas succingentem exteriorē, & musculos inter costales exteriorē res occupante.

Vir ex foro Iulij, Venetorum antiqua patria Anconæ, pleuritide non exquiritā, mendosa, vel spuria dicta, corripit: costas nanque succingentē exter-nam membranā cum intercostalibus musculis exterioribus inflammatio infestabat, vt ex iis deprehendebamus signis, continuo febricitabat, & exteriorē tho-racis partem dolebat, dolore quidem ex-tensiuo & pulsatorio, nam tussis paucula, vel nulla erat, sed respiratio non admodū erat difficilis, quanquam in expiratione æger maius percipiebat nocumentum quam in inspiratione: quin visu & tactu, locus inflammatione affectus deprehendebatur. Pulsus non admodum erat durus, sed supra eundem affectum latus de-cubitus difficilis est: signum potens pro hac venanda affectione, quibus omni-bus animaduertis, & perspecta bona viri habitudine, illico axillarem venam do-lentem locum respicientem secare feci & ex ea sanguinis vncias octo demere.

Ageb

Agebatur autem iam ægritudinis secun-dus dies, quapropter bona victus ratione instituta, hoc fomētum supra locum affe-ctum filtro admouendum descripsi, & ita habet. Recip. Rosarum, maluarum, parietariæ, camomillæ, anethi, seminis lini, fernugraci, ana pugill. vnū. In libris decem aqua fiat decoctio sufficiens, cui postea adde olei rosati vncias tres, misce fiat fomentum, applicito & sæpè innoua-to filtro, vel spongia recēti, ac postea hoc linimento illinatur.

Reci. Assungia gallinæ, butyrī recen-tis, ana vnciam vnā, pulueris camo-millæ vnciam mediam, olei rosati, amygdalarum dulcium, ana vnc. mediam, cerę albæ q. s. ad ignem misceto, & fiat vnguē-tum molle, ijs enim cucurbitulis loco affecto affixis, ex toto intra octo dies in-flammatio resoluta fuit, nec pluribus aut variis aliis medicamentis pro hac confi-cienda operatione opus habuimus. Cæ-terum, solet inflammatio hæc ad cutem aliquando deuenire, adeo vt necessum sit tumorem aperire: vt refert Galenus lib. 5. De locis affectis, vltimis serè verbis capitis tertij, id quod nos hucusque se-mel tantum obseruatum habemus. Nam cum olim apud Antuerpiensēs essemus,

q. 2.

ad quos regis Lusitanorum classes ex India redeuntes diuertere solent, cōtigit quod nobilis quidam Lusitanus, nauis alterius præfectus, in hanc incidit spuriam pleuritim, si pleuritis dici meretur, ex qua ita afflictus fuit, vt nul is remediorū beneficiis humor ex toto resolueretur, imo post aliquot dies, tumor extra apparuit, quem scalpello incidi fecimus, & paucis postea diebus, ægrum ex toto ad sanitatē redegimus. Porro huic si rectē teneo, tota lateris affecti manus ad motum impedita erat. Cæterum refert gloriosus Zoar, à se huic simile conspectum opus, & per patrem suum in muliere quadam confectum, vt apud ipsam legere quis poterit, libro primo sui Theisr cap. 4 tractatus sextidécimi.

S C H O L I A.

Pleuritis exquisita, ea dicitur, quando cingens costas membrana, primario affecta laborat, vt meminit Gal. libro 5. De locis affectis, cap. 2. Quum primam igitur in membrana ad costas succingente, ac musculis illi continuis inflammatio sit, pleuritis vera & exquisita fit ad quam necessario hæc sequuntur. Febris ardens, punctorius dolor, difficilis respiratio, tusus, & pulsus parvus, arteriam & duram & quodammodo tensam indicans: vt refert

Gal.

Gal. prædicto à nobis libro, & libro De constitutione artis medicæ, & secundo De difficultate respirationis, fit autem in hac exquisita pleuriti de febris continua, quia inflammatio adest, & sedes affecta parum distat à corde, imo cum panniculo ipsum inuolvente, ac septo transuerso cognationem habet, fit autem inflammatio hæc potissimum à sanguine vel bile, vt meminit Gal. libro sexto Aphor. aphor. 13. quo fit, si inflammatio ab alio euenierit humore, exquisita forte non erit pleuritis: reliquorum vero symptomatum causas, legito apud Gal. lib. 2. De crisisibus, quo nemo clarius hæc exponit. Quando tamen succingens costas interna membrana solum afficitur, tunc decubitus supra latus affectum facilis est, supra alterum vero difficilis. Porro si cum interna membrana, externa vt fieri solet affici quoque contingat, vel musculi ipsi inter costales exteriores, tunc ad utrumque latus decubitus est difficilis, vt sapienter admodum nos docuit Galen. libro De constitutione artis medicæ, iniquens. Cum enim duplex sit ea membrana que costas velat, si ea pars que exterius ossibus hæret, valide laboreat, facilius in latere decumbunt opposito, Nam si in morbosum decumbunt, compressio molestiam affert, at si interior (quod etiam euenit frequenter) vehementius dolent si in oppositum latus reclinent, quippe quum pensilis reddatur inflam-

mata particula in morbosum vero minus, quàm nec ab ossibus prematur, nec etiã quasi suspensa pendeat, sed potius sit ab utroque incommodo immunis: quod si utriusque ea membrana afficiatur, par in utroque latere decubitus est. *Hactenus Gale.* ex quo facillè elicitur, consequens esse huic nostro quo de agimus egrotate decubitus supra affectum latus molestum ac diffidentem esse, quia inflammatione externam succingentem costas membranam afficiebat, quã cum supra dolentem locum decumbebat, comprimebat, unde dolor oriebatur. Porro quando succingens costas membrana primum afficitur, tunc pulsus intensus admodum est, quia interna membrana arterias tangit, comprimit, & tendit: si verò in musculis inflammatio fuerit, pulsus non adeo tensus est, qui non ita arterie tenduntur. Ceterum, euidentioris doctrine gratia, scire decet viginti quatuor costas, duo & viginti interstitia, sive inter costas media spatia ex utraque parte inesse, quia singulis duodecim costas, videntur spatia inter costas media coperiuntur, quæ musculi explent occupatæ, ac ea de causa intercostales musculi dicuntur ij. Qui an viginti duo sint vel potius quadraginta quatuor in dubiis vertere quis posset, & eo magis quia *Gal.* hac de re subobscurè locutus est. Gal. igitur, ut res paucis absolvamus, libro de causis respirationis, ubi ex proposito de ijs musculis agit,

duos & viginti tantum esse meminit, dices: sic etiam circa costas musculi, quorum in medijs ipsius regionibus duo & viginti numerantur: ad quem locum *Galenus* ipse, cum de eadem re loquitur, lectorem remittit, ut apud ipsum quis legere poterit, libris quinto & octavo, De anatomicis administrationibus, & septimo De vsu partium, quasi predicta contentus sententia, quod intercostales musculi vigintiduo tantum sint. Ceterum, quod intercostales ij musculi non tantum sint vigintiduo, sed quadraginta quatuor, vel ex hoc satis probari potest, quia thorax quum respirationis autor sit, in quo duo contrarij motus reperiuntur: scilicet inspiratio & exspiratio, consequens fuit natura quoque duo componeret instrumenta, ut eisdem contrarijs cõpleret operationes, quæ proculdubio, musculi sunt intercostales dicti, interni & externi: interni inspirationi subserviètes: externi vero expirationi. Unde consentaneum est asserere tot esse musculos interiores, quot exteriores, quod *Galenus* libro à nobis citato De causis respirationis, paucis interiectis lineis, post ea verba, in quibus vigintiduos musculos signavit non negat: quin potius quadraginta quatuor admittere videtur, cum dicat, musculos istos intercostales internos & externos esse, quorum fibre mutuo nexu implicite, & ad figuram huius characteris. X. interfecantur, & ab externis

deorsum versus fibre oblique declinant: ab internis contrario modo, qui fibrarum incessus idem habetur in muscuis qui ad costas uothus habentur. Attende tamen fibrarum situm, inter duas costas subinde quoque variari, quoniam plerumque aliter se habet inter costarum cartilagineas, quam inter ipsa ossa, at que ob id inter binas costas Arabes, & eorum sequaces, quatuor muscuiorum genera statuerunt. Sunt igitur ut receptui canamus, musculi qui intercostales, quatuor supra quadraginta, interni vigintiduo, externi totidem, Interni inspirationi famulantur: externi vero expirationi, quam Vesalius Bruxelensis artificiosissimo libro illo suo de hominis fabrica, in hac re uelut pluribus aliis Galeno aduersatur, sed an recte alibi, modo Deus opt. max. vota nostra secundet exponemus. Accedunt predictis quatuor supra quadraginta musculis intercostalibus, alij plures respiratori seruietes: primo duo primarum costarum, qui superiorem duntaxat thoracis partem attollunt, totidem extremorum, inferiorem solum contrahentes, tres, ex cervice descendentes, qui sublimes thoracis partem retrahunt simul & eleuant, septem dorsaliu costarum radicibus extensu, qui cartilaginea extrema adstringunt, octo abdominis, qui septimum pertingunt, & thoracis contractio auxiliantur, quibus alter binus uilissimus adhibetur.

rapidus venit musculus, diaphragma dictus, quos omnes hucusque percurrisse satis est, ut lectores noscunt agrotum nostrum expirationem difficiliorem pati, quia exteriores musculi lesos, & inflammatione affectos habebat. Nam ut obiter hoc dicam, solo septo transuerso diaphragmato dicto, in paruus respiracionibus quoduis animal uirtur, ueluti quando musculi alij ualidissima pleuritide oppressi sunt, ut meminit Gal. lib. 2. De locis affectis, cap. 2. Cum uero uolente & respiracionis usus quidam ipsi animali oboritur, aut exercitio, aut febre, aut relementi aeris calore, aut alio quodam affectu, necessitas est septiunctionibus intercostales subuenire: sin autem adhuc maior usus respirandi euenit, etiam alioribus musculis actione obit. At hac nuc sufficiant, cum multa plura in hac re pro Arist. & Auerroi confutandis dicenda essent, & institutum nostrum prosequamur.

Curatio sexagesima octaua, in qua agitur de pleuritide quodam affectu, per lotium sanie emittente.

Mercator Animpenfis, vir me hercule probus, cum Racanatenfes nundinas peteret, Anconæ seua & crudeli pleuritide correptus fuit. Nam ad quintam superiorum costarum dolebat: dolore quidem punctali, continuo & intensissimo

febricabat, difficulter respirabat, sed difficiliter tussiebat, ob respondentem ex affecto loco dolorē: optimē supra affectum iatus decumbebat, supra oppositum vero, nullo modo: si supra eum tamen decubitus tentabat, ex loco affecto rempessibilem perferre dolorem maximum inferentem dicebat: pulsus huic durissimus erat, & senex modo asper: quæ omnia primo die quum ad eum intusendum venirem, pati comperio, & ea de causa vesperi, ea scilicet hora qua eum conuenimus, illico internam eiusdem brachij venam affectum locum respicientis secare feci, & sanguinem ad uncias decem minuere: cœperat autē iam sanguis corruptione affici, sed eo die nihil quicquam expuit: sequenti verò die prope noctem sputum cruentum mittere cœpit: admo-neramus autem nos illico post sectam venam, & sanguinem detractum, fomentum filtro exceptum, quod habet, Recip. Rosarum siccarum, seminis lini, fenugræci, hordei, maluarū, ana pugillum vnum, parietarie manip. vnum & mediū in libris duodecim aquæ fiat decoctio sufficiens, facta coctura, adde olei rosarum libram mediam: misce, in qua filterum immitte, & expressum optimē calidum loco

loco admoue, & sæpè immuta. Huius citius prisana colata erat: potus verò, hordeacea aqua in iulebo violaceo, aut factuario mista. Secundo verò die ex eodem facto vulnere totidem sanguinis uncie sunt extractæ: nec enim scapello prædictum vulnus pungeret opus fuit, sed contentis modo facta manu supra illatum vulnus fortiter percutimus, & vt à cucurbitula fugiendi vacui gratia sanguis euocatur: ab hac verò sanguinis missione syrupum hunc ebibit, qui habet, Recip. Syrupi violacei simplicis, de endiuia simplicis, ana unciam vnam, aquarū violarum, saccharæ, ana uncias duas: misce, fiat syrupus, quem singulis diebus in aurora ebibeat: prope noctem verò diei secundi, vt dixi, hic spuere cœpit: sputum quidem cruentum, quod sequentibus diebus saniosum est redditum: tunc verò delirare cœpit, & symptomata alia grauissima pati: contra quæ, vt opus erat, occurrebamus. At quinto die, quum lotium conprehendi: ita enim huius lotium sanie infectum erat, vt lotium eius, qui gonorrhœam pati solet, in quo medici sæpè delirari soleat, credentes sanie illam, nequam, aut humoris intra venas peccatis portium

portuinculam à natura deuictâ esse, pro qua re angi cœpimus, hinc inde causam vnde sanies decidebat inquirentes: demùm sexto die, bolum ex flore cassie fistularis, ad vnciam vnam cum dimidia, pauco saccharo exceptû, pro pinauimus, & deinceps melius habere cœpit: erant autê vires ita imbecilles, vt septimo elapso die, nō solum panis puri micæ cū iure pulli gallinacei, sed etiam carnes ipsas concedere opus fuerit, & Deo tandē aspice, penitus est à pleuritide liberatus.

S C H O L I A.

Exquisita pleuritis hæc est, quia inflammatione succingentem costas membranam occupabat, & in ea punctilis dolor comperiebatur, quanquam (quod sciam) nusquam nisi in exquisita pleuritide punctilis hic dolor reperiri test. Cæterum subit admirari sanies per lotium exitum, quem egrotus hic meibat, & quæ hinc inde animum veluercm, in mentem veni, sanies thorace collectam, per vrinâ quandoque excerni, quod Galenus diuissimus medicina Occanus non sinit libra sexto De locis affectibus per velantem autem costas membranam, materia phlegmoni impacta refudat, quæ pulmonibus collecta pectoris compressione ascedit. Cæterum cum ipsis pulmonibus arteria venalis hæreat, & alligata sit, consequens est fieri pleuritide materiam

materiam per eam demandari, & ad cor peruenire: tandem inde per magnam arteriâ Aortæ dictam, delegari, & ad emulgentes descendere, & consequens per vrinam mitti, veluti per secessum quoque reici contingit: ad cor autem, vt dixi, perueniens materiam per venâ putealēnam cauiam dictam deferri potest, & inde ad iecur, & tandem ad venam portæ, & intestina, quæ quæ fieri posse tradit Galenus, vt materia hæc per cauiam venam ad venam portæ perueniat, & iecoris gibbas partes nō attingat, quia à venâ caua aliquando venâ quæcūq; descendit, quæ venis portæ copulatur, per quâ materia ad ipsas venas portæ peruenire poterit, absque quod iecur in partes gibbas contingat.

Curatio sexagesimanona, qua agitur de pleuritide.

PVella nata annos septemdecim, post Popumam mensium suorum purgationem, pleuritide correpta fuit, & sanguinem purum spuebat, & circa mammam laevam dolore afficiebatur, qui ad claviculam respondebat, contra uero febricitabat, tussiebat, & quæ tussiebat multum in loco prædicto dolēbat, cum quibus difficultatem anhelitus patiebatur. Huic occurrens ipse ab injecto chysteri, sexta eodem die bis axillaris venâ eiusdem lateris fuit,

fuit, & sanguis ad uncias viginti extractus. Porro locus dolore affectus, somento irrigabatur, fovebatur: ue, quod habet, Recip. Maluæ, maluauisci, parietariæ, rosarum, seminis lini, fernugraci, hordei, ana pugillū vnum, in libris duodecim aquæ fiat decoctio secundum artem: cui adde olei rosati, violati ana uncias tres: misce, & in eo filtrum vel spongia noua imbuta, aut vesica eius plena, loco affecto imponatur, & postea vnguento violaceo eum illito: iis enim puella hæc melius habuit. Sed cibus huic ptisana cum cremore hoc est, lacte seminis melonis & amygdalarum erat: potus vero hordeacea aqua, quam tepentem iulebo admistam semper ebibebat, quibus omnibus intra quinque dies sanitati restituta fuit.

Curatio septuagesima, in qua agitur de exanthematibus, morbo disto pulicari, absque febre in puero rumpente.

PVer ad me delatus absque febre, totus maculis quibusdam pulicum puncturis similibus scatebat: & ipsis quidem nigerrimis: vt mirari satis sit talem morbum absque febre, vel animi anxietate,

aut

per pueri ipsius detrimēto ad cutem propulsisse. Sed cum potenti virtuti nihil esse difficile sciamus, vt que per ossis medium transmittit materiam abscessum gignentem, vt refert Galenus lib. 7. Aphorise. narratione quinquagesimaquinta, ideo mirari destitimus. Cæterum duobus interpositis diebus puer hic egestiones, sanguinem multum, nigrum, fœculentum, malè olentem, egestit, & sanus ac liber euasit. Sed alterum puerum tunc febrientem vidimus, cui per crura exanthemata, siue efflorescentia signa disseminata erant, quæ quoque subito apparuerunt, & breuiter sanus factus fuit: grassabatur autem tunc febres malignæ pestilentes, vt ex dictis videbitur.

Curatio septuagesima prima, in qua agitur de febre continua maligna interficiente.

MAnuel Pintus vir annos natus circiter sexaginta, quum iam diu, more afficeretur, in febrem incidit continuam, & malè morigeram, fortiter sitiebat, capitis & oculorum magnam persentebat grauitatem, intus vrebatur: extrinseca membra frigeabant, lorum rubrum crassum emeiebat, in quo pars superior albicab

albicabat. Sed pulsus debiles omnino erant quadam cum intercidētia, vt singulis tribus pulsationibus vna deficeret: quare tertio ad eum ingrediens, sanguinis missionem per venę sectionem moliri veritus sum, imo ad ea que roborant, & vires reficiunt, cofugimus. Ea huic pro victu concedentes, vt vitellos ouorum rosacea alteratos, pulli contusum, prisane mistum, capi ius in quo semina citri, acetosa, bolus Armeniæ, margaritæ præparata, corallus præparatus, & iis similia in puluere redacta mittebantur, non minus conditum ex acetositate citri concedebatur, veluti eius syrupus, cum altero de nymphaea mistus, bidie etis destillatibus aquis. Vniuersus autem noster conatus eò dirigebatur, vt vires reficerentur, & febris acumē, ac malignitas infringeretur: pro qua complenda operatione, cordi epithemata refrigerantia applicabamur, sed demum resumptis utriusque viribus quinto die castice fistularis drachmas decem ex aqua acetosa dissolutas ebibimus, quibus multa egressit, biliosa & mera. Ceterum pulsus debilior est redditus prædictis cum intercidentiis: septimo quies in nocte sua sponte egressit, in fine cuius illudnes dua ano ad motu sumus.

de illi.

& lang

& sanguis per eas abundē extractus: octavo melius habere visus est, nono ter quoque sua sponte egressit, biliosissima & fetida multa, nihil in victu accipiebat, lingua arida & scissa facta est, mente semper constans fuit: decimo bis egressit, sputa multa viscida excrebat, sed maxima cum difficultate, & tunc vires imbecilles multum erant: demum vndecimi initio obiit, vltimo scilicet die mensis Februarij 1652.

Curatio septuagesimasecūda, in qua agitur de febre cōtinua pestilēte.

Cavalierius Aulonenſis mercator, vir sexaginta annorum, fortis & robustus, hoc eodem tempore febre cōtinua pestilente & maligna corripit: nam primis diebus, vt medicus referebat, febriculam quandam lentam, pati cœpit, quam agrotus nihili faciebat, quia nihil dolebat, sitiebat tamen multum, & pulsus inordinatos habebat, & urinam crassam emittebat, quibus de causis, per minores medicamentum primis diebus æter ipse purgatus fuit, & per cucurbitulas scapulis admotas, secta cute illi sanguis extractus. Nam in brachijs venę non aperuerant: sexto verò die urinę bonę

cum nubecula copiosa erant: octauo peius habuit, & vrinæ subalbida cum sublimamento albo sunt factæ: nono brachij exterior vena secta fuit: decimo, per totam noctem non dormiuit, sed delirabat, & multa loquebatur, & manibus ex stragulis nescio quid extraherebat, in aurora stridor dentium, linguæ nigredo, febris intensa, pulsus paruus cum intercidentijs, & somni maxima appetentia, pro quibus scapulis cucurbitulæ siccæ applicuæ sunt, vndecimo, omnia eadem habebantur, sed vires cum corporis impotentia imbecilliores sunt redditæ, & oculorum cõcaua nigra sunt facta, facies verò subliuida, narium extremitas acuta cū quadam albedine: duodecimi initio, tremore affectus fuit, ad quem sudor copiosus calidus subsecutus fuit, vniuersum irrogans corpus. Cæterum, crura etsi calebāt, non tamen sudabant, elapsis verò duabus horis, huic os distortum est, & sudor ex toto exoleuit, pulsus diminiuit etiam, inter se loquebatur, neque ab assistentibus percipiebatur. Ore mon instabat, & decimotertio die mortuus fuit, quinto scilicet die mensis Martij. millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo.

Curatio

Curatio septuagesimatertia, in qua agitur, de febre maligna, in qua vrina optima semper apparuit.

HOC eodem tempore senex Partinopolitanus annos natus sexaginta, fortis, & potens, feбри continua & maligna corripitur, cum qua nullam corporis partem dolebat, sed maxime sudebat, & linguam nigram & aridam habebat, huic cæterum primis diebus ex cassia fistulari alius exonerata fuit, & sequentibus diebus vrina optima semper optima cum sublimamento apparuit. At pulsus debilis cum intercidentijs erat, vt hic mirari liceat optima cum vrina, & nullis symptomatis, pulsus pessimus erat, testantur autem hæc vitalem facultatem morbo oppressam esse, cæteris adhuc non male valentibus facultatibus: hic quum multis diebus abque remedijs perseuaret, ita in extremis egit, vt per quatuor dies solo muliebri lacte gubernatus fuerit, postea verò capi aquam destillatiam, & oua forbilia piritissabat, & tandem præter aliorum spem euasit.

Curatio septuagesimaquarta, in qua agitur de febre maligna interficiete.

Samuel Segnior hoc eodem tempore persimili febre correptus fuit. Ceterum quum hic iuuenis robustus & fortis esset, & medicus segniter in sanguine extrahendo se gesserit, octauo obiit, sunt autem febres hæ pestilentes cordis substantiam præcipuè occupantes, pro quibus exacte deprehendendis paucula hic subijciam.

S C H O L I A.

Testatur Galenus lib. 3. de præfagatione ex pulsibus, cap. 4. febres pestilentes nonnunquam reperiri, non grassante pestilente lue, eius enim inibi hæc sunt verba, Sciendum tamè nonnunquam incidere sine peste has ipsas febres, ut de illis prodiderunt omnes insigniores medici vocantque pestilentes, de quarum tota natura, disputauit latius libris de differentijs febrium. Ob hæc fortè Galeni verba, Zoar gloriosus libro sui Theisir, omnem febrem putridam quoquo modo pestilentem esse dicere ausus est, ut Conciliator libro suarum differentiarij exactè presequitur. Ceterum in ijs pestilentibus febribus, de quibus curationes nostræ habitæ sunt, sæpi pulsus & vrina ita naturalibus similes erant, ut omnibus admirationi essent, imò eisdem affecti ita pauculum & remissum quædoque præsentiebant febrilem calorem, ut non solum ipsi, sed priuati eos tangentes, non febrile dixerint,

que

que omnia Auicenna aduertens ex Galeno libro tertio De præfagatione ex pulsibus, vbi hæc scripta dimisit, Fen. prima libri quarti, quum de ijs febribus pestilentibus agit, inquit, Sunt quippe ex ijs pestilentibus febribus nonnullæ, in quibus neque æger, neque ipsum tangens, excellentem febrilem calorem præsentiant, imò ipsius ægri pulsus & vrina à naturalibus non multum distant, & tamen febris ipsa velociter interficit, vnde in ore medicorum habetur, Vrina & pulsus optimi sunt, sed æger tendit ad obitum: qui sanè medici hæc dignoscetes, multa sunt laude digni, utpote in arte mendi exercitatissimi. Carpit autem Galenus sui temporis medicos, qui diuturna quadam peste hæc discernere nescirent, imò eos nihilo plebe præstantiores, imò imperitiores dicit, subiugam autem Galeni verba, ut artem medicam exercentes, vnde Auicenna sua deprompsit, noscant: libro igitur & capite à nobis citatis, Galenus ita ait, Sanè videtur quibusdam perplexa & incognita via, si quando in ijs pestilentibus febribus, neque differentia vlla pulsuum deficit, & seipse egrotus febrem non diutè percipere, nec ex vrina quidem petere in eiusmodi affectibus firmam notitiam semper licet, sed est etiam febre anceps, colore & sedimento similis naturali, sexcentos tales in pestilentia diuturna aspeximus, vbi medicos cerneret nihilò plebe

præstantiores, imò verò imperitiores multo non-
 nullos experiente plebeio, *Vulgus enim sæpe si*
nihil aliud, at spirationem egrotorum videas
obseruare, quæ si sæteat, peicrem casum expe-
ctant. At illi quidam vsu tale signum in pe-
 stilentibus febribus inuenerunt, tñ non vsu mo-
 do sed ratione estima, iam os etiam attendunt,
 quod si illic aliquid caloris pestilentis cernant,
 eos peste confirmant laborare. Equidem medi-
 co hæc puto clariora esse quàm vulgò, partim
 colorem habent dispartentibus herpetibus aspi-
 milem, diffusim per plures partes scilicet, quàm
 à primo, & si manum thoraci exercitatus me-
 dicus admoveat, in explorando febrili calore, ut
 tum quidem prætereat eum affectus. Insuspi-
 cenda porrò præ cæteris vrina est. Etenim contur-
 bata quorundam eorum videtur esse & aquo-
 sior, ac nonnullorum multo quàm pro natura
 tenuior, atque hæc quidem certissima est, ut
 non quæ naturalibus vndequaque similis est co-
 lore & crassitudine, hæc etiam ad secundam
 spem certissima est, quæ si sublimamento probò
 sit prædita, multo etiam est certior, si quidem se-
 dimentum sit leue, candidum, & equabile, &
 præsertim sublimamenti animus est adhiben-
 dus. Nam quædam quæ sublimida quodammodo
 sunt, fugiunt, & item alia quæ araneas
 latas telas referunt, in modum lanæ congesta.
 At si quid tale animaduertas, & nullum plac-

ide subleg

nè sublimamentum innatare vrinis, in peiores
 partem hæc interpretare: Si contraria videas,
 quæ retuli modo, non potest fieri, ut homo malè
 affectus sit. Hæc autem Galeni verba ita no-
 bis citat placuit, ut studiosi noscant, quæ in eis
 comprehendantur, simulq; vnde Auicenna ea
 quæ de febre pestilente dixit, mutuatus est, in
 qua aliquando pulsus boni apparent, vrina bo-
 na, & febrem ægrotus non percipit, & tamen i-
 pse ad obitum tendit. Sed vnde hæc eueniant
 multi inuestigarunt, sed nemo quod equidem le-
 gerim, hucusque scopum attigit. Auicenna por-
 rò enarratores ferunt in febre pestilente hæc om-
 nia bona apparere, quia pestilens febrilis calor
 ita crudeliter naturam hominis inuadit, ut in-
 cum natura ipsa nõ re agat, Sed libere quo vel-
 let agat sinit, & eum ut tyrannum in domo ter-
 ræna potentem dimittit, & ad suas functiones
 peragens se vertit, vnde vrina cum sublima-
 mento optima euadit, & pulsus ordinatus ince-
 dit. Hoc enim responso, Conciliator & Genti-
 lis de Flegineo, ac cæteri sui coætanei Auicenna
 nam sequentes, contenti euadunt, quod verum
 sit vel falsum discernent ij quirei medullam &
 non corticem tantum degustarunt, sed esto ve-
 rum sit, nos tamè Galeni doctrinam sequentes,
 longe aliam rationem utpote rei euentui magis
 facientem reddemus: pro qua percipienda scire
 deceat, quod pestilens febrilis calor, quandoque

humores in cordis sinibus contentos occupat, & ad eos magis deflexit, & tunc pestilens febris non adeo lethalis est, quandoque verò pestilens febrilis calor ad cordis corpus magis deflexit, imò ipsum primario affectu afficit, & lancinat, & tunc mortifera & lethalis pestilens febris est, & vt in vniuersum autem dixerimus, febris pestilens potissimum aut cordis sinus, aut ipsius cordis corpus occupat, apprehenditur. Et in hoc à putridis febribus pestilentes differunt, quia putride à venis, & longinquiori loco putrida fuliginem ad cor inficiendum quoque transmittunt: pestilentes verò in ipsis cordis sinibus, aut in ipso cordis corpore, putredinem potissimum infixam habent. Id verò verum esse ex Galeni doctrina decerpimus, non quidem trivialis De differētijs febrium libris, sed potius de Prasagatione ex pulsibus. Ceterum, quando pestilens febris, cordis corpus primum afficit & eum quasi manu tenet, tunc vt dixi mortifera & lethalis est, que suo initio cum hectica febre commertium & similitudinem habet, vt primaliū Centuriæ curatione dixi, vnde Galenus citato lib. 3. De prasagatione ex pulsibus, prope calcem capitis quarti, inquit. Et enim sunt vt docuimus pestilentes non pauca febres inde ab initio vsq; hecticae, distantque ab omnibus alijs febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Ex ijs igitur Galeni verbis, quisque sensatus medi-

cus ratio-

tus rationem reddere posset, proposito quesito satisfaciens, quod calor febrilis pestilens ab aegrotis non percipitur, precipue quādo cordis corpus lancinat, quia tunc febris hectica est, in qua febrilis calor non sentitur, imò in ea pulsus & vrina non multum à naturalibus distant, precipue in eius initio. Huic rationi alteram ex Galeno depromptam subiungam, & ita habet, in febre pestilente Galenus animaduertens pulsus & vrinam non multum à naturalibus dissidentes, ad quandam temperamentorum repugnantiam in corde confugit, ex qua pulsus non admodum naturalibus dissimiles oriuntur. Sic enim ille tertio libro tam sepe à nobis citato, De prasagatione ex pulsibus cap. 3. inquit, Nunquam percipitur in corde huiusmodi pungentia temperamentorum, nam modo frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis contenta substantia calidior, modo è diuerso substantia frigidior, cor autem calidius, vbi etiam pulsus sunt moderatis similes. Nam medius quodā modo status hic efficitur, ex duobus contrarijs conflatus, qui sanè affectus vel optimos medicos fallunt, quod nunc quoque in maxima pestilentia accidit, quidam inde ab initio ad finem vsque, alij per totum morbum probum pulsim habebant, qui perparum deflectisset de natura, qui quidam præter ceteros perierunt. Hæc enim Galeni sententia de temperamentorum in-

corde pugnancia optimos pulsus in peste conciliat, nec minus optimam urinam, & continentendum calorem febrilem, quam si sup-urii coniuueris rationi, efficacius multo omnia complectentur. Porro inquireret artem medicam exercens dectus, in quibus nam dignoscemus febrem pestilentem cordis corpus occupare, vel ipsius potius visceris vetriculus, cui quaesito quia Galenus oculatissimus rei medicae autor respondet, nos eiusdem verbis satisfacti respondemus, quae citato loco pro coronide ita habent: Vbi autem quem inspiramus infectus putredine sit, putredo quae ipsa ad cordis corpus peruenit febrem pestilentem ac lethalem accendit, quae quidem ex caloris acedane ipsosque caloris genere agnoscitur, & ex pulsu etiam qui parum a natura recedens, in eodem statu perpetuo manet. Quoadmodum in heclicis febribus, quarum sane dicitur haec propria sunt signa, si perpetuo sibi illae videantur similes, nec inuasionem ullam accessus, neque incrementum, neque vigorem, neque remissionem habeant, neque febricitare se percipiat aegrotus. Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atque interim nec crebriores quidem esse, at omnino celeres tamen, quum febricitantium pulsibus vniuersis adsit perpetuo celeritas. Ceterum quibus calor hic putridus ad humores, quos continent cordis sinus, vniuersus defertur, non autem ad corpus ipsius visceris, multum

risu suae

rum fuerunt superstitites: porro deprehenduntur hac peste affecti in cordis sinibus contentos tumores infectos habere, si febrem primum percipiant, deinde si non aequaliter perpetuo febricitent, ad haec si pulsum non habeant praualidum, nam si corpus ipsius cordis primario putredine pestilenti afficitur, pulsus imbecilles sunt cunctes, & ut dixi illis qui heclicam patiuntur omnia ferè similia habent aegri, & maiori ex parte moriuntur: quam enim excogites medicinam ad putredinem, quae cordis corpus occupauit, At qui pestilenti febre infectus est, & ad ea quae illi offeruntur bene se habet, plerumque euadit, unde Auicenna capite quarto praedicti loci dixit, & quando cadit appetitus eorum qui febres patiuntur pestilenciales, incitentur omnino ad comestionem, quoniam qui viriliter ad ea quae sibi offeruntur se habent, & potenter comedunt, euadunt. Quae verba Auicenna ex Galeno accepit, enarratione quinquagesimae octauae, commentarij tertij in librum tertium De morbis vulgaribus, vbi ita ait, Etiam hoc symptoma omnes cepit, qui in peste diuturna, quae modo viguit laborabant, quare factum est, ut multi morerentur: fortissimi ergo qui vim sibi ipsi asferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstitites fuerunt: plurimi vero mori, quam comedere quicquam prius duxerunt. Haec autem Galeni vera esse, hoc anno 1552.

in multis febribus pestilentibus affectis, Antonas obseruauimus, quia qui febribus pestilentibus afflictabantur, & fastidiebant cibum, maiori ex parte moriebatur, vt nunc quæ hæc scribo puella septemdecim annos nata euenit, cibos à se reijciebat, dicens malle se mori, quam eos gustare: ac sic per octo dies incubata manens, suum diem obiit. Sed plures alios obseruauimus prædicta febre detentos, qui vel inuitis cibaria quæ illis offerebantur assumebant, & superstites fuerunt, vt medicus Zaratenfis, Rutilius metator, & plures alij de quibus futurus sermo est. Cæterum, ex bene vel male habente uentri culi appetente facultate, fastidium vel appetentia insurgit, quod Galenus non siluit, commentarij prædicti, enarratione tertiadecima, & quartadecima, & citata à nobis quinquagesimo octaua, ueluti alibi sæpè. Sed cum iam curationi huic ultimam manum imponere statuissem, in mentem subit, quod quum pestilentes hæc febres sua se uine & malignitate spiritus lancinēt, & vires breui deiciant, & dissoluant, cõsequens est vt medicus pro illis curandis summam adhibeat diligentiam, & pro illis profigandis, multis & varijs utatur machinamentis, curationem indicatione potissimum desumens à morbi malignitate, & eius putredinis tyrannide, spiritus dissoluente, & uirium r. bur destruente, quo fit, medicinis exiccantibus & constringentibus

ac refrigerantibus, summa cura illico rti debet, vt ipsis putredo sana obtundatur, & spiritus dissolutioni parati resstant, & dissoluta membra constringantur, & caloris acredo infingatur. Sunt autem medicinæ hæc, acetum, & ex eo compositi syrups, ueluti quoque syropus de acetositate citri, qui inter syrupos ad hoc summam habet prerogatiuam, syropus de acetositate limonis, syropus de succo acetose, oxysacchara, conditum ex acetositate citri, conditum sue conscrua ex acetosa herba, syropus de ribis tamarindi, malagranata acida, bolus Arme-nie, terra sigillata communis, uterque corallus preparatus, margaritæ preparata, oleum uiriolum ex rosacea aqua uel acetosa dissolutum, & exhibitum, fragmenta lapillarum preciosorum, præcipue smaragdus gemmarum nobilissimus lapillus, qui immerito à nonnullis parum in arte medica exercitis, pro hac conficienda, aut saltem adiuuanda operatione, exploditur, ad hæc faciunt lapis bezarticus, ex capræ Indice cuiusdam ventre extractus, uel ille alter ad tubedinem vergens, admodum durus, castaneæ figura, lachryma cerui dictus, de quibus multa in nostro diximus Dioscoride, superioribus diebus Venetijs excuso, us addere possemus plures alias medicinas, & varios cibos, in sanguinem facile uertibiles, nec minus varia & selecta composita, vt theriacam ueram, mithridatum

antidotum, & varia alia medicamenta, vt di-
 Scannum Cretensem, os de corde cerui, ramentum
 vnicornis, modo verum cornu habeatur. Scordion &
 cetera varia, neque enim tunc in propinandis
 constringentibus medicinis citatis, timor alijs
 ius est meatuum obstructionum, quia minus ex
 ipsis consequitur iuuamentum quam nocumentum.
 Proinde qui in ijs febribus, medicinas has vituperare
 contendit, tanquam parum in arte medica exercitum,
 explodendus est, quia curatiuas indicationes in
 totum ignorat. Ceterum febres hec anno hoc 1552. ex
 morbis vulgaribus habende sunt, quia multos Anco-
 ne inuaserunt, & nisi Deus opt. max. harum
 furorẽ auerteret, pestis morbus appellandus erat,
 quia breui eo multi periere. ita enim Galenus
 ratione vicesima, commentarij tertij, in librum
 tertium De morbis vulgarib. tradit: quicunque
 morbus vno in loco multos inuaserit, vulgaris
 hic vocatur, qui simul si hoc habeat vt multos
 perimat, pestis fit. Porro, ijs pestilentibus fe-
 bibus Ancona nobilis & antiqua ciuitas, varia-
 gentium genere ornata, admodum subiecta est,
 veluti preclara Venetiarum ciuitas, omnium
 ciuitatum hodie regina & inter mundi habitata,
 mirabilis merito digna cõnumeretur. Nã Fe-
 rarie tertiane nothæ dominium habent. Quod
 verò has pestilentes febres patientibus, leuiter
 purgantia pharmaca sunt danda, non vero ser-

uaria & exoluentia omnibus notum esse vellem,
 cuius rei inaduertentia, medici nõ paucos egro-
 tantes neci tradunt, vt hoc anno experienti vi-
 sum est, præcipue in Bartholomæo Thomasio,
 nobili Anconitano, consule olim Flurentino-
 rum, cui hoc morbo laborante, pharmacum ita
 potens à medicis nonnullis propinatum fuit, vix
 elephas id ferre posset, quæ de re breui, pro do-
 lor, vitam cum morte commutauit.

*Curatio septuagesima quinta, in qua
 agitur de febre continua cum pul-
 su intercidente naturali, largiter
 vino ebibito sublata.*

Monachus Illyricus ordinis Prædi-
 catorij senio confectus, quum febris
 continua corripere, & male haberet,
 adeo vt pulsus intermittente, grauissi-
 mis cum symptomatis haberet, eum ferè
 deploratum reliquimus. At ille quum
 vinum mirum in modum appetere, ab
 assistentibus acriter efflagraret, vinum
 illi concederent, nam aliter viuere se nõ
 posse clamabat. Assistentes igitur miser-
 ti hominis ægrotantis & senio confe-
 cti, largiter illi vinum concedunt: Deus
 bone ita eius liberalis potus huic con-
 tulit, vt breui melius habuerit, & pau-
 cis interiectis diebus, ex toto sanus
 euase

euaserit. Caterum, pulsus intercidentia huic vt postea notauimus naturalis erat, vt cum de pulsū Barbo si egi, iam dixi.

Curatio septuagesimasexta, in qua agitur de recidua, in quinto die per sudorem terminata.

Qui chartas pro ludo primerie componebat iuuenis ægrotauit, à morbo vero liber, postea in eum recidit, febricitabat, sitiebat, & de capitis dolore querebatur, huic secta fuit vena, & illico post sanguinis missionem aquam frigidam cum iulebo ebibit, & in tantum prorupit sudorem, vt inde liber & sanus factus fuerit. Breues admodum & acuti plerumque Anconæ morbi sunt, terminatus autem fuit hic, quinto die.

Curatio septuagesimasexta, in qua agitur de febre continua, quinto die terminata.

Iuuenis, nepos Arrij, quum febre continua corripere, de oris amarore cum ingenti siti maxime querebatur. At quum quando ebibebat, se bibere dicebat, ea de causa, ab aqua in totum abhorrebat, ad quæ ipse accedens, & omnia prædicta considerans, primo pharmacū hoc illi dedit.

R. Syr.

R. Syrupi rosati solutiui, vnc. tres, diacatolichonis vnciam mediam, aquarum lactucæ, cicoræ, ana vnc. duas, misce fiat potus, quo multa euomuit biliosa & amara, & aliqua quoque excreuit: sequenti vero die, sanguinis libram integram, ex interna brachij extrahere fecimus vena, post quam sanguinis missionem, bene egressit, & aliquantulum sudauit: sequenti vero die omnia eodem modo habebantur, quo factum est, quia iuuenis boni habitus erat, temperatura sanguineus, iterum ex communi brachij vena sanguinis alteram libram fluere permisi, à qua in copiosissimum sudorem deuenit, & sanus est factus: quinto autem die crisis hæc facta fuit, in quo die, maiori ex parte, morbi terminabantur ij.

SCHOLIA.

Febricitantibus, quibus oris amaricatum inest, à minorante purgatorio medicamento, ante sanguinis missionem inchoandum esse prima Centuria harum curat. diximus, in quam sententiam Zoar libro tertio sui Thei sit, cap. de febre sanguinea vadit.

Curatio septuagesima octaua, in qua agitur de febre pestilente cordis corpus potissimum infestante.

Iosephus aurifex Venetus febris continua maligna, & ea quidem cordis corpus infestante corripit, testabatur vero signa ita esse, quia cum continuo febreret, febrilem calorem vix æger vel eius corpus tangentes exterius percipiebant. Pulsus huic continuus submissus, & debilis erat, vrina naturali similis, sed æger ipse ad obitum tendebat, valde angustiabatur, & ad cor grauamen & pondus persentire dicebat, quæ comedebat non retinebat, sed breui ea vomebat: parum sitiebat, ob ventriculi forte offensam virtutem appetitricem: nam intus magnum calorem vigere, nigredo linguæ testabatur: quæ omnia aduertens, in homine præsertim ætatis suæ 33. annorum, forti & valido, temperatura sanguineo, secundo die ægritudinis sanguinis vncias sex ex brachij vena extrahere feci & illi syrupum ex acetositate citri, illico obtuli, quin cordi epithema frigidum cordiale admotum fuit, & ori ventriculi ex cidonijs confectum oleum. Sed interdum & noctu ex condito acetositate citri gustabat, veluti conditum ex tribus salutarum generibus, & diamargaritō frigidum: ijs autem ventriculi facultas reterrix roborata, quæ comedebat retinebat,

quæ

quæ erant pulli gallinacei iusculum omphatio alteratum: cui pulueres miscebamus ex utroque corallo præparato, margaritis præparatis, & vulgari bolo Armeno orientali, vera terra lemnia olim dicta. Vini vero loco succum acidorum granatorum bibebat, non nisi hordeacea aqua dilutum, sed interim hæc parabantur, sequens decoctum concinnari feci, quo ita egregiè valuit, vt postea exhibitio purgatorio ex manna pharmaco, septimo die ex toto sanus factus fuerit, habet autem apozema, siue decoctum sic.

Rec. hordei mundi, rosarum rubearum, florum borraginis, buglossi, anagallum vnum, dictamni Cretenensis pugillum medium, scordij, pimpinellæ, borraginis, radicum buglossi, anagallum vnum, seminis acetosæ, seminis citri, anagallum vnciam mediam, tamarindorum vncias duas, in libris septem aquæ fiat decoctio, ad consumptionem tertie partis, & fiat colatura, cui superadde sacchari libram vnam, & ad ignem parum admoue, cuius vncias octo in aurora bibebat, & totidem vesperti, ijs enim hunc defletum & in familia orci numeratum, luci, auræque vitali restitimus.

*Curatio septuagesimanona, in qua
agitur de febre continua, intra
septem dies terminata.*

DAn Orientalis mercator, iuuenis
boni habitus, vltimis diebus Martij
febri continua captus est, capite dolebat,
vrinam crudam & incoctam meiebat, se-
quenti die post alui per clysterē excretio
nē, dolor ex toto euauit, febri eo modo
manēte, quæ natura sua in nocte grauius
ægrum affligebat, huic secta vena, & san-
guis ex flexu brachij extractus, melius
habuit, & vrinam optimam cum penden-
te nebula minxit: sexto vero die, epoto
purgatorio medicamento, multa excre-
uit, demū septimo sanus fuit factus. Ebi-
berat autem antea syrupos, vias & me-
tus obstruos aperientes.

*Curatio octogesima, in qua agitur,
de febre continua maligna.*

PRioribus Aprilis diebus Rutilus mer-
cator in nocte horrere cœpit, ad quē
horrorem secuta fuit febris acuta ma-
ligna: præsens in aurora igitur ipse, con-
siderans homines eo tempore febribus
acutis & malignis publicè vagantibus,
maiori ex parte corripī, omni data ope-

ra, illico à principio contra morbum in-
uasimus. Est autem vir hic gracilis, na-
tura biliosus, peramplas habens venas,
annos natus tres vel quatuor supra tri-
ginta. Per balanum igitur irritata aluo, &
fecibus depositis, internam brachij dextri
venam secare feci, & ex ea libram sangui-
nis fluere, post quam sanguinis missio-
nem syrupum hunc ebibit. Recip. Sy-
rupi de succo acetosæ, de ribibus, rosati
simplicis, ana vnciam mediam, aquarum
endiuiæ, lactucæ, acetosæ, ana vnciam v-
nam: misce, & sic frigidum bibat. Item e-
pithema cordiale refrigerans cordi ap-
plicitum fuit, & ptisana pro victu conces-
sa, & inter diem & noctem ex lactucæ
cauliculis saccharo paratis, reficiebatur:
veluti radicibus buglossæ saccharo con-
ditis, super quas hordeaceam aquam pau-
co vino granatorum mistam bibebat: ter-
tio verò die, quum siti ingenti premere-
tur, hoc decoctum, siue iuleb longum di-
ctum, parare feci, quo sepè vtebatur, &
ita habet. Recip. Foliorum endiuïæ, ci-
coreæ, acetosæ, borraginis, pimpinellæ,
ana manipulum vnum, hordei mundi
pugillum vnum, radicum buglossæ vn-
cias duas, tamarindorum vnciam vnam
& mediam, prunorum Damascenorum,

numero duodecim. In libris octo aquæ fiat decoctio, quousque maneant libra quinque, facta colatura adde syrupi de succo acetosæ, de acetositate citii, de borragine, ana uncias duas, misce, quo in aurora syrupi vice pondere octo unciarum bibebat, & vesperi quoque pari pondere. Cæterum, ut aliquid in ore ad demandam sitim teneret, prunum vnum vel alterum gustabat, & eius putamen ore tractabat, vel psilij semē, sæpè à nobis ut decet paratū, & aqua mersum, vel hoc aliud.

Recip. Mucilaginis psilij, feminis citi-
doneorum, ex aqua lactucæ paratæ, ana
unciam mediam, syrupi de ribibus unciã
vnam & mediam, misce, & ex hoc os col-
luat. At quinto die pharmacum leue hoc
ebibit. Recip. Mannę electę uncias duas,
rhabarbari boni drachmam vnam, anti-
doti Mithridatis drachmam mediam, sy-
rupi de acetositate limonis unciã vnã,
cum aqua lactucæ quantū sufficit, misce
fiat potus, quo nonnulla excreuit. Sexto
noctem grauem & insomnem habuit,
& pulicare accidens per vniuersum cor-
pus rubicans apparuit, signum quod fe-
brem pestilentem omnino attestatur: et
refert Galen. libris Methodi meden. & va-
riis alijs locis, sed præcipuè, enarratione

vige

vigesimaoctaua, commentarij primi, in
librum sextum De morbis vulgaribus:
in quibus omnibus locis, Thucydidem
testem adducit, Septimo die pulicare
symptoma cum pauculo sudore euauit,
& vrina hypostasis alba apparere cœpit:
octauo delirauit: & clausis oculis multa
loquebatur, quæ ab assistentibus nõ in-
telligebantur, tunc ad anum hirudines
duæ admotæ sunt, quæ multū sanguinis
extraxerunt: nono ad cucurbitulas cum
scarificatione, secta cute cõfugimus, tunc
minus delirabat, & vrina cum sublima-
mèto rubra apparuit: de cimo & proximis
diebus, omnia eadem: tertio decimo pa-
rum sudauit: decimo quinto, per pharma-
cum purgatus fuit: tandem decimo septi-
mo, copiosè sudauit, sudore quidem inul-
to & calido, à quo liber euasit.

*Curatio octogesimæ primæ, in qua a-
gitur de febre putrida continua.*

IVuenis magnus lusor, & qui totam pe-
cuniam primeriæ ludo amiserat, in fe-
brem putridam continuam lapsus fuit,
caput dolebat, sitiebat, & delirabat: ad
hunc igitur ingressus medicus quidam,
cucurbitulas scapulis admouere fecit.
Nam sanguinis missionem per venæ

sectionem, eo tempore (vt aiebat) timuit, quia luna ex diametro soli opponebatur: quarto verò die, ad eum accedens ipse, vidēs omnia prædicta pati, illico ex flexu brachij basilicam venam secare feci, & ex ea sanguinis libram vnā extrahere. Miseri profectò reputandi sunt medici illi, qui ad lunæ coniunctiones & oppositiones, ægris malè habentibus animaduertunt, sanguinis missionem, vel per pharmacum purgationem necessariā timentes. Delirabat autem hic, & multa effutiebatur, quæ ad ludum faciebant, cum aliquando magno applausu, primeriam habere eleuata voce loquebatur: quandoque verò ad eam conficiendam, deesse carchesium foliū vnum vel alterum, aut aureorum, vel baculorū, aut ensium, anxio animo, & summissa voce dicebat: & interim contra vasum, & camillatorem, & eum qui artem componendi folia tenet, agere imaginabatur: vesperi tandem videns eum sic prædictis teneri, ex cephalica vena brachij totidē sanguinis vncias extrahere feci, quo in die aluus responderet balano curauimus, & syrupum refrigerantem, & aperientem ebibat: quinto verò die, quum multum sitiret, aquam multam ebibit, qua nonnulla

la euo

la euomuit, & paululum sudauit: sexto pharmacum purgatorium ebibit, quo multa egressit: octauo, lotium crudū multum & viride meiebat: qua de causa iuleb longuin nostro modo concinnatum sæpè ebibebat. Vndecimo illi labia torquebantur, retrahebanturque, & in capite magnam persentiebat caliditatem, vesperiano applicitæ sunt hirudines, vires parum constabāt, sed lotium tunc vt primo subviride multum, sed cum nebula apparere cepit, & lingua nō adeò exusta, vt antea erat: duodecimo sua sponte duriuscula egressit, & multa in quo die frictions, & retractiones ab scapulis ad crura vsque sunt factæ: tertio decimo vinum olfecit, cuius odore multum oblectabatur, sed post eius odorem caput doluit, & febris aucta fuit, & sitis intensior, cum linguæ crassitie, videbatur. Tunc verò cum in decocto bibendo perseueraret, symptomata omnia sunt remissa, & ipse ad sanitatem paulatim peruenit: timor autem apud me fuit, ne hic in quartanam, aut abscessum aliquem laberetur.

Curatio octogesima secunda, in qua agitur de pterygio, id est, ungue in oculo.

Filia Heben senioris, vngulam in oculo patiebatur, ita magnam, vt pupillam ferè operiret: est autè oculi vnguis, siue vngula Græcis *πτερόγυιον* dicta, neruosa, circa tuniculam corneam exuberantia, vt plurimùm à maiori angulo initium habens, & ad oculi coronam procedens, vt pupillam quoque quum multum crescit, operiat. Oculi igitur vitium hoc curaturi, primo vniuersalibus euacuationibus celebratis, ad medicamentorum admotionem in oculo ipso, condescendimus. Præcipuè ad hoc sequens, quo vniuersa cura clausa est, & ita habet, ouum accipe, cuius album per foramè extrahes, vitello manente, & vice albi eiectione, ouum per prædictum foramen ex sale nitro fino, & puluerizato, imple: postea verò totum ouum ex maza coopertum, armatumue sub cineribus calidis dimittito, quousque totum durum satis euadat. Depositis igitur crustis, ex vitello & sale nitro mistam materiam in subtilem pollinem redige, cuius puluisculum melle exceptum, oculi vngui admoue, & bis in die innoua: breui enim opus complebis. Cæterùm enim memini me huic similes oculorum vngues, aqua forti argentationum, rosacea temperata, curasse.

Curatio

Curatio 83. in qua agitur de febre maligna cum symptomatibus.

Soror Bèfarasi musici insignis, cum ad Iacobum Codutum, eius sponsum inuitè intrare proposuisset, consueti mentes illi superuenere: qui cum ad septimùm diem plerunque fluere solerent, tunc ad tertium tantùm cursum habuerunt, adeo vt maiori ex parte suppressi fuerint, quam mensium suppressionem secuta fuit febris continua acuta ex malignarum genere, vt paucis iis deprehendeteris. Nam febris continuo affligebat, sed nocte grauius, quàm ardor in ore vter, & ano comitabatur, ita intensus, vt membra hæc exuri clamaret, sed circa fauces vlcera duo sordida comparuerunt, ex aphtharum genere: vitium sanè familiare admodum febricitantibus omnibus, hoc anno, 1552. cū quibus omnibus, tussis sicca erat: linguæ nigredo, nariùm interna exulceratio, parùm dormiebat: & si dormiebat, variis cum insomniis loquebatur: Sed cū omnibus iis parum sitiebat, nõ egerebat nisi per glandem, vel clysterem, alioquin irritata: vrinam rarò videbamus, quia rarò mingebat. Est enim febris hæc vt dixi) propter mensiùm suppressionem

orta,

orta, quia sanguis ob varios fortè quos
 passa mulier, hæc est, animi & corporis
 labores, plus iusto crassus & lentus factus
 est: vnde Coryledones, id est, venarum
 oscula in vterum desinentium, exire non
 valuit: quo factum est, vt ibi obstructus
 computruerit, ex qua sanguinis & mate-
 rierum putredine, cor malè affectum est:
 & cõsequenter febris orta, & cetera sym-
 ptomata. iuuenis autem est mulier hæc,
 annos nata sex supra viginti, temperatu-
 ram atrabiliariam cum multo sanguine
 habens: quam quum sic malè affectam
 cõperissem, Galeni doctrina instructus,
 ad ea quæ vltimo in via & methodo re-
 solutiua comperiuntur, prima intentio
 curatiua dirigi debet. Quia vt nostis in
 febribus continuis, quinque sunt, à qui-
 bus indicationes curatorix colliguntur,
 febris nimirum; putredo, perspiratio im-
 pedita, obstructio, humorum obstruen-
 tium copia. Cùm igitur plethora esset, &
 cetera omnia consentirent, sanguinem
 mittere opus fuit, ex saphena pedis venâ
 præcipuè: quia sanguis (vt audistis) cor-
 poris inferiores partes obrepserat, & eius
 multum fluere fecimus, & eo magis, quia
 feruidi sanguinis copia apparebat, cuius
 timor erat ne principem aliquam partem

decumb

decumberet. Cæterum humorum copia
 euacuata, ad ea quæ obstructiones de-
 ponunt veniendum erat, ni methodus
 curatoria in hoc morbo varianda fuisset,
 tamen Galenus etiam turgente materia
 obstructas vias aperire desiderat: opus
 est enim primo febris malignæ acridi-
 nem domare, ac infringere, quæ spiritus
 lacinat, & vires dissoluit: quam intensio-
 nem complemus syrupis de acetositate
 citri, de nenuphare, de succo acetosæ, de
 ribibus, rosato simplici, ac similibus cum
 suis destillatiis aquis, & decoctis, ad id
 facientibus: quarto verò die ex manna,
 & rhubarbari diluto pharmacum ebibit,
 quo multa deiecit: quinto iuleb longum
 hoc parare fecimus, multum ad rem fa-
 ciens, & ita habet. Recip. Hordei mundi
 libram mediam, foliorum endiuix, bor-
 raginis, pimpinellæ, acetosæ, portulacæ,
 radicû buglossæ, ana manipulum vnum,
 florum nenupharis, violarum, rosarum,
 ana pugillum vnũ, seminis melonis mun-
 di, cucurbitæ, citruli, anguriæ, acetosæ, ci-
 tri, limonis acidi, ana vnciam vnam, pru-
 norum: sebesten, ana numero quindecim.
 In libris octo aquæ fiat decoctio
 quousq; tertia pars absumatur, & fiat co-
 ctura, cuius decocti uncias quinque, ad-
 iecta

ieſta altera iuleb violacei, in aurora bibebat, & veſperi totidem: hoc autem decocto delectari aiebat. Sed tunc ardor circa pudenda maximus vigebat, contra quem fomentum ex herbis frigiditatem cum adſtrictione inducentibus paratum eſt: neque minus contra aphtas in gutture habitas, tunc inſtabamus, medicinis tam ſæpè à nobis citatis, pro illis abigendis: ita enim mulier hæc iis ſymptomatis inſeſtabatur, vt venenum illi in potu datum eſſe clamaret: qua de cauſa breui, ramentum cornu animantis vnicornis diſti, in aqua acetofæ illi propinatum fuit, veluti lapis bezoarticus, ex ventre capra cuiuſdam Indicæ extractus, quem India principes, & omnes Luſitani noſtri pro ſummo antidoto contra venenũ habent. Octauo verò die, rigorem paruum hæc perſenſit, & ita paruum, vt aſſiſtentes cum ea in dubium traherent, an rigorem perſentiret vel non, tunc lotium melius apparuit, & ſymptomata omnia imminui cœperunt, & ægrotã ipſa dormire cœpit: nono prædicta hora, rigor quoque ſuperuenit, ſed paruus quoque, quem ego ſalutis indicium & nuncium dicebam, decimo & vndecimo, omnia vt antea erant, ſed rigor iam non erat: duodecimo

pharm

pharmacum purgatorium hoc ebibit.

Recip. Tamarindorum vnciam vnam, rhubarbari optimè piſti drachmas duas, in vnciis quatuor aquæ cicoreæ per noſtem macerentur, & in aurora fiat colatura, & expreſſio, cui infuſo adde, mannæ electæ vncias duas, diaphiniconis drachmas tres, electarij de pſilio drachmam vnam cum dimidia, ſyrupi de acetofitate citri vnciam vnam. Miſce, fiat potus vnus, detur ieiuno ſtomacho, & deſuper per horam dormiat: hoc enim ita purgata eſt, vt decimo quarto die, ex toto liberata & ſana facta fuerit, veluti plures alij ægrotantes, qui eo tempore ſimilibus febris correpti erant.

Curatio octogefimaquarta, in qua agitur de villico, cannas putidas mouente, & inde infecto.

Qui cannas putidas euoluit villicus, totus tumuit. Cæterum, vt veneno affectus, curatus fuit: expirant autem ex canna putidæ vaporem quendã, proxius venenum ſapientem.

Curatio octogefimaquinta, in qua agitur de febre continua maligna, ſemper cum ſudore affigente.

Baldus

B Aldus fori Sempronienſis vir trigintaſex annorum febrile cœpit, febrile quidem continua, cum qua latus vniuerſum dolebat, & de capitis ingenti dolore querebatur. Cæterum hic multum ſemper ſudabat, ſed veſperi magis, non quòd eo ſudore febris ſolueretur, cum in nocte ea magis ſemper ingraueſcebat, adeò vt duplicem morbum hominem ſimul inuadere, potius quàm duplicem continuam tertianam crediderim. Erat autem vir hic ruſſus, ſanguineus, benignus, exercitio deditus, cui prioribus ægri tudinis diebus, vena bis in flexu brachij ſecta fuit, & ſanguis abundè extractus, nec minus hirudines ano admotæ ſunt, & cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione applicitæ, ſymptomata maiori ex parte leuia erant, vel ſaltem non graua, dormiebat, optimè comedebat, vrinam ad vndecimum vſque optima cum nebula ſemper apparuit, cum quibus omnibus pulſus mediocres erant. Cæterum, poſt vndecimum diem, vrina ſubiugalis & turbida apparuit, & vires imminui cœperunt, & ſymptomata varia ingraueſcere. demùm initio quartidemi diei obiit. Noua autem materia venenofa membro ignobili ad nobile mota eſt: vnde mors

originem

originem traxit, neque enim hic aliter ſentiendum arbitrarer, imò ita dicendum docuit Galenus, libro De conſtitutione artis medicæ. Sic enim hoc modo, quum hæc ſcribimus, obiit, vir robuſtus & fortis Picenus, qui arcuſia ad ædes diui Auguſtini præparabat, ad decimum autem vſque diem vrinam optimam ſemper habuit, veluti & pulſus apprimè fortes, & conſoni, & tamen tetrijdecimi initio obiit. Magis autè mihi in hoc caſu ad humorem venenofum hunc conſugere placet, qui ex ignobili membro ad nobile raptum habuit, quam ad eam temperamentorum pugnantiam in corde repletam, ex qua pulſus optimos eleuari Galeus tradit, & nos hac in Centuria ſæpè annotauimus, vel ad putredinem febrilem, cordis corpus occupantem, quæ tunc hecticæ reſpondet, vnde & febrilis calor non multum ab ægrotante, vel eius cutem tangente, exceſſiuus percipitur, & pulſus continui non multum à naturalibus differunt, imò eo tempore lotium optimum cum bono ſublimamento videtur, & ex Galeno libro De præſagatione ex pulſibus, in hac Centuria ſæpè inculcaui, ſunt etenim hæc digna varia repetitio, quum quæ bona ſunt, Galeno ex Pla-

tone sæpè repentè, multoties inculcanda sunt. Causam verò reddere quod ij obierint ob raptum materiæ venenosa ab ignobili membro ad nobile decisa, vel ob ipsius materiæ peccantis heterogeneitatem, quæ ad id tempus sua malignitate occultabatur, non verò ob prædicta, facillè erit, quum quis nouerit hæc successu, illa verò morborum initio maiori ex parte euenire.

Curatio octogesimafexta, in qua agitur de citra id est pica morbo, qui madariæ quoque, quasi mollissem medici appellant.

Filia illius qui cum loquitur, pessime animi conceptus sitos exprimit, annos nata duodecim, facie pallida, positione gracilis, citrà morbum patiebatur. Nam indifcrete lapillos, terram, calculos, cretam, gossipium, lanam, & varia similia comedebat, & ita eisdem dellectabatur, ut inter sciendum eius puknians, super quo mulieres suere solent, gossipio suatui appetentia comederet, tamèdum matre & assistentibus increpabatur, nec enim prædicta tantum comedebat, sed absurdissimos alios cibos. Ob vitiosos autem humores ad ventriculi osculum

desfluentes, non solum in pregnantibus, sed puellis & viris vitium hoc fieri solet, ut refert Galenus libro quarto De symptomatum causis. Erant autem in præssa hic vitiosi humores calidi, qui quoque frigidi plerunque in aliis vitium hoc producere nati sunt. Curaturi igitur nos puellam hanc primo, quod optimis & selectis veteretur cibus proposuimus: veluti canibus phasianorum, perdicum, turdorum, merularum, caponum, gallinarum, hædi, venecis, & similibus, non minus vtebatur ouis recentibus, piscibus petrosissis, & aliis optimi succi cibariis, extragematis & bellaris, accipiebantur martij panes, pino saccharatum, uia pilla exiccata, & similia: ex oleribus verò permittiebantur spinachiam, aureum olus, arpicem dicimus, albam endiuam, portulacæ, mentham & anethum. Cæterum quantum ad medicamæta attinet, quibus pro hoc propulsando vitio vsi sumus, primo vomitionis non solum ieiuno stomacho, sed a prandio ebibitis cepimus, quibus nonnulla euomit, parui tamen momenti, dein verò syrupum hunc ebibit qui habet. Recip. Geleniabim de saccharo vnciam vnam & mediam, oxymelitis simpl. vnc. vna, aque absinthij vnc. duas, misce &

calidum bibat. Est autem geleniābim vox Arabum, vel rosāceum colatitium ex saccharo paratum significans, vel (vt ita dicam) est geleniābim ex saccharo syrupus rosātus simplex, saccharo primo aqua endiuicæ lauato. Porro, quia syrupum hunc pro ventriculi affectione damus, cum parum aquis diluimus, vt in eo longiorem trahat moram, nec sic facillè ab eo permeet: hunc autem syrupum bis in die bibebat, quem per octo continuos dies ebit, in fine quorum hieram Galeni formā pilulari, pondere drachmę vnus cum dimidiā, deglutiuit, & ea multa egressus. Sed interim, vice cretę, Aetij consilio, amyliū recens illi elargiebamur, & quandoque ossicula pullorum exusta roderet, pro terra & carbonibus permittebamus. Forinsecus verò, stomachus lana succida oleo cydoneorum imbuta fouebatur, post habitam verò purgationem duos dies, iterum ad syrupi potum rediit, oxymeliū tamen maiori addita portione, ac sic iterum pilulas ex hiera picra deglutiuit, agarico quandoque adiecto, & vicissim ad quadraginta dies secuta fuit, sine fine quorum rotulis iis vtēbatur qui habent.

Recip. Specierum diarhodonis Abbatius,

tis, diamargaritonis frigidi, an. drachmā vnam, aromatici rosāti scriptulum vnum cum vncias quinque sacchari albi dissoluti, in qua rosācea moschata ad ignem pareretur conditū, & postea ex eo rotuli formantur pondere drachmę vnus cum dimidiā, ex quibus singulos singulis diebus in aurora ieiuno stomacho comedebat, & desuper vini absinthites, nostra industria musti tempore parati, vncias tres bibebat: sed tunc ceratum coccineo panno extensum stomacho applicitum habebat, & vt nosti ad scuti formā redactum, & ex iis paratum, ladano, vtroque corallio, ananthe, rosis rubris, coriandro præparato, & similibus: iis enim ita bene habuit puella hæc, vt eam ad balnea mittere non opus fuerit. Patauium autem eam mandare statueramus, quum thermarum potu multū iuari credebamus, at quum prædicta suffecerint supersedimus, cætera omittentes.

S C H O L I A.

Familiare admodum vitium prægnantibus est, non solum extinctos carbonēs, cretam, cimoliam, lapillos, sed alios absurdos cibos comedere: vt huius rei primo Hippocrates meminit, libro suo de superætatione, quum inquit, Si quæ prægnans terram edere concupiscat, aut

carbones, eaque edit, in capite pueri ubi natus fuerit, signum à talibus apparet: quale vero signum hoc ab Hippocr. repetitum sit, audi. Est sane vñ ipse sepe vidi, & obstetrices quoq; mecum sentiunt & seruant, super ipsum caput nescio quid luto simile, omnino & absurda quæ mater comedit rescens: cui simile quoque habent ij qui in lucem exiunt, & matres octavo mense coierunt, vt ex Hippocr. & Aristotele primo moniti sumus. Ceterum tametsi pregnantibus familiaris hæc sit affectio, non pregnantibus tamen mulieribus, veluti puellis, & viris quoque euenit, vt huius rei Galenus auctor est lib. 4. De symptomatum causis, & Eritioiodora confirmat. Dicitur autem morbus hic Græcis λιτλα, Romanis vero pica, quia vt diu pica multas & varias pennas habet, ita qui affectionem hanc patitur, varia & absurda appetit cibaria. Vel potius pica dicitur, quod eadem auicula prædicto morbo sepe laborat, vt Gal. vult, & Paulus Aegineta confirmat, operu sui medici capite primo. Actius vero, & si ea quæ capite decimo, sermonis sextidecimi sue Medicinæ continentur, Galeno referat, sic tamen ait, Circa secundum mensem affectio quædam pregnantibus accidit, quæ à pica auicula nomen accepit, alij tamen ab hederæ similitudine, quæ λιτλ & siue λιυ & Græcis vocatur, hæc affectionem citam Græcis appellatam esse sentiunt,

tiunt, nam sicut illa varus plantis prout occurrunt, se implicare solet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atque ea contraria, quæ tum voluptatem, tum in suauitatem gustanti exhibent, & cætera, quæ cum ians delis parui sunt momenti, & forte non vera. Est porro affectio hæc deprauata stomachi appetentia, quæ à vitiosis humoribus in ipso stomacho congestis oriri solet, vnde Galenus quarto libro citati voluminis, De symptomatis causis, cap. 7. ita inquit, Deprauata autem appetentia, partim ad immoderatam cibi potitionisq; exhibitionem vertitur, partim ad aliena qualitatis desiderium: & multis interiectis subdit, Præuæ autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ prauo aliquo excremento sunt imbitæ, atque cõsuevit huiusmodi affectus, mulieres vitiosis humoribus refertas, infestare: idq; quum vterum gestant: vocatur pathos, ipsum citat, id est, pica, siue μαλακία, appetunt autem, maxime per huc affectum & acida & acerba, nonnunquam acris quoque, interdum vel cimo liam tertram, vel testas, vel extinctos carbones, aut alios huiusmodi cibos absurdos. Atq; cõplures earum eiusmodi vitio laborant, vsq; ad secundum ac tertium mensem: in quarto vero quiescunt, partim quod vomitione vitiatos humores expurgantur, partim quod cõcoquantur, utpote exigui cibum sumete muliere ob fastidium partim etiam

quod multitudo vacatione sit imminuta. Quippe primis duobus mensibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eo quod parum adhuc actus sit, ad eò ut ne fœtus quidē nominari tum debeat, sed *λύμυx* potius, id est, conceptus: ubi verò iam increvit, tum plurimo indiget alimento, atque tum, non id quod optimum est, è venis, ut antea dicebam, allicit, verum etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit, ita fit, ut vniuersum corpus & plethoricon, id est, plenum esse desinat, & minori horum vitio crucietur. At fœtus ipse excrementa quæ ab attracto redundant alimento, ad duas reponit membranas, quo fit, ut ipse quoque & maiorum humorum vitio, & maiori intemperie infestetur, quandoquidem à vitioso sanguine alimentum sumit, nisi grauida mulier residuo, quo vterum gerit tempore, optimis vitatur cibus. hæc Galenus. Quæ in totum nostro faciunt proposito, & ex quibus altera diluitur quæstio, an fœtus optimo, vel prauo nutriatur sanguine. Nunc institutum nostrum profsequamur & Galenum, viros quoque infestari pica morbo dicentem, audiamus: ita enim altera linea interiecta, ab eo loco quem paulo antea adduximus, inquit, At quia de prauarum qualitatum appetentia sermo incidit, factum est ut malacia quoque meminerimus, quæ viris etiam nonnunquam accidit, quando ipsis quoque vitii

tiati humores ad ventriculi osculum desuunt, ut nostra contigit egrotanti. Ceterum, ut à vitiatu excrementis deprauata sit cibariorum appetentia, ita quoque pro vitiatu humoris ratione deprauata eorum quæ bibuntur appetentia, ut imbi quoque Galenus testatur. Sunt autē quæ deprauatam appetentiam potus faciunt, humores falsi aut biliosi, humiditatis nature feruor, dypsas deuorata, aqua marina, vinum vetus, fetus ardens. Sed hæc ad quantitatem potius referenda sunt, quam ad qualitatem quia potus quantitatem augent, neque qualitates immutant. Quod verò hiera picra tam sæpè pro hac propulsanda affectione vsi sumus, Gal. in causa est, qui eam probatissimam ad vitiosos humores deponendos, qui in ventriculi tunicis continentur ait. Porro dicitur affectio hæc malacia, quasi mollities & defectio quædam eius qui eam patitur, vnde & malacia quoque pro maris tranquillitate vsurpatur à doctis, quam vulgò bonam contra malum omen nautæ vocant.

Curatio octogesimaseptima, in qua agitur de cœliaco morbo & καχεξία & ἀτροφία.

Quæ Vi lectioni & studio continuus & assiduus erat, iuris peritissimus, excellentens doctor Amianus, stomachum imbecillum cum acidis ructibus habebat,

& egestiones, diu est, liquidas & fluidas assidue emittebat, cum quibus renes dolebat, & in eis caliditatem excellentē, veluti in hypochondriis per sentiebat, fastidiebat, & totius corporis malū habitum, *λαχέσιον* Græci vocant, incurrere quadam cum gracilitate incipiebat. Erat autē vir hic, natus annos circiter quadraginta, tēperatura atrabiliaris. Nouisti tu autē lector optime, natura melancholicos ingratissimos esse, & in artibus omnibus excellentes, ut Aristoteles Peripateticę sectę princeps, libro Problematum memorie commendauit, quamquam scilicet cum Petro Ebano Conciliatore dicto, problema illud longē aliter torquent & interpretantur, ignorantēs humorem melancholicum diuinitatis cuiusdā esse participem, de qua re cū dabitur occasio plura & meliora cum Angelo Politiano dicemus. Nunc autem huius excellentis & præclarissimi viri affectiones per nos curatas, percurramus, cuius per inferiora excreta assidue (ut dixi) liquida, subalbida, malē cocta, humentia, sed non fœtida, erāt, vnde hunc coeliacam affectionem pati deprehendi, magis enim in coeliaca hac affectione, cibaria alterantur, quā in lienteria; quæ ab stomachi intēperie euenit,

v. in

ut in Scholia examussim hæc declaratur. Ortu autem coeliaca hæc affectio contrahitur, à ventriculi frigida intēperie; multa cum pituita eius cavitare abundante, vnde cæteræ affectiones dependentiam habent. Ob assiduū autem studium, excellentis vir hic, ventriculi intemperie quādam contraxit frigidam; vnde comesta non rectē concoquebat, sed magis pituitam multam in eius ventriculi cavitare coaceruabat, quæ in dies intemperie magis & magis fouebat, adeo ut ab hinc menses vnū, in coeliacam lapsus fuerit affectionem, quam & nunc patitur, & eam aliæ prædictæ comitantur. Curaturi igitur nos, malas has affectiones, ad earum originem attendere, & eam primo depellere opus est autem ea, morbus dictus, intemperies frigida & humida ventriculi, quam consequitur coeliaca affectio; non omnino morbus dicenda, sed magis symptoma ex morbo consequens. Imbecilli autem reddito ventriculo, alteratrix seu concoctrix dicta facultas (pituita etiam fauente) ingesta rectē non concoquit, quæ etsi rectē concoquere valeret, ob imbecillitatem tamen virtutis continentis, quæ in ipso ventriculo est, breui per *πύλωρον* portonarium vulgò dictum,

dictum, ea ad tenuiora intestina descendunt, & inde per crassiora cito foras extruduntur: à tenuibus porro intestinis, cœu à promptuario quodam, meseraicæ venæ ad se chylum attrahunt, & ad iecur postea transmittunt, qui quum hac in affectione exactus non sit, neque perfectè coctus, vt chyli nomine non mereatur, factum est vt ex eo meseraicæ venæ parū vel nihil attrahant, vnde iecur & cætera omnia membra male afficiuntur, adeo vt *ναυξήσις* & *ἀργοψία*, tabis species, inde pululent, gignanturue, sed qua via, inferius exponemus: nunc vero ne Curatio nostra longius percurrat, ad ea remedia quibus vsi sumus recensenda, pro iis profligandis affectionibus, accedamus. Cum ergo à vetriculi imbecillitate morbus hic pendeat, vniuersus noster conatus eò dirigi debet, vt ipsum roboremus, & in pristinam sanitatem reddamus. At quum pituita in ipsius cauitate fluitans impedimento sit, medicamentis & remedijs ipsi adhibendis, per vomitum & spurum continuum, mittebat: quæ enim in vetriculi cauitate continentur (Galeno sæpè teste) per vomitum facillè eueuantur. Solliciti igitur fuimus per vomitum hunc eieci humorem, hac tamen

lege,

lege, vt opus hoc leuioribus compleretur medicamentis, idq; per interuallum, aliter stomachus vellicaretur, & distenderetur, & consequenter in maiorem lapsum eum traheremus. Prouocabamus igitur vomitum alternis diebus, quandoque ieiuno stomacho, quandoque vero post ouorum vitellos ingestos vnam passam, & nonnulla alia cibaria, iis sequentibus vomitorijs. R. Aquæ naphe id est, floris arantiorum libram vnam & tepidam bibat, & vomat: vel hoc.

R. Seminis anethi, raphani, cumini, anã vnciam mediam, in libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiens, facta colatura, decocto adde oxymelitis vncias duas, misce & tepidum bibat, quo liberatè vomebat, à vomitu vero in aurora completo, altera interposita hora hunc ebibebat syrupum.

Recip. Mellis rosati colatitij vncias duas, oxymelitis vnciam mediam, cinamomi optimi scriptulum vnum, aquæ absinthij vncias duas, misce, & calidum bibat, quem vesperi per horam ante coenam iteret, & per quinque continous dies prosequatur. Sexto vero die bolum hunc in paruas redactum portiunculas, non nisi leuibis placētulis, nebulis aut obliis,

vel.

vel olij dictis, primo aqua madefactis, exceptus cocleari argenteo, cum paucis rhodomellite colatitio, deglutiebat. Ita enim sacram amaram, veluti cetera medicamenta amara, aegrotantes ne eorum percipiant amarorem, deuorare debent: habet autem bolus sic. Recip. Specierum hiera cum agarico drachmam vnam & mediam, electuarij de cinnamomo drachmam vnam, rhabarbari optimi drachmam vnam, cum saccharo & rhodomellite misce, fiat bolus, quem in aqua rosa eo modo dicto capiat, quo optime purgauerit, interea tamen haec operabatur, & ceterius ventriculus oleis resocillabatur, ut nardiuo, mastichino, absinthino, & menthae succida lana exceptis, veluti sicis fomentis, stomachum roborantibus. Sed post habitam purgationem, stomachale scutum ita parauimus.

R. Ladani puri & bene olentis drachmam vnam & mediam, ligni aloes drachmam mediam, masticis, thuris, ana drachmas duas, nucis moschate, masticis, pipere longi, gariophylorum, calami aromatici, menthae, ana drachmam vnam, cum cera & resina ana quantum sufficit, ad ignem misce, fiat ceratum stomachale, quod in panno cocto infecto rubro, ad scuturam

guram extendatur, adiecta semidrachma galliae moschatae ex Mesuae descriptione, & ventriculo admoveatur. Hoc enim ad ventriculi malam intemperiem propulsandam, multum conducit, veluti ad concoctricem & retentricem facultates ipsius ventriculi male affectas roborandas, & instaurandas: quod vnum nobis praecipuum in hac curatione, propositum est, pro quibus recuperandis, quum multa à Galeno libro: 7. Methodi medendi, tum saepe alibi, docentur, tum etiam ab Alexandro Tralliano, libro: quoque 7. suae Medicinae, cap. 5. nos tenueris, vti sumus.

R. Diacritonitis cum atomatibus libra vnam, theriacis optimae vnciam vnam, diacynamomi vncias duas, in mortario marmoreo omnia recte pestentur, & cum aromatica cidoneorum miua: ad formam opiatam dictam, redigantur & fiat conditum, de quo singulis diebus, singulas vncias ieiuno stomacho comedebat, & desuper propositis dormiebat, & ad quatuor sequentes horas cubum non capiebat, iis enim & optimo victu, cuius inferius sermonem faciemus, intra viginti dies melius de ventriculo habere coepit. Ceterum cum cachexia & atrophia, morbi graues & stui perse

perseuerarent, in mentem subit rha-
penticum verum ex Ponto ad nos dela-
tum, pro eis abigendis summum fore re-
mediū, vt ex Dioscoride didiceramus, id
quod postea vt præfagieramus ad votum
respondit. Cœpi igitur rhapenticum hoc
modo parare. R. Rhapontici Græcorum
boni & recentis vncias duas, radice apij
vnciam mediam, crassiori modo rhapō-
nicum pistetur, & in libris duodecim vini
boni albi & odoriferi per noctem mace-
rerur, & mane ad ignem lentū fiat deco-
ctio, quousque tertia pars absumatur,
modo tamen in coctura ea seruetur dili-
gentia quam in radice cynarum seruari
desideramus. Facta igitur colatura prædi-
cti vini vncias sex, primo ieiuno stoma-
cho ebibit, ac sic vicissim ad integrā librā
peruenit. Nam primis diebus semel tantū
in die ieiuno stomacho hoc bibebat vi-
num, postea vero vesperi eum quoq; re-
petebat, prospero & fausto ita successu, vt
intra viginti dies, eius vini potu sanus &
liber euaserit, vnum tamen scire deceat,
quod interea dum hoc ebibebat vinum
frictiones sicca per vniuersum corpus
asperioribus linteis illi fiebant, post quas
& sinapis, & picationibus vsi sumus.
remediis tam raro a neotericis in vsu
habiti

habitis, sed nos Galen. libro 14. Methodi
medendi, vt eius alios varios locos sub-
ticeam, pro hoc complendo opere secu-
ti sumus, vt Alexandrum Trallianum li-
bro 8. suæ Medicinæ, eiusdem numeri
capite, in quo de inueterato cœliaco affe-
ctu agit, & Aetium Sermone nono suæ
medicinæ, capite 37. Cæterum silentio
præterire non est, quod iecinori ea quæ
robur adferebant extrinsecus admoue-
bamus remedia. Nunc demum victum &
eius ordinem, quem vir hic in hoc mor-
bi successu seruauerit, paucis dicamus: in-
primis cum ventriculus imbecillus est,
& eius facultates retentrix, & coctrix im-
becilles sunt, consonum est, hic leuiori-
bus & subtilioribus vescatur eduliis, ven-
triculum minimè grauantibus, quare in
ipsius curationis limine, capi, aut galli-
næ, vel perdicis succum bibebat, quem
sic extrahere mandabamus: alitem exan-
teratam accipe, & ipsam opumo & puro
mastice cum cinnamomo selecto, quod
facile in officinis & tabernis habetur, &
pauculo pane, refarce, & ad ignem in
veru coque, quam sic non exacte assam
torculari exprimes, & succum multum
inde (vt ab amygdalis oleum extrahi-
tur) ægro potandum dabis non nisi pul-

uisculo specierum diamoschi, & diambre adiecto. Est sane succus hic optimus, quia facilis concoctæ, ventriculū minimè grauans, & paucas vel nullas gignens superfuitates, cum quibus masticis & cinamomi, ratione ventriculi malas qualitates emendat, & eius facultates vitiatas, ac debiliores redditas, roborat & instaurat: in quo succo, aliquando panis affulas ad ignem primo exiccatas, vel ut primo erant mittebamus, & eas cum eo victitabat, post hunc vero succum ebibitum, parum pulli, aut alterius alitis optimè & bene elixæ ac præparatæ comedit, ac tandem parum vini rubri generosi adstringētis, bibebat: multus etenim potus ventris fluxionibus infestissimus existit, ut omnes testantur medici. Proinde omnis liquor qui potui similibus datur, paucus & conueniens sit decet. Cœnam porro, prandio liberaliorem, & magis copiosam & opiparam illi permittebamus. Ut in hoc morbo Aetius agendum suadet, quanquam ut verum fateamur, & cum Galen. ut decet loquamur, iis qui sic affecti sunt cibum partiri sæpè decet, id quod nos summa cura semper in hoc ægroto seruatum habuimus, pro maximo habito, quod initio cibi, hic

semper

semper parum diacitonitis prægustabat, ut ventriculum ad ea quæ postea comedere debeat, stabiliret. Ceterum prædictis alitibus quibus ægrotus hic vesceretur, addas velim, pullum columbinū domesticum, ficedulas, fasianos, turtures, gallinas Indicas Africanas dictas, quas Græcia meleagrides appellare solet: quarum carnes fasianis antè feruntur, ita enim delicatæ & friabiles, hodie Romæ habentur, ut omnium auium carnes facile superare dicantur. iis adde, ex quadrupedibus, hædū, veruecem, lepores iuuenes, & cuniculos paruos, ex quorum carnibus succus eodem a nobis paratus, cōcinnabatur: veluti contusum, pistum dicunt, ex iure eorundem apparatus, adiecto puluisculo alicuius electuarij, stomachum roborantis, aut cinamomi, vel nucis moscatæ: piperis longi, aut gariophyllorum, & similia, aut aqua coquebantur, mentha, & cerepholio, herbula vniuersæ. Hispania (ut puto) ignota, aut hyssopo, vel petroselinum vulgari, vel simili adiecta, cum prædictis aromatis & croco: Legumina omnia prorsus respiciamus in hac curatione, orizans tamen laudamus, veluti in curationis successu, cardum pineam scolium & cinaram dictum, terra obrutum, &

album redditum, & eius caput chycho-
phyllum dictum, coctum tamen & pipe-
re comestum: ex fructibus autem oliuę co-
lymbades, & amygdalę laudantur, & vua
passa cū seminibus, sed ex tragematis &
bellariis, pino saccharatum multū lauda-
tur, & Martij panes, veluti condita altera
palmaris longitudinibus, suauia, cinna-
momi colorem referentia, quę Venetiis
à moscho forte quo ornantur, moscacho-
lia, vel mostacholia vocantur, & eorum
vice Lusitani Hispani canellones suauis-
simos & cordiales admodum parant, vt
varia alia condita saccharata, moscata, &
ambarata præteream.

SCHOLIA.

Dicitur morbus hic Cæliacus à τὸ καὶ καὶ
lias nomine, ventrē siue stomachum significā-
te, in quo potissimum fit: non me tamen late-
t τὸ καὶ καὶ apud Hippocr. quandoque ven-
triculum, quandoque vero alium significare,
vnde nonnulli cæliacum morbū non tam ven-
triculi passionē, quā gracilium intestinorū esse
contestabantur: sed falso, cum cæliacus morbus
stomachi passio sit. Ceterū cæliaca hæc affe-
ctio apud Hippocratem & Galenum, vt ali-
qui aiunt, sub lienteria comprehenditur. Nam
Gal. libro sexto De locis affectis cap. in quo
ventriculi & intestinorū prosequitur affe-

nes, inquit, Sunt alia quoque accidentia quę
quidem haud absurde, & intestinis, & vetricu-
lo simul affectis euenire creduntur, vt quas li-
enterias, id est lenitates intestinorum, cæliacas, id
est, ventrales nomināt, quum videlicet materie
nequaquam sunt mordaces. Nā vt mordaces,
ob mordendū vim intestina ad excretio-
nē excitant, ita non mordaces int-
estinatorum imbecillitatem sequi consueverunt,
quia retinere contenta, ne exiguo quidem tempore possunt.
Siquidem illico excernunt ea, perinde ac si gra-
ue aliquod onus deponerent, haud secus quam
in destillatione vrine contingit, & cetera. Ex
quibus citatis verbis satis claret Galenum per
lienteriam cæliacam affectionem intelligere,
sed quomodo Galenus intelligendus veniat, &
quibus cæliacus morbus, à lienteria differat,
cordatissimē, & candidissimē exposuit Aegri-
neta, libro 3. sue medicinae cap. 40. dicens, Leni-
tas intestinorū quę Grecis λυεντερία dicitur,
duplici continetur discrimine, hæc ex summa
intestinatorum exulceratione contrahitur, quorū-
dam vero lyenteria ex cicatricibus quas exci-
tauit dysenteria parte plurima, vel alijs obori-
tur fluxionibus. Altera vero ex infirmitate
& languore virium, alimenta in ventriculo cō-
tinentium creatur: eadēq; cum cæliaca dispo-
sitione cōfunditur, misceturque. Etenim in hac
languete & imbecilla ventriculi facultate, nec

coquuntur, nec digeruntur alimēta. Sed cruda, humentia imperfectūq; redduntur, alio continenter fluida. Verū in utroq; leuitatis genere celerius quā in cœliacis, quæ assumpta sunt egerātur: tamq; intensa est cruditās, vt alimēti assumpti genus apertè cognoscatur, atq; hæc nota potissimū à cœliacis discernūtur. Hæc enim Aegmetæ ita apposite, eleganter & apte sunt dicta, vt nullius alterius doctrina, pro hac deprehendenda affectione, opus sit: & eo magis, cum ex eis dignoscatur, cœliacā ventriculi passionem esse, quæ sæpè cum lysteria à vetriculi imbecillitate exorta cōfunditur, sed dignoscitur, quod in cœliaca cibaria nō ita cruda, vt in lysteria emitti solent, egeruntur: sed liquida, fluida, & humentia. Dicitur ceterū lysteria, non quidem propriè morbus, sed magis accidēs, & passio morbum consequens, quæ à Galeno ita definitur solet, lysteria, id est, leuitas intestinorum, est velox, & sine aliqua, vel parua transmutatione ciborum excretio, quæ multis de causis enenire contingit, quas ad presens recensere longum esset. Quando igitur ea quæ comeduntur, celeriter deiciuntur, talia qualia deglutita sunt, hanc passionem leuitatem intestinorum medici vocamus, quæ ex potentia continua debilitate fit, & vt Galenus adnotat, libro 4. Aphorismorum, enarratione duodecima; consequitur ad omnium quæ ad aluum

pertinent

pertinent instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius ventriculi, in quem cibos deicimus, & eorum quæ ex hoc suscipiunt, atque transmittunt intestinorum. Ex quibus verbis satis percipimus in lysteria leuitate intestinorum dicta, intemperantias ventriculi, gracilia quæque intestina infestare: id quod in cœliaca fieri non contingit, quia vt in lysteria vetriculi alteratrix facultas ferè abolita est, vt ex cibariis ingestis deprehenditur, quia talia secundum omnes suas qualitates permanēt, qualia assumpta erant: ita in cœliaca passione non omnino deperdita est, imò in ea aliqualis potentia reperitur, quæ mediante cibaria parum alterat, & ea liquida reddit, & status eleuat. Dicimus igitur, quod in leuitate intestinorum calor prorsus læget, in cœliaco verò affectu, aliquantulum viget: vnde ructus acidi etiam à principio eleuantur, quia imperfecta sit à calido innato concoctio, vt paulo inferius dicemus. Non igitur de cœliaca affectione Hippocratis aphorismus primus, libri sexti Aphorif. intelligitur, cum dicat, In longis leuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signū bonū, quia in hac cœliaca affectione, ructus acidi, quoad innatus calor auctior factus est, semper cōperiuntur. Nā prædictus aphorismus in longis intestinorum leuitatibus, rationem habet in quibus à principio ructus acidus nō erat,

sed postea superuenit. Quia huius initio ventriculus viribus destitutus erat, vt cibi eo modo crudi, quo ad eum perueniebant, absque vlla vel parua alteratione illico foras emittebantur. Non igitur in cibos ingestos, calor quicquam agebat: successu verò temporis, aucto nativo calore, cibi aliquantulum alterantur, & eorum ferè semiconcoctio fit: vnde status, & summi, ac acidi ructus excitantur, quod signum optimum esse tradit Hippocrates, quia cum in principio nulla neque perfecta, neque imperfecta concoctio erat: nunc demum concoctio apparere incipit, quæ si imperfecta est, optimum tamen est signum: quia nativum calorem à principio sepultum, nunc reuiuiscere indicat, qui cum diminutus est, exactè non concoquit, sed cibum immutat, & in acidum trahit. Nonistis autem acidum saporem à calido coquere incipiente, non verò perfectam mutationem atque alterationem afferre potente fieri, vt tradit Galenus libro 4. De facultatibus simpl. medicamentorum, cap. 14. & libro 3. De sympt. causis, cap. 1. vnde libro 2. De temperamentis, cap. 8. ipse Galenus inquit, Venter si bene concoquit, temperatus est, si nõ bene concoquit, intemperatus: si nidrosos, vel fumosos edit ructus, igneus in eo calor est: sin acidus, imberillus & infirmus: vt liquidò constet acidum hunc saporem à diminuto calore concoquente euenire.

Cum

Cum igitur cibaria sic incocta, & acida manebant, ea per aluum veluti ex vase destillate exercebantur. Item cum longo tempore membra cibum non persenserunt, consequens fuit corpus extenuari, & iecur male affici: vnde cachexia, id est totius corporis malus habitus, morbus, & atrophia, id est, sine nutrimento, vel totius corporis maxima macies pullularunt. Sicut autem duo ij morbi tabis species, quibus phthisis, tanquam tertia adnumeranda venit: de quibus cum dabitur occasio, sermonem faciemus. Caterum quod lyenteria, id est, leuitatis intestinorum nomen, huic affectioni omni ex parte non satisfaciatur, meminit Galenus enarratione prima libri sexti Aphorism. vbi eos qui primum rebibus nomina imposuerunt, redarguit, veluti Erasistratus, qui in lyenteria cruda excrementa cum mucosis ac sanguinolentis strigentis excerni contendebat. Caterum scire decet, Cornelium Celsum longè aliter celiacum morbum describere, quam nos hucusque fecerimus: inquit enim ille, lib. 4. cap. 12. morbum hunc pylori, id est portu nary, proprium esse, in quo venter induratur, & torminibus premitur, aluusq; ipsa adeò nihil reddit, vt ne spiritus quidè infra, sed nec supra erumpere possit: à qua passione olim Antonius Beniuenuus, patrem suum obiisse meminit, libello sua De abditis morborum causis. Porro curationi nostræ, utpote veris tempore exercitæ,

pituita in ventriculi cavitare fluitante, aphorismus Hippocratis duodecimus libri quarti Aphorif. non aduersatur, vt consideranti notum euadet: ita enim Hippocrates eo loco tradit. Quorum alui intestinorum lenitate laborat, hyberno tempore supra purgari malum.

Curatio octogesima octaua, in qua agitur, de cholera morbo.

VXor proxenete ex Baiio, olim Iapygia Apulie ciuitate dicta, cum cholera morbo vexaretur, illi post duos dies, vomitus ventris fluxu perseverante, contractus fuit. Caterum, sequenti die huic menstrua que ante sex menses non videbat, erumpere, & eodem die ventris fluxus ex toto cohibitus fuit: quo in die lingua arida, quadam cum nigritie & febre ingenti apparuit. Sed menses pauci ita fluxerunt, vt intra diem ex toto suppressi sint, & fluxus ventris ex se reuersus: ex quo cum virtus imbecillis fieret, ad ventris constructionem cum clysteribus opus id conficiendis nos diuertebamus, & tunc febris & symptomata augmentabantur: ob que iterum ad fluxus euocationem redibamus, & tunc symptomata omnia minuebantur: sic enim vicissim pro virtutis constantia, vel eius imbecillitate

cillitate, fluxum permittebamus, aut eum constringebamus. Elapsis vero nonnullis diebus ægritudinis, mulieri huic tremores superueniunt, & lumbricos multos per clysteres iniectos egressit: ob quos illi cataportiam ex aloë obrulimus, & melius habuit. Fuit autem morbus hic ab humorum multitudine exortus: at cum hæc meliusculè haberet, in capitis anteriori parte, magnum passa est dolorem: pro quo leuando, multis topicis remediis vsi sumus, & nihil profuere: qua de re, quum virtus adhuc imbecillis esset, nasi venam præscindi fecimus, & hirudinem vulnere apponere, quousque ex se cecidit: post quam euacuationem dolor breui ablatu fuit, & mulier ipsa intra mensem sanitati restituta, que obesa, & humoribus pessimis referta erat.

S. C. H. O. L. I. A.

Cholera morbus; vt alius dixi, & Alexi Tralls. lib. 7. cap. 16. tradit, ex acutissimis affectibus, est; syncopim insignem, immodicamque vitium resolutionem asserens: qui non ideo cholera dicitur, quia a bile omnino fieri consueverit, sed potius quia materia que per ventrem adfertur, ex intestinis videtur excerni: intestina vero choladas, veteres appellabat, vt etiam

Homerus his verbis testatur *κίχυρτο χαμαί χθ*
λάττς, quod est fusa erant humi intestina. Ce-
 terum, non me laet fluxum ventris quocunq;
 non sic facile cohibendum esse, cum inde, hoc est,
 ex inopportuna constrictione, non nisi paronida,
 phrenitides, febres acutissimae, & alij pernici-
 sissimi morbi oriantur. Non igitur credere est,
 anterioris capitis dolore superuenientē huic mu-
 lieri, ex retentis humoribus caput ascendētib;
 euenisse: sed magis ob sanguinē vitiosum ex ie-
 core per venas ad alendum caput ascēdisse, qui in
 eo malam qualitatem cum solutione continui im-
 primens dolorem fecit: pro quo leuando narium ve-
 na selecta fuit, & sanguis per hirudinē extractus.
 Vt enim frontis venam secare, posteriori capiti
 parte dolente, saluberrimū est: & vt meminit
 Hippocr. ita anteriori capitis parte dolente, na-
 rium venam tundere, & ex ea sanguinem de-
 mere, optimū est: vt suadet ditissimus ille medi-
 cinae Oceanus Galenus lib. 2. De comp. med. p.
 l. cap. 2. dicens. Quod si amplius sanguis redū-
 dare videatur, etiā ex naribus aperta vena, &
 quantum sufficere videtur, sanguinē euacuato.
 Vnde Auicenna Fen prima libri tertij sui ca-
 nonis tract. 1. cap. 20. in quo de vniuersali Me-
 thodo medēdi capitis morbis agit, inquit: Quo-
 cunq; denum fuerit materia, incipiemus à san-
 guinis missione, praecipue capitalis venae, & a-
 liarum quae caput respiciunt, vt sunt frontis, na-
 rium,

rium, & earum quae retro aures sunt, de quibus
 capite de phlebotomia diximus. Haec Auicen-
 na: quae in vniuersum cum Galeni dictis con-
 ueniunt. Ceterum, quod retro aures venae ab Hip-
 pocrate & Galeno secabantur, liquido euadit,
 ex commentario quinto, in librum sextum De
 morbis vulgaribus enarratione vigesima secon-
 da, in qua Galenus, cum Hippocratis interpre-
 tatur haec verba, In cedmatis venas in auribus
 posteriores scarificare, inquit, cedmata appellat
 fluxiones in crura decumbentes, & subdit: scri-
 bit enim ipse venas in auribus cum non in au-
 ribus, sed circum aures esset dicendum. Nā post
 aures sunt venae insignes, in auribus vero sunt
 perexiguae: sunt autē vt nos dicimus, venae haec
 retro aures, barbaris guidenes dictae, quas Graeci
αγγιτιττις, Romani verò iugulares appel-
 lant, & eas alij quoque apoplecticis, & somni
 renas vocat, quia ex earum obstructione, apo-
 plexia & somnus oriatur: de quibus ad praesens
 haec sufficiant. Vt receptū igitur canamus,
 liquido constat Galenum & Auicennam, vt
 aures alios taceam medicos, in capitis egritudi-
 nibus narium venam secare, & ex ea sanguinē
 mittere: quod propter morosos quosdam medicos,
 scitum volo, qui de euacuatione per venam na-
 rium facta, nusquam apud probatos auctores
 legisse, clamabant, quos nos sua cum inscitia &
 obstinacia relinquimus, eorum praecipue vnum
 qui

qui tanquã albus coruus hac in re habẽdus est, qui ob albedinem cum coruus versari nõ potest: ob magnitudinem verò, neque cum columbis: ita enim hic cum barbaris barbaras scribentibus practicas, quorum lectionibus assiduus & frequens est, medicus dici non meretur, cum id ignoret, de quo ipsi tam sæpè mentionem faciunt: cum Galeno verò minus, quia eius doctrinam in totum ignorat.

Curatio octogesimanona, in qua agitur de duplici tertiana continua, ad quam varia symptomata seculuta sunt.

Huius prædictæ filia, mulier annos nata vigintiquinq; , natura gracilis, colore albida, duplici tertiana cõtinua affligi cœpit, pro qua subleuãda, pedis vena saphena dicta secta fuit, & sanguis abundè extractus, à qua sanguinis missione, ex febre melius habuit. Cæterùm, duobus interpositis diebus, huic dolori superiores thoracis partes prehensens superuenit: pro quo leuandò, sacculus ex milio calidus dolenti loco adimortus fuit, & sanguis ex iecoraria aliquantulum extractus, & breui ex toto dolor euauuit. Sed paucis interiectis diebus, hanc angustia apprehenderunt, quibus colligenda

næ, & reliqua vasa crassiora sunt reddita, imò tunc oris tortura comparuit: pro quibus profligandis symptomatis, hirudines duæ ano admortæ fuere, & cucurbitulæ siccæ coxis, & intra umbilicum, & stomachum applicitæ. Trahebãt autem symptomata hæc ortum suum à matrice, quia eius maritus diu absens erat: pro qua placanda, ex Mithridate antidoto, veluti ex terebinthina, pessuli parabantur: non minus ac ex mercuriali cauli intra os vteri mittebantur: elapsis verò duodecim morbi diebus, mentes apparuerunt pauci, & non bene colorati: pro quibus, vt decebat, ciendis, decoctum à nobis paratum ebibit, & aliquantulum responderunt: cum quibus & grauiter se habebat, adeò vt postea de faucium angustia contristaretur: pro qua curanda, sub lingua venæ sectæ sunt, & sanguis extractus: vnde postea melius habuit, & paulatim conualescere cœpit, donec integram cõsecuta est sanitatem.

Curatio nonagesima, in qua agitur de dysenteria contagiosa, & pestilenti.

AD maris portũ nauclerus matrè suã senio cõfectam, domi habebat, quæ dysent

dyſenteria correpta, intra menſem obiit. Ceterum poſt vetulæ obitum, prædicti naucleri tres filij eodem morbo afflicti, breui perierunt. Sed & quartus huius filiulus, cum ex eodẽ morbo prope obitum eſſet, ad eum vocatus, diuerſi: quẽ cum conſpicerem, & eius pulſus atrectarem, pro deplorato reliqui: ne tamen ceteri domeſtici adhuc bene valentes in eundem morbum laberentur, conſului circa res nõ naturales optimẽ ſe gererẽt, ac ex ſurculis, & bene olentibus herbis, & ſuaũter ſpirantibus ſarmẽtis, lignisue focum inſtruerent, eumq; domi pluribus in locis perennem haberent, vt ex rore marino, ſtachade, origano, pulegio, maiorana, lauro, iunipero, cupreſſo, & ſimilibus: itẽ domus fenẽſtillas, ab alijs domibus occupatas, vt à vento perflari non poſſent, apertas & patentes haberent. Contraxit autem morbus hic ſeminiũ à vetulæ putore exhalante, & aẽrem inſiciente: vnde pueri infecti ſunt, & tanquam minus reſiſtere valentes occubuerũt. Ceteri verò domeſtici hoc neſtro cõſilio muniti euãſerunt, nec in morbum inciderunt: hoc enim ira agendũ ab Hippoc. diuino accepimus, vt qui ab vniuerſa Græcia peſtem fugauit, accenſis ignibus, ob quam rem

Athenis

Athenis aurea ſtatua illi erecta eſt, & vt Ariſtophanes, inquit, Honores Herculi decretos, vni Hippo. ob eius merita, vniuerſa Græcia impartiebat. Veluti ſui Coi, qui ſingulis annis illi per multa ſecula parentabant, eo præcipue die quo natus fuerat: eſt autem natus Hippoc. primo anno 80. Olympiadis, die 27. menſis Agrianei, floruit eo tempore, quo Democritus Abderitanus, vt ex eius epiſtolis claret, & Plinius cõfirmat lib. Naturalis ſuz: hitoria: & vt Eusebius in Chronico tradit, anno mundi 4760. quo tempore: Ezras propheta quoque vixit: demum floruit Hippoc. tempore belli Peloponneſiaci.

Curatio nonageſima prima, in qua agitur, de puero abſque manifeſta cauſa, faciem tumentem habente.

Sacerdotis filius annos natus octo, cum abſque externa cauſa in eius facie tumeret, nec dolorem aliquem perſentiret, factum eſt, ad ſex vel octo dies nihil remedium illi applicitum fuiſſet. Ceterum, cum facies in tantum tumentẽt, vt deformis puer videretur, ad eum ſum vocatus, cui tunc theriacam pauco vino darent, conſului: ſequenti verò die cum ad eum diuertiffem, eius vniuerſum corpus atre-

ctavi, quod cum circa iecur manum ad-
mouissem, illico doluit. Tunc verò pue-
rum sic malè affectum esse; & vultus in-
flationem à iecinoris vitio contraxisse or-
tum, noui: qui in deterius ruere deberet,
hoc est, in aquam intercutè morbum, ni
illi summa cura obstitissemus: obstitimus
autem primò, optimò victus ordine con-
stituto. Nam cū puer voracissimus esset,
& multa indiscrete comederet, factū est
inde iecur obstructionē traxerit, ob quā
sanguis non exactè ab eo conficitur, qui
postea altas partes alere ascensus, vt nu-
tritioni ineptus, ita inflationem prædi-
ctam effecit. Iussimus igitur vt puer par-
cissimè comederet, vescereturque ciba-
riis ad caliditatem & siccitatem declinan-
tibus, optimū præcipuè succum gignea-
rum, vt carnibus auicularum montana-
rum, perdicis, turdorum, merularum, pha-
stanorum, atagenis, maleagris, turr-
ris, gallinæ, capis & ex quadrupedibus, he-
di, veruecis, cuniculi, & leporis, quas po-
tius assas, quàm aqua coctas comederet
suadebam. Si quando tamen elixæ para-
bantur, herbis iis condiebantur, hysso-
po, mentha, saturcia, maiorana, cerepho-
lio, fœniculo, basilicone, porro, vulgari
petroselino, & similibus adiectis aroma-

tis, cro-

tis, croco, gariophyllis, cinnamomo, & ca-
ro. Sed cœna illi amplior erat quàm pran-
dium, vnum semper præ oculis habendo,
vt ea quæ comedebat optimè dentibus
attereret & minueret, ex bellariis & fru-
ctibus laudabantur vua passa, pistatia quæ
vino maluatico macerato summam præ-
rogatiuam in hoc habent casu, amygdalæ
& pinea, quibus addas vesim, cappares
ex oxymelite paratos, asparagos, & fœni-
culum marinum, cretamum dictum, in
summa in hoc casu, omnia quæ aperien-
di obstructiones facultatem habent, lau-
dantur, quæ verò obstructiones pariunt,
abnegantur. Proinde à cibo exercitium &
balneum vitabantur. Potus huic puero vi-
num album meracum erat, in parua ta-
men quantitate. Cæterum, cum primum
ad puerum venimus, illi terebenthinæ
drachmas quinque pauco cum saccharo
propinauimus, qua optimè aluus respon-
dit, altero verò interposito die, syrupum
hunc ebibit.

Recip. Syrupi de fumo terræ vnciam
vnam, oxymelitis vnciam mediam, aqua-
rum fœniculi, agrimonij veri, eupatorij,
ana vnciam vnam, misce & calidum bi-
bat, iecinori porro inunctio sequens ad-
aptabatur.

Recip. Oleorum camomillini, nardi-
ni, absinthini, ana vnciam mediam, pul-
ueris absinthij, spicę nardi, ana drachmas
duas, succi agrimonij vnciam vnam, cum
cera quod satis sit, fiat linimentum: quo
manę & sero iecur inungatur. Sed cum
hęc moliebamur, quod alius rectę re-
sponderet solliciti eramus. Ebibitis igitur
syrupis sufficientibus, bolum hęc de-
glutendum puero dedimus.

Recip. Rhabarbari optimi drachmam
vnam, agarici albi & friabilis drachmam
mediam, diaphiniconis drachmas tres,
cũ saccharo, q. suff. misce fiat bolus, quem
in aurora capiat, & desuper per horam
dormiat, quo multa pituitosa egressit, tunc
puer melius habere cępit, & vultus de-
rutescere. At quia puer medicamento-
rum ebibitionem in totum iam exhorre-
bat, pro hac complenda operatione, in
aurora ius capi ex acori radice, hoc est,
galanga crassiori preparatum ebibeat,
incoctis quoque in eo radicibus petro-
selini, & iecoris lupi puluisculo, semidrach-
mę pondere, respersis. Valet autem iecur
lupi omnibus iecinoris intemperiebus,
specifica quadam virtute, vt testatur Ga-
lenus, & post eum ceteri omnes medici.
Multa porrò, pro hac complenda opera-
tione

tionem laudantur, quę medici cum de ieci-
noris obstructione pertractant, descri-
bant, inter quę apozemata sunt, ex sim-
plicibus de obstruendi vim habentibus
composita, veluti & syrupsimiles vires
obtinentes, quibus addimus trochiscos
de rhabarbaro, de eupatorio, de absin-
thio, confectiones dialaccę, diacucumę
& similes. Sed puer hic paucis iis a nobis
citatis, stante citato victus ordine, intra
viginti dies sanus est factus. Ex hoc eo-
dem affectu, puerum alterum curauimus,
annos natum duodecim, cui pro victu,
maiori ex parte pulicula ex farina triti-
cea parata, & optimę concinnata, venie-
bat, cui optimę coctę, pulegij vel origa-
ni summitatum puluisculum iniici facie-
bamus: clysteres verò pro huius aluo ex-
oneranda, ex alliorum siccis spicis, aqua
cocta parabantur, non nisi melle disco-
cto, & communi oleo, ac salis mica, adie-
ctis. Eius porrò purgatoriũ medicamen-
tum, vinum erat, in quo radices sambuci
& ebuli incoctę fuerant, quod summo-
pere euacuabat, & ad morbum multum
faciebat. Ruri autem hic agebat.

*Curatio nonagesima secunda, in qua
agitur de febre cum symptomatis.*

Mulier Veneta, quæ ex auro & argento muliebres coronas parare solet, in aurora febrile cœpit, paruo quodam rigore precedente: noctu verò cum grauius à febris affligeretur, vt mori eam vicini & assistentes crederent, ad eam inuisendam repente sum vocatus, quam cum primùm contemplos, eam iuuenem crassam, optimo & multo victu assuetam, continuò febricitantē comperio, cui pulsus crassus, magni, frequentes, & veloces erant, cum quibus caput, & vniuersum corpus dolere dicebat, imò tēpora foras ob dolorē exilire clamabat, quibus omnibus animaduersis, illico nulla data mora tertia hora noctis, ex dextri brachij icoraria vena, sanguinis uncias quindecim extrahere feci, post quam sanguinis missionem, clyster more Galeni, vt qui à sanguinis missione, clysteres iniiciendos mandabat, iniectus fuit, post quas euacuationes, melius habuit, & pauco paneloto saccharo resperso, contenta, eam noctem transegit. Ad eam verò in aurora diuertens, syrupos ex oxysaccharo, & aliis humores refrigerantibus, & membrorum intemperiem calidā infrigentibus concessimus: quibus & tenui victus ordine, sexto die purgatorium phar̄macū ex

manna

manna & rhabbarbari diluto, ebibit, & sana euasit. Veluti eo tempore miles ille, qui nunc Romæ apud Illustrissimum Dominum Vincentium de Nobilibus agit: & laniò cum vxore, qui apud fontis forum in angi portu agebat: & myropola monoculus, qui omnes vt varij alij eo tempore sani sunt facti, quibus somnibus illico secta vena fuit, & sanguis extractus.

SCHOLIA.

Percunctabitur hic doctus medicus, cur est quod cum Hippocrates tam raro sanguinem in febribus & morbis extrahebat, nos tamen tam sepe, & copiose sanguinis missiones molimur? cui quesito Galenus vberimus medicinas oceanus respondet, commentario tertio, in librum primum De morbis vulg. enarratione vigesima sexta, qua Critonis historiam prosequitur dicens. Vnde mireris quid cause fuerit, quo minus huic morbi initio Hippocrates sequerit venam, sed scimus ad plurimos eum, quos descripsit, morbo iam progresso accersitum esse, hæc Galenus: cum quo nos tanquam cum medicina principe, morborum initus vocati, illico vbi opus est, sanguinem demimus: quanquam in omni morborum tempore (vt ille ait) si modo expedit, vena sectio intò exerceri potest.

Curatio nonagesimatertia, in qua agitur de phlegmone ori ventriculi impaeto.

GRauiter & continuo febricitabat metator ille, qui post longum confectum iter, Anconam venit, vir annos natus trigintatres, boni habitus, medio Maii mense, cum qua febre, de ore ventriculi, quod ad cartilaginem, ensiformem dictam, vel malum granatum iacet, maxime querebatur. Quum in eo dolorem continuum & vigentem sentiebat, cum quibus & inflatio aequaliter imminens extra in ipso ventriculo apparebat, vomebat hic, & totus nauseabundus erat, ut facile iudicares, hunc in ore ventriculi inflammationem pati. Ad quem accedens ipse, illico per lenem clysterem depositis ex aluo fecibus, ex interna brachij dexteri vena sanguinem pondere decem vnc. extrahere feci, & loco dolenti extrinsecus admouere, quæ constringendi, ac reprimendi vires habent, ut sequens hoc.

Recip. Oleorum cidoneorum, myrtillorum ana vnciam mediam, pulueris myrobalanorum citrinorum drachmam vnam, boli Armeniæ drachmam mediam, misce & tepido locus affectus inungatur.

Cæterum,

Cæterum, cum remedium hoc parum valeret, & dolor ingens cum anxietatibus, & nausea perseveraret, ex eodem vulnere brachij, iterum sanguinis missio ad vncias octo, repetita fuit, & emplastrum hoc admotum, quod habet. Recip. Farinæ hordei vnciam vnam, rosarum rubearum siccarum, santalorum rubeorum ana vnciam mediam, pulueris summachiorum, hypocistidis ana drachmas duas, olei rosati omphacini vnciam vnam, succi omphacij, id est, agrestæ vnciam mediam, cum succo endiuivæ, & rosarum quantum sufficit, misce fiat emplastrum, quod sic frigidum ob intensam caliditatem dolenti loco admouere, & sæpe innouare: quo vir hic melius habere cepit, nec dolor ita intense eum vexabat. Porro quod alius singulis diebus responderet, solliciti admodum eramus, præcipue lenibus clysteribus, ut hoc sequenti. Recip. Iuris pulli, vel decocti maluarum vncias quindecim, olei rosati, violacei ana vncias duas, vitelli oui numero duo, sacchari vnciam vnam & mediam, cassiæ extractæ vnciam vnam, salis communis drachmam vnam, misce fiat clyster. Elapsis vero quinque diebus, locus ut antea insalubris affectus, fomento ex rosis, & camomilla parato fouebatur, ac

postea hoc aliud emplastrū applicabatur, quod habet. R. Acanthi, id est, branthæ vrsinæ, rosarum rubearum, radicis maluæ uisci, ana pugill. vnum, in aqua fiat decoctio, & abiecta aqua, in mortario marmoreo, omnia optimè pistentur, quibus adde, farinæ hordei, camomillæ, S. lini, fenugræci, ana vnc. mediam, santalorum rubeorum, alborum ana drach. duas, cum oleo rosaceo, & camomillino, & pauca capi pinguedine, fac emplastrum, & dolenti loco tepidū admove: tertio verò die, post huius emplastri admonitionē, phlegmon ruptus est, & æger per vomitum sanie parū reiecit, veluti per egestionem, sed tunc multo melius se habere sensit, & sequentibus diebus aquā mellis ad vlcus lauandum bibebat, cui quandoque thuris mannam Gal. cōsilio miscebamus, quibus intra viginti dies sanitatem obtinuit. Cibus huic, prisana erat, ad octo præcipuè priores dies, cuius vice, amygdalatum, multa destillantia rosacea paratum quandoque veniebat, postea verò ius pulli gallinacel, illi elargiebatur: aut ex eo paratam panatellam: vel ex eius carnibus concinnatum contusum, potus verò aqua hordei, per se, aut mistū illi granatorū vinū erat, sed aër circumdans frigidus quoque erat.

SCHOLIA

SCHOLIA:

Sciuissimus, & lethifer is morbus est, à quo qui euadunt Iouis filij & albæ cornices dicuntur, quo morbo sic affectis, Galenus lib. 13. Methodi medendi, tenuissimam dietam constituit, item ne illis pharmacum purgatorium, aut vomitorium porrigatur suadet, adeo vt ne aloë quidem ex omnibus purgantibus medicinis sola stomacho conducibilis, ab eo ipsis concedatur. Item medicamenta foris admoenda, stipticitatem in se habeant, veluti ea quæ iccinori imponuntur monet, vt ex Theagenis philosophi Cyuci historia disprehendere quis poterit: est namque ventriculi mucus, sicuti iccinoris maximum & toti animali commune. Accedit namque omnibus animali partibus maximum incommodū, siue non probe concoctum alimentū sit, siue non in sanguinē cōuersum. vnde Quintus Serenus poeta in sua medicina stomachū tanquā corporis totius principem & regē descripsit, dicens. Qui stomachum regem totius corporis esse. Cotendunt, vera niti ratione videntur. bra.) Huius enim validus firmat tenor omnia membra. At contra eiusdem franguntur cuncta dolore. Hunc ceterum, prouidentissimus artifex Deus omnipotēs, in medio totius corporis, tanquā escarium & ciborum receptaculum, aut promptuarium quoddam & resertam culinā, posuit, vt ab cetera membra indigentia tēpore, nutrimentum

tum subijpsis exposcerent, captarentue, cuius os
 prisci tanti fecere, vt cor ipsum appellent, vt tes-
 tatur Gal. lib. Aphorif. 40. enarratione deci-
 misextimi aphor. qui ait, Si quis febrem non ha-
 bens, abstineat à cibo, & cordis morsum, &
 vertiginem patitur, & oris anaritudinem sen-
 tit, purgatione indigere per superiora significat,
 vbi particulam illam, cordis morsus, sic vertit,
 hoc est, oris ventriculi, prisci siquidem, & hoc
 cor nominabant, sic quoque ab eo hoc firmatur
 lib. 5. De locis affectis, & quarto De sympto-
 matum causis, & sexto Epidemion, vt sexcen-
 tos alios locos præcream, quo fit cardiaca pas-
 sio, ventriculi affectio dicenda est, non vero cor-
 dis, cur verò os ventriculi cor dicatur, dicam,
 primo quia, vt Galenus lib. 5. De locis affectis,
 cap. 5. ait, veteres os ventriculi, cor nominabāt,
 ab accidentibus quæ inducere videtur, ita enim
 ex oris ventriculi affectione, æquè sit syncopi,
 ac ex cordis affectione, quia os ventriculi ma-
 ximè est sensibile, item quia inter os ventriculi
 & cor maxima existit per arterias colligantia
 vicinitasque. Caterum non desinam hic vnum
 referre, vt scitu dignum, ita à nemine (quod no-
 vim) hucusque dictum, cartilaginem triangula-
 lam, quæ ensiformem appellamus, barbari verò
 malum punicum dicitant, à natura perforatum
 esse, vt sæpè cum corpora dissecaremus, experit-
 sumus: sed ad quos affectus natura in hac car-
 tilagine

tilagine hoc molita sit foramen, dignum inuesti-
 gatione est, ego vero cum id animo & cogita-
 tione contemplor, foramen hoc à natura consti-
 tutum esse, inuenio, vt cum plus iusto ventricu-
 lus grauatus sit, perspirationem aliqualem per
 eum habeat, & fumorum distillationem, tu verò
 bene lector, meliora considera: cum hæc Gal-
 ignota esse audisti.

**Curatio nonagesimaquarta, in qua
 agitur de tinesmo, siue tenesmo,
 id est, prompta & assidua deiciē-
 di cupiditate.**

SEbaltianus sacerdos, à monasterio in
 Græcia oppido mirum in modum fri-
 gido, vt hyberno tempore, in eo vinum
 potens congeletur, & oua ita lapidosa
 fiunt, vt quibusuis lapidibus duris sua-
 dant, tinesmone hoc est, assidua & prom-
 pta egerendi cupiditate, magna cum ten-
 sione torquebatur, quæ ab vlcere, recto
 intestino hærente euenit, vt testatur Gal-
 libro sexto, De locis affectis, capite se-
 cundo, & tertio De sympt. causis, & alibi
 turis. Caterum, cum in hoc morbo
 ca admodum excrementa, & ea
 videm mucosa & cruenta eiciantur,
 ac cum hæmorrhoides pateretur vir-
 tuquam emittebat. Vnde magis & magis

gis affligebatur, quia maior distensio & maior dolor, & maior desiderandicupiditas oboriebantur. hunc igitur morbum curatum, primo decoctum hoc parare fecimus, ut eius infessu dolores & tensiones placaremus, simulq; ut per anum necessaria inderemus: habet autem fomentum ad infessum sic.

R. Radicū altheæ, malux, camomilla, S. lini, scœnugræci, rosarū rubearum, ana pugillos duos, in libris viginti aquæ fiat decoctio sufficiens cui adde olei rosati, camomillini, ana vncias tres: in quo decocto repente infessus fiat, ut non solum anus sed inguina quoque madescat, vice cuius, filtro aut spongia prædicto decocto imbuta, & parum expressa, quandoq; uti solet, tunc vero clysteres abstergendi vi præditos, iniiciendos curabantur, quorum exemplum tale habebis.

R. Decoctionis hordei integri vncias quindecim, sacchari rubri vnciam vnam & mediam, olei rosacei vncias tres, vitellos oui num. duos, misce fiat clyster, in quo & mel rosaceum colatitium imponere, optimum sane est, quum ex iis quæ maxime vlcera abstergant sit. Absterfione igitur facta ad clysteres vlcus exiccantes & constringentes deuenimus, nõ minus

ac in

ac in dysenteria curatione, qua de re clysteres sic descripsimus.

R. Summachiorū, plātaginis, balaustiorū, ana pugillū vnū, in libris duabus aque fiat decoctio sufficiens, facta colatura.

R. Prædicti decocti libram vnam, seui hircini vnciam vnam & mediam, butyri recentis salis expertis vnciam vnam, thuris drachmas duas, oui integri numero vnum, olei myrtilorum vncias duas, misce fiat clyster, quæ pro posse retineat, sic enim vicissim modo clysteriū abstergens, modo constringens, pro oblata occasione, parare mandabamus. Sed cum æger grauiter morbum ferret, & indies peius haberet, & dolor in eum seuiret, ad glandes ex sepo hircino paratas, cum massa pilularum de cynoglossa, adiecto vno vel altero opij grano, aut ad glādes ex melle paratas, adiectis prædictis antidynis medicamentis, prout hodie in fratre Chirurgici operamur, deuenimus, vel ad clysteres ex lacte vaccino confectos, & oleo rosaceo omphacino, cum prædictarum pilularum de cynoglossa drachma media, adiectis quoque granis duobus vel tribus opij, a quibus gumi tragacanthum & Arabicum, veluti seuum hircinum & butyrum recens,

mini

minimè eliminabatur. quibus, & vnguento ex plumbo fortis ad anū applicito, intra octo dies sanus fuit factus, optimo semper assuescens victu, & acria fugiendo.

S. CHOLIA.

Tinesmus symptoma est, vlcus consequens, vt in hoc homine visum est, aliquando vero inflammationem recto intestino hærentem insequitur, & tunc sanguinis missione & fomentis ex decocto radicis althæe sœnogreci, seminis lini, camomille, rosarum, branchæ vrsinæ, thasi barbasi, & similibus confectis, curatur. Non minus ac iniectionibus lenioribus & linimentis, extrinsecus adhibitis, prout inflammationis tempora varia, varia postulant: quandoque vero tinesmus euenit ab humoribus biliosis acerbis, aut salsa pituita, & tunc sæpè in ano punctio quedam, ac si ab acu aut repungente fieret, sentitur: cuius cura est, abstergentibus & refrigerantibus clysmatis eos deponere: vt ex hordeacea, adiecta cassia recens extracta, & similibus paratis, foris tamen anum & illi circumvicina membra vnguento rosaceo, aut populeone vel huius generis altero, inungere oportet: quandoque vero ab stercore, cæco intestino impacto, obstructionem faciente, tinesmus oritur, qui tunc clysteribus emollientibus, & lenientibus curari debet. Sed aliquando à frigore morbus hic originem trahit, quod vel ob aerem ni-

uosum & aquilonarem contractum fuit, vel ob moram supra lapidem plus iusto habitam, aut supra aquam, & tunc tinesmus meraco vino liberaliter epoto, euanescit, modo tamen inferiora rutaceo oleo, aut laurino, vel anethino, aut lilino, aut lateribus calidis vel quadris, vel orbiculis, aut similibus calidis fota sint. Porro dicitur tinesmos ἀνώ τοῦ τέντος δαί, quod est conari, quia morbus hic conatus continuos & cupiditates desidendi facit, Leonicens tamen τέντος δαί tensionem in Aphorismis vertit, sic enim Aphorismus 27. libri septimi legitur: mulieri vtero gerenti si tensio superuenerit facit abortum. Ceterum quod in hoc morbo purgantia medicamenta per os dari non debeant, notius est quàm à me in hoc loco doceri sit opus.

Curatio nonagesima quinta, in qua agitur de febre nocturna miti & lenta: similisq; de hemitritæo, id est, semitertiana febre.

Salsamentarius qui ad forum habitat, nocturna febre laborabat, & ea quidè lenta, & miti, ad hæcticam disposita: erat autem huic vrina crassa & turbulenta: pulsus vero languidus & debilis, parum dormiebat: non dolebat caput: sed non nisi clysteribus iniectis egerebat, vomiebat aliquando pituitosa raro bili admi-

fra, cum quibus omnibus optimè comede-
 debat. Cæterùm elapsis nõnullis diebus,
 quibus multa pro hac propulsanda fe-
 bre machinati eramus, hemitritæus fe-
 bris comparuit, quæ ex pituitosa conti-
 nua, & biliosa intermittente gignitur:
 continuo enim hic febriebat febrì qui-
 dem pituitosa, quam tertiana intermit-
 tens secuta est, vnde hemitritæus con-
 flata est, tertio nanque quoque die ager
 hic duos patiebatur paroxysmos, alte-
 rum tertianæ interpellatæ, alterum vero
 pituitosæ continuæ: secundo vero die,
 vnum tantum paroxysmum hoc est, pi-
 tuitosæ continuæ habebat. Cæterùm
 tertij cuiusque diei paroxysmi horror;
 non adeo ingens erat, sed frigus po-
 tius extremas occupans partes, vt pitui-
 tam præualefcere bili dicendum sit, cuius
 hemitritæi aduentus, formidolosus sanè
 fuit, quum sua natura lethalis & mor-
 tifer sit morbus. Post cuius appariti-
 onem, à propinato pharmaco purgato-
 rio, ex agarico, & rhabarbaro composi-
 to, hoc decoctum, manè & serò, ponde-
 re sex vel septem vnciarum, bibebat.
 Habet autem decoctum sic:

R. Radicum apij, sceniculi, petroselinii
 vulgo, rusci, anaynciam mediam, seminis
 rusci,

rusci, anisi, sceniculi, ana drachmas duas,
 herbarum hyssopi, origani, pulegij, ana
 pugillum vnum, endiuæ pugillum me-
 dium, hordei integri, passerum ex Corin-
 thio ana vncias duas, polipodij quercini
 recentis vnciam vnam & mediã, florum
 camomille, lupulorum ana vnc. mediam,
 In libris octo aquæ fiat decoctio, quo-
 usque tertia pars absumatur, facta cola-
 tura, adde mellis rosati colatij vncias
 tres, aceti albi boni vncias duas, misce
 fiat potus longus, quem vt dixi ebibat:
 quo replicata purgatione, & quandoque
 in eo decocto semidrachma pulueris
 rhabarbari admista, intra mensem sani-
 tatem adeptus est, quo in tempore de
 stomachi robore, semper admodum so-
 liciti fuimus, ei sacculos adscuti formam
 redactos & rubro zendalo confectos, &
 acu cõsutos, siue vt aiunt, rubro filo inter-
 septos, aut interpassatos adponendo, qui
 ex iis vel similibus pulueribus referti erant.

R. Pulueris rosarum siccarum rubearum,
 absinthij, menthe, mastichis, macis, nucis
 moschatæ, gariophyllorum, ana drach-
 mas duas, calami aromatici, acori, spicæ
 nardi, ana drachmam vnam & mediam,
 specierum Galliæ moschatæ Mesue scri-
 ptulos duos, misce, fiat sacculus vt dixi,

& vino calido irroratus, ori ventriculi applicetur, sed & intus rotulum vnum vel alterum aromatici rosati, vel diarhodonis Abbatis, accipiebat, quibus, vt dixi, intra mensem ex toto sanatus est.

S C H O L I A.

Hemitritæus hoc est, semitertiana febris cōposita ex continua pituitosa & tertiana intermittente est, vnde quia continuo affigit, inter continuas febres reponitur: quia vero in ea horror comperitur, inter horridas connumeratur, vt sapientissimè admodum meminit Galenus, vbi serio & ex proposito, de ea tractat, libro 2. De differentiis febrium, cap. 7. & 8. Ceterum, hæc dupliciter fieri contingit, aut exquisite, aut non exquisite: exquisita dicitur *hemitritæus*, quando neutra febrium alteram vincit, sed ambæ equipollere videntur. Quia humores ex quibus ambæ ortum habent, equalis potentia sunt, & neuter alteram vincit, & tunc febris ex vtrâque constata, horrorem pre se feret. Est namque horrore, minor rigore, sed frigore maior & intensior. Quo, circa dimidiâ *hemitritæi* portionem vtrâque illarum febrium, dico pituitosæ continuæ & intermittētis tertianæ, occupabit. Non exquisita vero *hemitritæus* ea dicitur quando in mixtione harum duarum febrium altera alteram exuperat & vincit. Nam si bilis superat, tunc horridior fit tota febris

febris, imo rigorem in inuasionē sibi associat, confestim vero & feruidior est huiusmodi febris, & incendij habet plus, magisq; ad summū festinat, & aliquid bilis per vomitum, aut per aliuū, aut per sudores excernitur. Si febris pituitosa vero sit præpotentior, tunc frigus vehemētius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magnus & diutius comprimitur, tardiusq; accessio inualescit, ac longū post tēpus consistit, non tamē aut sitim, aut magnū adfert incendium, neque in ea vt in alia bilis excernitur. Porro, febris hæc genita ex pituita intra venas putrescente, & bile extra venas tertianā causante, proprie *hemitritæus* dicta, vel magna semitertiana, ex paroxysmi ipsis dignoscitur. Quia primo die hominem duo paroxysmi inuadūt, alter febris biliosæ intermittētis, alter vero pituitosæ continuæ. Secundo vero die, pituitosæ paroxysmus hominē tantum affligit: tertio vero die, vt primo die, homo duos patitur paroxysmos, & sic vicissim affligit *hemitritæus*, de qua dixit Galenus lib. 2. De crisiibus, eam cōstare ex biliosa pituitosaq; febre, per se totas cōfusis, quæ reuera proprie semitertiana appellatur, febris vt dixi ex genere continuarum, lethalis, & mortifera, synecpim & sua symptomata inducens: vnde intermittens febris semitertiana appellanda non est. Porro tu optime lector si alias febrium complicationes apud Gal. *hemitritæos*,

siuc semitertianas appellari comperies, id scias ipsum licentiori vocabulo facere, & improprie eas sic vocare: vt ex citato loco deprehendere quis poterit, sit autē cōplicatio biliosa cū pituitosa, præteriam citatā sic, ex tertiana cōtinua & pituitosa continua, aut ex tertiana cōtinua & pituitosa intermittente, aut ex pituitosa intermittente & tertiana intermittente: quorū paroxysmi quandoque simul coincidūt, quandoq; verò separatē affligūt: quas sic complicatas & compositas febres si quis rectē curare proposuerit, simpliciu naturā exactē prius teneat necesse est, quum simplices compositarū elementa sunt. Ceterū, hanc quam nos veram semitertianā apud Galenum appellari diximus, id est, ex tertiana & pituitosa continua, barbari barbaras scribentes practicas, hemitritæum aut semitertianam minorem appellant, Galen. verò ex Agathini sententia, eam magnam semitertianam libello De typis vocat, quæ vt dixi continuo affligit, & lethalis est. Si verò ex atra bile intra venas putrescēt, hoc est, ex cōtinua atrā biliaria, & bile extra putrescēt, id est, tertiana intermittētē, febris criatur, tunc eā maiorem hemitritæum vocant: mediam vero, quando bilis intra venas, pituita vero extra putrescunt, hoc est, quando biliosa continua & pituitose amphimerinæ dictæ sit complicatio. Variis autem modis aliis febrium fit complicatio, quas

quas doctus in edicis facillē dignoscet, si modo simplices rectē tenuerit. Semitertiana tamē, vt dixi, ex continuariū febriū genere est, grauis & lethalis, quæ Romæ maxime inualefcit, vt meminit quoq; Gal. lib. De morb. temp. & de eā vt ipse quoque tradit. Agathinus memoria vnum integrum dedit volumen. Sed circa ordinem tradendi victum iis, qui semitertiana laborant scire decet, quòd eo die quo vno tantum æger affligitur paroxysmo copiosus & liberalis cibādus est: sequenti verò die parcus & subtilius tractādus est, quia natura duabus febribus attēta, afflicta & granata cōperitur. Itē percontabitur hic curiosus medicus, si hemitritæus vera sit ex pituita intra venas putrescētē, & hile extra venas quoq; peccātē, quomodo ex illis mistio fieri potest: quia alter humorū intra venas sit, alter verò extra. Nos huic dubio breui respōdemus, febres misceri & cōfundi paroxysmorū tēpore: vt aliter diximus. Quòd eo tēpore quo pituitosa cōtinua suū habet paroxysmū, pituita fumi cōmiscētur bilis, & sic obtūdatur bilis caliditas, & pituitæ quoq; frigiditas rotūdatur: vnde frigoris loco horror in corpore fit, vel vice rigoris horror. Aduerte tamē, apud Gal. aliud esse febres misceri, & aliud inter se complicari, quippe hemitritæus ex miscella & tēperamento pituitose continue, & tertiana febris oritur, vt libro De morborum temporibus percipitur.

Curatio nonagesimasexta, in qua agitur de febre lenta.

Equitis aurati puer natus annos decem, medio Maij mense lenta & miti febricula corripit, cum qua & tussiebat, & de capitis dolore querebatur. Cui occurrentes, eum in hecticam lapsurum prædiximus febrem, ni vt deceret breui curaretur. Erat autem febris hæc à bile multa pituitæ mista, ortum trahens: pro qua curanda, optimo victus ordine proposito, illico illi bolum hunc deglutientem dedimus. Recip. Floris cassiæ nouiter extractæ drachmas decem, pulueris anisorum drachmam mediam, cum saccharo q. sufficit: misce, fiat bolus, quæ ante prandium duabus horis deglutiatur, quo aluus optimè respondit: tertio verò sequenti die syrupum hunc ebibebat. Recip. Syrupi capillorum Veneris, violacæ ana vnc. mediam, aquarum farfaræ tussilaginis dictæ, capillorum Veneris, violarum, ana vnc. vnam: misce, fiat syrupus, quem ieiuno stomacho in aurora bibebat, & quinq̄ies repetiuit: in quo tempore louiù melius quàm antea apparuit, imò puer ipse de se optimam præstabat spem: qua de re pharmacū hoc illi proponimus.

nauius. Recip. Capillorū Veneris, florum borraginis, violarum, ana pugillum vnum, radicū buglossi, seminis mellonis mundi, ana vnc. mediam, prunorum Damascenorum numero sex, iuitabarum, scabestæ ana numero decem, seminis anisi drach. mediam, in aqua fiat decoctio ad uncias quinque, cui percolato decocto, adde rhabbari optimi pisti, drach. vna & mediam, agarici nouiter præparati drachmam mediam, spicæ celticæ scriptulum vnum, per noctē sic infusa maneant: in aurora verò facta colatura & expressione, adde mannæ electæ uncias duas: misce, & bibendum præbe: quo optimè egressit: tunc verò sequentibus diebus, in quibus lenibus clysteribus aluus respondebat, sequenti hoc vnguento recur, renes, & dorsi spina, ac cordis regio, illi inungebatur, & ita habet. Recip. Vnguenti rosati vnc. duas, santalini vnc. vna, succi endiuicæ vnc. vna & mediam, olei rosati, ceræ, ana quatum sufficit: misce, fiat vnguentum, & vt dixi, citata membra tangebantur: quo tempore in aurora scutulam iuris optimæ gallinæ, vel capi, sacchari paxillo adiecto, bibebat: & demum hoc optimo successu, & restaurante sæpè comesso, conualuit, habet autem restaurans sic,

Recip. Carnis caponis vnc. sex, seminis quatuor frigidorū mundatorū ana vnc. vnam, sebesten, pistatorū ana vnc. vnam & mediam, seminis papaueris albi vnciam mediam, passularum lotarum cum aqua calida vncias duas, sacchari buglossati, borraginari ana vncias duas & mediam, specierum diarhodonis Abbatis, aromatici rosati ana drach. vnam, sacchari candidi, penidiarū ana vnciam vnam, sacchari tabarzet, id est, albissimi, libram vnam & mediam, ad ignem, vt decet, misce, fiat conditum in morfulis, vel electuarij forma: perdurauit autē vniuersa cura, quinque supra viginti dies.

Curatio nonagesima septima, in qua agitur de selectis quibusdā remedijs, contra lumbricos & vermes.

Nursinus, qui publicē per vniuersam Italiam contra vermes, pulueres venales clamabat, ita potentes & efficaces erant, vt omnibus admirationi essent. Vexari autem Itali solēt magis vermium lancinatione, quā Hispani vniuersi, biliosi nanque exusti Hispani omnes sumus, Itali verò pituita magis abundant, & eo magis, quia herbis frequentissimē vescuntur, vt eas etiam in hyeme, sicuti

in

in æstate pro oxyporo, in prandio & cœna continuò habeant, quod vnum aduertens ipse, vel continuò febricitantibus cum medicor, semper aliquid vim contra vermes habēs, inter medicamenta miscere soleo. Horum igitur puluerum eximias dotes considerans, gratum mihi facere posteritati visum est, si eorum descriptionem, ac veram componendi rationem in præsentī subsignaueo. Pulueres contra vermes, & lumbricos.

R. Corallina, seminis sanctonici, ana vncias duas, dictamni albi, bistortæ, tormentillæ, ana vnciam vnam, omnia in puluerem redigantur, & aceto acerrimo irrorentur, ac ad vmbra quousque sicci fiant, tranctentur, quorum pondus à drachma media ad tres vsque, pro virium & morbi magnitudine signatur, aliquando in vino: quandoque verò, aqua graminis vel portulacæ, iuræ alicuius carnis. Porrò Veneti medici, viri me hercle doctissimi & sapientissimi, pro interficiendis vermibus, & ipsis abigendis, hoc vtuntur condito. Recip. Seminis Macedonici, seminis sancti, ana drachmas tres, corticū granatorum, cornu cerui vsti, ana drachmas duas, dictamni albi, rhabarbari electi, gariophyllorum, ana

ana drachmā vnam, cinnamomi drachmas octo, croci drachmam vnam: misce, & fiat puluis, & cum libris tribus sacchari ad ignem fiant rotuli. nouisti autē tu medice, singulis sex drachmis pulueris, sacchari alteram libram ponendam esse: quanquam nos, non exactē, vt vides, ordinem seruamus hunc: datur autem rotulus vnus vel alter, drachmam vel plus ponderans, pro medici iudicio.

Curatio nonagesimo octa, in qua agitur de symptomatibus euenientibus, ante primam mensum eruptionem.

Filia Samuelis Segnioris, nata annos quindecim, cum nondum menses vidisset, in febrem incidit: cum qua non solum caput, & crura, sed vniuersum corpus dolere se dicebat, imò magnum pondus in corpore persentire inculcabat, suebat, & tota rubricūda erat, & ad ventrem imum lancinationes & dolores sentiebat. Quæ omnia (ipse considerans) ob menses maturos non procedentes, euenisse detrahendi, & ea de causa pedis venâ saphenam dictam incidere feci, & ex ea sanguinis vncias quinque fluere, neque minus syrupū hunc mane & vesperi eb-

bere.

bere. Recip. Syrupi cap. Veneris vnc. ij. aquæ alkakengi, capillorum Veneris vncias duas: misce, fiat syrupus, quē vt dixi in aurora ebibebat, & vesperi ante cœnam duas horas iteret, sed & coxis cucurbitas magnas multa flamma ignitas affigi curauimus. Cæterum, sexto die morbi potum hunc purgatorium ebibit, & ita habet. Recip. Syrupi de linozostide, id est mercuriali vnc. quatuor, diabenictæ drach. tres, electuarij rosati Mesuræ drach. duas, cū tribus vncijs decoctionis capillorum Veneris: misce, fiat potus, quē in aurora bibat, & desuper per horā dormiat, quo nō nulla egressit, & dolores aliquātulum cessarunt: porrò duobus interiectis diebus, cucurbitæ iterum coxis applicitæ sunt, & subtus suffumigiū adaptatum, ex iis compositum rebus. Accipe ciperi, costi optimi, croci, myrrhæ, cinnamomi, fauinæ, cuiusque partes æquales, cum terebenthina optima, formentur trochisci: quorum duos vel tres super prunas iniectos, optimè ipsa cooperita, ac pannis circumdata, suffumigiū in sede perforata recipiebat, quō remedio tandē menses apparuere, pauci tamē, post quos puella bene habere cœpit, tandē intra viginti dies integram sanitatem adeptæ est.

SCHOLIA.

Quum in hanc puellam curandam incidere, illico in mentem reuoco Hippocratem medicorum primum parentem, libro De superfatatione prope finem, ubi præcipue incipit, si virgini menses maturi non prodeat, &c. Vbi graphicè morbum hunc describit, & curat, veluti libro De virginum morbis, & ~~superfatatione~~ aliis variis libris, De natura muliebri, & morbis muliebribus.

Curatio nonagesimanona, in qua agitur de febre diaria, ephemera dicta, ab aestu solis ingenti contracta.

Magnificus & generosus Marcellitanus, quum extra urbem Anconitanam, longam sub sole traheret moram, in febrem cum capitis non admodum graui dolore incidit, ad quem inuisendum cum peruenissem, eum ephemeram, diariam dictam febrem, pati deprehendi: iis præcipuis indicis, Primò, quia absque rigore, horrore, frigore, & membrorum concussionione, febrile cœpit. Secundo tactu, quia febrilis calor mitis erat, halituosus, absque mordicatione & punctura. Tertio ex lotio, quòd à naturali parù differebat, & in eo pendens nebula, & coctionis signa vera apparebant.

Quarto,

Quarto, ex arteriarum percussu: nam pulsus magnitudo stabat, non multù tamen ab ea, qua sanitatis temporeungebatur, distans. Sed diastole, id est, deductio, siue inspiratio, sistole, hoc est, compressione, spiratione dicta, maior multo erat: nempe quia aëris multitudine natura ad caloris refrigerationem magis indigebat, quam fumorum fuliginosorum expulsionem: indicium maximù quod in corpore nulla erat putredinis infectio. Nam in putridis febribus spiratio inspiratione maior est. Demùm hanc febrem ephemeram esse, symptomata leuia, & à malignitate aliena confirmarunt, cum æqualitatem & symmetriam, quam secundum naturam membra obtinent, parum exciderunt. Sed præter hæc Auicenna suadet, vt si medicus dignoscere cupit, homo ephemera corripatus, vel non, eum febrientem in balneum intrare iubeat: nam si ephemera correptus fuerit, nullus horror, aut membrorum concussionio illi superueniet, contrario verò illi, qui putridam patitur, omnia euenient. Vt igitur nobilis vir hic à diaria hac febre liber esset, neque in putridam laberetur, eius caput multo oleo rosaceo, aqua rosacea, & pauco aceto rosacco

rosaceo simul mistis, perfundi fecimus: & id quidem sæpe eo die, quo lactucam coctam oxaleo, & salis mica respersam comedit, in potu verò frigidâ iuleb violaceo mistâ ebibit: sequenti verò die cum febris inclinaret, ad balneum ex rosis, vitis foliis, violis, lactucis, nimphæa, & similibus confectû eû duximus, quo maxime delectari se dixit, & tandem sanus euasit.

S C H O L I A.

Tria sunt, ex quibus humanû corpus constituitur, & in quibus calor præter naturâ succenditur, nêpe spiritus, humores, & solida mēbra, quæ tria ab Hippoc. dicuntur, continentia, contenta, & impetû facientia. Nam cum calor in impetû facientibus, hoc est, spiritibus succenditur, qui vento calido: vteri incluso simulatur, diara fit febris, sic dicta, quòd vnû tantummodo diem duret, quatuor & viginti horarum. Nam Arist. lib. 4. de Historiis animalium, cap. 19. bestialis quasdam apud Hispaniam suuium, qui ab Europa parte in Pontum insluit, nascentes meminit, vniûque tantum diem viuetes, ac ileo ephemeræ vocatas tradit. Proinde quibus spiritus vel sanguis supercalfiuit tantum, is ephemeræ superuenit febris, intra quatuor & viginti horas omnino desinens, modo error non interueniat. Dixi porro, spiritus, vel sanguis, quia ita se habet spiritus ad se sanguinem,

nem, sicut scintilla ad ignem. Caterum, diariæ multæ particulares differentie apparent, vna cuius iam prorsus abijt effectrix causa, vt vrsio, intolerabile frigus, violentæ & repentinæ ac inconsuetæ alterationes, maximi labores, & intolerabiles lassitudines, furor, timor, angustia, quibus adde dolorem, diurnam vigiliâ, famem, sitim, & frequentem coitum: altera verò, cuius causa præsens adest, vt obstructio, quæ quandoque ex abundantia, quandoque verò ex humorum lentore, crassitieque fit. Cui adde, repletionem, crapulam, ebrietatem, cibos calidos, cibos pituitosos, tenaces, crassos, & coctioni pertinaces, vulnera, vlcera, & scabiem, vel pruritus, à quibus diecularum harum febricularum curationis ordo desumitur, prout ab vna vel altera causa euenire solent, de quibus quum occasio se dederit differemus.

Curatio centesima, in qua agitur de tuberculo antiquo vulgò natta dicto altam frontis partem occupante, extracto, & sola aqua frigida curato.

R Euerendus Thomas monachus, ordinis prædicatorij, vir crassus & bene rubicundus, tumorem antiquum in frontis alta parte habebat, magnitudine nucis

tractu mollem, indolentemque. Cæterum monachus hic cum tumorem sibi ac naturalem haberet, quem fortè medicorum consilio, extrahi timebat, ecce fortè fortuna, nursinus quidam conuenit, ex iis præcipuè qui dextrè ramices & rupturas, & ex vesica lapillos per sectionem extrahere solent, qui cum tuberculum hominem fœdans, contemplaretur, cum ad curationem hortatur, promittens se illum intra octo dies curaturum. Monachus verò cupiens eam turpitudinem fugere, homini paruit, & eo magis quia Prioris officio tuncungebatur & sæpè extra domum cucullam deponebat, qua deposita tuberculum eminens apparebat, ipsum omnino fœdans. Cum igitur homini sese concredit, & illi quidem chyrurgo, chyrurgus curationem aggrediens, super tumorem scissuram secundum crucem facit, ac vnguibus suo cum sulicullo integrum extrahere proponens, eum dirumpit, ex quo sanies aquosa quædam, viridis exiuit, qua deposita, & follicullo extracto, sola aqua frigida, à spleniis quibusdam madefactis, & desuper admotis, intra octo dies, ita liber & sanus fuit, ac si nihil prorsus inibi habuisset, bis autem in die aqua illa vlcus curabatur.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

Tumor hic ex genere eorum est, quos *Auicenna* nodos vocat, *Haliabas* verò *selaas*, quæ iuxta varia in eis contenta, varia nomina sortiuntur. Si enim velut adeps sit quod continetur *σάτωμα* Græcis, Romanis verò nodus adipinus vocatur: si veluti mel, *μυλμυγίς*, Romanis melicæris & melleus nodus: si veluti pulticula, *ἀδὴρωμα*, Romanis quoque atheroma, dicitur. Sed præter hos tumores varia alia apostemata & tubercula comperiuntur, in quibus res aliæ inueniuntur, vt cæcum, trombus, mucos, ossa, vngues, pili, lapides, arena, ostraca, ligna, cinis, carbones, & vt vrina liquor, qui in tumore reuerendi huius monachi inuentus est, viridis coloris, odoris ingrati. Cæterum tumores ij ad *Auicenna* nodos, quos dubeleto pituitosos definit, referendi sunt, de quibus per amplè *Galenus* loquitur libro quartodecimo *Methodi* medendi, quem interea lector locum vide. Nam nos huic tertie Centuria finem imponimus. Sexto

Non. Iulij more Romano anno

1552.

CENTVRIAE TERTIAE
FINIS.

Z 2

AMBROSIVS

NICANDER TO-
LETANVS ANTONIO

Barberino non minus no-
bili quàm docto,

S. P. D.

QVAESISTI à me per li-
teras, quomodo malā illam
valetudinem, qua me hinc
discedens Patavium sani-
tatis causa petiturus, op-
pressum reliquisti; quodue
medico vsus illam depulerim: qua de causa hi-
meis literis volui te faciens certiorē, hac ad
te scribere, ac meae salutis tibi reddere rationē,
quam scio tibi viro doctiss. & mei amantiss.
non ingrata fore. Incipiam igitur ab initio.
Non multos ab hinc annos venit in hanc vr-
bem quidam medicus homo minimē malus, na-
tione Lusitanus, qui iam pridem commenta-
ria in Dioscoridem scripserat, quae ego videndū
cupidus accepi, & legi, quae tamen nunc Ve-
netijs & ex edibus Scotti sunt edita, in qui-
bus

bus multam & variam inueni eruditionem:
praeter quàm enim, quod herbarum, arborum
nomina, quae ibi à Diosc. ponuntur, multis &
varijs idiomatis sunt declarata, sunt in his dif-
ficilia in medicina loca & doctē & prudenter
disputata. Quid multis moror, illis commenta-
rijs adductus, volui experiri an scriptorum do-
ctrina cum ipso homine consentiret, deprehē-
di hominem longē doctiorem quàm eius scriptis
ostendebant, quem cepi amare ob virtutes, e-
rūtque ipse amabilis re & nomine, vocatur e-
nim Amatus. Ego qui me multis subditum e-
gritudinibus sciebam, cepi illi mei corporis va-
letudinem committere, audiebam enim per mul-
tos ab eo sanari, quos tribus hucusque editis
Centurijs ipse commemorat. In eo igitur cum
homine amicitiam, & in ipsam paulatim de-
scendo, quantoque eius consuetudine magis vte-
bar, eò mihi amabilior erat, nam praeter eius do-
ctrinam veram & solidam (est etiam moribus
suauiss. vt verè dixeris omnium horarum ho-
minem) à quo cum paucis mensibus multa ac-
cepissem beneficia & visendi & me curandi,
volui illi aliquid rependere. Is, vt est homo mi-
nimè auarus, inquit, Ego te Nicander curare
libenter ac diligenter volo, hac tamen lege, ne
vnuquam inter nos pecunia mentio fiat. Nam
ab amicis nil praeter esculenta & poculenta ali-
qua, vt est apud Iurisconsultos accipere soleo.

Illi igitur ob tot beneficia obstrictus, ignorabam prorsus quomodo me tot beneficentiae vinculis possem exoluere, quoque diutius haec cogitabam, eo beneficia indies ab eo augebantur, vt ne ere quidem meo toto, illi acceptorum beneficiorum partem possem assequi. Deceui accepta ab eo beneficia in libellum, tanquam in rationarium conicere, incipiens ab eo quo mihi opem tulit die, vt qui me non esse solucendo cognoscebam, interdum quot & quanta deberem considerare, vt amor saltem excreceret, illi maxime debitus, ex quo libello excerptis petiora, & maiora volui ea ad te scribere, vt tu qui es non solum in mathematicis optimus ratiocinator, sed beneficiorum etiam prudentissimus aestimator, collatis inter te accepti, & expensi libris, quantum debiti onus sustineam facile iudicare possis. Imprimis igitur quum grauissimis, & acerbissimis podagrae & chiragrae doloribus vrgerer per multos dies, neque consue ti prius medici auxilium experirer, vocatus adfuit, & vociferantem inuenit, & suo verborum lepore clamores compefcuit, & medicamine adhibito opem ipsius illico tanquam alterius Aesculapij sensi, idque non semel, sed quoties me ille atrox dolor arripiebat, vt tantis malis liberatus illis Ouidij versiculis soluere nodosam, ocinerim. Nouit nodose prudens & doctus Amatus, Et podagrae & chiragrae soluere cuncta mala.

Et mala. Aggressa deinde est me eo anno, quadam periculosa & vt medici dicunt exquifita pleuritis, quae homini sexagenario celerem, & omnino ineuitabilem minabatur interitum, cui repentino malo fissa intrepide vena, sanguineque ad vncias octo extracto opportunè & prudenter occurrit, meque intra paucos dies liberum & sanum reddens è Proserpinae peculio recepit. Sequenti deinde anno post podagram penitus sublata, ecce chiragra manum sinistram inuasit, cum tam ingenti tumore, vt vix digiti viderentur, ne dicam officijs suis vti possent, hic verò miro medicinae artificio, ita tumorem cum dolore (quod ego difficilimum imò à *Δύρατον* putabam) abstulit breui, vt omnes qui viderant in stuporem adduxerit. Memini enim quò mihi sepe diceret, ego hunc tumorem omnino austram & manum hanc tibi liberam cum digitis reddam, respondisse Deum solum id ex miraculo praestare posse, ita tumor occalluerat, & longa diuturnitate coaluerat. sed ille & promissa non credenti praestitit & vera se dixisse exitu comprobauit. Non multos post menses, omnes me simul catharri species cum tenui febre inuasertunt, atque tussi crebra vexabar, multosque ea dies vexatus somnum nocte oculis meis videre non poteram, fluebat humor quidam salis à capite per nares, fauces vt eas intercludit,

timerem, qui tracheam quam vocant arteriam miserime torquebat, deinde in pectus descende-
 bat, neque febricula abjstebat, imò in dies
 magis vires capiebat, totumque ferè annu cum
 illis symptomatis me infestabat. Amatus ac-
 cessit ac velut cum hydra dimicaturus pellen-
 dis his reumatis se accinxit, quæ multis & va-
 riis medicamentis, tandem extinxit ac depulit,
 liberque his malis factus, conualescere incipie-
 bam, & è thoro diuturno morbo leuatus surge-
 bam, fuit id si rectè memini Anno 1550. De-
 inde paucis interiectis mensibus occupauit me
 quedam macies, & membrorum omnium in-
 firmitas, quæ me & facie deformauit, & toto
 corpore ita debilitauit, vt vix pedibus possem
 consistere, ne dicam ambulare. Nam cum pe-
 dem humi sistebam, statim me dolor quidam
 capitis pungens aggrediebatur, vt nihil magis
 cuperem quàm seclerem aut iacere, quam il-
 le ægritudinem cernens, cum multa prius ad-
 hibuisset medicamenta, neque proficeret, decre-
 uit decocto radicis cynæ tanto obuiam ire malo,
 exhibiturus id mihi Aprili mense anni 1552.
 Nunc autem optimè Antoni, quenam sit hæc
 radix, & quomodo inueta paucis accipe. Nam
 id me Amatus prius docuerat, de qua radice
 extat ab illo tractatus editus. In orbis igitur
 noui nauigatione Synarum regio nuper inuen-
 ta est, licet olim cognita, de qua Ptolemæus cap.

3. septimi libri meminit, & Plinius si ritè re-
 cordor. In ea regione mons quidam est, vel pro-
 montorium, quo Lusitani applicuerunt, vnde
 radix illa à sinaris cyna corrupto vocabulo est
 dicta. Ipse igitur ad hoc decoctum tanquam ad
 sacram anchoram confugit, à quo tamè ego ab-
 horrebam: primum quod perpauis esset cog-
 nitum, deinde propter atatem timebam, ne mihi
 maximè obesset, qui ea de re alios senes pericu-
 lum non fecisse cognoscerem, ipse tamen me ma-
 gis ad hoc decoctum adhortabatur, sed fuit for-
 tuna incepto: nam nescio quo meo bono fato
 Armenius quidam nomine Aligian de Tol-
 chat mihi Ancone sit obuius, nam & si im-
 becillis pedibus, aliquando tamen domum exi-
 bam letificandi animum causa, mæror enim me
 magnus domi capiebat. Ab illo igitur comiter
 salutatus, qui Italicæ linguam callebat, respon-
 di humanissimè, is à me petiit num medicus es-
 sem, habebat enim socium febriliter laborantem, cui
 dixi medico indigere me, neque esse medicum,
 is statim me quo morbo laborarem interrogat,
 cumque illi meam ægritudinem longo sermone
 aperirem, illico in huius radicis mentionem ve-
 nit, & clamans ait felicem & beatum me fore,
 si semel illius decoctum capere possem, nesciebat
 enim in Italia venalem inueniri, & narrat mi-
 hi quomodo ipse nervorum contractione, & do-
 lore capitis longo tempore laborasset, & quo-

modo in Indiam ad Sinarum regionem mercatura gratia exercenda pervenisset, & cum solito gravius egrotaret, ab incolis illius regionis, ut illam recentem, & illic nascentem experiretur, est adhortatus, ille dies quindecim illic mansit frondes nunc, modo radicem ipsam deuorando, & præter ipsius spem, & præter eorum opinionem, qui cum eo illo nauigauerant, incolumis breui euasit, mihi que nouem se ex eo tempore annos semper incolumen fuisse suo iureiurando confirmauit. redeo inde domum, dico hoc Amato, & me illi in omnibus parere esse paratū pollicor. Bonis igitur auspiciis anno 1552. April. mense radicis sinari decoctum, Deo optimo maximo auspice capere incipi, corpore per Syrupos deinde per pharmaca copiosissime exinanito. Iubebat Amatus illius radicis unciam in tenuissimas bracteas culto acutiss. incidi, & incisam in vixcem fictile cum aquæ fontana libris quindecim, iuncti, & prunis sine vilo fumo admoueri, & quoad usque feruebat donec octo libræ superessent: quo decocto per linum transmissio, summo mane decem illius decocti calidi uncias ebibebar in patera, qua hausta bene coopertus duas horas sudaturus quiescebam, experrectum vero famuli lineis calidisque sudariis totum corpus cepiosissimo sudore, qui interdum totum lectum penetrarat, abstergebāt. Mundatus igitur

tur sudore prudenter ne quicquam aeris per poros subintraret, indutus paulo post surgebam, & in cubili me continebam, ac tandiu deambulabam, quoad mihi prandium afferretur, quod erat quarta capi optimi pars in secundo decocto illius radicis cocta, nam bractee ille radicis primi decocti denuo in totidem aequalibus coquebantur, & ita fiebat secundum decoctum, quod parabatur, & ad capos elixandos, & quum opus erat ad chysteria: in prandio erat panis nauticus cum saccharo subactus, & deinde pane Martio vescebar, bibebam autem ex eo decocto quo in mane usus fueram, quantum libebat, & interdum uvas passas Corinthiacas edebam, à prandio vero ludis quibusdam me oblectabam, vel aliquis lepido amici sermone fruebar, quo tempore tue suauissimo colloquio fini voluissim, nam mihi liborem, ut sæpe fecisti, lenasses. Hora deinde xxij. exutus thorum intrabam, & candem pateram bibebam, & stragulis obuolutus, ut in mane conuiescebam horam vnam vel plus, & quantum poteram ut in mane sudabam, abstersus surgebam, interim cæna apportabatur quæ erat ævov leguas, edebam vel pruna Damasc. vel uvas Corinthiacas, aut pyra assa cum saccharo, eodē quo in mane potus usus & pane, aliquando amygdalas aut Martium panē torabā. Decocti illius gustus qualis erat

erat si quæris, lac recens mihi bibere videbat,
 & ita post unum diem asseruatum, vt lac ac-
 scit, color est, quando est bene decoctum vini
 quod rubellū vocant. Gustu itaq; suaue vtrūq;
 decoctum erat, & visui delectabile, inter eden-
 dum & cœnandum potu vtebar remisse calido,
 post cœnam altera vicia tenuissime incideba-
 tur & in aquam coniecta ad sequentem lu-
 cem parabatur, & alligata illa hesterna vici-
 in paniculo lineo simul cum illa noniter incisa
 ne simul commiscerentur coquebatur, & ali-
 quando in minoris aquæ quantitate tertio co-
 quebatur, cuius tibi radicis miraculum scribā.
 Ego enim qui duratam aliuū per viginti annos
 habebam, & qui raro sine clystere egerebam,
 nunc solo illo tertio, imo nonnunquam sexies ra-
 dice eadem decocta cū oleo pauco & sale magis
 mihi proficere videor, quā si sumpsissem phar-
 macum, ita omnes malos humores expello, quo
 clysteris genere etiā nūc felicissimè vtor, sed re-
 deo ad priora: hoc decocto, xxiiij. diebus vsus
 fui, quo tempore duas radiis libr. us absumpsi,
 & ita totam curationem absumpsi. Quid mul-
 tis moror post absumptam radicem, capi optimè
 habere, nam somnus penè ablatu redit: quod
 comedo, nulla ventriculi difficultate bene con-
 coquo, non tantum vt prius expuo, rediit vul-
 tus color, rediere amissæ vires, vt me breui ab
 orci faucibus ereptum cognouerim. vtebar tamè
 postea

postea hac, victus ratione, vinum eo, decocto di-
 luebam, & eodem carnes elixabantur, in sero
 caribus paucissimis, aut nullis intercœnādum
 vtebar, qua victus ratione per mensem seruata
 amissa omnia recuperari, quæ cum multi antea
 deformatum, & penè perditum vidissent, tunc
 verò ita instauratum mirabantur, & ita meo
 exemplo aliqui idem decoctum cœpere. Ita igitur
 sanus Dei optimi maximi beneficio &
 Amati studio, bene valeo, & corporis officiis
 sanus vtor salubriter, & posthac melius me ha-
 biturum spero. Historiam non epistolam texui,
 neque eam legere graueris, scripsi enim tum
 vt tibi meæ sanitatis causam plane redderem,
 tum vt virtus Amati nostræ dignosceretur,
 cuius commentaria in Dioscoridem his diebus
 impressa è prelo Scotti dudum prædere, in qui-
 bus suam doctrinam latè post Hermolaum,
 Marcellam, Vergilium & plerosquæ alios ex-
 plicuit. Nolo te meis vterius nugis obtundere.
 Tu interea vale, & valetudini da operam,

teq; si placet ad nos, vt te seruamur refer.

to; nosser Io. Bap. Picellinus tibi

S. D. Vale iterum. Au-

cone. Idib. Febr.

AMATI

AMATI LVSI-

TANI MEDICI

CVRATIONVM ME-

DICINALIVM

SVARVM,

CENTVRIA QVARTA.

Curatio prima, in qua agitur de inflammatione iecinoris, cum tussi, & sanguinis screatu, aliisque symptomatis.

LIVS. Berosij, doctoris magnifici, annos natus duodecim, studio cum deditus sit, totus scabiosus est, nūc verò illi febris continua quædam superuenit, pro qua leuanda, sanguinis vnciæ quinque, (cubiti secta vena) extractæ sunt: & vno vel altero interiecto die, pharmacum illi ex rhabarbari infuso, cum cassiæ Ægyptiacæ flore propinarum. Cæterum post ebibitum pharm

pharmacum, & conuenientem factam euacuationem, vno vel altero interposito die, tussis ingens huic cum sanguinis screatu, & iecinoris dolore superuenit. Nam quando tussiebat, dolor ad iecur respondebat, cum quibus febricitabat, & vrinam albam, & aquosam meiebat, quæ omnia inflammationem iecinoris gibbas partes comprehendentem præcipuè attestabantur. Diximus autem aliàs, iecinoris gibbas partes, cum thorace communionem habere, veluti concuam cū stomacho & intestinis. hunc igitur ita malè affectum conspiciens, illico post alui excrementa per clysterem deposita, sanguinem ex ea vena quæ inter digitos anularem & minimum reperit extrahere feci, pondere vnciarum quinque: & syrupum hunc illi obtulimus, qui habet.

R. Syrupi de cicorea simplici vnciam vnā & mediam, aquarū endiuia, cicoreæ ana vnc. vnam & mediā, misce, & bibat. Item iecori hoc applicitū fuit emplastrū.

R. Farinæ hordei vnc. tres, santalorum rubeorum vnc. duas, rosarum rubearum vnciā vnā, olei rosati vnc. tres, cū decocto endiuia & cicoreæ misce, fiat emplastrū & iecori tepidū applicetur, & bis in die innouetur. Victus huic pūsana tantū erat,

erat, semine melonis apparatus: vel amygdalatum optimè concinnatū: potus vero, aqua hordei. A sanguinis missione hic melius habuit, & post quatuor dies à febrī immunis videbatur. Sed pedes illi tumere, cum quibus lotium album adhuc excernebatur, quibus de causis syrupum hunc prædicti vice illi dedimus, & emplastrum quoque mutauimus. habet autē syrupus sic.

Recip. Syrupi de cicorea cum rhabarbaro vnciam vnam, de duabus radicibus vnciam mediā, aquarum cicoreæ, endiuæ, buglossæ ana vnciam vnam. Misce & tepidum bibat. Emplastū vero admodum primi vice sic descriptum habet.

R. Farinæ hordei vnc. duas, rosarū, absinthij ana vnc. vnā, lupinorum vnc. mediam, camomillæ vnc. vnam & mediam, cū decocto cicoreæ & absinthij & camomillæ, fiat emplastrum: adiectis vnc. duabus olei absinthini, & altera rosacei: iis autem per triduum perseuerauit, in quibus vrina aliquantulum rubricare cœpit, & tunc per scripto syrupo, rhabarbari & agarici optimi nouiter in pastam redacti, vtriusque scriptulos duos adiecimus: & concinnè paratum pharmacum bibendū dedimus: quod parum retinuit, imò id vomuit,

vomuit, sed eo vtcunque egressit, & qualia purgari opus erant, purgata sunt. Sed sequenti die, pedes & crura magis intumuerunt, imò mentula, & testes inflati tunc comparuerunt: de qua re anxij, hinc inde causam scrutabamur. Cæterum omnia hæc symptomata ex aquæ frigidæ multo potu, quam illi Aethiopiis quædam clam dabat, euenisse assequuti sumus, qua abnegata, breui sanitatem obtinuit. Porro post pharmacum prædictum, huic puero pullum in prandio communis petroselinis radicibus coctum concedebamus, in cœna vero assum, sed in aurora, ieiuno stomacho confectionis diarhodonis Abbatis, rotulum vnum vel alterum gustabat, ac vt dixi, intra quatuordecim dies, pancreaticè habuit.

S C H O L I A.

Percurrit Aetius, ex Galeno, sermone decimo suæ medicinæ cap. 3. icenoris inflammationis exactè notas, & eius curationem, apud quem optimus medicus curiosè legere poterit; nos vero ea tantum signa & symptomata, quæ in nostro egrotante notauimus, & percepimus, signauimus: remediaq; quibus ipsum sanū reddidimus, memorie mandauimus. Cæterum suadet Gal. lib. 7. Methodi medendi, cap. 13. quod ex ventriculo, & icenore viliat, nō temere eua-

cuemus, sed cum cautione id agamus, ne quid virtuti officiamus, qua de re lib. 13. prædelli volu-
 luminis, capite 20. repudiata aloë, in hoc casu
 aluum ducere, mercuriali aut vrtica, aut car-
 tamo, aut aliquo talium iubet. Item suadet idē,
 imò in vniuersa sua doctrina inculcat, quod
 iecinoris concava pars semper purgari debet per
 intestina, gibba vero per renes, & prinæ vias,
 pro quo axioma intelligendo, aduertendum
 duximus, quod vt eius prima pars vera est, vi-
 delicet, pars concava iecinoris per intestina ex-
 purgari debet semper: ita altera non semper ve-
 ritatem habet, Iecinoris gibba pars per vrinam
 euacuari debet: quia quando iecinoris gibbosa
 pars, quæ cum vena cava commercium habet,
 multo & vitioso humore referta fuerit, tunc
 per intestina inanitio fieri debet: si vero medio-
 cri, per vrinarios meatus. Ita autem Gal. ipse
 hæc à nobis intelligenda fore lib. 7. citati volu-
 minis, prope finem voluit, inquiens. A figura
 vero, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi
 suggeritur, ad hunc modum: ventriculus vomitu
 deiectioneq; manitur: intestina deiectione tan-
 tum, sicuti etiam iecinoris cava, Renes verò &
 vesica ac iecinoris gibba, si multo vitioso humo-
 re sunt referta, per deiectiones & pharmaca
 deiectionaria (catotERICA Græci vocant) expurgan-
 tur: sin mediocri per vrinales meatus, Hæc
 Gal. per quæ dicta lucide satis enadit. Porro

quum

quū inflammatio iecinoris gibbas partis occupa-
 bat, puer hic vt cunq; egerebat excrementa quidē
 biliosa. Sed vrinam albam & percolatā meie-
 bat, quæ omnia quum hæc scribo, contraria in
 huius fratre puero quinque annorum, noto: cui
 iecur delet, & ictericus fieri incipit, & quæ co-
 medit euomit, & si ea retinet in vetriculo cor-
 rumpuntur, ex quibus ructus fumosi astuosiq; ca-
 liditatem extraneā arguētes surgunt, & obo-
 riuntur: illi vrina crocea ad nigredinem tendēs
 cernitur. Sed aluus sua sponte nō respondet sed
 balano, aut clismo irritata, quæ omnia cōcavas
 ipsius iecinoris partes, affectas esse attestantur,
 Nā bilis portio quæ ad intestina derivari sole-
 bat, ad gibbas regurgitabat, & inde per vri-
 nam pars excernebatur, vnde stercus album
 euadebat, & à bile tinctum non videbatur: de
 qua re cū februarij curationes, attigerimus 1553.
 multa dicemus, æger vero de quo agimus,
 Aug. mēse egrotavit 1552. Cæterum q̄s ieci-
 norosis, vt mulsæ & dulciæ varia, inimica sunt,
 quia breui in bilē abeūt, vt meminit Gal. li. 11.
 Methodi medendi, cap. 19. ita quæ astringunt
 multum, vt malū puniceū, & malum codoneū,
 huic præcipuè qui phlegmonē aut obstructionē
 in cauo visceris habet, maximè nocēt: vt idē do-
 cuit Gal. lib. 13. Methodi medendi cap. 14. Por-
 rò tradit Gal. citato lib. cap. 13. si iecur phlegmo-
 ne infestatur, exquisitissimo victu est opus: &

A 2

sequenti capite *ys sic affectis*, ex cibis *ptisanam* concedit, vt *qua sine morsu* deterget: ex *pharmacis* vero, *oxymel aqua mistum* qua de *causa* nos, vt vidistis, dicto ordine *puerum* hunc gubernauimus. Sed aduertendum duximus, quod *Gale. lib. 10. Methodi medendi, capite 5.* in quo ordinem, quo egrotantes nutriendi sunt, profequitur. Inquit, vnaq; *salus pleuriticis, tum peripneumoniacis, adde etiam synanchicis, id est, qui angina laborant*, est ipsum *virium robur*, non secus vero & quibus vel *iecur, vel ventriculum phlegmone obsidet*. Nam quod ad *phlegmonem*, que in *ys* est partibus spectat, minime plane est cibandum quoad *virium infirmitatē* vtiq; sepe. Ita necessario aut vires resoluitur aut *phlegmone* augebitur. Quibus in verbis suadet *Galenus*, quando *phlegmons* predicta obsidet membra, & *eger viribus constans* est, tūc morbus vincitur: quia *eger ipse absque pleniori victu naturam impediēte*, perdurare potest, vnde *natura* tota circa *morbū* intenta eum facile vincit, & *eger liberatur*: recte igitur *ys sic affectis robur virium*, vnicam salutē productum est: Nam si cū predictis affectionibus vires imbecilles esse contingat, *egri maiori ex parte succumbunt*, & *moriuntur*: quia cum imbecilles sint, cibo resciri postulant, ad quem conficiendū *natura* diuertitur, & inde morbus tanquā *author absque reo, veluti solus litigans* breni

breni vincit, & *agrum in perniciē* trahit. Porro *tametsi Gal. promiscuē citato loco de phlegmone varias partes corporis occupate loquatur II. tamen lib. predicti vol. cap. 17. in quo eos qui cataplasmatis relaxatibus, & balneo ante vniuersalem corporis purgationem vtūtur, redarguit*: suadet tenuiori victu cibandos esse eos qui *iecinoris & ventriculi phlegmone laborant*, quam qui *pectoris inflammationibus, & vitii cruciantur*: ita enim citato loco ait: *Neq; enim sicut in iccinore & ventriculo. ita hic quoq; hoc est pectoris phlegmone, tenuissimo victu est victu: in illis namq; alimentū concoquitur, metusq; est ne ipsis phlegmone laboratibus, neq; nutrimentum ritē concoquatur, & phlegmone augeatur. in pectus vero tantū alimentū iam concoctū peruenit, quantum vni ipsi particule nutrīdē satisfaciāt.*

Curatio secunda, in qua agitur de febre continua, cum symptomatis grauibus.

Daniel Codutus vir sexaginta natus annos, optima temperatura, & compositione præditus: quum variis negotiis & curis implicatus esset, de renum dolore conqueri cœpit, caput parum dolebat, sed non sitiebat, neque febrem se pati percipiebat, secundo die bolum sequentem deglutiuit, qui habet, Recip. Pulpæ

à cassia nouiter extractæ vnc. vnam, dia-
sebesten drachm. tres, misce & saccharo
excipiantur, & fiat bolus, quæ duas horas
ante cibum capiat, quo alius optimè re-
spondit. Vespero vero per vniuersum eius
corpus calor intensus percipiebatur, quæ
& ipse sentiebat, maximo cum colli & ca-
pitæ dextræ partis dolore: tunc in nocte
clyster hic iniectus est illi.

Recip. Aquæ hordei libram vnam &
mediam, olei rosati, violacei ana vncias
duas, cassiæ extractæ vnciam vnam, vitel-
li oui numero vnum, sacchari rubri vnc.
vnam, salis drachmam vnam, misce fiat
clyster, quo multa quoq; euacuata sunt,
tunc in aurora renum dolor leuatus fuit,
& capitæ dolor oxyrhodo applicito eu-
uanuit. Sed lingua cisa, & arida tunc ap-
paruit, quæ sæpè canna curua abstergeba-
tur, & psilij semine humectabatur, sed fe-
bris tunc iam intensa palam apparebat,
ac ideo sanguinis missio per venæ basilicæ
sectione, in brachij curuatura, ad vnc.
septem facta fuit, à qua illico syrupum
hunc ebibit.

R. Syrupi de succo acetosæ, de endiuia,
de buglossa ana vnciam mediam, aquarū
lactucæ, endiuia, acetosæ, buglossæ ana
vnciam vnam, Misce fiat syrupus, &
cum

cum albo oui clarificetur, & pauculo
pulvere, santalorum citrinorum aroma-
tizetur, & frigidum bibat instante cani-
cula, in qua syrupos frigidos febrienti-
bus concedimus, quemadmodum Gale-
nus suas solebat poriones febricitanti-
bus, & languentibus impartiri. Quarto
verò & quinto die sic satis æger habebat,
sexto pharmacū hoc ebibit. Recip. Fo-
liorum endiuia, lactucæ, cicoreæ ana pu-
gillum medium, florum borraginis, bu-
glossi, violarum ana drachmas duas, se-
minis acetosæ, lactucæ ana drachmam
vnam & mediam, tamarindorum vnciam
mediam, prunorum pinguium numero
decem, omnia in libra vna aquæ fontis
ad ignem fiat decoctio sufficiens, & co-
letur, tunc. R. Prædicti decocti vncias
quinque, quibus adde mannæ electæ &
pinguis vncias duas, rhabbari optimi
drachmam vnam & mediam, diacatholi-
conis drach. tres, diaphiniconis drach-
mam vnam, pulueris nostri contra ver-
mes scriptulum vnum: misce, & fiat hau-
stus vnus: quem in aurora bibat, & desu-
per per horam vnam, vel alteram dor-
miat: hoc verò multa per superiora &
inferiora purgavit. Septimo sanguinis
vnciæ duæ ferè per nares illi effluxere,

in fine cuius diei, optimè æger sudauit, sed nõ vt eo febris leuata fuerit, quinimo vt antea grauis & aspera relicta est, quam ægrotus hic grauiter ferebat, imo sequentem noctē absq; somno cum aliquali delirio transegit: qua de causa, ano hirudines duo admotæ sunt, & scapulis fixæ cucurbitulæ siccæ: in aurora verò ab ingestio saccharo rosaceo, & desuper ebibita aqua hordei, iterū in sudorem deuenit, & cum quidem priori copiosiorē, à quo neq; febris quoq; imminuta fuit, sed in idē perseuerabat, cum quibus virtus cõstabat, & in vrina hypostasis apparebat. Decimo ex se sexies egressit biliosa omnia, liquida, fœtida, putrida, tūc pulsus facti sunt parui & frequentes, vt homo tunc vita periclitaretur. Sed vesperi facies reddita est bona, & pulsus bonus, & appetitus bonus. Vndecimo vrina subalbida apparuit, & nocte antea non dormiuerat, imò delirauerat, & bis sua sponte egresserat, tunc in gutture vlcera cõspecta sunt, à quibus delirium ortum trahebat. Cæterum cum remediis necessariis, & sæpè à nobis inculcatis, contra ea vteremur, breui sanitati restituta fuere, & æger ex toto liber: diuersionibus tamen & frictionibus, pro eoiuauando, nostris moniis assistentes vtebantur.

bantur. Aër frigidus & humidus artē redditus erat, in quo ægrotus hic vigeat, talis qualis à Gal. 10. Methodi med. lib. cap. 8. desideratur, quem quiuis medicus parare nouit, præcipuè aquæ putealis frigidissimæ irrigationibus: & ex ea paratis fonticulis ex alto currentibus, multis fruticibus, & arborum frigidarum ramis cõsitis, tum aquæ rosacæ, & aceti rosacci irrorationibus, veluti multis aliis similibus. Cibus huic ptisanâ, vel amygdalatum, aut lactucæ cauliculi saccharo confecti, aut pruna Damascena, aut cerasa acria saccharo incrustata, aut per se ad solem exiccata, prioribus diebus fuerunt. Postea verò ius pulli lactuca vel endiuia, aut acetosa, vel agresta, alteratum, ex eo parata panatela: dein ex pullo paratū cõtusum ptisanæ mistum: cui semina frigida, & quandoque albi papaueris, ad somnum conciliandum iniiciebatur: demum carnes ipsę pullorum in cibi vsum illi venerunt, potus hordeacea, cum iulebo violaceo, aut granatorum vino, per totum morbi decursum fuit: à vino verò meis monitis semper abstinuit, neque eo nisi post morbi vniuersalem declinationem vsus est. Cæterum, omnia particularia percurrere, vt lectori tardiosum, ita ea

tantum quæ nobis satis illi esse videntur.
litteris mandamus.

*Curatio tertia, in qua agitur de quo
dam qui frequenter sternuit.*

CAROLUS Vccilinus, iuuenis Florentinus, annos natus viginti, ita frequentibus & assiduis sternutamentis per interualla dedecoratur, vt non solum ab ipsis sternutamentis grauiter molesteretur, sed etiam ob ea hominum frequentiam fugiat. Is igitur tantum malum à se reiicere cupiens ad me venit, qui tunc ita multum coram me sternuit, vt morbi sui rationem reddere, etiam si tunc posset, non esset opus. Ego igitur tantum malum, ac vitium, iuuenem dedecorans quum cōsidero, remedium aliquod, quo liber euadat, animo rimor. Sed quum hoc inquirō, ecce se mihi offert celebratissima, sed breuis Hippocratis sententia, aphorismi quinquagesimisecondi, libri septimi Aphorismorum: vbi inquit, Sternutamentum fit ex capite, cerebro calefacto, aut humectata capitis parte inani. Aër enim intus contentus extrerumpit: sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus. Hippocrates iis verbis, vt Galenus in enarratione notat,
de eo

de eo solo sternutamento agit, cuius generationis principium est, naturæ motus spiritum flatuosum ex capite excernere appetentis, & eius duas causas assignat, calorem nimirum & humorem. Calor autem humorem rarefacit, & in flatus conuertit, quos subinde natura per sternutamentum expellit. Nam humor præter se solus in capite contentus sufficiens non est sternutamentum efficere, vt Galenus sapientissimè notat. Calor igitur dissoluens, & in humorem agens, ac ipsum in flatus vertens, sternutamentum facit, vt huic euenit iuueni, natura bilioso, sanguinem crassum admodum habenti: cuius vapores calidi ad caput delati sternutamenta gignunt, à quibus tantum infestatur, angustiat & perturbatur iuuenis hic, quæ vt ab hoc morbo liberemur, ex icoraria vena brachij dextri, sanguinis uncias sex extrahere fecimus, ac e potis quinque refrigerantibus, & sanguinem alterantibus syrupis, leue quoddam pharmacum illi propinauimus, à quo sequenti die, capite raso, illi emplastrum hoc ad mouere faciebamus. Recip. Medullæ interioris cucurbitæ pistæ uncias tres, farinæ hordei uncias quatuor, portulacæ pugillum vnum, oua integra,
numero

numero duo, cum oleo rosaceo, & de falice, pauco adiecto aceto: in mortario misce, & fiat emplastrum. Item per nares oleum hoc attrahebat. Recip. Oleum rosarum, de cucurbita, de nymphaea, ana vnc. mediam. Misce, & ex manu naribus attrahat aeger, aut per eas iniiciatur, quibus & caput emplastri vice illinire optimum est. Sed interea haec fiebat: aeger ex nymphaeae floribus saccharum paratum conditum, consuetam dictam, singulis diebus, singulas uncias ieiuno stomacho comedeat, ac optimo victu proposito, sanus intra quindecim dies euasit.

S C H O L I A.

Meminit Arist. problemate 46. libri 20. quod cum quis paratus ad sternutationem, oculum fricuerit, sternutamentum in totum leuabit, aut saltem minuet, quia flatus in sternutamentum venturus, frictione illa, aut dissipatur, aut ad oculum diuertitur. Actius vero cap. vlt. libri sexti, docet, si ab utraque nasi parte iuxta magnos oculorum angulos venas sitas digitis compresseris, sternutationem sedabis. Item scire decet, quod qui coitus sunt dediti, & ab eo per dies aliquot abstinere, & mulierem pulchram contemplatur, aut vident, breui in sternutameta labuntur: sed sternutameta haec coitus facile soluit: hoc enim consilio praemunitus quidam, qui ad principem simul cum uxore stante, accedebat, & saepe

sepe frequenter sternutamento de decorabatur, liber euadebat. Paulus Aegineta lib. 3. suae medicinae, cap. 24. ubi sternutamentum frequenter est, inquit, medicamento sedari debet: insunditur nardinum, vel rosaceum, vel glyceleum: iamque odorem mouent, sternutameta sedant, anisum, ocimum, stipulae contusa: sed ante haec omnia, caput desiccandum est, smegmatis ex nitro, & pumice factis, vel etiam asclepio vocato utendum: & Constantini sapone, & sale Cappadocico, & similibus. Actius vero, libri sexti, cap. vltimo, eadem fere dixit, quibus & plura alia addidit, sed uterque ocimum redundantes sternutationes sedare fatetur, quibus ex directo Dioscorides lib. 2. De medica materia, cap. 129. contrariatur, cum dicat, Ocimum, olfactu per nares attractum, copiosa excitat sternutameta: potest idem & ocimi herba: haec ille, quae ex directo Paulo, & Actio contrariantur. Auicenna vero haec animaduertens, secundo Canonis sui libro, cap. De Bedarungi, id est, ocimo, inquit, Ocimum suo odore sternutationes mouet: proinde si sternutameta a calore aut repungente euenerint, ocimum fugere decet. Ceterum, si sternutameta, a re obstruente originem traxerint, tunc ut medicamento subtiliante, & incidente, ac arcta & obstructa aperiente, uti expedientissimum erit. Ceterum ab obstructione sternutameta irritari posse, vere prodit

prodit Auicēna, & eius sequaces, præter quas citatas causas, sternutamenta variis aliis concitæ nominimus, vt si quis pinis & festucis nares infestauerit, quoniã ex illis narium muscoli ad concussionem & expulsionem stimulantur: item quando cum tussi spiritus deorsum veniens ad naris meatus pertingit, sternutamentum incitatur: id quod fortiter tussientibus quotidie euenire percipimus: non mirus quæ cerebrum plus iusto pungunt, vel calfaciunt, vel quomodolibet irritant, sternutamenta prouocant, vt radij solares, piper, sinapis, euphorbium, castoreum, & similia. Porro Isach Israclita, ne ab hac chorea eliminetur, succum ocimi à proprietate sternutamenta sedare scriptis mandauit: est autem Isach hic idem author, qui mutato nomine Aliabas dicitur, vt ex operibus constat.

Curatio quarta, in qua agitur de alopecia: hodie verò & indubitato morbi Gallici signo.

Mulier nobilis, quæ ad mare habitat, pulchra si qua altera: ingenti febre correpta est, quâ per integrum diem passa fuit: sequenti die rauca facta, syrupum ex capillo Veneris, & glycyrrhiza ebibit, tertio febris desit, sed paucis aliis interiectis diebus, alopecia, hoc est, capillorum defluuium, vera & indubitata ad morbum Gallic

Gallicum via, laborare cœpit, demùm vt morbo Gallico affecta, curata fuit, & ad sanitatem integram reducta. Cæterùm, tamen Galenus libro 11. De simpl. med. facultatibus, cap. de pinguedine & adipe, dicat verè esse proditum, vsinum adipem alopecias curare: quo tamen probatiora medicamenta ipse habebat: nos huic vsorum adipi, multum pro hoc curando vitio, & pilis gignendis tribuimus: experti enim sumus, inter præcipua huic rei facientia remedia, adipem hunc primum habere.

Curatio quinta, in qua agitur de febre continua.

Iacobus Beniuiusti, mercator Aulonensis, iuuenis viginti quinque annorum, temperatura sanguineus: hoc eodem tempore quum febre continua corripeteretur, & lotium crassum & rubrum emitteret, illico illi interna cubiti secta fuit vena, & sanguinis vnciæ octo extractæ: in nocte nō dormiuit, sed multa biliosa vomuit: in aurora verò sequentis diei, ad eum reuersus, & febrientem ipsum inueni, & vt primò grauatum: tunc pulsus magnus illi erat, & capitis & costarum grauedo, quibus indicij, iterum totidem langu

sanguinis uncias fluere feci, à qua sanguinis missione, biliosa vomuit, multa crocea, & amara: post quæ multum sudauit, & à febris immunis mansit: quarto verò, post syrup. alterantiũ ebibitionẽ & concoctionẽ in lotio apparentẽ, & febris ferè ex toto expulsionem, pharmacũ hoc propinauimus: & pancreaticè habuit: pharmacũ ita habet, Recip. Mannæ electæ unc. vnam & mediam, syrupi rosati solutiui uncias duas, rhabarbari optimi drachmã vnam & mediam, in decocto florum & fructuũ fiat haustus vnus, detur in aurora frigidus, & desuper paululum dormiat. Caterum post horam, pharmacum in totum vomuit, sed quater egressit, & optimè se valere dixit: sequentibus tamen sex diebus saccharum rosaceum Neapolitanum, ieiuno stomacho comedit, & aquam endiuicæ stillatitiã desuper ebibit.

Curatio sexta, in qua agitur de vulnere in capite.

Vollius Ianio, à quodam milite in capite, magno vulnere spatula colubrina, siue undulata dicta, vulneratus fuit: erat autem vulnus magnum capitis lateri inflictum, sed meningis non attingens: sequenti die, præsens ipse, vulnus rosar

raforio acuto secundum longitudinem, veluti altero ex latere secundum crucem adaperitum fuit, & pericraneum optimè cum rasario, tum vnguibus à craneo separatum: tunc vt primo vulnus ipsum oui albo tractatum fuit. Caterum quarto die craneum scalpro rasorio secundum vulneris longitudinem ad diploen vsque rasum fuit, neque enim ad inferiora, hoc est, ad meningis deuenire opus fuit, cum vulnus penetrans non erat, tamen in similibus semper peruenire securius sit: quod vulnus tunc oleo omphacino curatum est: quo solo, quidam per omnia vulneris tempora quousque coalesceret vti contendebar: sed nos illi obuiam fuimus, ac sequentibus octo vel decem diebus rosaceo oleo completo, oui vitello adiecto, vulnus curari fecimus: veluti postea mundificante siue abstergente me dicamine, superimposito splenio ex vnguento gratia Dei, aut à betonica dicto, aut aureo chirurgico, & ultimo, ceratum ex betonica ad exsiccandas humiditates, & eas absorbendas, ac caput roborandum, & cicatricem inducendam, superimpositum, ad aliquot dies mansit: in quibus ossicula quædam foras exiere: fuere autem curationis omnes dies triginta quin-

que, sed mente exciderat, quod ex brachio vulnus respiciente, sanguinis uncias quinque, primo die illi extrahi fecimus: simul, quod sexto ex cassia Aegyptiaca bolum purgatorium deglutit: præhibitis syrups frigidis, corpus alterantibus, & caput respicientibus, vt rosaceo de endiua, buglossa, borragine & similibus.

Curatio septima, in qua agitur de ictertia absque febre, eueniante.

Perotij à Monte sancto filius, annos natus decem vigente æstu, non præcedente febre, aut morbo aliquo, totus palluit, & ictericus factus est: optime comedebat, & bibebat, sed oris amaritudinem sentiebat, hic quum ex syrupo rosaceo solutiua dicto, uncias tres cum totidem aquæ cicoreæ dilutas biberet, illi cõ sanus euasit: egestit autem optime sed quinque sequentibus diebus, ex vnguentõ santalino illi, scur illinebatur, & conditum ex acetosa, ieiunio stomacho comedebat, & desuper parum, aquæ endiue bibebat.

Curatio octaua, in qua agitur de erysipelate phlegmonoso, faciem seduntæ.

Vir ex monte Saranano, iuuenis fortis & potens erysipelate phlegmonoso vniuersam faciem apprehendente, laborat, ad quem accedens ipse insolitum ruborem illum cum maximo tumore faciem sedante, considero, cum quo & febricibat, & dolebat, & angorem anxietatẽque ferebat: quibus de causis protinus ex externa capitali dicta vena, sanguinis uncias octo extrahere feci, & syrupum hunc ebibere.

Recip. Syrupi nenupharini, de succo acetosæ, rosati simplicis ana unciam mediam, aquarum nenupharis, lactucæ, portulacæ ana unciam vnã. Misce, & cum frigidum bibat, & singulis diebus sequentibus iteret: porro tenui victus ordine instituto, & abstemio factõ ægrotante, ac de alui correspondentia cura habita: supra locum affectum sic primo impostum fuit. Recip. Succu lactucæ, vmbilici Veneris ana partes æquales, portulacæ partis vnus mediam. Misce, & eo pãnus lincus imbutus supra locum affectum imponatur, & sæpè innouetur. Sunt autem erysipelati conuenientia refrigeratã, lib. 14. Methodi meden. à Galeno citata: hæc, solanum, semper viuum, portulaca, vmbilicus Veneris, psyllium, altercũ, lactuca,

intybum, palustris lenticula, cerata, ex aqua admodum frigida alterata, & alia similia: quibus tu adde, violariam, folia cucurbitæ, melonis, melongenæ, tam vulgaris quam spinosæ. Verumenimvero erysipelas phlegmonosum non tantam exposcit pro sui curatione frigiditatem, quam tam purum erysipelas, & eo magis faciem occupans, & capitis partem. Periculum nanque minatur si ab externis partibus ad internas transmutetur: quod Hippocrates libro sexto Aphorismorum monuit, cum dicit: Erysipelas si ab externis partibus ad internas transmutetur, malum: ab interioribus vero foras, bonum: animaduertant igitur medici, ne cum erysipelas, membrum externum & ignobile obsidens, curare conantur, eum ad nobile internum refrigerantibus & propellentibus medicamentis intempestiue applicitis, retrocedere faciant, frigidis autem & humidis potissimum erysipelas curari debet: ut Paulus ex Gal. dixit, & nos secunda Centuria memorie commendauimus. Quarto die bolum ex electario à psyllio composito & catholico, rhabarbaro adiecto, & portiuncula diaphiniconis cum saccharo concinnatum deglutit, & inde melius habere cepit: tunc vero quum

vero quum faciei inflammatio mitior redita esset, ad emplastrum compositum ex farina hordei, seminis lini, scœnugræci, adiecto ibisco, & tamomillæ puluisculo, cum oleo rosaceo & camomillino, deuenimus: & tandem breui sanitate adeptus est.

S C H O L I A.

Sanguinis missionem, Paulus Aegineta lib. 4. sue medicine cap. 21. pro erysipelate curando admittit, Gal. vero eam abnegat, lib. 14. Methodi medendi. tum lib. artis curatiue ad Glaucon. veluti variis aliis sue doctrine locis, quos tu sic concilia: Paulus in erysipelate phlegmonoso faciem & caput potissimum occupante sanguinis detractionem per venæ sectionem admittit, Gal. vero in puro sine exquisito erysipelate, ab Auicenna spina dicto, eam abnegat: precipue sanguinis missionem, quæ euacuationem appellamus: nam diuersam, ut Cætilis tradit sine parcam & retrahentem, non negat, imò libere admittit, ut Centuria secunda, si rectè teneo quoque dixi.

Curatio nona, in qua agitur de carbunculo, anthrace dicto, seuo & maligno: palpebram oculi inferiorem precipue inficiente.

HVius socius, iuuenis fortissimus, obesus, carnosus & musculosus, carbonem in palpebra inferiori oculi sinistri

tunc passus est: adeo sæuum & truculentum, vt mihi sæpè alios videnti, admirationi fuerit. ad hunc igitur tertio die accedens, eum sic lecto decumbentē comperio: habebat namque (vt dixi) in palpebra sinistra pustulam, & eam quidem magnam: sub qua crustaceum vlus nigricans postea (vt solet) comparuit, quo in loco dolor grauis in ægrum ipsum sæuiens, ac si vinculis fortiter particula constringeretur, erat: cum quibus febris quæ semper carbunculum comitar: solet, continuo affligebat. Illico igitur accersito vulnerario, ex cephalica vena, in brachij curuatura locum affectum respiciente, sanguinis uncias decem extrahi feci, & vesperi totidem, ac supra locum affectum emplastrum hoc applicitum fuit.

Recip. Arnoglossi, lentium, panis furnacei singulorum partes æquales, in aqua coquantur, & in mortario parum tractentur: cui adde scabiosæ optimè pistæ alteram partem. Misce, & supra carbonem admoue. Paulus verò in iis non venenosis carbonibus ex malo punico acido in aceto cocto, quoad tabuerit, emplastrum superimponendum iubet: cui postea vt solet subscripsit Auicenna. Cæterum post admotionem citati emplastri, adiacentes

adiacentes partes ex vnguento defensiuo, à bolo Armeniaco dicto, præmunitæ sunt, linteolo, ex oxycrato superimposito. Sequenti die, morbus non remittebatur, sed magis vrgebat: qua ratione iterum sanguis ex prædicto loco, abundè fuit extractus, & locus affectus profundioribus vulnusculus scarificatus: ac tepente marina aqua lauatus. demùm, vt multa pauca concludam, ita morbus increbuit: hominis caput cum facie giganteum fuerit redditum, adeo vt ad plures dies nõ videri: tunc cauteria quinque actualia, hoc est, candente ferramento illi imposita sunt, duo cultraria dicta, secundum capitis longitudinem, ad latera incipiunt: alterum rotundum, in medio incipit, non procul à loco vbi terminantur capilli, ad cranium vsque penetras: alterum ad mandibulam affecti loci; alterum verò supra ipsum, crustosum vlus. Sed ne tibi durissimum hoc factum esse videatur, audi: ex tribus locis in capite vestis, ichores citrini, malignitatem præ se ferentes exiere, vt facillè credere esset, huius caput in gangrenam breui venturum, nisi ita præsentaneo hoc remedio, uteremur. sequenti verò die, & ichores exibant aquei, citrini, sed caput & cætera membra

detumesieri cœperunt, quod opus refrigerantibus medicamentis nunquam obtinere potuimus: quanquam vt verum fateamur, nimis frigida & constringentia, in hoc casu periculosissima sunt remedia: quia à membro ignobili exteriori, ad noble internum morbi fit regressus: tum etiam ob alia quæ Galenus libro decimoquarto Methodi medēdi, capite decimo meminit. Cæterum cum crusta illa piscis modo nigricans extirpari, neque ex toto eradicari multis machinamentis fuerit possibile, scalpello incisorio, ad viuā carnem eam ressecare vsq; fecimus: ac postea paucis abstergentibus & cōsolidantibus medicamentis curari. Fuit autem ferè vniuersa oculi inferior palpebra amota, oculo ipso immuni remanente. Plures alios, antracibus malè affectos egrotantes curauimus, sed qui non ita sequiebantur carbones, sed inducias præstabant. A uicennæ consilio, emplastrum hoc imponi supra ipsos carbones faciēbamus, quod habet. Recip. Ficum pinguium exiccatorum numero octo, fermenti vncias tres, salis drachmas tres. Omnia videntur, & fiat emplastrum, & supra imponatur: vel hoc aliud, Parisiensibus protritum & familiare. Recip. Farinæ triticeæ vncias

tres,

tres, mellis boni vncias tres, vitelli oui numero duos, salis drachmas tres. Misce, fiat emplastrum: quod veluti primum descriptum, carbunculos maturat, & rumpit, & tandem ad medicamentum ex apio vulgari, mundificans dictum, deuenitur: sed, vt dixi, ij carbunculi leues sunt, in quibus hæc operantur. Solemus autem nos sæpè cum primum pustula aut pustulæ sunt disruptæ supra vicus crustosum, medicamenta præpotentia exiccantia imponere, ab eis quæ concoquunt & pus mouent fugiendo, vt suadet Galenus decimoquarto Methodi medendi, capite decimo: quoniam talia medicamenta particulæ putredinem augēt: sunt autem exiccantia, cataplasmata ex orobi farina oxymelite excepta à Galeno libro secundo artis curatiuæ ad Glauconē capite septimo laudatum, aut ex ipsa orobi farina, & lolij, & fabarū cum oxymelite paratum, vt sequenti capite nono prædicti voluminis idem Galenus commendat: vel trochiscus Musæ medici antiquissimi, vel Andronis, vel Passionis, vel Polyidæ: qui trochisci, & medicamenta vt rectè supra imponantur, sapa vel vino dulci, vel oxymelite, exquisitissimè triti, ad mediocrem crassitudinem veluti sordium, reduci de-

B 5

bent. In summa, si hæc non conferunt, & vlcus cū putredine incedit, ad Aegyptiacum vnguentum devenimus: quod si nõ iuvat, ad arsenicum vel calcē viuam, aut sandaracham, confugimus: & demum ad candens ferramentum, semper supra scaras, crustas ab igne contractas, dictas, butyrum recens aut pinguedinē porcina, aut ex oui vitello & pinguedine aliqua paratum vnguentum: aut ex prædictis & malua emplastrum concinnatum imponentes: veluti plura alia, quæ Galenus libro secundo artis curatiuæ ad Glauconem capite nono, citat & studiosus percurrere poterit. Cæterum vt lector, trochiscorum memoratorum descriptiones facile habeat, placuit subiungere: & eo magis quia Galenus præcitatæ locis & variis aliis eorum, multam & crebram faciat mentionem. Ita igitur apud Galenum libro quinto. De compositione medicamentorum *κατὰ γέννησιν*, horum pastillorum descriptiones habentur, in quibus adnotandum duxi, quod in nonnullis codicibus, vice denarij decussatur. * Stella hæc, cuius vice drachma rectè imponitur. Verbi gratia: cytinorum pondo decem, quod est, denarium pondo decem: sed tu clarius dicas, drachmas decem.

Pastillus

Pastillus Andronis.

Cytinorum, id est, florum malignanati, denarium pōdo decem. Aluminis scissilis, denarium pondo quatuor, calcanthi, denariū pondo duodecim, myrrhæ, denarium pondo quatuor, thuris, aristolochiæ, Gallia immaturæ singulorum denarium pondo octo: & vt Eraclidi Tarantino placet, salis ammoniaci, denarium pondo quatuor: passo excipiantur.

Polyidæ sequens pastillus sphaeragis dictus.

Malicorij, id est, corticis malignanati, denarium pondo sex, myrrhæ denarium pondo octo, aluminis scissilis denarium pondo quinque, thuris denarium pondo quatuor, calcanthi denarium pondo triū, fellis taurini denarium pondo sex: vino dulci excipiatur. Præter has vero Andronis, & Polyidæ pastillorum descriptiones, Galenus alios quoque pastillos illis tributos signauit.

Musa medici antiqui remedium.

Aluminis scissi, aloes, myrrhæ, calcanthi, pondo denarium sex: croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium: citini, pondo denarium quatuor: mulso ex falerno facto assumuntur. Cæterum Galenus citato libro prope finem ad carbunculos exquisitissima quæque reme

remedia inuestigans, ita prodit: Carbunculus vlcus est crustam cito cum inflammatione totius partis circumdata valida faciens, vt & febres vehementes & extrema pericula inferat: quare ipsi crustæ valens medicamentum imponere oportet, & ex iis quæ ad nomas supra dictum est, conducere: circumpositas autem partes cataplasmatibus fouere: quæ æqualem vim occupant, vt repellant, & mediocriter refrigerent, & digerant. Verum de cataplasmatibus in proprio libro dictum est: nunc Asclepiadis pharmaca perconsulimus.

Ad Carbunculos medicamenta ab Asclepiade prodita. medicamentum Massaliote.

Hoc medicamentum ciuitati prodidi, quod carbunculi abundarent, & multos perderent. Chrysocollæ, nitri tosti, lapidis asij, arsenici sandarachæ, misyos tosti, chaleitidis, aluminis scissi, diphrygis singulorum denarium pondo quatuor. Trita seorsum omnia simul in vas æreum Cyprium reponimus, dum vsus pœset, imponimus, apprimentes specilli latitudine, donec carbunculus nigrescat: deinde supra ponimus infra scriptû viride, quod ita habet: thuris, æruginis rasæ, squamæ aris singulorum denarij pondo vnius; alumi

aluminis scissi, obolos quatuor, salis ammoniaci obolos quatuor, ceræ denarium pondo septem, & obolos quatuor, resine pityinæ aridæ denarium pondo quindecim, olei veteris heminam vnam: arida in sole cum aceto teruntur, quæ liquefieri possunt, liquantur, & immittuntur, vbi rursus contuderis, assumens vitior apud Demosthenem Massaliotâ, qui pharmacum cõposuit: olei habet duas heminas.

S C H O L I A.

Carbunculus, Græcis ἀνθράξ dictus, à sanguine supra modum efferuescente, exassatione fit vnde Galen. lib. 2. De differentijs febrium, cap. 9. inquit: Si sanguis supra modum affectus, pars quidem eius subtilior ac pinguior omnino in flauam conuertitur. bilem: quæ autem crassior in atram: quod ex iis tumoribus qui carbunculi appellantur, contingit, nam & in his ex sanguine supra modum efferuescente, ad atræ bilis humorem fit transmutatio: ita autem hoc loco accipi volo atræ bilis humorem, vt qui nondum exquisitè in atræ bilis naturam transferit, sed in quodam sit confinio constitutus. Caterum carbunculis afflicti, necessario febricitant, & in multa mala incidunt: quo factum est, sic afflicti summa diligentia curari debeant, precipuè euacuatione per sanguinis missionem ex vena quæ directè locum affectum respicit: & equidem.

equidem ad animi defectionem vsque, modo nihil obftet, vt commendat Gal. libris dicitis, Methodi medendi, & artis curatiue ad Glauconem. Vinctus ratio parca fit decet ad frigidū declinans: veluti syrupi alterātes, ex nimphaea: dictus rosaceus simplex, de cicorca, de acetositate citri, de acetositate limonis, de succo acetose, oxyfacchara, syrupus de ribibus & similes, qui in hoc casu recte admitti possunt: post quos pharvacum purgatorium vnum vel alterum dāmus, secundum virtutis robur & temporis constitutionem. Qui enim tempore pestilenti pullulant carbūculi, & pestiferi sunt, secū animi deliquium afferētes: cordis tremorem, appetitiue prostrationem, vomitum, nauſeam, febrem pestilentem & delirium: pro quibus curandis, medici scopus eo dirigi debet, vt virium robur seruetur, & venenum extra mittatur, cum emplastris, tum etiam cucurbitulis & variis aliis attrahentibus remedijs. Sed vnum decet aduertere: quod sanguinis missio semper fieri debet ex loco abscessum respiciente, verbi gratia: si in capite aut cervice, vel retro aures tumor fuerit, externa cubiti vena humeralis vel cephalica dicta, incidenda est: quod si inflammatiō vrgeat interiori, sub lingua etiam vena post illas aperiri debent: quod si vero intermedijs partibus à cervice ad vsque naturalia tumor proruperit, iecoraria vel communis, si illa non appar-

reat,

reat, incidit debet: At si malum inguina obſederit, aut loca illis vicina, tunc vena in talo pedis saphena dicta, præcidi debet: & eo magis si mulier fuerit.

*Curatio decima, in qua agitur de
vrina suppressione.*

PVer illius qui ad hortum prope murum habitat in vrina omnimodam suppressionē deuenit, adeo vt eius venter tumidus & eleuatus vi deretur ex quibus puer ipse in vitæ periculum inciderat: ad quem vocatus ipse, hinc inde inquiri vnde morbus originem forte trahere potuerit, tandem post longam inuestigationem inuenio, puerum hunc prope puteū diuersari, & pedes inde ex aqua ma defactos contraxisse: quo audito, deprehendo à frigiditate aquæ illius, humorem aliquem inter collum vesicæ & pudendam contentum, concretum esse: vnde vrinae exitus impediabatur, qui & solā frigiditate fieri poterat: non interueniente humore aliquo. Proinde contra morbum sic ordior.

Recip. Parictariam oleo fixam, & eam calidam ad pectinem superimpones, vel inter anum & pudenda, vrinam enim cit: vel cepam excavatam accipito, in qua

in qua infundito oleum anethinum, vel commune, & ad cineres calidos quoad tabescat, finito, & pistam calidam supra prædicta loca imponito. Aliorum & cepearum restis, minutim cisa, & oleo frixa, ac admota iuuat, oleum liliinum idem præstat. Sed puer hic quum multa essent tentata, ex oleo scorpionum inunctus, multa minxit, & liber euasit. Radix meu oleo cocta, & pectini applicita, vrinam pueris, vnicè prouocat, familiaris autem radix meu hodie officinis aromataris totius Italiæ est. Oua frixa & calida frivorij latitudine inferiori ventri admota, medici Longobardi, pro consequenda opera ista, vsurpant. Multa & varia quæ opus hoc conficere solent, medicamenta, consulto prætermittimus, vt eringij decoctum, tam veri & aromatici, quam vulgaris & communis, quod herbarij Itali, frequenter vendunt, & ex eo cum melle idiotæ conditum parant, victui non ingratum, apij varia genera, lithospermon, phalaris herba, & eius semen hodie milium solis dictum, saxiphraga, sanguis hircinus, Lapis Iudaicus: & alia serè sexcenta, quæ tam per os ebibita, quam extra applicita, operantur.

Curatio.

Curatio undecima, in qua agitur de pituita viscida, in ventriculi cavitare congesta.

MArgarella Scallia mulier biliosa si qua altera, per interualla multam pituitam viscidam & tenacem in ventriculi cavitare aggerabat, à qua dolorem, & animi & corporis perturbationem contraherat, ad eam igitur ipse vocatus, videns eam ad vomitum pronam, per quæ sæpè pituitam hanc emittere solebat, sic orsus sum.

R. Seminis raphani, anethi ana vnciã vnã. In libris duabus vini dulcis, fiat decoctio sufficiens, facta colatura, adde agarici boni drachmam mediã, oxymelitis vnciam vnã & mediã: Misce, fiat vomitorium: quo multum prædictæ pituitæ euomuit, tunc verò victu in ordinem disposito calido & sicco, extenuante & pituitam incidente, syrupos hos illi propinauimus.

R. Oxymelitis simplicis vnc. vnã & mediam, decoctionis hyssopi, maioranæ, seminis anisi vncias tres, misce & octies vel decies ieiuno stomacho bibat, præparata vero & extenuata materia hunc deglutiuit.

R. Specierum hieræ Galeni, agarici optimi ana, drachmam vnam, rhabbari electi scriptulos duos, diaphiniconis vnciam mediam, cum saccharo misce fiat bolus, detur in aurora, vt decet deglutiendo, quo vt opus erat, purgata est. Ceterum cum rectius valeret, sed non ex toto morbus eradicatus esset, quia viæ aliquantulum obstructæ videbantur, sic perscripsimus.

R. Radicum apij, fœniculi, petrosilini, rusci singularum à corde interiori mundatarum, vnc. mediam, calami aromatici, cinnamomi ana drach. tres, herbarum absinthij, hyssopi, pulegij, origani ana pugillum vnum, corticum myrobalanorum chebulorum, emblicorum ana drachmas duas, vixæ passæ vncias duas, seminis anisi, fœniculi ana drachmam vnam & mediam, in libris septem aquæ fiat decoctio ad consumptionem tertiarum partium, facta colatura: adde oxymelitis compositi vncias tres, mellis rosacei colatiij vncias duas, Misce fiat apozema, vel vt aiunt, iuleb longum, & albumine oui clarificetur, & cum speciebus aromaticis rosatis, aromatizetur, & singulis diebus, in aurora, singulas quinque vncias eius bibat, ex cuius potu humor satis incisus

& extenuatus fuit, & viæ ac meatus satis aperti & referati, tunc catapotia hæc pro eo deponendo, deglutiuit.

R. Pilularum de hiera cum agarico scriptulos duos, stomachicharum drachmam mediam, diagridij grana tria, cum syrupo de absinthio, formentur pilula quinque, in aurentur, capiat quarta hora ante diem, & dormiat, iis enim quæ purgari debuerant, purgata sunt. Ceterum, exterius ventriculus roborabatur, oleo nardino, vel absinthino, mastichino, de mentha, vel altero iis simili, per se solo vel aromatis misto, adiecto ladano odorifero, resina & cera, prout emplastrum vel vnguentum parare decernebamus, sed elapsis multis diebus, post horum vsum, culcitram ex aromatibus semiple-nam & serico-filo interceptam, ventriculo admouebat, quam semper ac maximum pro stomacho roborando antidotum, gestabat, quo in tempore, ieiuno stomacho, conseruam ex floribus roris marini, quæ seplasiariis, dianthos appellatur, comedeat, vel ex floribus betonicæ, aut saluæ paratam, quibus omnibus delicatior, & cordialior habetur ea conserua quæ ex floribus arantiorum præparatur, quarum conseruarum

vice quandoque electarij diapiiperonis drachmam vnā vel alteram deglutiebatur: aut electarij de cinnamomo, aut diagalangæ, aut diamofchi, aut gingiberis conditi, aut aromatici rofati, aut diābræ, aut diacimini, fed cum mulier hæc diues efferet, preciofa, & fumptuofa medicamenta illi defcribebamus: decreueramus autē nos, fi iis non rectē valeret, ad thermarū aquas eam mittere: quarum vſus, Paulus Aegineta lib. 4. ſuę medicinæ pro curanda elephantiafi meminit. Cæterū, cum optimē & baſilicē iis citatis habuit, cætera reſpuit.

Curatio duodecima, in qua agitur de fluore muliebri, vteri pūpū- riorum, dicto.

Huius filia, puella annos nata octo- decim, quum eius ſororium repente ex apoplexia emortuum vidiffet, illico in ſyncopim lapſa eſt, pro qua ab hoc tam graui ſymptomate, recuperanda: mulieres aſſiſtentes multa machinata: ſunt, inter quæ cucurbitæ ſemoribus applicitæ reſententur. Cæteriū, ab hac aſſiſtione leuata puella, intra biduum per vteri os illi ſanguis viuידus eſſluere cepit, qui ſuccedere tempore multus fluxit,

rubri

rubricans ſemper tamen, quem mulieres ob cucurbitulas ſemoribus affixas originem traxiſſe contendebant, quia vteri vascula plus iuſto laxata erant. Ad hanc igitur vocati nos, ex brachij icoraria vena, ſanguinis vncias ſex illi educi illico fecimus. & ad mamas cucurbitulæ ſunt affixæ: quia Galeno teſte lib. 13. Methodi medendi cap. 19. ad mamillas cucurbitulas imponimus, quum ſanguis ex vtero profluit, defixo maxime in iſtis cōmunibus pectoris & vteri vaſis, eius orē: & latius libello De cucurbitulis & reuulſione, quæ antea Hippo. lib. 5. Aphor. aphor. 50. paucis iis verbis dixerat: Mulieri ſi vis menſtrua cohibere, cucurbitulā quā maximam ad mammas appone: neque tantum iis vſi ſumus, ſed frictionibus, ligaturis & auerſionibus, à partibus inferioribus ad ſuperiores. Sed quæ per os ſumebat, morbo diuturno facto, & per pharmaca vniuerſo corpore repurgato, ea erant quę lotium ciebant, tum etiā, quæ vim exiccandi & conſtringendi habebant medicamenta: quorum ſyluam cēturiis prioribus, proſecuti ſatis ſumus. Sed puella hæc poſt multa & varia remedia, quibus per annum integrum vſa eſt, hoc vno ſana eſt reddita, neque amplius

in hanc sortam affectionem recidit: habet autem remedium sicut; oui vitellum recentem aqua rosacea exceptum ieiunio stomacho sordebat; & intra quindecim dies sana & libera euasit. Ceterum, album oui praedicta aqua rosacea concussum, & ieiunio stomacho ebibitum, non solum ad album fluorem facere; sed gomorrhæam sanare, satis sumus experti, ex quo ab albo fluore socrus Petrusij Bergomatis, annos nata quinquaginta, sanata est: veluti mulier Veneta, quae ad hortorum portam habitat: sed haec mastichis parum in albo oui ponebat: plures verò alias ex semine eidoncorum in iure deglutito, sanatas obseruauimus.

S C H O L I A.

Dicitur morbus hic muliebris fluor, aut utri fluxus, qui multum ab immoderata mensura purgatione differt: unde Paulus Aegineta doctè admodum libro tertio suae medicinae: seorsum de vnaquaque dicta affectione agit: vt capite 62. & 63. praedicti libri videre quis poterit: est autem muliebris fluor; Paulo citato loco teste, utri defluxus, per quem vniuersum expurgatur corpus. Vnde Galenus libro sexto De locis affectis, capite quinto, dixit, Muliebris fluor accidit, utero haud quantum male affecto, quum videlicet vniuersum

corpus per ipsum purgatur: in hoc itaque fluore, humor in toto redundans corpore, qui magna ex parte serosus & aquosus est: interdum etiam candidus aut pallidus: quandoque verò viuidus sanguineus vacuatur, veluti à vena secta extrahi solet: sed tunc ne quedam in vulua erosio sit excitata, suadet Paulus. Ceterum, ex hoc muliebri fluore Galenus uxorem Boethi curauit, praemissa purgatione, aquam dulcentem, cum decocto asari & apij, vt libro De praecognitione legitur.

Curatio decimatertia, in qua agitur, de symptomatibus, ex plenitudine ad vasa dicta, simulque multo semine genituali abundante, obortis.

Huius foror, mulier vidua, iuuenis venusta, & bene compacta, grauatione cum venarum & aliorum vasculorum distentione, per vniuersum corpus sentiebat: quae grauedo, siue pondus, ex repletione, siue plenitudine ad vasa (vt ego puto) eueniebat, quum sanguis sua multitudine, venas, arterias, & cetera vascula distenderet, in altumque attolleret, cum quibus robor non solitus aderat: ex qua sanguinis multitudine, multum genitalis feminis (vt fieri solet) quoque coacres-

cunque vnus humor, vel duo, aut tres sua quantitate peccant, vnde cacochymia humorum vitium dicitur. Curatur autem cacochymia purgatione humori superanti accommodata. In summa, plenitudo aut est in omnibus humoribus ex aequo, aut in sanguine, & tunc plethora vel plenitudo ad vasa dicitur. Si vero in vno humore, vel duobus aut tribus fuerit nauo-
χμία, id est, humoris vitium nuncupatur, vt ex Galeno lib. 4. & 13. Methodi medendi, & aphorif. 17. libri secundi Aphorifmorum, & libro De plenitudine per difficili & confuso defumitur. Ceterum, ex abundantia ciborum optimorum, sanguinis optimi multitudo, in corpore bene disposito gigni solet, à quo & seminis genitalis multum oritur: cum semen genitale sanguinis in succum (gluten dictum) versi portio sit, quod ab vniuerso deciditur corpore, vt libris De semine legitur, & per venas paruas & minimas ad canam & arterias (attrahentibus vasis seminariis & testiculis) venit, & per quatuor vasa, duas venas, & totidem arterias ad testiculos deriuatur, in quibus calor & perfectione recipit: & inde postea ex epididymide vasa duo nascentia semen ad pudendum efferunt, quae vasa varicosa, parastate appellantur, & iuxta originem testiculum contingunt, non tamen ex eo procreatur. Ceterum in seminis quatuor quoque vasa reperiuntur: per quae & alia quomodo ad

matricem

matricem semē deseratur, legito Galenū lib. De semine secūdo, & decimoquarto De vsu partiu.

Curatio decimaquarta, in qua agitur de scabie & alopecia.

Simon praedictarum frater iuuenis septemdecim annorum, temperatura sanguineus, hoc eodem tempore caput dolebat, & scabiem cum nonnullis papulis patiebatur: non febricitabat, sed quandoque calorem praeternaturalem per vniuersum corpus sentiebat: pro quibus leuandis affectionibus, praesens ipse, omnia considero, sed magis aestuale tempus, quod tunc maxime vigebat, & in eo à potentibus abstineamus purgationibus monemur: proinde leuioribus quibusdam medicamentis, à nobis tractatus iuuenis, melius habuit. Ceterum, elapsis nonnullis mensibus, hic in capite pustulas passus est, à quo & capilli defluere ceperunt: cui malo occurrentes nos, considerantes utique iuuenem hunc milites morbi Gallici intrasse, illico catapotis ex nitro Alexandri eum purgauimus, ac nonnullis iteratis decoctis, materiam ad euacuationem parantibus, iterum eum per praedicta à nitro catapotia purgauimus, ac tandem ad guaiaci decocti potum eum traxi

traximus, quò per viginti dies vsus est, Sed antea vt securus ab alopecia euaderet, per apophlegmantia, & ea quæ per nares iniiciuntur medicamēta, caput purgauimus: dein rasura per nouaculam facta, ad applicationem medicamentorum discussiorum deuenimus: quibus vitiatu humor in cute euacuatur, & ita habet,

Recip. Amygdalarum amararum cum suis corticibus, crematorū radicum, cannarum vstarum ana partes æquales, subtiliter puluerizentur, & cum adipe vrsino excipiantur, & asperiori linteolo confrecto capite, illine: iis enim prædicto tempore iuuenis hic sanus euasit, quia affectio hæc nõ admodum grauis, nec inueterata erat. Galenus verò lib. i. De comp. medic. per loca, contra profluuium capillorum, & pilorum, hoc summoperè laudat remedium, dicens: Hæc quæ sequitur compositio, omnēs vi sua præcellit: faciens item ad profluuium capillorū, cum oleo aut vnguento dissoluta, facit & ad rarefcētes in principio capillos, & in caluitium prolabentes, estq; omnino admirabilis, Murium domesticorum vstorum, partem vnam, panniculi ampelini, id est linei vsti partem vnam, adipis vrsini partem vnam, medullæ ceruinæ partem

vnam,

vnam, corticis calami partem vnam: hæc omnia arida leuigētur, & sufficienti melle admisto, ad crassitudinem mellis redigantur, indēque adeps & medulla liquefacta addantur, & pharmacum ipsum in æream pyxidem reponatur: ex eoque alopecia donec capillos producat, desiccetur: similiter autem & proflui capilli quotidie ex eo illinantur. Cæterum simplicia medicamēta ad alopeciam facientia, hæc præcipua sunt, ex tabella Dioscoridis decerpta, Harundo, iuglans, auellana, erinaceus terrestris, hippocampus, ranæ, locustæ, adeps, simi, raphanus, betæ, cepæ, miliū, sinapi, cyclaminus, asphodelus, barrachion, myosotis, nimphæa, cynoglosson, adianton, thapsia, ergo ferri, sandaracha, haleyonium, cores, cinis vngularum caprinarum: quibus nos addimus, apes, muscas, muscerdam, & mel ex quibus confici possunt somēta, vnguenta, & inunctiones: quibus si medicus rationalis vt decet, ritè, probè, & opportunè vsus fuerit, cetera salus ægrotantibus eueniet: quia, vt nostri, & Galenus ex Herophilo tradit, libro sexto De comp. mod. secundum locos, capite tertio, medicamenta per se nihil sunt, & ipsa Dei manus existimantur: nihil sunt, cum ipsi

nou

non rectè, vt decet, medicus vitur: & ma-
nus Dei existimantur, si vt decet, rectè &
suo tempore eisdem vtatur.

S C H O L I A.

Quomodo verò alopecia, & illi similia vi-
tia curari debeant, docuit Galenus libro quar-
todecimo Methodi medendi, quæ pro coronide
ita habent: Porro quemadmodum in sinuosis
vulceribus generatio carnis, sic in capite & pal-
pebris productio pilorum, opus nature existit.
Etenim ex succis qui per cutim transpirant,
quod limosum est, id pilos tum à principio gi-
gnit, tum de cætero veluti succrescendo auget:
hac igitur, quoties vel prorsus perit, vel reddi-
tum est vitiosum, toties pilos corrupti est ne-
cesse. Corruptuntur namq; & stirpes ipse du-
plici de causa: aliàs nutriente succo destitute,
aliàs non idoneo vsæ, ac prorsus perditio quidem
eo qui pilos alat succo; caluities oritur, eodem
vitiato, ophiassés & alopecia proueniunt, in
quibus & inlîbere quod influit, & absumere
& digerere, quod iam occupauit languentem
locû, conueniet. Ergo vbi in vltioribus illis pur-
gationem nocentis succi primùm à diuibusisti, eo-
dem modo id pilis ipsi ab hac primùm exordi-
da curatio est: scilicet lassimato prius, cuius colo-
re, cuius cernis corruptos pilos. Nam se va, libe-
dyor quàm pro natura habet vsit, pituitosi hu-
moris purgatione mulieris, sin pallidior, cuius ad
bilis

bilis purgatione, nõ secus quàm si nigrior cõspi-
citur, quæ nigra detrahunt bilem offeres. Cum
autem iam planè purum expurgatione corpus
existimas, cum qui in cute continetur humorem
digerentibus medicamentis discuties: sic tamen,
vt in his caueas, ne ad eò calida, acriâque ad-
uoneas, vt cutis exulceretur. Quinetiam ea
quæ valenter siccant, cauere conueniet, ne vi-
delicet cum vitiato humore vtilem etiam absu-
mas, & cetera quæ multum huic rei faciunt. &
consulto præternitimus: quæ serè eadem sunt
cum iis quæ apud ipsum libro primo De comp.
med. secundum loca leguntur, cum de alopecia,
caluitie, & ophiassi agit: quo in capite adoles-
centem alopecia laborantem, & fungis se resi-
cientem, à Galeno curatum, notare est, quum
cum in quinque diebus bis ex hiera cum colo-
cynthide parata purgauit, prima purgatione,
quatuor ex ea drachmis, in secunda, quinque
exhibitis: cui antea catapotia vndecim ex alo-
cõposita, ciceris magnitudinem habentia, ex-
hibuerat. Ceterum timeam morbum; Græco-
rum ophiassim esse quidam contentiose opina-
batur: sed rem non ita se habere, vel ex hoc
satis manifestum enadit: quia Galenus ophia-
ssim morbum eundem cum alopecia esse, à ser-
penteque nomen traxisse, cui pars capitis denu-
data cernitur, ait: vnde Arabes, & eorum as-
sectæ, morbû huic tyriam vocat: quia hac voce

omnes serpentes, quandoque viperas intelligunt: ut aliàs secunda Centuria ad reuerendissimum Hippolytum Etsensem Ferrariæ amplissimum Cardinalem, cum theriacos passillos examinarem, dixi. Secundo, quia ophiasis, ut Paulus ait, & Celsus primo dixit, ab occipitio incipit: neque duorum digitorum latitudinem excedit. Est igitur tinea sic ab Aliabate affectio dicta, apud Auicennam saphatum, ut Fen septima libri quarti, tract. tertij, cap. 1. deprehenditur, quæ inter Græcorum achores & cerias adnumerari debet, unde Mesue in sua praxi, cap. de saphato, remedium ex charta combusta, ex Galeni authoritate citat: quo remedio Galenus achores exulceratos curare solebat, ut proprio capite de achoribus legitur: meminisse tamen oportet, pro tinea, & ophiasis, & antiquæ alopecie curatione, ne medicus in medicamentorum topicorum calidorum applicatione, plus iusto liberalis sit, quum ex potentibus, & nimis potentia calidis medicamentis cutis aliquando exasperatur, exulceratur, & quodam modo comburitur: ut suadet Galenus, prædicto De comp. med. per loca libro.

Curatio decimaquinta, in qua agitur de muliere morbo Gallico olim laborante, & nunc seminarium prædicti morbi habente.

Mulier

Mulier quæ ex Iadera ciuitate apud Dalmatas, Anconam venit, & apud Thomam à Vetula Bergomatem mercatorem agebat, cum iandiu morbo Gallico laborasset, & nunc obsessa esset, sed ca chomica reperiretur, ut in ea multam pituitam & alios humores ab ipso morbo Gallico contractos, vigere esset certum, iis tantum sana intra viginti dies euasit:

Recip. Scobis ligni gayaci libram mediam, polipodij quercini recentis & con-
tusi, vncias tres, sene vnciam vnam & mediam, corticum myrobalanorum Indorum chebulorum ana vnciam mediam, passerum de Corinthio vncias tres: seminis cartami vnciam vnam, radicum buglossi pugillos duos, seminis fœniculi vnciam mediam, in libris decem aquæ, fiat decoctio secundum artem ad medias, facta colatura, adde sacchari fini libram mediam, & iterum parum ad ignem bulliat, ex quo decocto singulis diebus in atro-
ra ieiuno stomacho, singulas octo vncias bibebat, quo bis & ter in die egerebat: & tandem huius decocti repetitione, ad viginti dies, optimo constituto victus ordine sana euasit, nec aliis medicamentis purgatoriis opus habuit. Cæterum, sequentibus octo diebus, ex rosis marini flori-

D

bus concinnatam conseruam, quæ pharmacopolis dianthos dicitur, ieiunio stomacho comedit, & tandem optimè se valere dixit, & Romam profecta est.

Curatio decimasexta, in qua agitur de febre continua.

HAli Turca, mercator iuuenis, ex Prussia ultra Constantinopolim, ciuitate inclyta, Anconæ grauissimè febricitare cœpit, cui illico secta fuit vena, & sanguis abundè extractus, deinde syrupos acetosos ebibeat, & clysteres admittēbat: tandem sexto die epoto purgatorio medicamento bene potente, quo multa egessit sanus euasit. Huic victus, morbi initio, pullus gallinaceus cucurbita & agresta conlitis erat, potus verò gelida iulebo mista.

Curatio decimasextima, in qua agitur de mensibus plus iusto fluentibus, & symptomatis eos consequentibus.

LVna ex Brudis, mulier vidua, cū conlucrum mēsiū suorum fluxum per triduum haberet, nunc verò vigente æstu ad quindecim dies fluxere: ex quo superfluo fluxu, macilēta, & imbecillis est redita

dita: ad hæc frigida & in syncopim sæpè deueniens. Cæterum, hæc quum medicamenta non admitteret, neque cucurbitas ad mammas: solo victu optimo, constringendi vim habente, & vini rubri styptici potu, quo nunquam vsa erat, bene sensit, & fluxus restrictus est, ad octo tamen dies priores, vniuersum huius corpus, ita frigidum factum est, vt eam multo calidis pannis laneis, & variis aliis machinamētis, ad se vix reducere possemus. Timor autem apud me erat, ne hæc in maciem & extremā siccitatem, quam senectutis hecticam, medici appellamus, deuenisset, aut saltem in hydropem.

SCHOLIA.

Quantum periculi adferant menstrua plus iusto profuentia exposuit Hippocrates lib. 5. Aphor. aphor. 56. & 57. dicens, Si in fluore muliebri conuulsio & animi defectio superueniant malum: itē si menstrua immodicè fluunt, morbi accidunt, & si supprimuntur, ex vtero morbi eueniunt. Vnde Gal. lib. 2. De facultat. natur. inquit, Siquidē ex diuturnis hæmorrhoidibus retētis, aut immodica vacuatione hominē ad extremam frigiditatem ducentib. nō semel aut bis, sed sæpè iam, aquas inter cutē collectas vidimus: quemadmodū etiā mulieribus tū mēstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica

vacuatio, quum scilicet vehementer sanguinis profluuium laborauerint, hydropem accersuerunt. Libro quoque de malis affectis locis sexto, cap. 5. idem scriptum reliquit, quum menses plus iusto fluunt sequi colorem sædum, pedes molli tumore attolli, corpusque vniuersum intumescere: & multa alia quæ Galenus ipse varijs suæ doctrine libris inculcat.

Curatio decima octaua, in qua agitur de febriente, qui gelida potu sanus euasit.

Blanquius qui ad diuersorium extra urbem agebat, & nunc apud pistrium viam habitat cum grauissimè febreret, & non quiesceret, & intensissimè sitiret, & cibum non retineret, & aqua illi à medico abnegata esset: ad eum cum peruenissem & in vrina coctionis notas contemplerer, & aquæ appetentiam inexpugnabilem cum linguæ nigritie & ariditate notarem, illi gelidam ad satietatem concessi, qua illico vomuit, & postea copiosissimè sudauit, post quem febris ex integro delituit, & ager non amplius sitiuit, imò quæ comedebat, ea retinebat. Cæterum, octauo die à p. opinato syrupo rosaceo solutio cum aqua buglossæ, optimè egressit, & tunc ex toto sanus euasit: non-

sit: nonnullis tamen sequentibus diebus, ieiuno stomacho rhodosaccharon comedit, & aquam endiuixæ desuper ebibit, & eius ventriculus oleo codoneorum, inungebatur.

Curatio decimanona, in qua agitur de extirpandis excrescentibus in collo vesicæ carunculis.

Galterius Partinopolitanus, vir nobilis, & magnificus, annos natus quadraginta: cum iandiu gonorrhœam, hoc est seminis profluuium pateretur, & nihil remediorum contra malum inuenisset, in vrinæ aliqualem suppressionem, Ischurian Græci dicunt, deuenit: quo malo cum grauissimè torqueretur, à me remedium quo carnificè hunc morbum expelleret, exposcit. Ego verò omnibus paratus lubens prouinciam suscepi, ac morbum & eius causas considerans, deprehendo, carunculas, hoc est, carnis excrescentias collo vesicæ & vrinæ meatui inesse, cum ij qui gonorrhœam diurnam patiuntur vlcera in prædictis locis ferè semper habere soleant, quæ nisi citò curètur, in ipsiis spōgiosa crescit caro, vt aliis euenire percipimus vlceribus: quæ spongiosa caro quo minus homo libere meiet, & hyme-

nœo operã det, sua obstructione in causa
 est: ita enim vrinæ meatus carunculis ij
 obstruuntur, vt vrina difficulter excerna-
 tur, & non eiacularur: sed gutturium po-
 tius destillet, aut in vnam aut alteram par-
 tem diuaricetur, & maximis conatibus &
 laboribus reddatur, non sine egerendi
 cupiditate, vt nostro eueniebat agrotan-
 ti. Nam Doct̃or Castilius, vir me hercle
 bonus & suavis, Romæ hoc vexabatur
 morbo: qui præter grauia tolerata ab eo
 symptomata eo tempore quo lotium ex-
 cernebat, hoc vno cruciabatur maximè,
 quòd nisi fortiter pudendi radicem ma-
 nu comprimeret, exactè non meiebat, id-
 que magnis angustiis & pressuris. Vidi-
 mus autem, si rectè teneo, & curauimus
 probum hunc virum Romæ, anno mille-
 simo quingentesimo quinquagesimo: cum
 à Iulio tertio summo Pontifice pro sui
 salute conuocati essemus. Neque iis tan-
 tum exuberantes carnes in vesicæ collo
 & vrinario meatu esse indicium desum-
 psimus, sed magis iis sequentibus: nam
 apij tirsus siue coticulum amygdalarum
 dulcium oleo primo intinctum per vri-
 narium meatum indidimus, quo ad vesi-
 cã penetrare non potuimus, sed & ce-
 rea candela postea id tentauimus, prædi-
 cto inun-

cto inuncto oleo, sed frustra quoq; , quia
 candela plicabatur: tandem ad cathere-
 rem, siue argenteam fistulam deuenimus,
 qua ob carunculas impediẽtes ad vesi-
 cam non peruenimus vltra quas absque
 saltu & sanguinis effusione, siue cerea
 candela, aut specillo, aut cathetere opus
 hoc tenemus, progredi possibile non est,
 iis faciunt hæc quæ carunculas omnino
 vrinario meatu hæere exponunt, vide-
 licet, eo tempore quo vir hic hymenæum
 celebrabat, semen genitale non eiacula-
 batur, sed guttatim potius emittebat, ex
 quibus omnibus facillè coniecimus hunc
 carūculas pati. Cæterum coniecimus ob-
 structionem hanc à carunculis ortam es-
 se, non verò à lapillo, quia vniformiter
 ferè vrina in viro isto semper proflebat:
 nam in ea quæ à lapilli fit obstructione,
 non semper eo modo vrina redditur,
 quia aliquando liberè & copiosè cum
 eiacularur vrina repentè supprimitur: la-
 pillus nimirū ipso ex fundo vesicæ in col-
 lum eius incidente, cūque apprime ob-
 struente, aliquando verò contrario eue-
 nit, vt vrina ex toto suppressa ob lapillum
 omnimodo obturantè, eo tamen propul-
 so vel cathetere, vel specillo, vel cruribus
 eleuatis, facta concussione, liberè vrina

redditur: quæ carunculas patienti non eueniunt, sed (vt dixi) vniiformiter vrina excernitur. Item discernimus carunculam à lapillo, intromisso cathetere, tactu saltē. Item quia vexante lapillo, ad penis radicē prurigo maximè viget, quæ obstruente caruncula non adest: sed quod neque à copia tenacium & viscidarum superfluitatum prædicta obstructio in ægrotate isto eueniret, ex hoc satis probatum iri volumus: quia quæ ab illis euenire contingit obstructio, cæteris maior plerumque est, adeo vt ex toto supprimatur vrina. Cognito igitur in via morbo, eum deponere, & eradicare omnibus machinamentis tentauimus. Cæterum ne cū hunc extirpare curabamus, alterum de nouo circa eandem partem euocaremus morbum, humores ad eam ruere faciendo, per pharmacum eos purgare proposuimus: ipsis per syrupos cum viis & canaliculis purgationi facientibus, primo præparatis: habent autem syrupsu sic.

Recip. Syrupi de fumo terræ vnciam vnam, oxymelitis simplicis vnciam mediam, aquarum fumi terræ, lupulorum, borraginis ana vnciam vnam, Misce fiat syrupus, capiat quinque: post quorum potum, catapotia hæc deglutiat.

Recip.

Recip. Pilularū de fumo terræ drachmam vnam, aurearum scriptulum vnum, diagridij grana tria, trochiscorum alandaal grana duo, cum syrupo de fumo terræ formentur pilulæ quinque inaurantur, capiat hora sexta noctis, & dormiat, quibus optimè egressit. Soleo tamen ipse iis sic malè affectis hominibus decoctū radicis sinarum, vel rubi viticosi, quem Hispani zarzam parrillam vocant, propinare, & postea ad curationem particularem deuenire. Cæterum post celebratas vniuersales euacuationes, partes vrinæ famulantes, fomentis & balneis, ac vnguentis relaxantibus, & vrinariam fistulam ampliantibus foræ sunt: quæ ex maluis, brancha vrsina, anetho, radice altheæ, apij, fœniculi, petroselini, & similibus sunt composita. Porro, ægrotus hic optimo, sed tenui victus ordine utebatur: sed potissimum quando candela cerato imbuta per vrinariū meatum inferebatur, nam tunc & abstemius factus erat, sola hordeacea aqua iulebo mista, contentus. In vniuerso quoque huius morbi decursu, venter semper responderet, si non sua sponte, balano, vel clysteri saltem, solliciti fuimus. Iis autem in ordinem dispositis, ad extirpandas carunculas con-

descendimus: pro qua conficienda operatione, ceratum hoc ad manus erat: & ita habet. Recip. Viridis æris, auri pigmenti, vitrioli, aluminis rochar ana vnc. duas. Omnia hæc aceto acerrimo per fusa, inter duos porphyrites lapides quam accuratissimè ducatur, in lenorémque tenuissimum reddantur, & soli æstiuale exponantur: hæc rursus sic exiccata aceto affuso ducenda sunt, & leuigada, solique exponenda quo vsque pulvis subtilissimus euadat, & à medicamentis iis omnis prorsus acrimonia extincta sit, quod opus octo dierum spacio conficies: hoc confecto & parato puluere.

Recip. Olei rosacei vncias quatuor, lithargyrii vncias duas, ad ignem fiat coctura quousque emplastri modo coepulenti adqui at consistentiam: tunc ab igne deposito, adde prædicti pulueris vncias duas, & rudicula vel spatula misce, & ad ignem omnia tractato, quousque medicamentum duriusculum euadat: ita ut si candela cereæ, vel plumbeæ virgulæ hæreat, non diffuat, etiam si digitis tractetur: Hoc enim emplastrum, huius lernei, & Herculei morbi, elaua existit, quod hymnis multis, & laudibus variis decantari meretur: nec solum huic morbo prodest,

CVRAT. MED. CENT. IIIII. 427
dest, sed varios alios arcet, & ex ploditur: nã polypos vnice curat, & extuberantes carnes, in aurium meatibus, & aliis locis re-
pertas, vnice extirpat, & resecat. Præter emplastrum hoc, cereæ candele nune, o viginti quoque in promptu erant, quæ ex alba cera paucula resina terebenthina adiecta, parabatur, longitudinis duodecim digitorum transuersorum, crassitudinis verò prout nobis meatum vrinarium ferre videbatur, neque enim vt modo lectores, intelligant, candelarum harum crassitudo multum excedit crassitudinem earum candelarum, quæ in cereis tabernis venales habentur, & singula singulis trientibus siue quatrinitis aut marobotinis, venduntur: à quibus fili suprema pars, quo ignis accenditur quum eisdem vt volumus, præscindimus, & cuspidem digitis, vt decet adaptamus, nec minus ex plumbo tres vel quatuor virgulas plumbeas paratas habemus, longitudinis eiusdem qua candela cereæ parata sunt, & eiusdem crassitudinis, quibus quando caruncula refractaria & difficiles sunt, candelarum vice vtimur. Iis enim in ordinem dispositis, candelam ceream vnã vel alteram per circuitum excavatam, eo modo quo fusi in cuspidem,

ne fila decidant, excauari solent, ex prædicto emplastro inunctam, per vrinarium meatum, ægrotante optimè sedente, immittimus, ac per sex vel octo dies, singulis diebus vna vel altera, vt decet innouata candela, continuò æger in vrinario meatu insertam habeat, neque absque ea, nisi meiendi tempore, agat necesse est: quia quo tempore meit, eam deponit, sed illico vt decet concinnatam remittit, in qua facilè locum affectum, hoc est, vbi caruncula, vel caruncula: insunt, deprehendimus. nam ea pars candela: quæ carunculam tangit, aliquantulum contunditur, & comprimitur. Porrò dignoscemus carunculas ex toto extirpatas & absumptas esse, ex tribus quatuorue signis, primo quod candela iam facilè penetrat, secundo, ex multitudine caruncularum putridarum extra emissarum, & humoris purulenti effluentis: tertio, ex vrina: eiaculatione, facilè enim & expedite, copiosè, ac recto tramite vrina emittitur (carunculis ipsis absumptis) neque minori facilitate semen genitale emittitur, quibus adde mordicationem quam æger ob exulceratam particulam perferent, septimo autem die in ægrotò nostro carunculas defecisse ex prædictis signis manifestissimè

stissimè deprehendimus. Extirpatis igitur ac ex toto eradicatis carunculis, per octo sequentes dies nihil per siphonem inferemus, sola candela crassiuscula sicca, absque alicuius rei inunctione, immissa, contenti: nam tametsi carunculæ extirpatæ sint, non tamen ex toto portiusculæ quæ emplastrum subterfugiunt, breui illo tempore deponi potuerunt: sed magis vt exactè excernantur, longiori indiget tempore: quas ad fundum vesicæ non sine vlcerum vellicatione, & ægrotantis detrimento, si modo per siphonem quid iniecerimus, retrocedere faciemus. Satis igitur septem dierum spatio confectum habere putamus, si carunculas excisas habuerimus: reliquis autem septem plus minus pro ægrotudinis ratione, vrinariū meatum per candelam crassiusculam patefactum habuerimus, per quem vrina abstergendi exiccandiq; vim habens, libere & expedite exeat, secum caruncularum reliquias nonnullas viribus emplastri subterfugientes, excernens: quod vnum hac in curatione tanquam præcipuum adnotandum decreui: cuius inaduertentia multi illico exesis carunculis, per siphonem liquida abstergentia inferunt, non sine tamen multorum ægrotantium

tantium pernitię, vt in scholiis patebit. Elapso igitur hoc tempore, quo & carūcularum, & crassioris puris effluxus cessauit, ad nōnullorum liquidorum vires abstergendi habentium injectionem, per siphonem deuenimus: quę ita habent.

R. Hordei integri, non spoliati à cortice pugillos duos, radicis aristolochiæ rotundę vnciam vnam & mediam, plantaginis herbę pugillum vnum. In libris duabus aquę fiat decoctio ad medias, facta colatura, adde mellis rosacei colaticij, vncias, duas, misce, & siphone per fistulam yrinariam iniice bis & ter in die, & virgulam plumbeam, aut candelam ceream æger remittat, hoc enim decocto abstergens nos vtimur continuo, quo ad sex dies, pro huius ægrotantis abstergendis vlcibus peruenimus, quod si fortiori opus fuerit, ad aquam laphranci viridem, pro vlcibus exactè abstergendis, peruenimus: quę ita habet.

R. Aluminis roche, viridis çris ana vnc. mediã, auri pigmenti drach. vnã, in libris duabus aquę fontis, vel plantaginis, fiat coctura ad ignem, quousque semilibra absumatur, & per saccum laneū traiciatur, & coletur: quam aquam caphura alteratam, per siphonem in meatum yrinariū iniici

iniicimus, veluti cicatrizans medicamentū post elapso plures dies, quod ita habet.

R. Ceruse vaciam vnam, aluminis roche, lithargirij, ana drach. duas, in aqua caudę equinę, fiat decoctio ad medias, & per manicam laneam traiciatur & coletur. Iis enim vir hic intra mensem ex toto sanus euasit, veluti Chius homo magnus & robustus: qui apud domum Dionysij Chij quoque agebat, vt plures alios silentio præteream, quorum nōnullis, symptomata curationis tempore superueniunt, videlicet dolor intēsiusimus, ad quem sequitur rigor insolitus, & febris, aliquando hæmorrhagia, id est, sanguinis profluuium, & huiusmodi varia alia, quibus deposita candela, subuenimus, pro vniuscuiusque symptomatis ratione. Nam si dolor adest, per siphonem, yrinarius meatus colluitur lacte, aut aqua rosacea caphura admista, aut decocto ex semine lini, & foenugræci, parato, quod si acerrimus dolor ita sit, vt cum pati æger nequeat, tunc ad alterci decoctum deuenimus: aut ad trochiscum ex cynoglossō, vel opij vnum vel alterum granum dissolutum in aqua rosarum, vel decocto ex similibus parato, quo exteriora foueri, optimum quoque est: Si vero

verò hæmorrhagia fuerit, tunc ad ea que leuiter oras venarum compeſcunt, conſugiendum eſt, vt albumen oui aqua roſacea optimè concuſſum, decoctum balauſtiorum, caudę equinę, centum nodij, adiecto puluiſculo ſanguinis drachonis, boli Armenię, & ſimilium ſanguinem conſtringentium.

S C H O L I A.

Videor mihi opere precium facturus, ſi cum omnium vtilitatis, tum etiam æſtimationis noſtrę ratione habita, quid de hac curandi ratione & vnde originem habuerit, quam breuiſſimè explicuero. Lacuna enim vir medius fidius ſua uiſimus, & magni in arte medica nominis. libellũ abhinc triennio Romę edidit, in quo diuinas penè laudes huic extirpandę caruncule inuento tribuit, & illius authorem Philippum hominem mihi notiffimum facit, & vt eſt ſingulari quodam erga amicos candore, rationem curationis ab eodem Philippo traditam, nudis penè verbis, & ſicut ab eo acceperat, tradit, no lens quantũ ego exiſtimo, alieno in opere ingenioſũ haberi: quare & nonnulla in eadẽ curatione perpendenda & temperanda mihi ſentio, & illud fugitiuũ inuentũ ad me quaſi poſtliminio reuerſum, mihi aſcribendum: ſed hoc poſterius primum ergo à me perpendendum, & temperandum in hac caruncularum curatione eſt,

eſt, quod extirpatis ac exeſis, vt medico videtur, carunculis, tempore ſex vel octo dierũ, illico nullo intermedio tempore, ad iniectionem collyrij abſterforij peruenit: habet autẽ collyriũ ex Philippo ſic. R. Cętaurij minoris, apij, caudę equinę ana manipulum mediũ, hordei conuſi, vnc. vnam, coquantur in libris duabus aquę puriſſimę, donec media pars abſumatur, poſtea decocto excolato, rhodomelitos, vel mellis centaureę vncias binas adijcito, & per ſiphonem injcito. Eſt certè remediũ hoc optimum, & huic malo apprime excogitatum. Ceterũ quod illico eum poſt diſcuſſas ac extirpatas carunculas, intra ſex vel octo dies, nullo diſcurrente poſtea tempore, per ſiphone impellat, non probo, cum inopportunum opus hoc, vt experientia compertum habeo, maxime obſit: & ratio eſt, quia caruncularum ramenta nonnulla commota, ſed non ex toto exeſa ab emplaſtro, ad plures dies quàm ſex vel octo, (etiam liberè & expedite vrina fluente) excernuntur: imò & craſſioris puris quedam pars ad plures quoque dies deſluit, quorum exitus per collyrij & humidorum iniectionem impeditur: imo ea ad veſicę fundum retrocedunt, vnde ſymptomata grauia oriri ſolent, & mala multa, precipuè ſi ſmegmate ex marmore & cryſtallo parato, pro cicatrizandis vlceribus uſi fuerimus, vt inferius dicemus. Igitur ſanum conſilium fore putamus, ſi cum

corroſe caruncula intra ſex vel ſeptem dies, vt nobis videtur, ſunt, & ex ſignis deprehēdimus, alios ſex dies ſolius ſicce candele immiſſione tranſegerimus, neque ita furibunde ad liquido rum iniectionem properauimus, quum earum inſuſione quoquomodo caruncularum & craſſioris puris reliquie retinentur: quas faciliſimē vrina extergendi & ſiccandi vires habens, tempore hoc ſignato ex toto excernet, & poſtea iniecta, ſecurius & melius munus ſuum conficiet. Item poſt abſterſionem, ad ea que cicatrizant, vt ratio poſtulat, deueniendum eſt: pro qua cōplenda operatione, Lacuna ex Philippo, ita agendum ſuadet, dicens: Vlceribus iam puris redditis, inducetur cicatrix huiusmodi ſmegmate per ſiphonem inſuſo.

R. Aquę plantaginis, roſaceę ana vncias quatuor, ſeri lactis caprilli vncias duas, ceruſę vncias ſex, aluminis rocha, marmoris cādidiſſimi, ſpodij, criſtalli, ſingulorum drachmam vnā & mediā, caphura ſcriptulum vnum. Arida terātur acuratiſſime, cribroq; excuſſa tenuiſſimo, humidis diligenter miſceantur: hoc enim remedium eſt, quo cicatrices vlceribus Lacuna ex Philippo inducit, ſed vt ego ingenui fatear, medicamentum hoc periculolum admodum eſt, vt quod ex lapidum puluere conſtat, quod cum etiam veſicę cavitatem ingreditur, difficulter remittitur: imo ſæua eo ſymptomata crui ſolēt,

vt ipſe ſepē experientia notauit; præcipue in Helia quodā mercatore, qui ex Ancone Anconam venit: nam is cum carunculas in vrinaria fiſtula pateretur, & difficulter vrinam redderet: imo illi virga curua ob morbu facta eſſet vt liberis operam dare non poſſet, per me tractatus intra ſex dies, ex emplastro, liberē & directē vrinam emittebat, vt ſi quando alias. Ceterum quidam ex libro medicus, tanquam ex cōmentariolis naua factus, medicamentū à Lacuna pro vlceribus cicatrizandis paratum (me abſente) iniicit, ex quo, cum antea expedite & rectē poſt extirpationem caruncularum meiret, in omnimodam vrinę ſuppreſionem hominem traxit: ex qua intra tres dies mortuus eſt. Caueant igitur medici artē exercentes, ne quid calculoſum, aut arenoſum, lapidoſum ſe per vrinariam fiſtulam impellant, cum periculoſum admodum ſit opus hoc, & in perniciem egrotos trahat: ſi hoc tamen ſmegmate Lacuna, vel alio ſimili. quis vti vellet, eum primo per manicam lanei panni traieclum habeat, ſuaderem, veluti laphrancis abſterſoriam aquam, aut alteram cicatrices inducentem. Quod verò ad inuentum attinet, vellem ſanē et Philippus ipſo, quem nunc Damasci agere intelligo, ad eſſe, proſiteretur enim ingenuē per quos profeciſſet: eſt enim homo neque malus, neque ingratus. Is Philippi,

eo fere anno quo Tunetum vrbs clarissima, Caesaris auspicijs subiecta est, cum ad me officij causa venisset (est enim vt nemo non nouit) chirurgus rerum magis experientia, quam auctorum lectione insignis memini: cum mihi diceret, venisse in eam urbem è regione proximam, virum quendam satis diuitem, qui vrinæ stititudo, & vt sibi videbatur calculo etiam laborabat: precatus itaque me est, enixissimè vt hominem adirem. Ego vero partim amici precibus, partim etiam compendiolo adductus egrotantem inuiso adolescentem annos natum viginti quinque qui in Africa & India, multa stipendia fecerat, is vt milites intemperantes maiori ex parte esse solent, ex promiscua venere in morbum quem Gallicum vocant, inciderrat, cui malo, seminis etiam prostratum accesserat, quo biennium integrum laborauerat: erat tamen robusta quadam & militari planè temperie, vnde mihi suspicio incesit, eum calculo non laborare, malus enim ille & carnis flex morbus, & vires attenuat, & pallorem inducit, & quoddam quasi vitæ tedium secum affert, in quo longè alia symptomata præsert, per quæ ab altero discernitur. Ratus itaque id quod erat, apij thyrso, & alijs vt dixi prius amygdalino oleo intinctis, per vrinarium meatum immisissis, facile illi carunculis laborare deprehendo, continuoq; ad ea remedia quibus ipse Philippus postea

postea Romæ vsus, magnam sibi auctoritatem cum maximo questu, comparauit, descendo, breuiq; adolescenti pristinae valetudini restituo. Non est mihi animus Philippum ingrati animi accusare; neque enim ille hoc inficiatur: hoc tamen vnum dolet, quod cum apud viros in re medica illustres, tum apud Lacunam, alterum Hispaniæ Galenum, totum hoc curandi inuentum sibi adscripserit: impudèter me hercule, & vt ingenue loquar, ingrati: assuere enim curationi nostræ viri me hercule doctissimi, & magræ apud suos auctoritatis, Ludouicus Munnus Coimbræsis, Georgius Henricus Vlisiponensis, medici & philosophi nobilissimi, Manuel Lindus, astrorum cognitione florentissimus. Et ne ego in idem cum Philippo vitium incidisse videar, fateor Salmantica cum agerè, ab Aldereto medico clarissimo, & præceptore meo doctissimo, id curandi genus accepisse: sicut alia per multa, quæ me hercule vt magna, ita apud me maximo in precio & sunt, & habentur.

Curatio vigesima, in qua agitur de cerea candela, per vrinariâ fistulam immissa, & intus manente.

Andreas Musca, propola Anconitanus, quum iam diu ob lapillos à renibus decedentes, in vrinarij meatus vlcerationes deueniret, & consequenter in

carnis ex crescentias leuiores, nō ita faciliē neque expeditē, vt decebat, meiebat. Cæterum hic vt tantum malum fugeret, lotium liberē & expeditē redderet per ceream candelam curabat, at cum semel per vrinariam fistulam, solitam candelā ceream albam immitteret, neque filo alligatam, aut portiunculam eius foris relinqueret, factum est, vt ex toto candela delituerit, & intus maneret, neque ad tres vel quatuor dies, eam extrahere fuerit possibile, ad fundum autem vesicæ tota plicata ipsa cādela descendit, ex qua magnum grauamen, & nocumentum intus sentiebat, pro qua extrahenda, ex argēto subtiles quasdam forcipes, ad rostri gruinæ figuram & formam parare fecimus, quibus nihil profecimus, cum longitudinis maioris, vt pote ad minus quindecim digitorum transuersorum essent, opus erat. Decet autem catheteres varij sint parati, alter quindecim digitorum transuersorum, magnis viris deseruiens, alter duodecim digitorum, minimus nouem, sed fœminis accommodatus catheter, sic haberi debet, maior nouem digitorū, minor sex tantum. Item incurui sint catheteres ij decet, potissimum viris seruientes: quia viris magis intorquetur vesicæ

ficæ collum. Aegrotus autem hic, quum vir corpore magnus sit, ea suprema longitudine quindecim suorum digitorum transuersorum, forcipes vt vesicæ collum attingerent, opus habebat. Cæterum, cum aegrotus hic nihil per forcipes proficeret, cōmendauit vt chirurgus per anum digitum medium manus mitteret, ac paulatim ex vesica candelam comprimendo extra mitteret, eo solito more, quo faciūt ij qui lapillos ex vesica detrudere solent, vt eos in inguine, scapello incisorio primo emissario facto, extrahant. Hoc enim coadiumentum, intra triiduum, cera ex candela liquefacta est, vt ea & elychnium liberē cum vrina exierint, & tunc aeger liber euasit.

Curatio vigesima prima, in qua agitur de cautela in propinādo pharmaco.

Virgo delicata puella Recinēsis cum febrirer, & nullū per os admitteret medicamentū purgatorium, ecce illi iuleb saltem ebiberet offero, cui propriis manibus, pro suo arbitrio aquam frigidam misceret quoque inculco. Illa verò annuens, iuleb vice illico à pharmacopola syrūpi rosati solutiui vncias quatuor

afferre iussi, cui illa aquã infudit, & ebibit ac octies vel decies egeffit: & sanata est.

Curatio vigesima secunda, in qua agitur de puero detento symptomate epileptico, & postea in paralyssim brachij & cruris dextri deuenit.

Filius Petrutij, Bergomatis mercatoris, annos natus tres, cum bene valeret, repentè epileptico symptomate cruciatus est: nam oculos extra prominentes & immobiles habebat, os distortũ, dentes clauiculatos, vt intra eos cocleare ligneum mittere, ad anhelitum facilitandum, & spumã & humiditates extra mittendas per os, perdifficile fuerit. Ad hæc manus & pedes trementes, cum quibus pulsus non apparebant, præsertim in brachialibus, & spumã ad os non referebat. Perdurauit autem paroxysmus hic ad horas quinque, in quo perdurante, hæc machinata sunt, primo indito balano, brachiorum & crurum frictions, & eorum ligaturæ pro corpusculi ratione, sunt adhibitæ: dein caput, collum, tempora, ceruix & pectus, oleo rutaceo fota sunt, superaddita lana succida, vt à pecude mactata carpitur: quibus membris quoque ruta pista, magno iuuamento superponitur.

nitur. Cæterum ignorant, & tanquam parum in anatomia exerciti delirant, qui in hoc morbo; ad nucham tantum localia remedia admouent, toto capite & thorace spretis: sed per os, piper oxymelite scillino exceptum penna mittebatur, veluti per nares, ad sternutamentum euocandum, adiecta quoque castorei portiuncula. At quum paroxysmus perseveraret, & remediis morbus reniteretur, cucurbitulas duas scapulis, & totidem ad nares, vulnusculis scarificata cute, affigi fecimus: & medicamentum hoc per os iniicimus. Recip. Pulueris seminis peoniæ, radiceis peoniæ, ana drachmam mediam, belzuini nigri scriptulos duos. Omnia accuratissimè pistentur, & vnciis tribus aquæ maioranæ, & altera syrupi de betonica excipientur, & fiat potus, quem paulatim, ac per interualla per os iniiciant: quo & balanulo subdito, multa egeffit. Tandem post quinque horas paroxysmus quieuit, cui febris madida, hoc est, cum sudore superuenit, quæ per totã noctem durauit: sequenti verò die, pueri brachium dextrũ, & ipsum crus paralyssi affecta esse visa sunt, cui quibus puer quoque timebat, & quasi ab umbra detineri videbatur, pro quibus curãdis affectionib. sic orsus sum.

Recip. Syrupi de betonica, stachados, ana vnciam mediam, aquarū maioranæ, origani ana vnciam vnam. Misce, fiat syrupus, quem tepidum capiat in aurora: ebibebat autem puer hic optimè ea quæ illi ebibenda offerebamus. At interim syrupos bibebat, crus & brachium, oleo vulpino, & liliorum alborum inungebantur: quin suprâ addita lana succida, fasciabantur: post aliquot verò dies, leue hoc pharmacū puero dedimus. Recip. Agarici optimi drachmam vnam, gingiberis grana quinq;, salis ammoniaci grana duo, rhabarbari electi drachmam mediam: omnia subtiliter puluerizentur, & linteo subtili, & rarò excepta, in vncia vna & media oxymelitis per noctem infusa maneant: & in aurora optimè digitis comprimentur, vt medicamentorum vis in oxymel abeat: cui oxymeliti adde, iuris pulli gallinæ, semi scutulam, cinnamomi parum: misce, fiat potus: propinetur vt decet, & desuper parum dormiat. Hæc verò pharmaco puer optimè egressit, & nocte sequenti alacriter se habuit, quod parentes, & familiares in bonum reiecerunt: id euenisse asseuerantes, ob depulsum humorem corpus antea infestantem. Deinceps verò brachium, &

crus

crus proprio motu destituta, per integrū mensem, ex vnguento de bdelio, cuius descriptionem inferius leges, inungebantur, & lana succida coöperiebantur, non nisi ex trochiscis ab aromatis, & myrrha vera, & similibus paratis: primo suffitis, quin & vniuersum caput cum spina ex oleo costino, & de piperibus fouebantur: quibus remediis, intra quadraginta dies, membra hæc ad proprium suum motum, restitui fecimus, ad eò vt quindecim frequentibus aliis, ambularet, & propria manu comederet, quam optimè exercebat. Victus huic puero, primis illis afflictionis diebus, ius pulli, puluisculo cinnamomi respersum erat, cui quoque medulla panis indebatur, postea verò sicedulæ, & paræ alites in dumetis vigentes, præcipuè assæ, aut aqua coctæ, vt capi & gallinarum carnes, feniculo, mentha, aneto, basilico, saturcia, hyssopo, & similibus paratæ & conditæ, vua passâ auidissimè vescēbatur, veluti saccharo incrustatis cinnamomo, anisi semine, & corticibus arantiorū. Potus primis diebus aqua cinnamomi erat, postea aqua mellis cum pauca saluia, optimè coctæ: successu verò temporis, parum vini puero concedebatur: iis enim (vt dixi)

puer

puer hic intra duos menses ex integro san-
 nitatem adeptus est. Porro vnguentū de
 bdelio ita habet, quo nullum præstantius
 aliud, pro hac cōplenda operatione com-
 peritur. Recip. Bdelij drachmas sex, eu-
 phorbij drach. quatuor, castorei drach-
 mas tres, seraphini drachmas quatuor,
 ceræ drachmas quindecim, olei sambu-
 cini drachmas decem, bdelium, & serapi-
 num: dissoluantur in aqua rutæ agrestis,
 & cætera linantur aqua calida, & fiat vn-
 guentum. Cæterum, puer hic nono die
 mensis decembris, An. 1552, in eundem
 morbum relapsus est, non adeò tamen vt
 primo sæuum, cum nullum membrū in-
 de paralyti affectum manserit: curauimus
 tamen puerum à paroxysmo omnibus
 machinamentis subleuare: prout à nobis
 primo paroxysmo actitatum esse vidistis,
 in quo ultra topica medicamenta oxymel
 scillinum cum puluere peoniæ & belzui-
 ni, per os propinabamus: quin & glandes
 ex melle adiectis speciebus hieræ ex co-
 locynthide indebantur. Veluti clysteres
 ex centauro minori, semine cartami, fen-
 niculi, & cumini, adiecto oleo anethino,
 rutaceo, & eleæariis huic rei facientibus,
 vt hiera, picra, diaphinicone, adiecto
 aliquando vno vel altero grano trochi-
 scorum

CVRAT. MED. CENT. IIII. 445
 scorum alandaal. Porro, vt puer olim me-
 dicamenta optimè in potu admittebat,
 ita nunc nihil eorum ebibebat: qua de
 causa, quum opus esset, vt morbi causam
 præcinderemus, singulis mensibus per
 diacitoniten purgatorium, à nobis exco-
 gitatum, puerum purgabamus: quod au-
 uidissimè puer ipse comedebat, & ita ha-
 bet. Recip. Purgatorium diacitoniten,
 cidoneorum mundatorum libram me-
 diam, mellis, vel sacchari libram me-
 diam, saccharum, aqua vel vino liquefiat,
 & fiat conditum ad ignem: cui adde spe-
 cierum diaturbit vncias binas. misce, fiat
 diacidoniten purgatorium, cuius dosis
 sit pro vice, ad vnciam mediam, parum
 vel minus, pro robore, vel virium ægro-
 tantis imbecillitate, habita ratione mor-
 bi, & cæteris ad eum facientibus. Habe-
 tur autem diaturbit descriptio, apud au-
 torem Luminaris maioris, vbi diarob cū
 turbit describit. Ex hoc igitur diacidoni-
 te, puer hic semiuuam ieiuno stoma-
 cho comedebat, & optimè egerebat. Sed
 vnum silentio præterire non est, quòd
 quum puer hic malè affectus incideret,
 ancilla domestica, annos nata triginta,
 morbillis correpta fuit, quibus puer il-
 lico infectus euasit, veluti eius soror
 atate

etate minor, sed breui sanus fuit factus. At cum bis vel ter puer diacidonitē gusta ret, postea omnino abhorruit: qua de remartij panes purgatorios, prædictis speciebus apparatus cōcinari faciebamus: quos puer comedebat, & optimē purgabat. Et ut autē noscas, paruulo martiopani, specierum prædictarum drach. miscebamus, quem in auroa comedebat, & optimē absq; anxietudine, aut turbatione aliqua purgabat. Huic autē mediocri purgationi similē fieri desiderabat Gal. puero suo comitali morbo laboranti. & Aetius ex citris cum scamonio catharticū parabat, sermone 3. cap. 91. pueros sic affectos purgaret: ad quorū imitationem multa similia parare possemus, quibus pueros, vel eos qui phar̄maca renuūt, purgemus. Cæterum, quum puer hic hac curatione præseruatiua ad octo menses perseueraret, quia optimē tractabatur, & singulis mensibus (vt dixi) purgabatur, & collo radix peoniæ recens succosâ pendebat, illi ex se caput exulceratū est, à quibus vlcerebus, ichores multi exibant, stuebantue, neque quicquam super ipsa vlcera præter folium caulis ponere admittebatur: nunc verò puer optimē habet, & morbus ex toto iam eum reliquit.

SCHOLIA.

Duo in hac curatione in dubium vertuntur: primum si accessio prior, ex qua brachio & cruri subsecuta fuit paralysis, dicenda erat accessio epileptica, vel potius apoplectica: secundum, an oxymel scillinum ante propinatum phar̄maccum, & corpus mundum, tutò puero dari poterat, vel non. Ad primum respondentēs, sic habeto, ex epilepsia veluti apoplexia, paralysis eriri potest: quod Galenus libris De locis mal. affectis faretur, & Auicenna non negat, proprio de epilepsia capite. Sed an accessio illa, qua primum puer hic afflictus fuit, & inde membra paralysis affecta, contraxit, dicenda sit apoplexia, vel epilepsia, respondeo, quòd in apoplexia & epilepsia deprauatus cerebri motus deprehenditur, & consequēter omnium mēbrorum, vt refert Gal. lib. 4. De symp. causis: varius tamē, vt paulo inferius exponam: & Gal. ipse docuit lib. 2. Aphor. aphor. 45. Nam si corpus in paroxysmo immobile absq; sensu & motu (salua respiratione) iaceat, tuc agrotū apoplexia detineri dicendū est, vt refert Gal. lib. 2. Aphor. aphor. 42. quia ex ea actiones que pendēt à voluntatis imperio, vt sentiendi functiones à profundo somno offenduntur, vt ijsmet Gal. dixit lib. 4. de symp. causis: si verò in paroxysmo sit motus aut tremor, aut mēbrorū cōtractio, pandiculatio, extensio, aut saltus, tunc epilep

epilepsiam vigere dicemus: Huius discriminis ratio est, quia in apoplexia est priuatio sensus & motus in vniuerso corpore repente eueniens, cum sunt. onum operatum lesione, ob oppletionem ventriculorum cerebri: quia igitur est cerebri ventriculorum obstructio, siue meatuum per quos animales spiritus transeunt, oppletio, membrorum fit dissolutio, & consequenter priuatio sensus & motus. Est igitur apoplexia, morbus in compositione, obstructio in meatibus, siue viis spirituum animalium, aut oppletio ventriculorum cerebri, ad quam plura sequuntur, præcipue priuatio sensus & motus in vniuerso corpore: vnde apoplexia, vniuersalis est paralysis: & hac de causa, si membrum paralyti afficiebatur, præsci non paralytim appellabant, sed paraplexiam, hoc est, particularem apoplexiam. Differt igitur apoplexia à paralyti, tanquam totum à parte: in apoplexia omnia membra afficiantur: in paralyti verò, membrum particulare. Fit autem apoplexia, vt aliàs dixi, ab humore frigido & humido crasso, in capite semper presente: epilepsia verò, vt inferius dicemus, non semper humore in capite existente, oriri solet, in qua deprauatus præcipue cerebri motus habetur: concussorius tamen & vitiosus, quia non exacta ventriculorum cerebri oppletio, aut meatuum obstructio est: vnde nerui cum ipso cerebro à se materias, vt noxiùm reuicere ten-

tantes,

tantes, concutiuntur, & retrahuntur: & consequenter conuelluntur, & spasmo afficiuntur. In accessione igitur apoplectica, corpus insensibile & immobile manet, in epilepsia verò, membrorum adest tremor, & motus vitiosus: ab accessione tamen epileptica, paralysis oriri solet, quia neruorum aliquorum oscula occluduntur: vnde animalium spirituum transitus prohibetur, ex qua obstructione, neruorum fit resolutio, & consequenter, priuatio sensus & motus, vt in hoc euenit puero. Fuit igitur paroxysmus hic epilepticus, in quo puer sensum & motum vt cunque habebat percipiebatur, in fine cuius, paralysis brachio & cruri consecuta est. Dicitur autem morbus hic epilepsia, quasi correptio, siue apprehensio, quòd mentem apprehendens, corpus pariter corripit, qui & morbus puerilis & infantilis appellatur, siue mater puerorù, quòd eo pueri sæpe & frequenter corripiantur. Dicitur & lunaticus, vulgaribus caducus morbus, Romanis comitialis, eo quòd si in comitiis cuiquam contigisset, comitia dimittebantur. Vocatur & Hercules morbus, ex eo quia Hercules hunc passus fuit morbum, aut vt vult Gal. commentario sexto, in librum sextum De morbis vulgaribus: aphor. 7. non quòd Hercules illi fuerit obnoxius, sed quia hoc nomine huius morbi indicatur magnitudo & violentia: quiri & sacer & diuinus à Platone in Timæo, quia

vnde

F

sacram & diuinam hominis partem corripit, appellatur: quanquam Hippocrates libro De morbo comitiali, si Hippocratis liber ille est, dicit, non magis sacrum aut diuinum morbum hunc dicendum esse, quam tertianam aut quartanam, quod Galenus confirmat vbi supra seculo De morbis vulgaribus. Ceterum epilepsia tripliciter fieri solet: aut essentialiter hoc est, per materiam presentem in ipso cerebro & capite: & tunc materia plerumque pituitosa est, vt testatur Gal. lib. 3. De locis affectis, cap. 7. aut per consensum ab stomacho, & tunc materia esse potest biliosa, vnde Philoteus enarratione vigesima nona libri tertij Aphorif. cum interpretatur aphorismum hunc, Iuuenibus autem sanguinis spitiones, tabes, febres acute, morbus comitialis, & alij, sed precipue ante dicti, inquit, epilepsiam autem non ob temperaturam etatis, sed ob erratum quod committitur in ratione victus, vel ob bilem. Fit autem & epilepsia ex flaua bile, quemadmodum dictum est in libro De arte cognoscendi, cum mordeatur os ventriculi, & cetera, quibus nos adlimus, quod materia aliquando esse solet atra biliosa, vel corrupta praua, os ventriculi mordicans, ex qua predictis oritur morbus, & pauores, ac insomnia terribilia, de quibus ait Hippocr. lib. 3. Aphor. aphor. 24. In atibus autem talia contingunt, paruis & nuper natis puerulis, vlcere

vlcera, que aphra vocantur, vomitus, tusses, vigilia, pauores, vmbilici inflammationes, auriam humiditates. Tertio autem, epilepsia fieri contingit per alterius cuiusque membri commotionem: ex quo aura eleuatur ad caput, & tunc maiori ex parte, a flatu, siue ventositate, hoc est materia ventosa fit, id quod nos fieri in nonnullis pueris & hominibus, obseruatum habemus: & ante nos Galenus quoque vidit, & literis mandauit: vnde recte mea sententia, Aristot. lib. De somno & vigilia, morbum hunc ab spiritu, & vaporibus fieri dixit, & Auerronis non sinit libro sui collectorij, quod verum esse nouimus aliquando: sed precipue quando ab aliquo longinquo membro: ad caput causa consurgit, quod & Hippocr. fatetur libro De flatibus: & tunc morbus hic per cauterium inditum tali membro, ex quo aura, & status eleuatur, curatur. Porro, quod ab atra bile quoque morbus comitialis fieri contingat, docet Hippoc. sectione octaua libri sexti Epidemiorum, Aphorif. 55. vbi inquit: Atrabiliarij etiam comitiali morbo corripit: plerumque solent, & viciisim comitiales fieri solent atrabiliarij, vterque vero morbus magis fit, prout ad alteram partem inclinari: si quidem enim corpus inclinari, comitiales sunt, si vero ad animum, atrabiliarij melancholici dicti. Ex quibus verbis clarum euadit, si atra bilis cereari ventriculos, vel

meatus, per quos spiritus animales permeare solent, motum & sensum membris impartientes, obturet, quod inde epilepsia oritur, si verò atrabilis non ventriculos cerebri, aut meatus dictos, obstruere contingat, sed cerebri temperaturam, quam animam appellat, insciat, tunc non epilepsia, conserget, sed magis melancholia, hoc est, mentis alienatio, cum iis tamen dixit Hippocr. eodem sexto libro de morbis vulgaribus, sectione sexta, à quartana correpti, à magno morbo, id est, comitiali, non corripiuntur: si verò corripiantur prius, & succedat quartana, liberantur. VBALD. Quid ad secundum dubium tibi respondendum videtur, ò Amatez, quia contentiosus quidam, non nisi post purgationem scillini oxymel dandum esse, neruose contendebat. AMAT. Id tibi, vt paucis assequaris, respondebo, ò Vbalde. Galenus igitur puerum epilepticum, cui consilium inscripsit, ante omnia, veris initio purgatum desiderat: quo tempore, morbi qui per interualla redeunt, mouentur: ac postea remedia peragenda illi, & medicamenta propinanda tuto dare iubet. VBALD. Quid inde igitur de oxymelite. AMAT. Eo dicto consilio, puero comitiali morbo laboranti, & Cecilianii filio, scripto Galenus oxymel absolute, hyeme calidum, æstate frigidum, omni in tempore, vel ex eo cappare conditos pro obsonio cotidiano admittit, & laudat, & eo magis si acetum per scillas preparatum fue-

tum fuerit, sequenti tamen folio, medicamentum ex scilla siue illud siue vel scillinum, vel oxymel scilliticum, post completam purgationem, dandum esse suadet, dicens: Verum medicamentum ex scilla preparato, quod tibi à nobis traditum est, post purgationem, quam adueniente vere, molendam esse consulimus, vtetur sanè singulo quoque die filius tuus, priusquam ad palestram accedat: ex quibus verbis, satis notum euadit, Gal. ex scilla medicamentum, post purgatum corpus tribuere, non verò ante. VBALD. Id fortè Gal. imperat, quia eius scilliticum medicamentum acre & potens erat. AMAT. Ita res habet, quia scillam comminutam in vas orificij stricti, ex quo mel fuit extractum iniicit, eumque ad solem æstiualem, per quadraginta dies, ante canticule ortum viginti dies, & post eius ortum, totidem, optimè operculatum, & corio coopertum insolari, quousque scilla tabescat, & in humorem vertatur, iubet: cui humori scillino, mel vel acetum infundendum postea docet, vnde mel scilliticum, vel acetum scilliticum, resultat, medicamentum sanè acre, forte, & potens: quod mea sententia, si non in accessione ipsa, non nisi post vniuersalem exactam purgationem, tuto propinari poterit. VBALD. Optimè de Galeni scillino medicamento iudicium tuum proditum esse crediderim. Ceterum, quum hodie illud non eo modo paratum habeatur: sed ma-

gis secundum Mesues descriptionem, officinis
 & tabernis aromataris venale profert, dubium
 totum eo verit. mihi videtur, si ante purgatio-
 nem, hoc tunc egrotis propinari poterit. AMAT.
 Oxymelitis scillitici, triplex descriptio à Me-
 sue habetur: altera simplicis, quod tunc & secu-
 re, ubi opus est: etiam non precedente purgatio-
 ne vniuersali, dari poterit: altera vero, compo-
 siti, ex radicibus, quibus oxymel compositum
 dictum, parari solet, quod non nisi post enacua-
 tiones peractas vniuersales dari debet: altera
 oxymelitis Democrito tributi, quod nisi post
 corpus purgatum, etiam tunc non datur, sed
 oxymel Iulianum, potens & acre est, ad multa
 valens, quod Paulus libro septimo, sue medici-
 nae citat, & Alexander Trallianus libro pri-
 mo capite decimo, & libro undecimo, capite
 De podagra ex pituita, perinde fecit, quae om-
 nia Galeno, libro secundo artis curatiuae ad
 Glauconem superaddita sunt. Vt receptus igitur
 canamus, & paucis multa concludamus:
 dicimus, oxymeli scilliticum simplex passim of-
 ficinis aromataris repertum, tunc ante purga-
 tionem factam, ubi opus est, dari posse: aliud ve-
 rò non, nisi in ipso paroxyismo aut ubi materia
 ita crassa & viscida fuerit, vt illico principio
 pro ea incidenda, & attenuanda, vt opus sua-
 rit: nam tunc quocumque horum, recte vti pos-
 semus. Caterum, de scilla, nunc sermo nobis in-
 cidit,

cidit, de qua commentarius nostris in Dioscori-
 dem, attigisse consonum erat. Sed quum silentio
 praeteriimus, nunc ad memoriam reuocare non
 ab re erit. Galenus igitur lib. 8. De facultat,
 simpl. medic. scillam in secundo ordine excal-
 facientium, collocat, cepam vero libro septimo
 eiusdem voluminis, ex eis quae quarto ordine
 excalfaciunt, esse dicit, de qua re multi miran-
 tur, quum scilla venenosa sit, & lethalis, adeo
 vt suo veneno interficiat, cepa verò tantum ab-
 est vt interficiat, vt eam etiam crudam homi-
 nes pro obsonio quotidiano habeant: vnde scil-
 lam potius inter ea quae valenter excalfaciunt,
 & quarto ordine reponuntur, collocandam esse,
 cepam vero secundo ordine tantum, opinantur.
 Sed ij mirari desinant, quum res vt à Galeno
 est tradita, se habeat: pro qua intelligenda, scire
 decet, quod cepa tametsi quarto gradu calida
 sit, eius tamen caliditas crassis partibus misce-
 tur, à quibus commansa obtunditur, adeo vt
 innutriti substantiam habeat, quibus faciunt pan-
 nis, & alia quibus viscitur, edulia, quae cepae mi-
 scetur, & eius insingunt caliditate: vnde à ca-
 lore corporis vincitur, transmutatur, et in nutriti
 substantia vertitur: in scilla verò caliditas illa,
 & incisoria vis, secundum gradum attingens su-
 perfacialis est, nullis crassis partibus mista, qua
 ratione comansa, stomachum & interna mem-
 bra quae attingit, facile vellicat, corrodit, &

exulcerat, de qua re cum multa dici possent, ex libro De temperamentis decerpta: ea tamen consulto præternittimus. Cæterum, quia paroxysmum epilepticum, mense Decembri contingentem citauimus, placet quoque nonnullos, eo mense interuenientes apoplexiæ & epilepsie casus hic subiungere.

Curatio vigesimatertia, in qua agitur de apoplexia illico interficiente, & de apoplectico paroxysmo tres dies perdurante.

Didacus Ferdinādus à Lapide, vir diu apud Indos egit, & inde nobilem lapidem adamantum magni precij & valoris attulit, vnde illi cognomen à Lapide inditum fuit: quum septuagesimum ætatis suæ propè annum ageret, & optimè valeret, apoplexia correptus fuit, ita graui & forti, vt illico mortuus conciderit, neque pulsus aut respiratio vel minima apparuerit, quæ plerunque per aliquod vel breue tempus comparere solēt, vt in speculo percipitur, vel gossipio subtiliter carpto naribus admoto, & ori, vel scutula aquæ plena pectori superposita, aut aliis similibus. Obiit autem 22. die mensis Decembris, anno 1552. Sed quum hæc scribo, memoriæ occurrit, olim apud Ferrarien-

Ferrarienses puellam quandam apoplexia detentam fuisse, quæ ab omnibus medicis pro mortua habebatur. Cæterum, cum mater puellam summopere amaret, eam non ita facile sepeliri permisit, & eo magis quia ab aliis perceperat, qui subito & repente grauioribus iis morbis corripiuntur, & pro mortuis habentur, non sic facile & repente clero sunt committendi. Demùm mater puellâ per triduum apud se, contra omnium opinionem detineri fecit, & tertio die, puella quasi ex inferis subleuata, reuixit, & hodie adhuc, vt audio, pulcherrimè viuuit.

SCHOLIA.

Apoplexia morbus acutissimus est, in quo cerebri ventriculi leduntur, non verò cerebri ipsius substantiâ, quæ leuis vel fortis, facilis vel difficilis iudicatur, pro respirationis facilitate vel difficultate, vt meminit Galenus libris Aphorismorum, & variis aliis suæ doctrinæ locis. Cæterum suadent medici apoplexia mortuos ad septuaginta & duas horas non esse sepeliendos: quia intra hoc tempus ea affecti, solent reuiuiscere, & ad se redire: sed qua ratione, Conciliator Petrus Aponensis libro suarum differentiarum respondet, quia omnes humores intra hoc tempus septuaginta duarum horarum, motum suum complent: nam sanguis

continuo affligit, pituita quotidie, bilis de tertio
 in tertium: quod tempus, ab hora qua bilis affli-
 gere incipit, vsque ad eam in quam desinit; com-
 plet horas quadraginta octo, melancholia vero,
 de quarto in quartum mouetur: quod tempus
 circumscribitur septuaginta duabus horis, vt cõ-
 putanti notum euadet. Sed quum hæc literis
 mando, mulier quædam Hebræa se offert: quæ
 cum continuos quadraginta dies integros, He-
 bræorum more ieiunaret, inde debilis facta est.
 Ceterum; cum postea mali succi cibariis veste-
 retur: multum humorem pituitosum exagge-
 rauit: ex quo cerebricavitates occluse sunt, & ob-
 struções factæ; ad quas privatio sensus &
 motus, sequuta est: pro quibus recuperandis, &
 obstructione lenanda, multa illico facta sunt &
 ad cauterium vsque in commissura coronali,
 peruentum est, cuius loco, primo caput optime
 rasum, aqua vitæ; vel oleo de saxo petroleo di-
 cto, illinebatur; & ignita cædela accendebatur:
 quibus remediis, mulier hæc, ad se aliquatulum
 rediit. Sed medicus inscius ad eam iuuandam
 præsens, ex brachij seclæ vena, sanguinis uncias
 octo vel decem extraxit, vnde mors certa conse-
 quutura, brevi superuenit: non sine doctorum
 hominum iniuria, & filiorum hominis iactura.
 Consonum fuerit hic enarrare id quod olim Sal-
 mantica, celeberrimo Hispaniarum studio, eue-
 nerit, & ita habet: Doctor regine Isabele (ita

enim

enim vir hic vocabatur) abhinc annis viginti
 octo, madens prope illa ferebat ætas, doctus, &
 inuincibilis. In Hispaniam in maximo precio ex ho-
 noribus habitum cum egrotum quendam in uisera-
 ac illi pulsus non adeo debilem comperires, non
 illico, nequa ita brevi eum mouiturum, assisten-
 tibus discipulis, qui cum comitalibus, præsti-
 git. Ceterum, cum offerri eum de danda ore in-
 uisum uideret, & multa iam desideras, qui-
 dam ex illis, qui egrotum uisuerat, illi ad scatas
 abouenientes, rogatum ab hisse occupans: me-
 dicus, per uentum quo non notam admiratus,
 uas in eum huiusmodi egroti obitum ex posu-
 erit, sed demulcentis fore in dicit, fuerit, & mon-
 fuit, ut quæ non multum in uento huiusmodi ma-
 labebat, uires comprehenderat, ex quibus cer-
 tuum erat, eum non ita de facili moriturum prout
 & quæ assistentibus, & discipulis prædicauerat.
 Regine Isabele, & magnanimus, & pi-
 us, & religiosus, & huiusmodi, & huiusmodi, & huiusmodi,
 ad egrotum utcumque mortuum peruenire non
 dubitat: quem primo aspectu, pauco contr-
 ctum, & Franciscana veste indutum, con-
 spexit, non nisi variis reuerendis monachis
 circumstantibus. Tunc vero grauissimus,
 magna animi constantia, eum detegere fe-
 cit, & eius in metacarpio arteriarum motio-
 nes explorauit, quas rigere adhuc depre-
 hendit: proinde eum ad cubile reuertit fecit, &

præsi diis

& variis locis percussus fuit, præcipuè in frontis alta parte, unde oculi alterius palpebra, cecidit, & oculus claudebatur, neq; ex eo videbat, nisi manu palpebram eleuabat. Facta autem erat superioris nerui, siue musculi resolutio, qui cæteris aliis crassior est, providente natura, ~~pro sua~~ ~~pro sua~~ pro sua obeunda functione, hoc est, pro sustentanda palpebra superiori oculi. Cæterum, hic paucis elapsis diebus, grauiori apoplexia oppressus, suū diem obiit, credere utiq; est, etiam, quod quando per scalas cecidit, apoplexia correptus erat.

Curatio vigesima quinta, in qua agitur de febre sanguinea.

Filius illius, qui ob neruorum resolutionem, ut serpens repit, vigente ætate, continuo febricitabat, nō dormiebat, oris dulcedinem primo sensit, quæ postea in amarorē versa est, lotium crassum, rubrum emittebat, in quo nebula spissa ac sedimentum rubricans cernebatur; pulsus crassus erat, frequens, & plenus; nam hic iuuenis erat, bonæ habitudinis: ad quem accedens secundo die ægritudinis, illico post alui excrementa, per clysterem deposita, sanguinis libram ex in-

terna

terna brachij dexteri vena secta, fluere feci, & postea syrupum hunc ebibere iussit. Recip. Syrupi de cicorea simplici vnc. ij. aceto si simplicis vnciam med. aquarum eandiuæ, acetosæ, ana vnc. ij. Misce, & frigidum bibat. Elapsis verò tribus horis, panatellam simplicem pro victu habuit, & hordeaceam cum vino granatorum, & iulebo pro potu, vesperi verò cum dolore more cum inuiserem, ab eo sanguinem extractum, ita infectum conspexi, ut ex eodem venæ foramine, quindecim alteras sanguinis vncias extrahere fecerim: à qua sanguinis missione, optime sudauit, & ea nocte, quieuit, & placide dormiuit, & ut paucis dicam, ita rectè habere cepit, ut ante septimum diem, epoto syrupo rosato solutiuo, decocto tamarind. diluto, sanus euaserit.

SCHOLIA.

Nisi enim vis in febribus, copiose ita sanguis dematur, in biliosam degenerare solent, ut prioribus dixi Centurijs.

Curatio vigesima sexta, in qua agitur de febre continuo affligente, cum ingenti capitis dolore.

FRANCISCUS Vincetinus mercator, natus annos quadraginta tres, cū Venetis

tis

tiis Anconam se reciperet, febrī continuā affligebatur, quæ singulis noctibus accessiones habebat. Cæterum huic cum multa remedia & varia, post purgationes, & sanguinis missiones, fecerimus, & semper de dolore ingenti capitis quereretur: illi frontis venam secare fecimus, & sanguinem ad uncias sex demere: quæ sanguinis missione dolor euauit, & æger optimè se habere dixit. Porro, cum æger in nonnullis deliquerit, dolor denuo pullulauit, sed iterum secta frontis vena, ex toto euauit, & æger ex integro conualuit, fuere autem omnes ægritudinis dies viginti duo.

Curatio vigesima septima, in qua agitur de muliere febricitante, quæ postea, cessante febre, in anxietudines, & animi deliquia deuenit.

HVIUS vxor, mulier iuuenis sterilis, marito malè habente, rigore primo affligi cœpit, ad quem postea sequuta fuit febris, ad aliquot horas durans: sequenti die, eadem hora rigor superuenit, succedente prædicta febrī: vt duplici tertiana mulierem hanc corripere dicendum sit, pro qua propulsanda, & sanguinis missione, & debuis per pharmaca purgationibus

nibus vsi sumus: quibus optimo victus ordine constituto, ex toto intra quindecim dies abiuit. Cæterum propulsata febre, mulier hæc in anxietudines, & animi deliquia incidit, pro quibus tollendis frictions plures: & retractiones in partes inferiores, à superioribus fiebant: quin etiã per nares suffumigium ex rebus malè olentibus fiebat, sed partibus inferioribus, hoc est collo matricis, pessæ ex mithridato & Gallia moschata indebantur, tentatis prius aliis ex mercurialis thyrso paratis, quibus aliquantulum bene habuit. Porro cum maritus rectè valuit, & ipsam rectè valere inuenimus: appetebat autem vterus, ob compressum semen, vnde eiusdem vteri ad superiora recursus erat, qui strangulatus, seu vteri suffocatio, appellatur.

Curatio vigesima octaua, in qua agitur de dysenteria.

MVLIER Chia, nata annos quinquaginta, obesitatis mediocris, dysenteria vera laborat. Nam intestinorum dolores patitur, & assidue egerit, sed tribus elapsis diebus egestiones cruentæ sunt redditæ: huic tunc clysteres varij sunt facti, & exterius vnguenta constringentia

applicita. Cæterùm cum dolores affidua excretionem perfeuerarēt, & febris ingens compareret, basilicam dextri brachij aperire feci, & sanguinis vncias quinque extrahere: à qua sanguinis missione syrumpum myrtinum consuetum ebibit, & clysteres constringendi vires habentes sunt inditi, quorum exemplum sic habet.

R. Aquæ hordei, in qua balaustium verum incoctum erat, lib. j. seui hircini, olei myrt. an. vnc. ij. albi oui optimè concussi numero duo, boli Armeniæ, sanguinis draconis, ana vnc. ij. pilorum leporis drach. j. Misce fiat clyster quem proposse retineat, ab iis enim melius habuit. Cæterùm cum ad aliquot dies sic incederet, & non frequenter egereret, sed intestinorum ingentem dolorem pateretur, clysteres ex decocto radicis althææ cū seuo hircino, & oleo myrtino paratos iniiciendos mandavi, quibus melius valuit. Cæterùm huic victus, panatela ex similagine, & iure pedis vituli parata erat, potus vero, interim dum febris vigeat, aqua calybeata, postea verò vinum rubrum crassum, quod ex Aulone Anconam afferri solet, & illud aqua calybeata & ferrata diluebat, ultimo receptis suffumigiis, basilicè & potenter valuit, habent autem

autem suffumigia sic.

R. Thuris, mastichis, sanguinis draconis, boli Armeniæ, ladani, corticū pineæ, ana partes æquas, omnia in polinem reducantur, & cum resina & terebenthina, misce, & fiat massa, ex qua drach. vnā vel alteram, super ignitas prunas, iniicito, & super sella perforata sedens mulier, optimè vestimentis circumdata suffumigium recipiat: iis enim vt dixi, mulier hæc sana euasit, veluti plures alij hoc tempore dysenteria laborantes. Cruciabantur autem tunc pueri dysenteria, vt filius Vincentij Chij, filius Cæsarij, filia Ioannis Teutonici mercatoris: prædictæ mulieris agrotantis nepotes duo, puella Antonij pharmacopolæ, filia Petrolij, qui ad portum agit, & plures alij.

Curatio vigesima nona, in qua agitur de recidina cuiusdam agrotantis.

Daniel Papus, iuuenis biliosus ad vstionem declinans, iis diebus febricitauit, febrei quidem continuæ illi bis facta fuit vena, & pharmacum post humorū preparationem per syrupos concessum, & tandem bene habuit, interiectis verò octo diebus in quibus bene valuit, cum plus iusto comederet, in febrem reci-

dit, & eam quidem intensam capitis cum dolore, & oris amarore, pro qua leuanda, secundo die recidiuæ hunc potum illi obtulimus, & sequenti die à feбри & symptomatis fuit immunis, habet autem potus sic. R. Syrupi rosati solutiui vnc. quatuor, aquæ cicoreæ vncias tres, misce, fiat potus quem ieiuno stomacho bibat, quo optime alius respondit: imo eo quoque euomuit, & tandem sanus ex toto fuit.

Curatio trigesima, in qua agitur de febre continua cum capitis dolore, & renum grauedine, ac oris amarore.

CArmonensis, qui magnas & ingétes casei Parmensis rotas vendebat, iuuenis annos natus triginta, feбри continua corripit caput, cum qua & caput dolebat, & renum grauem sentiebat, quibus & de oris amarore maxime querebatur, hic ex se primo bilem merà vomuit, ad quem postea ipse perueniens, illico haustum hunc illi descripsi, & ita habet.

R. Syrupi rosati solutiui vnc. quatuor, decocti tamarindorū vnc. tres Misce, fiat haustus vnus, quæ frigidū bibat, quo optime egestit, postea verò cum febris quoque vigeret, & lotiū rubrum & crassum apparet,

reret, sanguinis vnc. sex ex basilica educi feci: syrupos autē acetosos, & de endiuia tunc bibebat: post quorum bibitionem, apparente cōcoctione in vrina, pharmacum leue ex rhabarbaro propinatū fuit, & sanitatem obtinuit. Nam capitis dolor post primam euacuationem adhibitam, oxyrhodino applicito, euauit: veluti renum grauitas, post eorum inunctionem ex Galeni refrigerante, cerato dicto. Victus huic, carnes pullorum & auicularum erat: potus verò, primò hordeacea vino granatorum excepta, sed postea vinum *ἰλυοσβέρον* pauciferum dictum.

Curatio trigesima prima, in qua agitur de vesicula duriuscula, & nigricante supra dentem nascente.

PVer natus annos octo, cum dentem haberet, illi filo adalligato, ut pueri facere solent, eum extraxit. Cæterum elapsis ferè tribus mensibus, denuò dens non apparebat, sed in dies magis vesicula nigricans, dentis loco conspiciebatur: quam pueri parentes sic videntes, maxime conquirebantur, & condolebant: qua de re puerum ad me deferre curarunt, quem quum animaduerto, iudico subnigrum

tuberculum illum comparentem, venæ alicuius oram esse: in quam sententiam postea medici alij, doctrina, & experientia nobiles venerunt: Demùm accersitus chirurgus, meis mandatis subduriusculam vesiculam illam aqua argentariorū, forti dicta, terigit, gossipij pauco ad os & linguam indito, ne aqua cadens, partes has vellicaret exederetue: quam cum ter vel quater, intra tres vel quatuor dies tanget & exureret, ex toto vesicula corrosa & extirpata fuit, sub qua dens albissimus comparuit, non sine applausu parētum, & artis laude, poterat & opus hoc oleo vitrioli confici, veluti oleo ex antimonio & sublimato destillatio.

Curatio trigesima secunda, in qua agitur de febre.

Bherbarium vendebat, vir robustus rigorifica febre correptus fuit, & illico prima nocte delirauit, & anxie tulit: ad eum verò in aurora accedens, ex brachij dextrivena cōmuni, sanguinis uncias decē extrahere feci, & syrupū hūc ebibere.

R. Syrupi de succo acetosæ, nenuphariniana unc. vnā, aquarū acetosæ, lactuce, anā unc. duas. Misce, fiat syrupus, sed & de ven

de ventris respondentia, nobis cura erat: sequenti verò nocte, tamen febriebat, placidè tamen & quiete, noctem transiit: demùm, sexto die, ab epoto pharmaco, quo optimè egressit, sanus euasit: remanantur autem Anconæ morbi, aut ad salutem, vel ad mortem, breui, vt Centuria prima harum curationum medicinarum meminimus: præcipuè vbi de crisi & diebus decretoriis egi.

Curatio trigesima tertia, in qua agitur de puero febrē continuā patiente.

Filius Benedicti lapicidæ, qui apud Iudæorum synagogam habitat, ætatis decem annorū febrē corripiebatur cōtinua, quæ noctu affligebat magis semper: huic ani venis applicitæ sunt sanguisugæ duæ, & post quartum ebibitum syrupum, apparente in vna concoctione, rhabarbarum cum agarico nouiter parato, in decoctione florum & fructuum cordialium, adiecto electario catholico, ebibit, & breui sanus fuit. Iecori porro, santalinum vnguentum admouebatur, & ad aliquot dies postea, rotulos ex speciebus, diarhodonis abbatis, & speciebus electarij trium santalorum saccharo confectos, comedit: super quos aquam

stillatitiam endiuicē bibebat, & optimē habuit. Cæterum vnus rotuli pōdus drachma erat, aquæ verò vnciæ tres.

Curatio trigesimaquarta, in qua agitur de puella, quæ aqua ebulliente fuit excocta, vnde symptomata grauiatrazit.

PVella illius qui apud Antinorium agit, aqua ex igne ebulliente, supra ventrem ad vmbilicum excocta fuit: vnde vesiculæ & bullæ ortæ sunt: à quibus postea ruptis, vlcera euaserūt. Ceterum puella tunc non adeò malè habuit, sed vesperi tota rubra est facta, & tanquā mortua iacebat: ad quam vocatus, ex populeone vnguento totum eius ventrem illini feci, & vitis folia superaddere: quo remedio intra quatuor horas puella ad se rediit, & paucis postea diebus ex toto sana euasit. Quod verò intus intestina ex aquæ ingenti caliditate tumuerint, vnde symptomata dicta ortum traxerūt, pro certo crediderim: vlcera tamen postea ex vnguento à calce sæpè lota parato, sana sunt reddita.

Curatio trigesimaquinta, in qua agitur de crurium dolore, cum ali-
quali

qualitumefactione, ob moram in aqua frigida contractis.

CAuricus, vir fortis & robustus, cum crura in gelida sæpè haberet, in eorum dolorem cum aliquali tumefactione incidit: pro quibus curandis affectionibus, brachij interna vena secta fuit, & sanguinis vnciæ sex extractæ, postquam venæ sectionem, ac per pharmaca euacuationes, fomenta & lauacra, digerendi & roborandi vim habentia, parauimus: quibus melius se habuit. Ceterum retractionibus, & fractionibus, ac ligaturis circa partes inferiores ad superiores adhibitis, ex toto sanus euasit, vt verè proditum sit theorema à medicis, & philosophis receptum, contrariorum contraria sunt remedia.

Curatio trigesimasexta, in qua agi-

~~itur de morbo, qui in cruribus, & in pedibus, & in~~

~~manibus, & in facie, & in~~

~~capite, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

~~omnibus partibus, & in~~

Curatio trigesima septima, in qua agitur de vulnere inter costas mendosas illato.

Filius Ricci, natus annos undecim, a puero inter mendosas, siue nothas, costas, gladiolo vulneratus fuit: ad quem vocatus ipse, per chirurgum presentem, tentatum speculo vulnus fuit, quod longè penetrabat: nec turunda albo ovi excussa intromissa est, & desuper applicite

placitæ stupæ, eodem albo oui intincta: in cuius circuitu oxycrato imbuta pannus lineus admovebatur: sed tunc illi basilica lateris in seorsum facta fuit, & sanguinis ad uncias quatuor extractus. Porro sequentibus diebus, curatū vt decebat vulnus, multū puris ex eo fluxerat: & plus quàm pro vulneris ratione decebat: quæ de causa, vulneris ipsius oram, secundum costarum incessum, digiti longitudine, aperire feci, vnde vulnus penetrās non esse conspeximus: & tunc puris fluxus cessavit, & deo vt breui vulnus cicatricem obduxerit, & puer à tanto malo liber & immunis euaserit: ebiberat autem antea puer ex manna pharmacum.

Curatio trigesima octaua, in qua agitur de febre erratica in quartanam degenerante.

Orientalis mercator bonæ habitudinis iuuenis, tepidiori & frigidiori facto aëre, febribus erraticis, id est, nullum ordinem seruantibus, affligi cœpit: quæ postea in quartanam degenerarunt: huic cum brachij secta esset vena, & sanguis vt tauri crassus extractus, optimo seruato victus ordine, syrupos dedimus, ac secunda quartanæ accessione, pharmacum

hoc

hoc propinauimus, à quo liber & sanus factus fuit. Cæterum quum in Græciam postea iret, in eandem quartanam recidit: opus autem erat, meatuum & lineis obstructions exactè referare: sic autem pharmacum ab eo potum habet. Recip. Electarij de sene vnc. mediam, diaphiniconis, electarij clecoph, ana drach. duas, syrupi de epithymo vnc. vnam, in decoctione sene, quantum sufficit: misce, fiat haustus vnus: quem in aurora tepidum bibat, & desuper dormiat.

Curatio trigesima nona, in qua agitur de ventris dolore, ob durum retentum stercus.

Mercator, cui ventris ingens erat dolor, & pro eo propulsando, clysteres plures pararunt, & absque fructu & profectu iniecerunt: cum ad eum perueni, ex oleo communi ad manus habito, sed parum tepente, illico nulla interposita mora, clysterem parare feci, & immittere, sed interea clyster parabatur, clysteres emolliendi vim habentes concinnabantur: dein potentiores, habent autem emollientes clysteres sic. Recip. Maluæ, branchæ vrsinæ, foliorum caulis, betæ, ana manipulum vnum, seminis lini, fœ-

nugræci

nugræci, ana pugillum vnum, caricarum numero quindecim. In aqua fiat decoctio, facta colatura.

Recip. Prædicti decocti libram vnam & mediam: cui adde butyri, olei, seminis lini, mellis rosati colatiui, ana vncias duas, salis drachmam vnam: Misce, fiat clyster. Clysteres verò acres ita habent,

Recip. Centaurij minoris, camepitis, camedreos, ana manipulum vnum, seminis cartami, vrticæ, ameos, sylvæ montani, ana vnciam vnâ, ficuum pinguium numero duodecim, in lixiuio leuiori fiat decoctio. Recip. Prædicti decocti vncias quindecim, mellis rosati colatiui, olei rutacei, ana vncias duas, diaphiniconis vnciam vnam, trochiscorum alaudaal scriptulos duos, vitelli oui, numero duos, salis drachmam vnam & mediam: misce, fiat clyster. Cæterum exterius eius aluus vnguento de agrippa, & altheæ inungebantur, & sanatus est.

Curatio quadragesima, in qua agitur de febre continua, excrefcentias habente.

Pandolfus iuuenis nobilis Anconitanus literis operam dans, cum Patrauo

rauo Anconam rediret, in febrim incidit, & in eam quidem biliosam, malignam, ex genere earum quæ nunc publicè grassantur: nam cum semper affligit, à meridie tamen grauius corripit, adeò ut æger noctu non dormiat, neq; quiescat, cum quibus aphtæ in guttore apparuerunt, ut omnibus serè nunc febrientibus euenit: huic quum secta illi vena esset, & sanguis extractus, & syrupos acetosos & refrigerantes ebiberet, ac de aphtis, hoc est, oris vlcerebus, cura haberetur, pharmacum ante septimum ebibit, & optime egressit. Cæterum, septimo die rigor huic paruus superuenit, quem febris consueta sequuta fuit: pro qua abigena da, syrupos aperiendi meatus, & recludendi opilationes cum quadam refrigerandi vi, concessimus: properabat autem autumnus: habent autem syrups vel potius apozemata, sic. Recip. Radia cum endiuæ, buglossis, borraginis, petroselinis, ana vnciam vnam, tamarindorum, folliculorû sene, liquiritiæ, ana vnciam mediam, prunorum pinguium, numero duodecim, hordei integri libram mediam, florum borraginis, buglossi, cicoreæ, ana vnciam mediam, seminis melilons, cucurbitæ, sitruli, ana drach. sex.

In libris septem aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ quatuor: facta colatura, adde syrupi bisantini completi, hoc est, cum aceto, de cicorea cum rhabbaro, ana vnc. tres. Misce, fiat apoze-
ma: de quo singulis diebus in aurora ieiuno stomacho, septē vel octo vncias bibat, & desuper dormiat: exterius verò, venter vnguento diopilatio à succis dicto, inungebatur: cuius descriptionem prioribus Centuriis descripsimus. Porro pro renum dolore, quo maximè cruciabatur, vnguentum Galeni, dictum ceratum refrigerans Galeni: aut album Galeni, paratum fuit, quo inungebatur. Huic vinum per totum hoc tempus abnegatum fuit: post septem tamen dies pullorum carnes concessimus: duodecimo verò die, ab ingestio syrupo rosaceo solutiuo, cum aqua endiuix, in qua rhabbaru per noctem maceratū fuit, quæ purganda erant, purgata sunt, & tandem decimo quarto sanatus est. Ori tamē ventriculi, ob absumpta & morbum ipsum debiliori facto, ceratum roboras, sicuti figura, in panno cocco infecto extensum, applicitum fuit, & saccharum rosaceum, cum speciebus diarrhodonis abbatis, ad aliquot dies, ieiuno stomacho comedebat.

Curatio quadragesima prima, in qua agitur de febre, & variis aliis affectionibus, a calce & gypso euentibus.

FRater illius qui gypsum parat, decem septem annorum, cum febreret, & de capitis dolore quereretur, illi ab ingestio clystere secta communis brachij fuit vena, & sanguinis vnciæ sex extracte: victus verò ordine parato, & abstemio facto, post ebibitum syrupum acetosum, quinquies, pharmacum ex electariis bilem & pituitam respicientibus, decoctio sene dissolutis, ebibit, & melius habuit. Postea verò, nonnullis interiectis diebus, in aurora ex diarrhodonis abbatis, & trium santalorum speciebus paratos rotulos, singulos singulas drachmas ponderantes, gustabat, & desuper aquam endiuix bibebat, & paulatim conualescere cepit, donec integram consequutus est sanitatem. Caterum, qui gypsum parant, maiori ex parte, phusi affectu moriuntur, quia caput nimia siccitate à gypso contracta, debile & imbecille fit, unde quæ concoquere debuerat, non concoquit, & quæ retinere, non retinet: quo factum est, vt materia ad subiectas corporis partes

decidat, veluti hodie cuidam ex iis euenit nec minus hoc contingit, ius qui calcem parant, vt viro illi robusto, qui ad caput montis agit. Sed mulier quæ ignitas prunas vasculo super caput ex vitri fornace portare solebat, in epilepsiam lapsa est, quam diu iam est patitur, resolutum namque est capitis innati calidum: unde ipsum imbecille & frigidum redditum, hoc malum facile incurrit.

Curatio quadragesima secunda, in qua agitur de variis affectionibus melancholicis, similibus, de pugnantibus temperamentis variis in membris.

QUUM superioribus diebus quidam ex integerrimis amicis meis, qui nunc Romæ in seipsum agit, permittente Deo, omnium rerum maximo scrutatore, mecum fortè incederet: ille vt putissimus, & rerum nonarum haudissimissimus, quum propè officinam quandam librariam vnâ essemus, nonnullos interceperat libros, quos euoluens, Galatini opus contra Hebræos offendit, opus me hercule elegantis, & eruditionis referentis: de cuius operis argumento quum inter nos ser-

mo esset, fortè venit illuc Azzarias Mantuanus Hebræus, & Hebraicis & Latinis literis apprimè instructus: qui tertius factus comes, iudicium suum de ea re interposuit, ad duos præcipuè Iesuos faciente, quos Galatinus in operis frontispitio introduxit, vt magnū illum Reuclinum, Capnionem dictum, eo tempore carceribus obstusum liberaret, à calumniæ defenderet. Cæterum post longum de iis rebus inter nos tres habitum sermonem, rogat me Azzarias, digner illi consilium præstare meum pro sua recuperanda sanitate: diu enim erat quod multis & grauibus affectionibus affligi ceperat. Ego verò vt omnibus paratus, ita lubens prouinciam suscepi, non solum verbo respondendi, sed chartis ea dandi, quæ ad salutem suam faciunt. In primis igitur se offert hic gracilis, macilentus, sicca scabie per vniuersum eius corpus diffusa, facie subcitrina, ætate triginta quinque annorum, caliditate quadam extranea correptus, vt mihi tunc non admodum difficile fuerit prælagire eum citissime in morbum habitum (hecticam Græci dicunt) lapsurum, nisi rectè & citò manu curaretur docta. Secundo, re cunctatius aduertens, nosco huc caput imbecille

habere, à quo continua fit ad pectus & alias corporis subiectas partes destillatio. Tertiò inest huic excedens in iecino re caliditas, pro qua propulsanda, dissidium cum inter medicos ortum fuerat, post longam medicamentorum exhibitionem, num is mittendus esset ad thermas acharias, vel potius ad calderias, in qua altercatione prauauit Panitius Mantuanus, vir medicus doctus, qui eum ad balneas calderias ire consuluit: quarum potu, vřpote cōstringentium & refrigerantium (per ferrum nanque scaturiunt) iecinoris excedēs caliditas paululum repressa fuit, sed lien constipatus obstructusque cum canaliculis, & meatibus ciborum ductioni inferuientibus mansit, adeò vt paucis interpositis diebus, in quartanam inciderit, qua annum ferè laborauit: neque enim ignoro, ferri aquas (vt medicis placet) lienis minuendi vires possidere, quum & hac dote ab eis obstructio facta est, per accidens tamen. Quartò, lien omnino obstructus cū quodam hypochondriorum murmure & rugitu est. Quintò, huic ventriculus est debilis, adeò vt non rectè concoquat, non eo tamen vt in putidos, & ouum referentes incurrat ructus: sentit tamen eius de-

cliuem

cliuem partem frigidam. Sextò, plerumque in famem is incurrit caninam, tam noctu quam diu. Septimò, huius in somnia melancholica sunt, & cogitationes melancholicę. Octauò, pectoris coarctationem habet, quę non eodem tenore semper affligit: vix enim aliquando respirare valet, aliquando tamen facilem spiritum tenet. Nonò, multum vigilat, parum quiescit, tameri quandoque in carum, horum est somnum profundum adueniat. Decimò, per somnum dormit, legitur, & premitur, magnis & difficilibus cordis pressuris, potissimum quando supra sinistrum decumbit latus: à quibus affectionibus non nisi magna & animi & corporis concussione expergefieri valet: nam tunc expergefactus magnam membrorum lassitudinem contractio-

nemque per sentit, & anhelitus attractio: difficilis & grauis fit: quę omnia remittuntur quibusdam ructibus, gemitibus, & lachrymis, non minus quàm per lorium magnam insuetam excretionem, quod lorium in hoc morbo semper lucidum citrinum, vel aqueum subtile conspicitur. Hęc enim sunt affectiones & symptomata, ac pugnancia variorum membrorum temperamēta, quibus hic premitur Hebręus:

pro quibus profligādis, causam vnde tra-
xerunt paulisper inuestigare licebit. He-
bræi natura sua omnes ferè atrabiliarij
sunt, quod potissimum euenire multis de
causis auguror: prima quia captiui, vnde
timidi & mœsti fiunt, & consequenter a-
trabiliarij, iuxta Hippocratis, in Aphorif-
mis sententiam: si timor atque mœstitia
longo tempore habentes, perseuerent,
ex eo atra bilis significatur, tum quia
~~de his dicitur Hippocrates, in Aphorif-
mis, quod si timor atque mœstitia
longo tempore habentes, perseuerent, ex eo
atra bilis significatur, tum quia~~
Hebræi
edulsiis atrabiliosis vesci consueverunt: præ-
fertim Itali, qui anseribus, bubula exicca-
ta fumo, anatibus, leguminibus, & multo
salito caseo vescuntur: non minus arto-
crea, id est, carne mazza incrustata cur-
ne, ciceribus & leguminibus discocta,
lentibus, oliuis, carne salita, & aliis variis
& multis atram bilem gignentibus: pro-
inde omnes Hebræos atrabiliarios esse,
in confesso est. Non igitur à cōsortio eo-
rum eliminabitur Azzarias hic, cum præ-
ter cetera, studiosus sit, & rei medicæ quo-
que operam nauet: quibus ad stipulantur
corporis gracilitas, venarum exilitas, tho-
racis strictura: quæ omnia temperamen-
tum atrabiliarium attestantur. cum igitur
atrabiliaris hic sit, & in eo bilis atra vi-

geat,

geat, faciliè inclinabitur animus diiudi-
care, morbos citatos ortum ab atra bile
habens, quod an ita sit, eorū vnumquem-
que inuestigando, experiemur. Et primo
se offert corporis gracilitas, quæ dubio
procul arguit humoris siccitatem, & inna-
ti calidi resolutionē, vt corpus frigidum:
& siccum dicendum sit: neque minus sic-
ca scabies id testatur: cum quia à sicco
officiscitur humore, sicca euadit, accē-
dit, vt nonnulla postea dicenda præ-
teream, quod quia humore abundabat
melancholico, ita faciliè in quartanam la-
psus est: Huius cæterum atræ bilis, cum
sensit receptaculum, faciliè ad imam ven-
triculi partem eam mittit, quæ suis qua-
litatibus frigidam reddit; aciditate verò,
& constrictione famem intensam inci-
tat illam præcipuè quam caninam appel-
lamus. Sunt quoque huius insomniā me-
lancholica, & cogitationes melancholice
cæ, quæ atram bilem in totum arguunt,
vt ex Galeno, in eo libro, cui titulum in-
didit. Quod animi morès sequuntur cor-
poris temperaturam percipimus: velu-
ti, ex ipso, & Hippocrate, libellis De in-
somiis. Cæterum ob huius humoris à
capite ad intercostales musculos descen-
sum, pectoris fit coarctatio, & cōsequens

difficilis respiratio, qui cum siccus & aridus potentia sua sit, vigilias efficit. Incidit tamen hic nonnunquam in profundum somnum, ob aggeratam pituitam, ab incoctionibus assiduis ortam: nouistis autem somnum & vigiliam ab actiuis potissimum euenire qualitatibus, vigiliam à caliditate, somnum à frigiditate, vt Galenus lib. 2. Aphorif. enarratione tertia, & lib. 3. De locis affectis, cap. 4. prope finem testatur: secundario verò à passiuis qualitatibus, humiditate, & siccitate, ab humiditate somnus, à siccitate vigilia. Primas igitur obtinent in somno & vigilia, actiuæ qualitates, secundas verò passiuæ, quod sic obiter dictum velim, ob quosdam morosos medicos, & philosophastros, qui secundum Galenum, somnum & vigiliam, à siccitate & humiditate potissimum fieri contendunt, quod tamen falsum esse, ex dictis liquido euadit. Quis igitur somno profundiori detinetur, in angustias, & cordis pressuras deuenit: potissimum quando supra ipsius cordis accumbit latus, humor etenim hic atro suo colore principalium virium sedem obscurat, & tenebris similem reddit, vt Asclepiadi primo placuit, & Galeno illi subscribenti, libro tertio De symptomatu m

causis,

causis, & eiusdem numeri libro, De locis malè affectis capite quarto, vnde cordis angustia, & grauis ac difficilis totius corporis compressio fit: neque enim hac in re Auerrois oblatrare sinit Galeno & antiquioribus contradicendo, quum prædicta symptomata non ob atrum colorem, sed ipsius humoris substantiam, euenire alta mente contendit. Difficiliter autem vt prædixi, ab iis symptomatis, & non nisi magna cum corporis & animi agitatione, hic euigilat, neque minori ac difficiliore anhelitus attractione, quæ omnia subleuantur & minuuntur quibusdam superuenientibus ructibus, lachrymis, & suspiriis, humor enim agitated subtiliatur, & in atros vertitur fumos: qui in stomacho & corde retenti, per suspiria, & ructus postea deponerentur, non minus quam ipsius humoris altera pars, ad caput ascendens, quæ ad oculorum angulos & locellos iuxta illos positos, transmittitur: vnde postea concussionem ingenti illa facta, per lachrymas excutitur, sic vt illa altera ad vesicam transmissa, quæ per lotium excernitur, non nisi magna quantitate, quibus expulsis, tanquam deposito onere, leuior sentitur. Coniungitur ergo ex iis dictis affectionibus, tam

morbis quàm symptomatis atram bilem
vigere, & in isto dominium habere. Sed
quæ nam atra bilis hæc est, scitu iustum
est. Atra bilis alia est naturalis, quæ san-
guinis crassior pars est: & ita in illo se ha-
bet, sicut pars calcalis in lacte, vel amur-
ca in oleo, aut sæx in vino: dicitur verò
hæc propriè humor melancholicus, vel
succus melancholicus, aut sanguis me-
lancholicus, non verò rectè atrabilis, vt
testis est Galenus libro tertio De locis
affectis, & aliis variis locis. Huius cate-
rùm humoris dotes sunt, vt sanguini mi-
stus, illi vim, robur ac crassitiem imper-
tiatur, & per eum sanguis extra venatus
concresecat. item vt sanguini mistus, nu-
tritioni singulorum membrorum deser-
uiat, eorum præcipuè quæ pro sua tempe-
ratura idoneam huius humoris portio-
nem exposcunt: cuius excrementitiam
partem lien ex iecore attrahit, & ea nutri-
tur, & fouetur, eam primo subtiliando &
minuendo: ita vt subtiliori nutriatur suc-
co lien, quàm ipsum iecur, vt alias proli-
xius dixi. Hic igitur humor, vt Galeno
placet, libro quinto De vsu partium, ven-
triculo etiam conducibilis est: quia cum
acidus sit, ventrem intendit, & in seipsum
contrahit, & comprehendere cibos ex-

quisitè

quisitè cogit & retinere, quousque plenè
coquantur. Porro ambo humores ij tam
qui cum sanguine est, quàm excrementi-
tius dictus, frigidi & siccæ natura sunt, sa-
pore pontico, colore atro, à frigido dimi-
nuto effecti. Sunt igitur vt in summa di-
cam, naturalis atræ bilis, siue naturalis
melancholiæ species duæ. Non natura-
lis verò atræ bilis species, plures compe-
riuntur: Altera, quæ per duarum natura-
lium dictarum vstionem & putrefactio-
nem fit, & calida admodum acris & mor-
dax est: eo discrimine à naturalibus diffe-
rens (vt refert Galenus libro secundo
De facultatibus naturalibus prope finè)
quo sæx vsta, à non vsta dissidet. Sed
aduerte quòd quando dicimus naturales
duas illas species melancholiæ, per vstio-
nem innaturales fieri, nolumus intel-
ligere humores hos in vltimum vri,
ac in cinerem penitus verti, quum & li-
quidi & fluidi adhuc vsti maneat: sed
dicuntur à nobis adusti, quia substantiã
ipsam, crassiorem, & minus fluidam, cum
maxima exiccãdi potentia acceperunt: est
igitur prima hæc atræ bilis innaturalis spe-
cies, quæ per duarum naturalium vstionem
fit. Altera verò est, quæ per bilis assationem
fit, ex flaua autem bile vitellina fit,

cx

ex vitellina porracea, ex porracea æruginoſa, demū ex æruginoſa atra bilis euadit omnium pernicioſiſſima: & tāto priori ſpecie malignior, quanto bilis ſucco melancholico eſt acrior, & acutior: humi enim ſparſa atra bilis hæc, ſuo acumine terram radit, quandaſq; cum bullis, veluti fermentationem, ebullitionemq; excitat, ex qua mania fieri ſolet, ſerinis cum ſymptomatis: nam corporis particulæ cum adhæreſſit, ſua craſſitie eam arrodit, exulcerat, ac in perniciem ſemper trahit. Tertia ſpecies atræ bilis, ea dicitur quæ per ſanguinis putrefactionem, & aſſationem gignitur: cum enim ſanguis ſupra modum aſſatur, eius pars ſubtilior ac pinguior omnino in flauam conuertitur bilem: quæ autem craſſior in atram, vt meminit Galenus lib. 2. De differentiis febrium, & alibi ſæpè: veluti Auicenna libro ſui Canonis, & libello canticorum: Ex iſto autem ſanguine ſupra modum efferueſcente, & in atræ bilis humorem tranſmutato, antraces, carbunculi dicti, fieri ſemper ſolent. Ita autem hoc loco accipi volo atræ bilis humorem (inquit Galenus citato loco, cap. 9.) vt qui nondum exquisitè in atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit conſinio conſtitutus.

tutus. Cæterum, hanc ex ſanguinis vſtione genitam atram bilem, Gal. lib. 2. Prædictionum, mitiorem eſſe, ea quæ ex bile, vel atro ſucco eſt genita, fatetur: non me latet tamen in præſenti Paulum Æginetam atræ bilis duas tantum ſignafſe ſpecies, vt apud eum quis legere poterit, lib. quarto cap. De elephantiaſi, quo in capite, vt obiter hoc dicam, Paulus ipſe, bonæ Guinterij Andernaci, eiufdem interpretis venia dixerim, nullam Ætij Cappadocis mentionem fecit, ſed verius Aretæi Cappadocis, cuius opus ſuperioribus diebus, Pauli Craſſi Patauini, viri doctiſſimi, & elegantiffimi diligentia, latinum legimus. Sed iam ad atræ bilis ſpecies redeuntes, dicamus, quod à pituita atra bilis fieri nequit, vt Rabbinus Moſes in ſuis Aphoriſm. ex Galeno commentariis De flatibus, primo teſtatur eſt, & Ferrarienſes poſtea memoriæ commendarunt: id quod ita eſſe nos nunc ex Galeno indicamus lib. 3. De locis male affectis, capite de melancholia: vbi pituitam non efficere melancholiam tradit, inquiens: Quæ verò à pituita parata eſt, in aliam affectionem, de qua paulò poſt dicturus ſum, permutatur, melancholiam verò, haud quaquã efficit. Tu verò Gal. verbis adde,

adde, non solum melancholiam morbum, sed etiam humorem melancholicum: Auicenna tamen, ex pituita atram bilem fieri minimè dubitat, ut ex eo Fen prima libri primi sui Canonis conicere licet: sed re inquit, vera pituita ipsa non adeò assari potest, ut in atram vertatur bilem, tamen si ex salsa pituita, putrefacta efferuescere de humor quidam atram bilem sapiens sarpè fiat, non quod atra bilis verè dicenda sit, sed quia in quodam atræ bilis confinio constitutus reperitur: ideo humor hic, atra bilis dicitur, à quo affectiones cutaneæ præcipuè, & alia varia sarpè pululant, eueniunt. Iis enim præscitis, propositæ quæstioni huic, quæ nam atrabilis in isto Azzario potissimum vigeat, respondemus, succum atrum naturalem, sua quantitate peccasse. Cæterum temporum successu, venarum obstructionibus, & iecinoris caliditate extranea, obortis, prædictus ater succus aliquantulum exustus est, adeo ut frigiditatis loco, caliditas fuerit introducta, non adeò tamen acris, ad quam siccitas ingens, & duplo maior quam antea erat superuenerit. ab hac igitur atra bile, ut morbi & symptomata dicta, originem traxerunt suam, ita quoque in hypochondriis, rugitus, &

murmura

murmura fiebant, ut parum fuerit dicere, hunc hypochondriacam pati affectionem. Huius verò atræ bilis cõtinuus ad cerebrum ascensus, caput debile reddidit, adeo ut coquenda minimè concoquat, & assimilanda minimè sibi assimilat, imo quæ retinere debuerat, non retineat, quo factum est ut destillatio continua ab eo in subiectas corporis partes fiat, qui sane affectus, & si primò symptoma erat, nunc tamen ob contractam moram, in qua introducta est mala intemperies, morbus dicendus est: imo si verè loqui volumus, tanquam cæterarum affectionum somnium haberi debet. Nunc demum, post harum affectionum omnium causas inuestigatas, ordinem quem pro hoc Herbræo, ab eis liberando seruauimus, prosequemur. Primo, à rebus non naturalibus, ordiendo. Aer in quo hic versabatur, ad aliqualem frigiditatem cum humiditate notabili, declinabat: Porro, postea à nebuloso & caliginoso fugeret: quo maxime Mantua & Ferraria abundant, monui: Cibum, huic oblatum boni erat succi, & facili concoctionis, & paucarum superfluitatum, non inflatiuus, non obstructiuus: sed qui cum frigiditate temperata, humiditatem substantificam multam habeat. Panis

supra

igitur

igitur albus, leuis, & bene piftus, pauco femine cari ad extinguendos flatus, reſperſus erat, non minus ac ille qui Venetiis in publica Germanorum domo, parari ſolet: eum tamen propoſſe ab azymis abſtineret, monui, ſi per religionē tamen paſchatis tempore ab eis fugere nō poſſet, eos ſaltem ſaccharo & ouis parare iuberet, dixi, quia iis faciliores & leuiores euadent. Carnibus veſcebatur pullorum gallinaceorum, eunuchorum gallorum, hœdi, vituli & veruecis. Porro carnes frigidiuſculas fugeret, quas Iudæi comedere aſſueſcunt, in totum conſului, veluti bubulas, & fumo exiccatas, & nimio ſale conditas, non minus ac carnes anferum, aſnatum, & ſimilium: columbos verò nondum volantes admittebam, ſed coturnices & turtures in hoc caſu reſpuebam: veluti caſeum ſalitum, & ex eo parata edulia, inter quæ numerare eſt, quod Calabri ex eo & mazza concinnant, & ſua voce macatrones, appellant: Latiniſeres verò turundas, ſiue ex mazza turundas: panarellam communem, vel ex iure carniū, aut alicuius alitis, paratam concedeſſamus, & illam quidem, pauciſſimo vel nullo aromate compositam. Olera, quibus carnes coquebantur, & per ſe quoque

quoque coqui ſolent, ſunt bugloſſus antiquorum, noſtra dicta borrago, ſircion, id eſt, vulgaris bugloſſa, endiuia, cicorea, rumex hortenſis, ſpinachia vulgò dicta, atriplex, olus aureum dictum: quibus addimus, blitos, nō ita inſipidos, vt eos antiquitas faciebat, lactucam, petroſelinum vulgare, & huiuſcemodi alias herbas. Ex fructibus vnam penſilem concedeſſamus ficus optimè maturos, vnam paſſam Corinthiacam, amygdalas, & piſtacia, non minus quoque, melopepones, vulgò melones dictos, quos hodie inſcij iniuſte deteſtantur, credentes, pepones, melones eſſe: apud Gal. lib. De alimēt. ſacul. quibus & choleram morbum gignere, & varia alia mala creare poſſe, Gal. ipſe tribuit. Sunt tamen, vt alibi dixi, pepones apud Gal. hodie citruli, officinis aromatariis dicti, multis & variis verrucis ornati, quos Hiſpani, Græca ſeruata voce, pepinos vocamus: melopepones verò ab eodē Gal. ſequenti capite deſcripti, vulgati melones ſunt, fructus ſanè optimus, & laudem multa dignus: non ſolum huic morbo conueniens, ſed biliōſis omnibus, vt Alexander Trallianus capite de tertiana doctè admodum notaui. Legumina in totū reſpiciamus, præcipuè lentes, & fabas,

quandoque tamen cicerum ius gustabat: oua recentia multum laudabam, modo tremula & mollicula comederet, à duris vero & frixis omnino abstinebat. Pisces in hoc casu multum laudabamus, præcipuè petrosos: hoc est, inter petras & locū arenosum, semper ferè natantes: vt sunt buglossi, muli, trocta, ab Ausonio in Mosela, salar dicta, & iis similes quos aqua coctos, aut supra craticulam assos, potius quam oleo frixos admittebamus. In victu porro talis seruabatur ordo, quod prandium cœna maius semper erat, item quod à victu, conditum diacidoniten ex saccharo semper gustabat, sigillandi stomachi gratia: item vt fumos ad caput ascendere impediatur, cuius vice, ex pyris saccharo quoque paratum conditum veniebat: veluti coriandrum saccharo incrustatum, interdium verò, ex tragematis, & bellariis huic concedebamus pyra saccharo condita, præcipuè moschata, lactucæ cauliculos saccharo quoque paratos, radices buglossi saccharo quoque concinnatos, Martij panes, pyno saccharatū, femina melonis saccharo apparatus: & iis varia alia simillima. Potus, huic vinum album, leue, oligophoron dictum erat, aliquando vero hordeacea dilutum, quædoque

doque verò communi frigida: hæc tamen conditione & lege, vt ita parcè biberet, ne cibum potus superaret, & ipsum fluatæ faceret. Somnus talis præmittebatur, vt nocturnus, longus quo ad fieri posset, esset: nam diurnum fugeret præcipuè meridianum, commendabam, in nocturnus antea interruptus esset, aut ex toto ablatum, qui maiori ex parte supra dextrum latus fieri debet, & supra eum æger accumbat: quia cum supra sinistrum iacebat, illico symptomata dicta, præcipuè cordis pressura illi veniebant. Hic annectere est studium nocturnum, quod tanquam malum & naturæ contrarium, omittendum est, turbatione enim grauem & difficilem corpori infert secedunt quippe spiritus in nocte ad interiora, qui ad exteriora ob studij violentiam & conatum, pelluntur, vnde grauis consurgit contrarietas, corpori malum afferens magnum: diurnum vero, à cibo duabus ad minus elapsis horis, toleratur, & illud quidem circa res faciles: difficiles enim toto, indigent homine. Concupitus, sine cum vxore congressus, talis erat, vt post eum, hilaris, & leuior euadebat, ac sic non nisi per intervalla eum exercebat. Morus post alium

exoneratam, & cætera quæ à politico homine peraguntur, mane comitabantur: erat verò leuis, suavis, fatigationem minimè inducens, post quem, discipulis suis lectionem suavi voce perlegebat. De repletionem & euacuationem, inferius dicemus. Huius tamen gracilitas depelli minimè potest, nisi sanguinis optimi copia de nouo fiat, quæ nõ nisi à bono & multo nutrimento fieri potest, proinde curamus, & summo studio solliciti sumus, vt cum maciem ex isto exuere tætamus, eum ne in deteriores, & sæuiores morbos, trahamus. Iram, tristitiam, mœrorem, & cæteros huiusmodi animi affectus pro posse fugeret suadebamus: sed magis vitam degeret in gaudio, lætitiâ, & animi tranquillitate, quæ dubio procul multum ad sanitatem conducunt. Iis autem in ordinem dispositis, & variis aliis, quæ illis facere videntur, curationem sic auspiciati sumus: & primò, cū humor peccatis atrabillarius sit, per vniuersum redundans corpus, vniuersali euacuatione, vt ipsum deponamus, opus est; quæ (vel Gal. teste) nulla excellentior sit quàm quæ per sanguinis extractionem adhibetur: At, quia corpus hoc aridum est & debile, vt sanguinis missionem per venę sectionem in cubito

cubito ferre non posset, ea de causa, illius vice hirudines anivenis, quas hæmorrhoidales appellamus, affigi fecimus, per quas ater hic humor euacuari solet. Admotæ igitur sunt hirudines duæ, quæ postquam infartæ, & multo repletæ sanguine fuerunt, sua sponte deciderunt, post quarum decidentiam, sanguinem ex apertis venis fluere permisimus: si quando tamen sanguis plus iusto ex illis effluat, vt sæpe fieri solet, earum oscula facilè occludimus, luto, aut carbonis puluere, aut aranearum tela, aut gypsi puluisculo, vel albo oui, constringentibus pulueribus mistis, & stupis vel linteis exceptis. Cæterum, quia humor hic per hanc tantum euacuationem ex toto depelli non fuit possibile, altera vti opus fuit, ea præcipuè quæ per medicamenta perficitur: quæ medicamenta, quum vir hic debilis, & imbecillis sit, & in eo materia calida & sicca, leuia sint & frigida humidaque, aut non multum calida decet: Item quum hæc medicamenta melius referatis meatibus, per quos eiici humor debet, euacuabunt, iuxta Hipp. in Aphor. corpora, quomodocunque quis purgare voluerit, fluida facere oportet, nõnulla prius vires habètia aperiendi, incidendi, & referandi,

præmittere opus fuit. At quum vt plurimum, nimium hæc sint calida, temperatis; & iis quæ a ciborum naturâ non multum distant, & ad rem faciunt, pro posse vti sumus: ex quibus multis pauca hæc celtata veniunt, syrupus de fumo terræ, herba, quæ restante Aetio, in febribus tutò dari potest: nam & melancholiam respicit, & iccinoris obstructions sanat, multasque urinas prouocat: cum quibus, & ventris emolliendi vim habet, & ventriculum roborâdi, vt Galenus ex idiota dicit, syrupus de lupulis, syrupus de borragine, syrupus de buglossò, syrupus de pomis, decoctum sene, syrupus de radicibus, qui cum addictione, de duabus radicibus, sine aceto appellari solet: nam syropus acetosus, in hoc casu semper despexi. Nos igitur ne ampliorem syroporum sylum citemus, ordinem habitum percurramus: & primò post hirudinum admotionem altero interiecto die, bolum hunc æger deglutiuit: qui habet,

Recip. Floris cassiæ nouiter extractæ drachmas decem, pulueris anisorum drachmam mediam, cum saccharo q. suff. misce, & ante prandium duas horas eum deglutiat: quo aluus optimè respondit. Duobus porrò interpolitis diebus, post

boli

boli assumptionem, syropus hos per sex dies ebibit, & ita habent, Recip. Syrupi de fumo terræ, de borragine, de lupulis, ana vnciam mediam, decocti sene vncias quatuor. Misce, fiat syrupus, quem in aurora bibat, & per sex (vt dixi) continuet dies: in fine quorum hoc illi propinauimus pharmacum. Recip. Syrupi rosati solutiui vncias duas, syrupi de epithymo vnciam vnam, rhabarbari boni drachmam vnam & mediam, electarij de sene drachmas tres, decoctionis sene, vncias quatuor: Misce, fiat potus vnus, quem in aurora ieiuno stomacho, tepidum bibat: tepida etenim medicamenta purgâtia, vt pote laxantia dari semper debent: quo purgante, sed leui medicamento, venter optimè solutus fuit: & humores multi nigricâtes, & citrini euacuari: post quâ euacuationem, æger singulis diebus ex decem sequentibus, singulas decem vncias decocti sequentis bibebat ieiuno stomacho: habet autem decoctum sic, Recip. Radicû endiuia, buglossi, petroselini, ana vnciam vnam, sene vnc. duas, polipodij quercini recentis vncias tres, prunorum pinguium numero duodecim, passerum de Corinthis, hordei, ana vnc. quatuor, pimpinellæ pugillu

vnum, florū borraginis, buglossi, ana vnciam mediam, in libris septem aquæ fiat decoctio, vt decet quousq; maneant librę quatuor, facta colatura & expressione: adde syrupi de cicorea cum rhabarbaro, de pomis saporis, bifantini sine aceto, ana vnc. duas: misce, fiat decoctū, ex quo in aurora ieiuno stomacho (vt dixi) ad decē vnc. bibat, quo optimē aluus respōdebat. Elapsis igitur decē diebus, in quibus decoctum hoc ebibit, eius vice, singulis auroris, singulas gabatas, siue scutulas, plenas iuris capi optimi & pinguis, vel gallinæ similis, cum pauco saccharo bibebat, & tunc interdum vnum vel alterū bolum ex cassia fistulari deglutiebat, & omnium membrorū nobis cura erat: & primò capitis: ob quod sæpè cucurbitulæ scapulis siccæ admouebantur, & frictions leuiores in ipsis brachiis, & cruribus fiebant: imò per nares, errhynis medicamētis caput ipsum purgabatur: sed interim, iecur quoque ex hoc vnguento inungebatur.

R. Vnguenti santalini vnc. duas, succi endiuix, cicoreæ, ana vnc. vnam, olei rosacei vnc. vnam & mediam, pulueris rosarū drach. vnam, cum cera alba, ad ignē para vnguentum molle, quo mane & vesperi iecur illinatur, spleni quoq; hoc vnguentum

guentum applicabatur. R. Pulueris scolopendrij vnc. ij. succi maluausci vnc. iij. adipis anatis vnc. vnam & med. aceti boni vnc. vnam, cum cera rubra, & oleo capparorum quantū sufficit, ad ignē paretur vnguentū, & ex eo, liene prius frictō, inungatur. Sed ori ventriculi, culcitruā aromatis refertam, semper admotā habebat, quæ hahet, R. Cinnamomi, galægæ, gariophyllorū, masticis, macis, ana vnc. mediam, ligni aloes drach. vnā, galliæ moschatæ Mesues scriptulos duos, pulueris rosarum, absinthij, ana drachmas duas, in zendalo rubro, ad figuram culcitrix paretur, & serico filo intercipiatur: cauēdo tamen, ne iecur attingat: nouistis autem iecur huic calidum supra modū esse, ventriculum verò frigidum: quorū membrorum pugnātia temperamēta, magis exterius applicitis remediis, quā intus sumptis, curari debent. Sed iis diebus, quod aluus responderet solliciti eramus: item, nisi thorax liber erat, errhyna medicamēta nō admittebamus: timor enim erat de ipsius alicuius vasculi ruptura. Tunc verò repetitis à nobis dictis, ad balneum eum traximus, quod ex aqua Padana parabatur, in qua decoctæ erant rosæ, althææ radices, scne folliculi, camomilla, meliso-

phyllo, malua, & similia, & in eo per horā ferē morabatur, q̄a eo delectabatur: post quod, absterfo corpore, caput. excipio, quod meis monitis, aqua non attingebatur, oleo tunc amygdalarū dulciū inungebatur, vt mēbra humecta euaderet, propulsata extranea ariditate. Protracta autē cura hęc est, ad quatuor menses, intra quos pancreaticē valuit: nouistis autē vos, longos morbos lōga indigere curatione: item, quia similia corpora, vt suadet Gal. libris Methodi med. per epicrasim tractāda sunt. Est autē per epicrasim corpus curare, ex eo paulatim noxium & peccātem humorem demere, & eius vice, optimum per nutrimenta conuenientia, paulatim quoq; introducere. Vtebatur autē hic sēpē saccharo borraginato ex Neapoli aduecto, veluti radicibus buglossi, saccharo paratis, quandoq; verò conditis, & misturis, vt sequenti. Recip. Quatuor conseruarum cordialium, ana vnc. j. specierum diarhod. abbatis drach. j. specierum trium santalorum script. ij. margaritarum præparatarum drach. med. ligni aloes, perficis calambuci dicti, script. j. foliorum auri fini, num. iij. Cum syrupo de pomis, quantum ad misionem sufficit: fiat conditum mistura dicta, & folio auri inauretur.

Curatio

Curatio quadragesimatertia, in qua agitur de febre continua, simul cum dysenteria affigente.

Vir probus, qui ad viam salsamentariorum, prope forum magnum habitabat, continua febre simul cum torminibus, hoc est fluxu dysenterico corripī cœpit: erat autem iuuenis. hic robustus, temperatura sanguineus, lotium crassum & rubrum habens: pulsum verò latum, crassum & robustum: cui occurrens, morbi die secundo, iecoriam dextri brachij aperire feci, & sanguinis vncias octo fluere: à qua sanguinis missione, intestinorum dolores minui cœperunt, sed fluxus omnino perseverabat, contra quem clyster sic paratus fuit. Recip. Aquæ hordei vncias quindecim, olei rosacei vnc. iij. oui integri bene cōtusi, num. j. Misce, fiat clyster. Cæterum, cibus huic ptisana erat, aut ex pulli iure parata panatella, adiecto semper bolo Armeniæ optimo, quem veram lemniam terram esse, aliās tradidimus. Altero verò elapso die, hoc est, tertio post morbi initium, iterum sanguinis vnciæ sex extractæ fuere, & clysteres constringendi vires habentes, ex seuo hircino iniecti, ac ori ventriculi emplast

emplastrum diaphinicon applicitum: in quo, vt obiter hoc dicam, cum concinnabatur, sorbas immaturas, palmularū immaturarum vice, iniiciendas mādaui, sed parti inferiori vētris, inūctio ex vnguētō de corticibus castanearū dicto, fiebat, & potus vice, aqua hordei chalybeata veniebat: quibus omnibus multum semper egerebat, tametsi in aurora, singulis diebus syrupum myrtinum, & rosaceum ex rosīs siccis dictis, confectum, aquis plantaginis, & stipitum rosarum dilutos bibeat: neque minus in nocte ad somnum conciliandū, syrupum de papauere aqua lactucæ dilutum, deglutiebat: septimo tandem die, etiam fluxu perseuerante, vires vtunque constabant: ac tunc ægrotanti sequens pharmacum illi concessi.

Recip. Rhabarbari optimè pisti drachnam & mediam, diacatholiconis drach. sex, antidoti Philonis drach. vnā & med. In aqua plantaginis: misce, fiat haustus vnus, & capiat in aurora, & desuper pro posse dormiat: quo quater excreuit, & fluxus ferè continuus restrictus est, & deinceps conualescere cœpit, donec integram consecutus est sanitatem. Cæterum, ab hoc purgationis die, ægrotus hic pullo- rum carnes assas, puluere boli Armeniæ,

& vti

& vtriusque coralli resperfas, gustare cœpit, & vinum rubrum ex Aulone, sapore austerum, ebibere: fuere autem omnes ægritudinis dies decem.

SCHOLIA.

Febre & dysenteria simul inuadentibus, vena sectionem, nō tantum semel, sed bis fieri admittimus: neque obstat id quod Galenus libro Artis curatiua ad Glauconem tradit: cum vt alijs dixi, huic curationi non aduersetur.

Curatio quadragesimaquarta, in qua agitur de stomachi subuersione, nausea, & podagra simul affligentibus.

Illustrissimus dominus Vincentius de Nobilib. Iulij tertij summi Pontif. ex sorore nepos, & cui olim methodum & veram regulam tradendi decoctum radicis synarum, pro eodem Iulio tertio Pontif. max. dicaueramus: nunc demum, vt olim nepritide & podagra, ac alijs affectionibus laborare solebat, ob exercitia solita derelicta, in easdē affectiones, cum stomachi maxima subuersione, recidit, quæ ex distillatione à capite in subiectas corporis partes, enuebant: raro autem podagra; quam à capitis distillatione cucinare solet, vnde rectè mea sententia

tentia Hippocr. in ea epist. quam ad regem Antigonum scribit, caput malè affectum, omnium morborum originem esse dixit. Ad hunc igitur illustriss. virum, accitus ipse, quem magnum procerum, carnea obesitate pinguem, iuxta adbe-nignum, & affabilem noueram: eius caput temperatura calidum, & humidum comperio, sed in eo humiditas caliditatem superat: quò fit, quia caliditas humiditatem non vincit, neque regulat, imò humiditas caliditatem, ab ipso capite in subiectas eius partes, humores decidunt, à quibus affectiones dictæ oriuntur, & pullulant: pro quibus extirpandis, medici sanguinem ex venis minu-erant; & varia alia confecerant remedia, sed absque fructu & vtilitate vlla; quæ omnia nos exactè considerantes, ac remedium syluam percurrentes, nullum celebrius aut diuinius excogitari posse comperimus vno hoc, qualitatibus in primis symmetrico, & temperato: passiuus verò exiccandi facultatem habenter hoc enim diuinum illud synarum radicis, decoctum est: cuius propinandi ordinem, vno antea anno, illustrissimo latio vno, non sine Dei opinitu maximi prouidentia, & dedicaueramus. In primis

igitur optimo victus ordine proposito, syrupum hunc propinare cœpimus, qui habet,

Recip. Geleniabim ex saccharo, syrupi de fumo terræ, ana vnciam vnam, aquarum melissæ, endiuia; de fumo terræ, ana vnciam vnam. Misce, & tepidum bibat, & quinquies iteretur: aduerte quòd geleniabim ex saccharo, nihil est aliud, quàm mel rosaceum colatiuum, ex saccharo paratum, vt aliàs iam dixi sed syrupum de fumo terræ miscuimus, non sine attentione ad seminaria, ab scabie, morbo antiquo, derelicta. Ehibitis igitur syrupis, humores sufficienter dispo-nentibus, catapotia hæc deglutiuit.

Recip. Pillularum cochiarum, de fumo terræ, arabicarum, asaiaret, ana scriptulum vnum, diagrtdij, grana quinque, cum syrupo rosaceo: formetur catapotia quinque, & in aurentur, capiat hora septima noctis, & desuper dormiat: iis enim peracta optima purgatione, ad decoctum radicis synarum deuenimus: quòd per viginti quinque dies, pontificio, & regio apparatu, ebi-bit. Cœpimus autem nona die Septembris, anno 1552. Modum autem præparandi ex hac radice decoctum, sepe aliàs;

tum etiam secunda Centuria, vberius profecti sumus. Tu verò qui particularia ad vnguem perficere cupis, legas epistolam Ambrosij Nicandri Toletani, viri doctissimi, ad Antonium Barberinū nobilem Florentinum dicatā, in huius Ceturia frontispitio prefixam: in qua, vt obiter hoc dicam, vir hic huius radicis dotes, & iuamenta in seipso expertus, vt penicillo depingit, & prosequitur. Ad presens tamen scitote, quòd illustrissimus vir hic in auro ra ieiuno stomacho huius radicis decocti vnc. duodecim, nō nisi optimè calidas pauculo saccharo fino superaddito ebibat: quia procerus, & corpore magnus est, quibus duas & tres sudabat horas: postea verò, linteis, & sudariolis, ac vt Varronis verbo vtat, termentariis, optimè aspersus, & subucula alba indutus, ac stragulis mutatis, vna vel altera interposita hora, ad prandium se diuertebat, quod ex capi quarta parte constabat, secunda in aqua ex tabulis relictis confecta, cocta, vel ad ignem assa, aut eius vice, alitibus paruis, vt ficedulis, quinque vel sex, aut semi perdice, adiecto semper puluisculo cinna momi, vescebatur: panis autem biscoclus erat, saccharo pinus, aut qui Venetiis, vel Pisis, parari solet, pondere vnc. quatuor, quem

quē iuri ita confecto immergebat, postea verò Martij panis frustum comedebat, dein parum diacidonitis saccharo confecti, sumens cœnam clauderebat, potus verò, radicis decoctum erat, quod syrapi loco bibebat, sed tepidum, saccharo quoque mistum. Hora verò vigesimatertia, vt in aurora, omnia repetebat, sed carnes in cœna non gustabat, tantum amygdalis, & vua passa Corinthiaca, & paucum Martio pane, aut conditis sacchareis, contentus: si alius tamen non respondebat, ex secundo apparato decocto, clyster parabatur, adiecto oleo communi, sale, & sapa, & electario purgante aliquo. Cæterū, singulis octo diebus, ex viginti quinque, illustrissimus vir hic purgabatur predictis catapotis, aut aliis, similem facultatem habentibus: qui post exactum vigesimum quintum diem, ita bene valere dixit, vt si quando alias. Postea verò cum Ancona discederet, & Romam per Montem Politianum propriam eius patriam, iret, optimè quoque & regiē habere significauit. Porro postquam Romam venit, elapso vno vel altero mense, de rennum dolore conquestus est, & ita acerbè, vt ex hoc dolore eum ē vita discedere multi putarent: cuius doloris causam,

nonnulli lucriuoræ, in decoctum radice
 ebibitum reiciebant, fortè vt ignoran-
 tiam suam melius traduceret, & illustris-
 simo huic viro blandirentur, sed rei euen-
 tus eorum immeritam contra me male-
 dicentiam detexit. Nam cum iandiu il-
 lustrissimus vir hic lapillos ex renibus e-
 mittere solebat, contigit, quod ex lon-
 go tempore congestos in ipsis renibus
 nonnullos haberet, vnde radice decocti
 beneficio laxiores factæ viæ & minores
 lapilli ipsi redditi, natura per eas lapillos
 ipsos expellere conabatur, vnde dolores
 oriebantur, qui lapilli cum ex toto expul-
 si fuerunt, illico dolores cessarunt: & ille
 sanitatem obtinuit. Desinant igitur mo-
 riones ij lucriuoræ, linguaces, locutulei,
 & blaterones, sua infreni & æstuosa lin-
 gua, verborum solitam colluuiônem pro-
 fundere: nunc verò clarissimus hic do-
 minus basilicè valet.

*Curatio quadragesimaquinta, in
 qua agitur de arthritide.*

Gabriel Fanensis, in autumno arthri-
 tim morbum subito incurrit, nam
 omnes eius corporis articuli simul do-
 luerunt, cœperant autem dolere omnes
 simul: sed circa pedes grauius. Cæterum,
 ab

ab habita per catapotia optima purgatio-
 ne, tali & malleolorum, ac genuum do-
 lores, breui recesserunt: sed postea bra-
 chiorum, & colli remanentes, grauius ho-
 minem affligebant, cõtra quos dolores,
 ex oleo anethino, & vermibus terrestrium
 puluere, pauca cum cera parato lina-
 mento, articuli inungebantur, & lana suc-
 cida fasciabantur. Elapsis verò quinque
 aliis diebus, in quibus alius per clysteres
 respondebat, bolum purgatorium huic
 dare decreueramus: sed cum potius epo-
 tum pharmacum desideraret, bolum pau-
 co vino exceptum, ebibit, & optime e-
 gessit, & dolores ex intègro intra decem
 dies, euanuerunt, manente tamen cir-
 ca fauces, impedimento quodam, quod
 eo quo bibebat tempore sentiebat, nam
 quando cibum deglutiebat, nihil ma-
 li huius percipiebat. Intus igitur consi-
 derans, fauces ingenti rubore & inflam-
 matione tentatas, deprehendi, quarum
 vitium facillè gargarismo ex aquis plan-
 taginis, rosarum, adiecto diamorone,
 parato, euauit. Porro, à sanguinis mis-
 sione in hoc morbo, abstinuimus. Pri-
 mò, quia iuuenis hic natura pituitosus
 est. Secundò, quia hyems, tempus fri-
 gidum properabat: statueramus autem

decoctum rubi viticosi, huic propinare: sed quum bene valere dixisset, ab eo defitimus. Est autem rubus viticosus herba, vel potius frutex, à radice yna plura flagella sarmenticia, emittens, quæ superioribus annis, ex Peru, terra nouiter reperta afferri cœpit, & eam Hispani sua voce, zarzam parillam, vocitant, de qua breui, Deo duce, multa dicturus sum: est enim medicina hæc optima, variis morbis conueniens. Nunc verò de arthritide, siue morbo articulari, pauca audire ne pigeat.

S C H O L I A.

Morbus articularis, quem barbari barbaras scribentes practicas, arthriticam appellant, à Græcis ἀρθρίτις, dicitur: Plinius vero libro naturalis suæ Historiæ, eum articularium morbum appellat, quia articularum & iuncturarum morbus est. Est autem articulus, referente Galeno, libro De ossibus ad tyrones, eo primo capite, quod iandiu in studioforum gratiam, in tabulam redegi, naturalis ossium compositio: ab Hippocr. verò, alterius ex coherentibus ossibus extrema pars, articulus frequenter nuncupatur: ea scilicet, quæ orbiculata est, at in proximum cauum inseritur: vt lib. De articulis, & lib. De locis in homine, apud eum legitur: vnde Plin. lib. II. suæ naturalis historiæ, cap. 36.

omnes

omnes corporis nodos, articulos vocat, intelligens iunctura extremum articulum esse. Cæterum Paulus Aegin. lib. 3. suæ medicinæ, cap. 78. articulum à iunctura differetem facit: nam per articulum, membrum intelligit, per iuncturam verò, suum extremum: sed hoc præter Hippocr. & Galeni, cui ille semper herere solet, mentem. Nunc autem scire decet, articularum dolores eam sibi denominationem vindicare secundum membrum affectum, in quo dolores ipsi fiunt: si enim pedibus dolor inest, podagra morbus, appellatur: si manibus, chiragra: si coxæ, coxendicū dolor vocabitur. At si membro dolor hæserit, à quo affectio denominationem non habet, vt genu, cubito, & humero, tunc genuum dolor, & cubiti dolor, veluti humeri dolor, appellabitur, & vt de his, ita de aliis dictum velim intelligatis. Cæterum, omnes ij dolores quicumque ipsi fuerint, modo articulos occupent, arthritici, siue arthritides, hoc est, articularum dolores, appellantur: vnde idiote & vulgares, cum quis podagra, aut chiragra, laborat, eum arthriticam pati, dicunt, per arthriticam, arthritim vocem Græcā, intelligentes, quæ nihil præter morbum articularium significat. Vnde Hippocr. lib. 3. Aphorif. aphor. 20. postquam docuit in omni anni tempore, morbos omnes fieri posse, & veris ægritudines particulares enumerat, inter eas arthritides recenset: hoc est,

quoscunque articuloꝝ dolores, siue ipsi podagrici, siue chragrici, aut ischiadici sint, vt Gal. in enarratione assentitur: vnde ipse libro definitionum sibi adscripto, arthritim definiens, inquit, Arthritis, inflammatio stabilis est, circa articulos consistens, doloremque ingerens vehementem, neruis nimirum patientibus: per quam definitionem, quemcunque dolorē articuloꝝ intelligit, siue ipse sit podagricus, aut chragricus, vel coxendicus, vt ex dicendis clarius hæc enunciantur. Porro, arthritis alia significatione, apud Græcos accipitur pro sauisimo & grauissimo morbo, omnes totius corporis articulos apprehendente, & vexante, vt apud Hippocratem quis legere poterit in fine libri De morbis, qui extra. Vnde Gal. lib. 3. Aphor. 16. enarrans eos morbos per Hippocratem citatos, & qui in siccitatibus eueniunt, præcipuè cum arthritides interpretatur, sic inquit: Quis igitur articuloꝝ passionem in siccitatibus dixerit fieri, dignum est inquisitione: si enim immodicè facta consumpserint articuloꝝ humiditatem, difficilem motum & siccitatem efficiunt, forte vero & nonnunquam dolorem, eam passionem quæ arthritis nominatur, haudquaquam efficiunt, nisi quispiam omnem articuloꝝ dolorem ita velit nominare. At qui ipse in libro secundo Epidemiarum, ita inquit: In Aeno per saucis, qui leguminibus

vescebantur,

vescebantur, infirma habebant crura, & qui orobos comedebant, genuū dolores patiebantur, non arthriticos, sed genua dolentes ipsos appellauit. Quispiam verò fortassis dixerit non vnus articuli dolorem: sed multarum simul arthritim nominari, & iuxta hoc genua dolentes, nunquā arthriticos appellari. Hactenus Galen. qui ex Hippoc. arthritim, morbū in omnes corporis articulos seuentē, vocat: quo factum est, vt lib. De compos. med. secundum locos decimo, eo præcipuè capite, in quo de ischiade, podagra, & morbo articulati, siue arthritide agit, arthritim morbum ipse met, in omnes articulos seuentem ac lancinantem, esse dicat, inquit: Ex genere arthritidis est tū ischias, tum podagra: quod enim in omnibus articulis arthritis est, hoc in vno iuxta coxendicem quidem, ischiada, hoc est, coxendicum morbum appellant, iuxta pedem autē podagram: ex quibus Gal. verbis, liquido cõstat, arthritim morbum in omnibus simul articulis fieri: cui sententiæ innititur Aetius sermone 12. siue medicina, cap. 6. quæ dicat: Podagrica & arthritica affectio eiusdē speciei inter se existunt. Differt autem podagra ab arthritide, non toto genere, sed affectus locis: in omnibus enim debilitas est articuloꝝ diuturna cum fluxione, quæ quidem si in pedibus percipitur, podagra appellatur: si verò in aliquo coxarum vertebro, ischias, hoc est, coxendicum morbus nominatur, si verò in

multis corporis totius articulis innititur, arthritidis siue morbus articularis vocatur. Contingit autem aliquando vt repente irruat malum æqualiter per omnes articulos dispersum: quod ipsum euenire consuevit his qui consueta exercitia coaceruatim relinquunt, & licentiore diæta vtuntur, & subdit, vt morbum hunc sæuisimum & pernecantem indicet, sic: Qui vero extreme ab hac affectione apprehenduntur, his & spine vertebrae & costarum iuncturae, & genæ dolent: aliquibus autem & iris, siue, corona pupillam oculi ambiens: neque est aliqua ossium connexio, quæ ab hac affectione sit immunis. Hæc eadem, vt solet, Paulus Aegineta lib. 3. suæ medicinae, cap. dicto 78. prosequitur, dicens: Si inferiores partes factus cursus pedum articulamenta repleat, podagra vitium nuncupatur, si ceteros corporis artus intricet humor, & ἄρθριον Græci, nos articularios morbos appellare consueuimus: quo vitij nomine vertebrae, humeros, & maxillas comprehendimus, omnemque articulum, quicumque morbo complicatur, nonnulli verò aures, dentes, fauces, & nonnunquam iecur, lienem, articularis doloribus conflari pronunciant. Et sanè morbus hic crudelis, & carnifex quem olim nobilem quendam apud Germanos inferiores, pati vidi: qui ob imbecillitatem articularum, ad quos humor à natura alienus confluit, fit, & variis de causis

causis euenire contingit, videlicet, à cruditatibus, immodico venereo vsu, vehementi deambulatione, equitatu assiduo, præcipuè propèdentibus ex equis cruribus, vt Scythus euenire Hippocr. lib. De aère, aquis, & locis, testatur: suppreSSIONE excretionum consuetarum, intermissione exercitiorum familiarium, mænore, curis, vigiliis, & reliquis animi affectionibus. A calico quoque dolore perperâ curato, arthritis oritur, vt meminit Hippoc. lib. 6. Epid. parte quarta. aphorif. 3. dicens: cuidam intestinum colon, vbi articulari morbo corripiebatur, dolore ferè vacabat: postquam verò ab eo sanatus est morbo, plus doluit. Post Hippoc. viri medici, doctrinae & experientia celebres, tam Arabes, quàm Romani, egrotos febribus laborantes obseruarunt, qui ob malam in eos adhibitam curationem, in podagram, & alios graues morbos lapsi sunt: sepe tamen articularis morbus, ob semina a parentibus contracta in filios & successores transfertur: de quo, & eius exacta curatione, plura breui dicturus sum.

Curatio quadragesima sexta, in qua agitur de morbillis, & morborum obseruatione.

O mnes pueri, qui anno elapso variolis laborarunt, hoc etiam anno morbillis affliguntur, sed sani eadunt: filia

tamen Dionisij Pinti, nata annos octo, eisdem cum correpta esset morbillis, & aëre frigidiusculo alteraretur, in tormina & cruentam dysenteriam deuenit, à qua quoque & ipsa, breui leuata fuit, instabat autem autumnus.

Curatio quadragesimaseptima, in qua agitur de febre continua, cum mentis turbatione.

NAtaj Chyroci, nobilis Anconitanus, ætatis suæ tredecim annorum, vigente autumno, febre continua corripiebatur: ad quam elapsis morbi ipsius diebus vndecim, accitus ego, eam continuo febrientem cum alienatione & mentis turbatione inueni. Cæterum hæc ad oblata bene se gerebat, & viribus utcumque constabat: sed lotium aqueum colore & substantia micibat, quod mentis alienationem, turbationemue satis attestabatur: proinde brachij dextri basilicam, in curuatura secare feci, & sanguinis uncias sex fluere. At chirurgus plus iusto audax, sanguinis uncias decem, agrotantis bona fortuna extraxit: qui corruptione ita affectus erat, vt sequenti die, iubere secta brachij exteriori vena, cephalica dicta, sanguinis quoque semi libram fluere:

fluere: qui sanè primo corruptior erat. Sed puella hæc (vt dixi) ad ea quæ illi offerebantur, bene se habebat, parum tamen dormiebat: cum quibus nihil dolebat, sed linguam atram habebat & siti ingenti cruciabatur: quia tamen mente non constabat, aquam non petebat. Huius fronti, oxyrhodinum applicitum fuit, & noctu frons ipsa, tempora, nares, & aures, populeone vnguento, adiectis paucis opij granis, & exiguo aceto rosaceo, inungebantur, & syrupum de papauere; pondere duarum unciarum & totidem aquæ lactucæ bibebat, aut illius vice amygdalarum cremorem, cui papaueris albi semina mista erant, concedebamus: ex se optimè egerebat, & pulli carnes aqua elixas, adiecto bolo armeniaco, margaritis ac corallo præparato, comedebat. Demùm post aliquot dies, febris & delirium minui cœperunt: tunc pharmacum ex manna rhabarbaroque compositum, illi propinauimus, tamen si sua sponte bene semper egerebat: quo multa liquida, putida, & magna corruptione affecta egressit, & melius habuit: quanquam postea ad aliquot dies insana semper mansit, in quibus diebus, ieiuno stomacho, conditum hoc comedebat.

Recip. Sacchari borraginati vnc. tres, nenupharini, buglossati, an. vncias duas, pulueris sene optimè pisti, drach. duas: pulueris lapidis cianei, stellati dicti, præparato, drachmam mediam, foliorum auri numero quatuor. Cum syrupo de pomis, misce, fiat mistura, & folio auri inauratur: de qua singulis diebus, singulas vncias ieiuno stomacho, & sero ante cœnam semiunciam comedat, & desuper parum aquæ borraginis bibat. Sed antea quam conditum hoc comedebat, eius caput embrochis irrigabatur, & tandem intra quadraginta dies ex toto sanauit, habent autem embrocationes, siue irrigationes sic.

Recip. Foliorum & folliculorum sene, ana vnciam vnam, borraginis, buglossi, anethi, maluæ, radicum maluauiſci, an. pugillum vnum, hordei, seminis lini, fœnugræci, ana pug. vnum & medium, in libris viginti aquæ fiat decoctio sufficiens, facta colatura, adde olei rosacei completi, chamomillini, ana vnc. tres. Misce, ex qua mane ieiuno stomacho, & vesperti ante cœnâ, super caput irrigationes fiebât.

Curatio quadragesimaoctaua, in qua agitur de febre continua, cum erysipelate

erysipelate ulcerato, faciem & vniuersum caput corripiente.

Petrus Crinitus, ex Criniti illius doctissimi Florentini familia, iuuenis: annos natus triginta, cum Anconæ carceri obtruderetur propter debitum febre maligna cum erysipelate ulcerato, faciem, & vniuersum caput corripiente, vexabatur: ad quem elapsis iam decem diebus, à morbi origine, vocatus ipse, hominem sic malè affici comperio: cui sanguis per venæ sectionem in brachij curuatura minutus erat, & pharmacum propinatum, & erysipelati nescio quid admotum, non dormiebat hic, sed ea quæ illi offerebantur, optimè comedebat: proinde eius ani venis hæmorrhoidalibus dictis, illico hirudines duas admouere feci, & optimo instante victus ordine, ac syrupsis malam qualitatē alterantibus propinatis: vt postea per pharmacum, purgatio fieret, remedium hoc supra erysipelas ipsum admouere feci: quod habet.

R. Succu plantaginis, semperuiui, lactuæ, solani, ana libram mediam, aceti rosacei vncias duas, cerusæ vnciam vnam & mediam. Misce, & lineis pannis applicetur, & sæpe innouetur. Hoc enim remedio

medio, ita bene valuit vir hic, vt ex ipso cryspelate, & locis illi proximis, membranula quædam crustacea decideret, veluti ab angui spoliū deponi solet: subtus quam, ex albo vnguento inungebatur locus, qui prædictis sanatus est, & æger ipse in totum cōsecutus sanitatem.

Curatio quadragesimanona, in qua agitur de oculi dolore cū rubore.

Iosephus Amatus frater meus, vir bene biliosus, cum de oculi dolore, ingenti cum rubore querebatur, ab optimo instituto victus ordine, catapotia hæc deglutiuit, quæ habent. R. Pilularum mastichinarum drachmam vnam, aurearum, opticarum id est de luce, ana scriptulum vnu, diagridij grana tria, cum paucō vino fermentur pilulæ quinque, & inaurentur: capiat ea quando vadit dormitū. Cæterum, iis optimè egressit, sed non quod hac de causa, dolor, aut rubedo, discederent: sequenti die, scapulis cucurbitæ cum scarificatione cutis sunt applicitæ: tandem quinto die, cum oculum aqua rosacea tertia præparata excepta, & per manicam traiecta lauaret, breui sanitatē obtinuit.

Curatio quinquagesima, in qua agitur de pleuritide.

Miles, qui palatio præest, frater Fracisici notarij, qui acta criminalia literis excipit, pleuritide, thoracis altam partem occupante, affligebatur, ad quem perueniens ipse, post alui deiectionem factam per clysterem, sanguinem mittere ad uncias octo ex axillari eiusdem brachij vena, vbi erat dolor, mandauit. Qui quum infectus ingenti putredine, & corruptione esset, & febris intensissimo cum dolore hominem infestaret, & tussis ingens & difficilis ob doloris respondentiam perseueraret, & respirandi difficultas instaret: vespere ex eodem venæ orificio, totidem sanguinis uncias fluere permisi: erat autem sanguis vltimus rubicundus, quo factum est, vt melius illico habuerit, tandem epoto quarto die medicamento purgatorio, ex flore cassiæ fistularis, cum electario sebesten confectō, & decocto pectorali diluto, paulatim conualescere cepit, donec integram consecutus est sanitatem. Primis autem diebus, syrupum violaceum ex decocto hordei dilutum bibebat: sed morbi initio, locus dolore affectus, sacculo milij & surfurum fouebatur. Cæterum, quæ bibebat, tepida (vt fieri solet) erant.

Curatio quinquagesima prima, in qua agitur de muliere nobili, podagris laborante, cum mensium optimarespondentia.

SOROR Chyroci nobilis Anconitani, à iuuetute sua, etiam si lunaris euacuationis respondentiam optimam, & consuetam semper haberet, in podagrâ laboratur: nunc verò etiam cum quinquagesimum tertium ætatis suæ annum agat, eodem vexatur morbo. Caterùm huius parentes sani & liberi ab hac infectione semper fuere: at superiores, hoc est, aui sui, vt ipsa refert, grauissimè hoc morbo torquebantur: adeò vt hunc morbum veluti hæreditarium, à maioribus suis contraxisse, dicendum sit, transferuntur autè aptitudines ad hoc malum, à parentibus, in filios ac posteros. Sed cum hæc scribimus, in mentem venit Hippocratis aphorismus 29. libri sexti Apho. qui ait: Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint: quod falsum esse in mulieribus sui temporis Galenus deprehendit, cum earum plures ob intemperantiam & luxum podagris laborare videret. Seneca quoque quandoque de luxu fœminarum sui temporis conquestus est, quod

Hippo

Hippocratem falsum fecerint, dicentem, fœminas podagris non laborare.

Curatio quinquagesima secunda, in qua agitur de sublimato, cuiusdam mulieri, ad eius interuersionem dato.

MULIER, cui sublimatum intra iusculum ad eius interuersionem datum est, illico illud persensit, ac euocato vomitu, sana euasit, id autem persensit, quia cuiusculum cui sublimatum mistum erat, ebiberet, saporem gustasse dixit, similem illi, quem aris rubigo in ore relinquere solet. Memores igitur huius saporis sine decet, quicumque veneno infici timent: quia certus, & indubitatus pro sublimato, aut cuiusque arsenici altera specie deprehendenda, is sit sapor. Porro, lac huic veneno aduersari, & huius generis aliis, quæ erodendo interimunt, medici fatentur: præcipuè Galenus, commentarij sexto in librum sextum De morbis vulgari enarratione quinta.

Curatio quinquagesima tertia, in qua agitur de symptomatis subortis ex abortu, id est, puero antè maturum partum eiecto.

L

Mulier iuuenis, quę catapotia deglutierat, quia plenitudinem intus in corpore (vt ipsa aiebat) persenserat, sed vitinam non fortum, post multam supra infraque purgationem habitam, ac fortum eiectum, in febrem continuam lapsa est. hęc. Caterum cum per medicum doctum tractata esset, etiam ipse ad eam sum accitus: quam tunc insanietem pauca cum febris comperi, cui tandem post multa habita remedia, cum frontis venę secari iuberē & sanguinis vncias quinque fluere, breui respuit, & paulatim conualescere cepit, donec integram consecuta est sanitatem.

Curatio quinquagesima quarta, in qua agitur de melancholia statiosa, hypochondriaca, siue præcordiali. Aralibus myrachioli dicta.

MAnnael Arius vir annos natus triginta quinque, cum iamdiu de stomachi cruditatibus, & incoctione quereretur, & interdum multa vomisset, interiectis nonnullis mensibus, de acuitate ingenti ab ipso stomacho ad os delata affligi cepit: quā acuitatem, siue ructus acidus comitabantur stomachi & hypochondriorum grauitas, sed succedente

tempore hypochondria ipsa sursum conuelli videbantur, magna vigente flatulentia: quibus omnibus accreuit ingens calor a præcordiis ad supremam thoracis partem ascendens, & consequenter, alui siccitas & constrictio, fastidium, mœror, & animi deliquium, raro tamen mentis alienationem passus est, quod vnum a doctis animaduersum velim, tam enim & si melancholix siue desipientix species, affectio hęc sit, satis superque illi est, vt talis verificetur, eam sequantur mœstitia, & a facili causa timor, & nonnunquam mentis inconstantia: quę omnia melancholica symptomata, concoctione vel excretionem, vel multis flatibus, vel vomitu, vel ructu leuantur, prout huic eueniebat viro. Ad hunc igitur vocatus ipse, præter citata symptomata, cum huius viscera attrecto, inter umbilicum, & lyncem, eius mesenterium prædurum deprehendi: quod vnum notatu dignum apud me in hac curatione erat, præsertim cum membrum aut particulam, in qua morbus hic radices suas complatas haberet, inuestigarem: nam Galen. lib. 3. De locis affectis, cap. de melancholia, præter quod ab atrabile morbum hunc fieri tradit, ex Dioscoridis sententia, inquit, huius morbi causam

esse calorem immoderatum venarū me-
 feraicarum, obstructionemq; earundem,
 à crasso sanguine ortam, vel vt alijs pla-
 cet, citante eodem Diocle, huius morbi
 causa est, inflammatio pylori, siue porto-
 narij, aut ianitoris dicti, partis scilicet in-
 ferioris oris ventriculi, cui opinioni Gal.
 hæret, & eam vt veram amplectitur ma-
 gis, cum dicat. Atque videtur quidem in
 ipso inflammatio esse, sanguis autem in
 parte inflammata contentus, & crassior,
 & atra bili magis conformis. Itaque quæ-
 admodum elato ex ventriculo ad oculo-
 los fuliginoso quodam aut fumoso hali-
 tu, aut crassis quoque vaporibus, similia
 suffusorum accidentia contingunt, eadē
 ratione sublata ad cerebrum ab atrabile
 euaporatione melancholica euenient in
 mente accidentia, & cætera. Ex quibus
 verbis, Galen. huius morbi causam phleg-
 monem pyloro impactam esse, velle sa-
 tis clarè percipitur. Auicenna tamen illi
 contrariatur, aut saltem non hæret, vt
 quisque cordatus deprehendet medicus,
 modo eius verbâ contemplerur, Fen pri-
 ma libri tertij tract. 4. cap. 9. in quo &
 Philothei, siue Theophili opinionem
 citat. At Auerrois libro tertio sui collecto-
 rij, capite quadragesimo Galeno fauet,
 qui

qui contra multorum opinionem, ex
 pylori inflammatione morbum hunc
 fieri contendit. Cæterum cum hos au-
 thores perlego pro hoc iuuando homi-
 ne, in mentem venit Mundinus vir prout
 sua ferebat ætas doctus, qui in sua Ana-
 tomia, vbi de mesenterio agit, ex me-
 lancholia aggerata, in huius mesenterij
 glādulosis carnibus, hypochondriacam
 hanc passionem, vel vt ille loquitur, my-
 rachiam, fieri tradit, quam sane senten-
 tiam vt rationi consonam, non omnino
 reieci: & eo magis, quia tunc in huius
 viri mesenterio ingentem duritiam tactu
 percipiebam, quæ non procul ab vmbili-
 co versus lyenem distabat: vt iure credi-
 derim, vt morbus hic ab atrabile origi-
 nem trahit, ita quoque in meseraicis ve-
 nis aliquando sedem suam habeat: quæ-
 doque verò in ipso lyene, nonnunquam
 verò in ipsius ventriculi pyloro, in quo
 inflammatio fit, sed id raro, cum morbus
 hic maiori ex parte absque febre non
 solum vigeat, sed etiam interimat, quæ
 dubio procul morbū hunc comitaretur,
 si modo inflāmatio adesset, neque nobis,
 & alijs artem medicā exercentibus Auer-
 rois rationes philosophicæ satis faciunt,
 cum à morbo calido symptomata fri-

334 AMATI LVSTITANI
 gida ob innati calidi resolutionem oritur
 posse dicat, quod ut possibile, euenire
 posse non negamus. Cæterum ab inflam-
 matione interna febrem inseparabilem
 esse, & ut necessariam gigni medici fa-
 tentur, & Galenus affirmat variis in locis
 suæ doctrinæ. Proinde quam bene Gal.
 ipse, hanc secutus sit sententiam, quod
 affectio hæc hypochondriaca ab inflam-
 matione oris ventriculi semper eueniat,
 alij iudices sint: ego verò, ut variis in mē-
 bris morbum hunc fieri posse dixi, ita à
 vario melancholico humore originem
 trahere crediderim, vnde merito cura-
 tiones in hoc morbo variant: quia aliqui,
 frigidis & humidis remediis morbum
 hunc profligare contendunt, alij verò ca-
 lidis & humidis, pro ratione materiæ.
 Vt cunque tamen res habeat, hic prædi-
 cta patiebatur symptomata, cum quibus
 sæpe vomebat: nam postquam comedebat,
 acidus ructus sentiebat, & mori aut
 aperiri in pectore desiderabat: sed cum
 bilem aut varij coloris humores vomebat,
 leuis euadebat, & iterum comedebat,
 sed in eadem recidebat: adeò ut per
 quatuor longos mēses in hac perduraue-
 rit afflictione, quousque vitam cum mor-
 te commutauit. Cæterum in huius morbi
 successu,

successu, priscorum medicorum diligen-
 tiam admirari mihi subit, præsertim in
 eo describendo, & quanta cura eius om-
 nia symptomata, signa, causas ad vn-
 guem vsque obseruauerunt: sed illi fortè
 suo tempore ægotantes maiori cura tra-
 ctabant, quàm hodie à doctis medicis
 fiat, ut qui eos frequentius adire sole-
 bant, & apud eos sæpius agebant, & in-
 terdum apud ipsos pernoctabant: quan-
 do præcipue non admodum fidebant,
 quòd ministri, & discipuli, ea omnia quæ
 medici mandabāt, perficiebant; ut Gale-
 nus quoque facere solebat, ut commen-
 tario primo, in librum De fracturis me-
 minit, enarratione vigesimaprima: sed
 de iis satis. Nunc verò ordinem in hac
 curatione habitum, tempestiuum erit
 profequi, ut posteri feliciori successu, hu-
 iuscemodi ægotantes curare valeant.
 Erat autem vir hic natura siccus, proce-
 ra statura, ad rubiginem declinans, &
 talis qualis, Galenus inquit, in melan-
 cholicam temperaturam facillè transi-
 t: huic igitur optima victus ratione consti-
 tuta, syrupum hunc ita descripsi, quem
 per quinque dies ebibit: & postea phar-
 macum sequens purgatorium propina-
 uimus: habet autem syrupus sic,

Recip. Syrupi de fumo terræ, de boragine, de pomis, ana vnciâ mediam, decoctionis sene vncias tres. Misce, fiat syrupus, capiat quinque. Pharmacum vero ita quoque habet, Recip. Syrupi rosacei solutiui vncias tres, diascene lenitiui, vnciam mediam, diaphiniconis drachmas duas, decoctionis sene vncias tres. Misce, fiat pharmacum, quo optimè aluus respōdit, & æger ipse rectè se habuit, sed obstructio illa supra mesenterium apparēs, decocto hoc irrigabatur, fouebaturue, quod habet, Recip. Anethij, capillorum Veneris, camomillæ, radicem althææ, seminis petroselinij, anisi, fœniculi, foliorum sene, ana pugillum vnum: in aqua fiat decoctio sufficiens, qua locus obstructus fomentetur spongia: & postea hoc inungatur vnguento. Recip. Vnguenti de althæa vncias duas, nucis vnguentariæ vnciam mediâ, pulueris radicis caparorum drachmas duas, olei lilij & ceræ ana, parum misce, & ad ignem fiat vnguentum. Sed dum hæc vomitus fiebant, aliquando euocabatur: præcipuè quâdo nausea instabat, & æger angustiabatur, & nō vomebat: sed opus hoc conficiebatur lenioribus vomitoriis, vt aqua naphæ, decocto parato ex semine anethi, raphani,

rapæ,

rapæ, & similibus: sed aluus cūm astricta erat, emollientibus clysteribus laxabatur. Cæterum cūm flatus plures abundarent, neque remediis ad eos excogitatis resoluerētur, clysterem sic parauimus: quo flatus euanescebant, & leuior ægrotus euadebat. Canalem medicum quem vesicis bubulis, aut pellibus inferere, pro conficiendis clysteribus solemus, folli fabrili adaptato, ac folle compresso, & spiritu ex toto emisso, per anum eum immittito, ac postea ipsum eleuato, & aperto, & postea extrahito: sic enim totus natus intestinis contentus, hoc instrumento attrahitur: Est sanè remedium hoc à nobis pro flatibus deponendis, primò excogitatum: quanquam ab Hippocrate pro ampliandis intestinis, in colicis affectionibus curandis, huius meminere instrumenti, vt vltimis verbis primæ harum Centuriarum, memoriæ commendauimus. Item quum ægrotus hic cibis fastidiret, intinctos parare faciebamus, quos Græci *μβάματα* appellant, quibus carnes & obsonia intincta comedebat, ex quibus exemplum tibi sit. Recip. Amygdalas dulces, albas redditas, pistatia recentia mūdada, ana quantum tibi placuerit, in mortario pistillo optimè contunde:

L 5

quibus adde iecinoris pulli vnus vel alterius, quantum tibi videbitur, & paucos saccharo, & agrestæ, ac puluisculo cinnamomi resperſo, cum aqua rosacea: misce, & fiat intinctus, & eo vtatur. Porro, cum Galenus morbi huius initio, ægrotantes similes, solis balneis & victu humido, sed optimi succi, explosis pharmacis, curasse gloriatur: nos præter quod hieram picram atram bilem respicientem, quandoque propinabamus, apozema hoc, vel simile ægrotanti huic tantum cõcedebamus, & purgationũ vice clysteribus vtēbatur: quibus optimè valuit, & extra domum ingenti artis gloria, & magno populi applausu exiuit. Erat autē vir hic probus & candidus: qui pauperibus sua bona largissimè & munificentissimè propter Deum elargiebatur. Sed ne mente decidat, apozema ita habet. Recip. Foliorũ borraginis, absinthij, capillorum Veneris, pimpinellæ, ana manipulum vnum, polipodij quercini recentis, radicũ buglossi, ana vnc. vnam, liquiritiæ recentis & rasæ, sene, ana vnc. vnã, passularum de Corintho vncias tres, pomorum apianorum numero decem, seminis anisi, fœniculi, ana drachmas duas. In libris sex aquæ fiat decoctio, quousq; maneãt libræ quatuor,

CVRAT. MED. CENT. IIII. 539
 quatuor, facta colatura, & expressione, adde syrupi de pomis, de fumo terræ, de borragine, ana vncias duas. Misce, fiat apozema: cuius vncias octo in aurora, ad ignem repidas ebibeat, & quandoque aquæ cocenam, per horam totidem: his enim, vt dixi, optimè habuit. Cæterum, quam morbi seminaria adhuc latitarent, & vigerent, & ipse licentiori victu vsus esset, in eundem morbum recidit: ad quem cum quidam ~~adhiberet~~, qui se medicum simulabat, & ~~propinabatur~~ curare contendebat, curatum intraret, breui ipsum interfecit. Parabat autem ~~remedia~~ hic, vt obiter hoc dicam, apozema quoddam, quo omnes curare pollicebatur, & eo ægrotos omnes egerere multum faciebat, & maiori ex parte eos in marasum trahebat, sed quam infestum simile apozema, & obnoxium huic morbo erat, ex Galeno primo, vel potius ex huius ægrotantis successu, quiuus iudicare poterit: nam breui in extremã maciem ~~reduxit~~ hic ægrotum traxit, & tandem in obitum, non sine multorum dolore: veluti tres alios Anconæ ægrotantes, & alios nõnullos apud sanctum Seuerinum: vnde in guominiosè fugam fecit. Nam & antea Anconæ

modo status oriantur inquiramus. Galenus vti supra, huic respondet quaesito, dicens: Sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & atra bile magis conformis est: itaque quemadmodum elato ex ventriculo ad oculos fuliginoso quodam, ac fumoso halitu, aut crassu quoque vaporibus, similia suffusorum accidentia contingunt: eadem ratione sublata ad cerebrum ab atra bile evaporatione, melancholica euenient in mente accidentia, & cetera. In quibus verbis Galenus non dubitat ex atra bile evaporationem ad cerebrum fieri: ex qua melancholica postea eueniunt symptomata: humor autem atra bilis est, non carbo ignitus, cui cibaria si non miscentur, saltem per contactum haerent: ex quorum miscella fumi eleuantur atrae bilis naturam sapientes, & consequens accidentia melancholica, sed praecipue praecordiorum fluctuatio, quae ut Diocles notat, non illico ut cibus accipitur, praesentitur, sed post eum retentum.

Curatio quinquagesima quinta, in qua agitur de vlcere Gallicanis in genu obortis.

VXOR naucleri nauis Belioti, vlcera maligna à morbo Gallico contracta, in genu patiebatur. Ceterum, optimo victus ordine instituto, post paratam ad euacuationem per syrupos materiam, & per catapota

apotia eam expulsam, vlcerebus putrilagine infectis, praecipitarum indere mandauit, ac paulatim tractatis vlcerebus ipsis, & saepe lauatis decocto Guaiaci, quod per triginta longos dies, subtili admodum constituto victus ordine, ebibit, & postea superposito ipsis vlcerebus vnguento ex plumbo, breui ex toto sanata sunt: Singulis tamen octo diebus, catapotia ex nitro, pondere quatuor scriptulorum, adiectis granis tribus diagridij, & totidem trochiscorum alandaal de gluriebat, quibus optimè purgabatur: erat autem mulier haec quinquagenaria, obesa, potens, & virago, quae praedictis intra quadraginta dies ex toto sana euasit.

SCHOLIA.

Inter ea corrodentia medicamenta, quae vlcerebus sordidorum putrilagines corrodunt, & absument, ut oleum vitriolum, aqua fortis argentariorum, sublimatum, & cetera, varia genera: pulueres, & a praecipitato dicti, palmam obtinent: quos Ioannes a Vigo, chirurgus me hercle diligens & doctus, in antidotario suo, hoc est, libro octavo suae medicinae chirurgicae descripsit. Confiuntur autem pulueres, & ut obiter hoc dicam, aequis partibus argentariorum, & a. uae argentariorum fortis ad igne simul coctis. Ceterum ut pulueres, & absq; dolore

munus suum conficiant, sic apparatus: eos in catino immittito, super quos aquam vitæ infundito, & ad lentum ignem coquito: quoad aqua absumatur, & pulueres ipsi sicci maneant: hoc autem modo concinnati opus suum conficiunt, absq; dolore tamen. Alij tamē eos succo plantaginis, semperuine, solani, vel aliarum herbarum frigidarum, preparant: vt absq; dolore & punctione operentur: sed modum primò à nobis signatum, vt meliorem, & faciliorem habeto. Porro si viribus potentiores, pulueres hos parare decreueris, duplam aquam fortem ad argenti viuum infundito, & vase vitreo optimè obstructo, ad ignem excoqui sinito, quousq; rubri exacte pulueres euadant, sed de iis, & similibus, ne dedignare Vigonem percurrere, & eius discipuli Sancti Barolitani opusculum eadem coniunctum legere, cum chirurgus doctus & expertus sit, vt Venetijs, cum non raro coram nobis operabatur, experti sumus.

Curatio quinquagesima sexta, in qua agitur de ulcere antiquo in crure, & tandem sanitati restituito.

AD talum, vlcus antiquum, & ferè de aena annorū, patiebatur probus vir Damianus Illyricus: qui cum multos adiret probos medicos & chirurgos pro eo curando diligentes, nunquā tamen inde

sanus

sanus euasit. Ego verò vlcus sordidum considerans ex eorum genere esse, quæ difficulter sanitatem adipiscuntur (Græcis cacoethe dicta) deprehendo, & ad quod natura longa consuetudine corporis totius immundities, & superfluitates transmittere solet, inuenio quod vlcus si clauderetur, & cicatrice contegeretur, hominib; breui moreretur, aliquo morbo perneccante superueniente, vt sæpè fieri contingit, & nos alias obseruauimus. Proinde nos fonticulum, sic enim recepto vocabulo, foramen appellare placet, quem in eodem crure infra genu prædictum respiciens vlcus, parare fecimus, non nisi corpore prius sæpè purgato, & guaiaci decocto, per quadraginta dies ebibito, & vlcere ipso ferè ad sanitatem redacto. Caterùm fonticulum hunc, variis rebus parare solemus, aut candente ferro, aut caustico medicamento, vel vesicatorio: nam interior cortex flagellorum siue virgularum brionia, carni supra posita, opus breui conficit: mitto cantharides, vel ramunculi herbae siue barrachij quoduis genus, vt varia alia præteream, quæ vesicam incitant, cui disruptæ, ciceris vnum vel alterum granum superponitur, & fascia ligatur, vnde foramen resultat, quod

M

singulis diebus, abstergitur, & innouatur: & eius grani ciceris vice, vt fonticulus vigeat & ex eo sanies effluat indi potest illi, aut cerea pillula, aut plumbea, sed ciceris granum sepius pro cōplenda hac opera, vsurpatur: quia humiditate tumescit, & locus amplior euadit, sic enim probus hic vir sanus intra duos menses euasit, hoc eodem modo, qui varices in crure patiebatur, & in cruris infima parte vlcus habebat, ab vlcere liber euasit: erat autem vir hic statura procera, qui in angiportu ad forum fontis habitat, & pannos tondet. Porro Græcus Aulonensis, qui carcere Anconæ detinebatur, causa bibliopolæ Veneti, pro simbolo felem habentis, vlcus magnum rotundum in crure habebat, non tam sordidum quàm putridū dictum, si modo cum Auicenna, & Vigone Genuensi, loqui debeo: sed hic febre patiebatur, & vlcus gallicanū erat, quod cādēribus ferramentis exustū fuit, & postea eger melius habuit: sed quum chirurgo ignaro cōmissus esset, suum diē obiit.

Curatio quinquagesima septima, in qua agitur de puella continuo febriente, variis cum symptomatis, ex quibus mors fuit consecuta.

Puella

Puella annos nata septemdecim, & filia illius Hebrææ, quæ postea ex morbo fere simili obiit: cum illi menses consueti deficerent, in febrem continuam lapsa est, & eam quidem duplicem biliosam, continuam dictam, ad quam post elapsos duodecim dies egritudinis, ingressus ipse, eam viribus impotentem inuenit, vt pedibus stare nequirit: omnia fastidiabat, ita vt vix cibum videre, necdum gustare, esset possibile, quibus optimè egerat, sed circa iecinoris & lienis regionem, obstructions patiebatur, vigebat autem autumnus. Ceterum temperatura pituitosa puella hæc erat, obesa, pro qua curanda, primo ad ea quæ magis urgebant intentio nostra dirigebatur: proinde vt vires rescicerentur, constarentur operam dedimus, idque optimis & boni succi edulsi, & quæ facile in sanguinem & ægri nutrimentum vertuntur, dein veniōni venis hæmorrhoidalibus dictis, hirudines duas applicare feci, quæ sanguinem sugendo, quousque ex se ceciderunt, extraxerunt, imò post earum casum sanguis multus effluxit: sed tunc syrupum de cicorea, & radicibus, cum appropriatis aquis ebibeat, ac ex manna, & rhabarbaro, adiectis paucis drachmis electarij à

palmulis, confecto pharmaco purgata fuit, sed postea nihil gustabat, vt per octo dies ferè nihil comederit, lente febricitabat, & delirabat, sed interiectis octo diebus respuit, & vires constantiores sunt factæ, postea iterum omnia fastidiuit, & viribus impotens reddita est, & tunc vlcera in faucibus visa sunt sordida admodum, sed remedijs adhibitis melius sensit, ita vt morbus in declinatione visus esset, sed denuò fastidio repullulante, ex toto deiecta est, & imbecilla facta, adeò vt intra quadragesimum diem, suum obiecit diem.

Curatio quinquagesimo octaua, in qua agitur de chœradibus, id est strumis, dictis scrofulis, non minus de nodis curandis.

Familiares admodum sunt chœrades, collo & ceruici, quas strumas siue scrofulas dictas, multi chymistarū, aquis, aut abditis & absconditis remedijs euellere, ac in totum eradicare contendunt. Ego vero anno 1552 & 1553. decem vel duodecim pueros, prædictis strumis affectos, sequenti incessu, curari feci, & sani ac liberi hodie habentur: Nam qui nodos magnos, vnum vel alterum tãrum habebant,

bant, ij rasorio sectione facta, eos extrahemus, & breui sani euadebant, si quid tamen seminiij mihi intus manere videbatur, pauculo sublimato, aut præcipitato fortiori & potentiori iniecto in totū extirpabatur: ita autem factitatum iri animaduertistis in filio Sebastiani Pinti, & puella illa, sorore Michaëlis musici, in qua ita trachæ arteriæ motus percipiebatur, vt nihil clarius videri potuerit, profundè admodum nodus hic iacebat. Porro, qui patiebantur chœrades, hoc est, strumas plures, quas vulgus scrofulas appellat, sublimato eas in totum eradicari fecimus: quæ si corio cõtègantur, & nondum ad vlcerationem peruenerunt, vesicatorio locus vlceratur, aut multiplici alio remedio: & tunc supra strumam sublimati, vnum vel alterum granum superponitur, adaptato supra pauculo butyro recti, & in circuitu ex bolo Armeniæ confectum vnguentum ponitur: sequenti vero die deposita struma pauculo butyro recti locus fouetur, ac sic vicissim inciditur, quousque ex toto omnes ad vnguentum extirpatæ sint strumæ, vt in filiabus duabus, viduæ brudorum euenire vidistis, & pueri cuiusdam probi viri, cuius nomen non succurrit, & variis aliis. Porro si quis

medicamentū ita potens ac sublimatum,
absque tamē dolore opus hoc conficiēs,
inuenierit, mea sententia, multis laudibus
dignus erit: hoc die tamē apud Bononien-
ses, chirurgus quidā oleum excogitatum
habet, carnes ad os vsque, absque tamen
dolore, corrodens: cuius experimentum
hic Anconæ, in Ianeto Architecto, viro
probo, pro eius crure secādo factum est:
de quo oleo, & simili, in sequētibus, Deo
duce, maiora & meliora dicemus: sunt ve-
rē hæc talia, vt digna sint inter theorema-
ta Hipp. & Gal. reponantur, cum ex illis
ars medica indies clarior euadat.

*Curatio quinquagesimānona, in qua
agitur de muliere nephritide, ac
interdum ischiadico dolore labo-
rante, & postea in natis inflatio-
nem deueniente.*

Monacha diui Bartolomæi, quinque
supra triginta annos nata, mulier
obesa & grauis nephritide, ac interdum
coxendicum dolore cruciabatur, à quo
dolore, humor plus iusto attractus, infla-
tionem siue in nate tumorem peperit: ad
hanc igitur accedēs ipse, illico basilicam
eiusdem brachij inflationem respicien-

tis,

tis, secare feci, sanguinēque ad librā
vnam fluere, ac fomēto locum affectum
irrigare: quod habet.

Recip. Parietarię, malux, althę, camo-
millæ, rosarum, anethi, seminis lini, fœ-
nugræci, ana manipulum vnum, in libris
decem aquæ fiat decoctio sufficiens cui
adde, olei camomillini, rosarum, ana yn-
cias duas, misce, & spongia vel filtro, ex
alto fiat irrigatio, & ex prædictis fere, pa-
raturum emplastrum loco affecto admoue-
batur. Sed interim hæc fiebant, syrups
ebibebat, & cassiā à fistula sua extractam
aliquando deuorabat, sed succedentē
morbo, alternis diebus, pillulam vnam
vel alteram, ex aggregatiuis, & aureis de-
glutiebat, & topica medicamenta ex iis
quæ per distillationem opus suum confi-
ciunt, erant, ac intra mensem inflatio re-
soluta est, & monialis hæc ex toto libera-

*Curatio sexagesima, in qua agitur
de vermium curatione.*

Lvbelli proxenetæ filius annos natus
tres, vel circa, post habitos morbil-
los, qui non ita sæuē in Italia ac Hispa-
nia affligere solent, lumbricos per os e-
mittere cœpit, à quibus ferē strangula-
batur: pro quibus propulsandis, pulueres

nostros in vino ieiuno stomacho illi dedimus, & clysterem ex lacte & melle confectum iniici fecimus: & sequenti die electario à sebesten purgatus puerper egestionibus vermes plures emisit, & tandem sanitatem obtinuit.

Curatio sexagesima prima, in qua agitur de duplici tertiana.

Villicus Ioannis Guardij nobilis Florentini, in autumnò duplici tertiana corripiebatur: ad quem accedens ipse, sexto iam ægritudinis elapso die, illico illi basilicam dextri brachij aperiri feci, sanguinisque vncias sex deinere ac syrupum hunc ebibere.

Recip. Syrupi de endiuia vnciam vnam, de duabus radicibus vnciam mediam, aquarum endiuie, borraginis, acetose, ana vnciam vnam. Misce & quinquies iteretur. Cæterum cum is difficulter clysteribus ex hiera, & diaphinicone paratis, egeret, illis trochiscos alandaal iniici fecimus pondere dimidiatæ drachmæ, quibus aluus optimè respõdebat, sed vrina postea aliquantulum concocta apparente, nullo perturbate symptomate, hoc pharmacum illi propinauimus: quod habet.

Recip. Diaphiniconis vnciam mediam, confe-

fectionis hamec, electarij Indi, ana drachmam vnam & mediam, electarij de psillio drachmā vnam, in decoctione sene, fiat potus vnus, & vna vnciola syrupi rosati solutiui dulcoretur quo aluus respondit. Victus huic, pullorum carnes in prandio erant, potus verò, vinum pauciferum album, & ideo albanum dictum, quod aqua magis infrigidare prima Centuria dixi, & hodie ita esse firmamus, quia corpus nostrum vinum hoc & magis humectat, & magis quam aqua sua acerbitate infrigidat. Sed ij qui veram & solidiorem philosophiam ignorant, hæc non admittunt, Galeni fortè theoremati innixi, in quo ait, omne vinum esse calidum: sed ij mea sententia, Galenum non intelligunt, vt qui ignorant veram vini definitionem, quæ talis habetur: Vinum est succus ab vuis maturis extractus, depuratus & defæcatus, ad multa conueniens. Cæterum cum vinum hoc Albanū Longobardicum ab vuis maturis non extrahatur, sed potius acerbis, & malè maturis, consequens est frigidum euadat, & vnorum communium naturam non adipsatur: id quod sciens Galenus, in sua doctrina non semel dixit: nullum album vinum calidum est, vt lib. 12. Methodi me-

dendi, cap. 4. legitur ad hunc modum: Neque enim inuenias ex albo vinorum genere, calidum vllum: desinat igitur vinofus ille in doctos homines maledicta profundere: cum nihil præter autoritatum acervos congerere nouit, & ad egrotum reuertamur, cui cœna nulla fere erat, quia in nocte febris eum inuadebat, demum epotis syrupis aperientibus, & iterato pharmaco, sanatus est villanus hic, iuuenis robustus: qui iandiu apud bellum egerat, & militis nomē adeptus erat, non enim rustici Italię vt Hispani inerte sunt.

Curatio sexagesima secunda, in qua agitur de febre cōtinua maligna, cum exanthematis, pulicari morbo dicto.

PVer viduæ Brudorum, annos natus sex, boni habitus, vigente autumno, febre continua corripit: cui occurrens, & videns neque syrupos, neque medicamenta alia in potu admittere, vice carnis cidoneosum conditū ex sebesten, pondere quinque drachmarum illi propinaui: quo optimè egressit, & intra tres dies sanitatem obtinuit. Elapsis verò decē diebus in quibus multos comedit fructus in eandem recidit febrē, & eam quidem malignam

malignam & malè morigeratā: ad quem denuò rediens diasebesten drachmas sex in aqua endiuicę dissolutas dedi, quas illico a potu euomuit, & ea de causā nihil egressit, sed sequenti die, holum ex prædicto electario dare iussi, quo vermem vnum per superiora reiecit, per inferiora verò duos. Cæterum sequenti die, puer hic delirare cœpit, quo fit, vt ex communi brachij vena, sanguinem ad uncias quinque demere iuberem: in quo die, vesperi magis delirabat, imò per totam noctem sequentem nihil dormiuit, sed multa loquebatur: quarto vero die, exanthemata per vniuersum corpus effluerunt (publicare dictum symptoma) quæ maiori ex parte rubra, alia verò nigricantia apparebant cum quibus pulsus utcumque constabant, & ea de causā, cucurbitas siccas scapulis & costis numero quatuor admoouere feci, & vesperi, anenis hirudinem vnam, quæ inde multum sanguinis exhaustit, imò post eius casum, sanguis quoq; inde multus effluxit: tūc sequenti nocte, ex populeone vnguento, inuncta sunt puero tempora, frons, nares, & aurium interiora, & optimè dormiuit, imò & vires eius refectæ, & instauratione sunt, vt optimè in aurora valere videtur.

Cæterum vesperi eiusdem diei quinti, paruo quodam rigore puer oppressus est, quem secuta postea fuit febris per totam durans noctem, & ad finem vsque sexu diei: septimo, bis sudauit, non copiose neque per vniuersum corpus, sed per partes superiores tantum ad imas thoracis: octauo, omnia leuiora sunt facta: nono, ex electario mistariorum, vt supra purgatus fuit, post quæ morbus in duplicem tertianam leuiorem lapsus est, & postea ex se sanus est factus. Cæterum post priores dies, cum morbus hic acutus & grauis esset, vires citò deiiciens, ad eas respicere, & eas instaurare opus erat, morbo tamen non neglecto: ac ea de causa illico ius pulli hordeo alteratum cum pulueribus vtriusque coralli margaritarum præparatarum, & boli Armeniaci orientalis, bibebat, & aliqui d pulli ipsius gustabat, sed potus cõmunis frigida erat iulebo mista, aut granatorũ vino: sed interdium, iulebum longum bibebat, & ex cordialibus conditis parum edebat.

S C H O L I A.

Is puerilis, acutus & grauioribus morbis correptus, sanguinis missione per venæ sectionem conuenire, sepe diximus & inculcauimus, & indies audacius exequimur. Cæterum in puero isto,

isto, ante pulicaris morbi apparitionem, sanguinis missio facta est, dein vero quia delirabat, & de phrenitide timor erat, duo machinati sumus: alterum, cucurbitulas scapulis morbo, & delirio facientes: alterum deliria tantum, hirudinè scilicet anti venis admotam. Porro aduertant medici, quod vt post huius pulicaris morbi apparitionem, venam secare, & sanguinem demere plerumq; periculosum est: quia à circumferentia ad centrum, hoc est, à partibus exterioribus ad interiores fit humoris euocatio, ita aliquando, plethora præcipuè vigente, tuto & secure, pulicari ipso morbo apparente, sanguinis missio exerceri potest: neque minus huic euenit morbo, quam cæteris exanthematibus, variolis & morbillis dictis, post quorum apparitionem, stante plethora, omnes docti medici, sanguinis missionem secundam per mittunt, dignoscitur vero plethora, ab agrotantis habitudine, lotio crasso & rubro, tum quia symptomata praua instant. Item quia nondum euacuatio notatu digna antecessit, sed tunc sanguis caute, & non copiose mitti debet.

Curatio sexagesimatertia, in qua agitur de pleuritide.

Vir robustus & fortis, Crassus dictus, pleuritide correptus fuit, continuè febricitabat, iussuebat, difficulter respirabat.

bat, ad costas mendofas multū dolebat, & ſupra alterum latus, decubitus illi, difficilimū erat, vt inflammationem internā costas velantem membranam occupare dicendum ſit. Huic occurrens ipſe, ex interna eiufdem brachij, lotum affectū respicientis, vena, ſanguinis librā integram demere feci, & locum affectum ex fomento foueri, ac vnguento pectorali illini. Cæterum ſyruſos ex violis, & ziziphis ebibebat, & arteriaca medicamenta leuiora accipiebat: quæ comedebat illico hic euomebat, nihil ſpuebat, ſed ſicca tuſſi cruciabatur, vrinam turbidam, craſſam, & rubricātem emittebat, & cum iis inſomnis erat, ſed viribus vteunque conſtabat: qua de re, in aurora, ex eadem pertuſa vena, ſanguinis octo vncias iterū chirurgus extraheret, commendauim. ſed chirurgus forte, imperitia ſua, tres tantū extraxit, quem cum veſperi notarem, corruptione ingenti affectum, & putrefactum, iterum, repetita fuit meis mandatis ſanguinis miſſio ex eodem vulnere ad librā mediam, & tunc melius habere cœpit, & vrina clarior euafit, & ſerætus facilius reddebantur, & ventriculus (paucis illi admotis) cibos retinebat: inſtabat autem frigus, & mingere cœpit.

Inter

Interiectis porro vno vel altero die, vrina vt primo reddita eſt, & febris vigebat, & tuſſis ſicca apparuit: ſed tūc decoctum pectorale tepidū ſæpè ebibebat, & pharmacum leniens illi propinauimus & tandem paulatim conualeſcere cœpit, donec integram conſecutus eſt ſanitatē. Caſueant tamen inſcij, ne ſua foeda verborum colluic, dicant, morbi cruditatē tandiu perdurare, ob ſanguinis extracti, in hoc niuoſo tempore multitudinem.

Curatio ſexageſimaquarta, in qua agitur de febre.

Plſtrix quæ ad portum agebat, & inde ad caput montis delata eſt, febris continua, quæ noctu aſſligebat magis, vexabatur: hæc cum puerum ſeptem menſium lactaret, & illi menſtruorum vna vel altera gutta appareret, pedis ſaphenam venam ſecare feci, & ſanguinem ad vncias ſex demere, & ſyrupum hunc ebibere.

R. Syrupi de duabus radicibus vnciam vnam, de endiuia vnciam mediam, aquarum aſparagi, ſceniculi, endiuia, ana vnciam vnam. Miſce, porro vt venter reſponderet, nobis cura erat. Cæterum cum morbus perſeueraret, ex brachij dextri baſilica vena, ſanguinis vncias quinque

quinque extrahi fecimus: demum in lotio nubecula apparente, pharmacum purgatorium illi dedimus, cuius portionem vomuit, reliqua vero intus manens, exactè opus confecit, & tunc breui sanata est, eius tamen ventriculus; ex cerato ab aromatis confecto, & applicito illi, roboratus est.

Curatio sexagesima quinta, in qua agitur de electario quodam restaurante: quo multi à morbis refecti sunt, & instaurati.

AEgrotantes varij, qui imbecilles erant, & refici indigebant, hoc restaurante & reficiente electario instaurati sunt, quod habet. R. Seminum quatuor maiorum frigidorum ana vnciam vnam, amygdalarum dulcium mundatarum, sebesten, pistachiorum, ana vnciam vnam & mediam, seminis papaueris albi vnciam vnam, passularum, ex Corinthio aqua calida lotarum vncias duas, sacchari buglossati, sacchari borraginati, ana vncias duas, specierum diarhodonis abbatis, specierum diamargaritonis frigidi, ana drachmam vnam, sacchari Candi, penidiarum, ana vnciam vnam, sacchari albissimi libram vnam & mediam, carnis caponis vncias

sex,

sex ad ignem; secundum artem fiat electarium, vel confectio in mortulis ad formam pino saccharati, cui addere vel minuere poteris, pro intentionis tuæ ratione.

Curatio sexagesima sexta, in qua agitur de ingenti & crudeli ventriculi dolore, cum bilis amara, & aliorum humorum vomitu.

SAlomon à Camarino, vir annos natus quadraginta, temperatura biliosa exusta, iamdiu est grauissimo & sæuissimo oris ventriculi dolore, per interualla cruciabatur: ad quem dolorem, vomitus humoris amarissimi consequebatur, cum quibus vrina adeò intenzi lutei coloris erat; vt ad nigredinem sæpè vergere videretur: intense sitiebat, & aliquando febricitabat, pro quo curando, plures medici accersiti sunt, qui vno consensu res calidas, vt pote, vt ipsi putabant, contra morbum frigidum propinabant: sed non nisi patientis detrimento, vt qui peius semper sentiebat, & grauius torquebatur. Ad eum igitur ipse superueniens considerans hominis temperiem, humorem excretum, ac morbi ipsius naturam, & noxia à rebus calidis admotis, & ebibitis contracta, iudico morbum hunc, malam

esse iecinoris intemperiem calidā, & precipuè concauę partis: quanquam fieri nequeat vt concaua affecta, conuexa quoq; non afficiatur, ob quam intemperie iecur multam gignit bilem, quam postea ad os ventriculi debilius factum, transmittit, vnde dolor ingens oritur, & consequens natura irritata per vomitum prædictum remittit humore, raro vero per secessum. Hunc igitur ægotantem in paroxysmo comperiens, sic contra morbum orsus sum, & primo clysteri sequente. R. Hordei, parietarię, branchę vrsinę, maluarū, violarum, ana manipulum vnum, In aqua fiat decoctio sufficiens, facta colatura.

R. Prædicti decocti libram vnam & mediam, olei rosacei, violacei, mellis violacei, ana vnciam vnam & mediam, cassię extractę vnciam vnam, salis drach. vnam, Misce, fiat clyster, quem ferè per totam noctem retinuit, & nihil egressit. Cæterum quia eo die multum vomuerat, à vomitorio medicamento abstinuimus, & iulebum hoc illi bibendum dedimus per interualla, quod habet. R. Tamariindorum subtiliter incisorum vnciam vnam, in libris tribus aquę endiuie fiat leuis ebullitio, cui adde, syrupi rosacei simplicis, de cicorea simp. ana vnc. vnam,

misce

misce & per manicam trahatur: ex quo iulebo ad libitum bibat. Cæterum etsi morbus sanguinis missionē exposceret, quia tamen ager debilis erat, & valde anxius, & hyems rigida vigebat, eam prætermisimus: clysteribus tamen sæpè utebamur. Porro iecur fomento hoc fouebatur quod habet, R. Rosarum rubearū, cicoreę, endiuie, hordei, lichenis herba, acetosę, ana manipulum vnum. In libris, xij. aquę fiat decoctio sufficiens, cui adde olei rosacei, violacei, ana vncias duas: aceti rosacei vnciam vnam & mediam. Misce & spongia, aut filtro iecur foueatur, & linteo abstersum, vnguento hoc illinebatur. R. Vnguenti santalini vnciã vnam, pulueris rosarum rubearum drachmam vnam, absinthij drachmam mediã, succi cicoreę vnciam vnam & mediam, olei rosarum vnciam vnam cum pauca cera alba, ad ignem misce, fiat vnguentū, quo inungatur iecur, & os ventriculi: sed portiunculę vnguenti quo inungebatur, os ventriculi, mastichis parū indebatur, neque minus æger diacodium simplex comedebat, quod ex decocto capitum papaueris, & saccharo tantum, rotularum figura, conficitur. Habet autem rotula, siue orbiculus vnus, plus

minus drachmam: iis enim sequenti die, melius habere dixit, & sequenti nocte opime dormiuit, adeo vt multis antea diebus, nunquam tam bene dormiuisse dixerit. Victus huic ius capi erat, aut panatella ex eodem iure parata, cum semine melonis: sed postea ipsius capi carnes erant, & pirum sub cineribus coctum: suaseram autem hominem, vt res fugeret calidas, & frigidas aliquali stipticitate præditas comederet: quales sunt, pirum & eius conditum saccharo concinnatum, mespila, sorba, sed hæc in fine cibi: ex herbis laudabam endiuiam, cythorem, lactucam, & iis similes, ex leguminibus, ius cicerum concedi potest, oriza, far, & cætera similia. sed lentæ & si concedi possent, adeo tamen sunt aliorum morborum & symptomatum effectrices, vt eas præterire cõsultius sit. Ex alitibus, potius domesticas quàm syluestres commendo, præcipue capum, gallinam, & pullos gallinacos: ex quadrupedibus hædum, veruecem, ac vitulum: sed carnes porcinas in hoc casu summopere laudarem, præcipue, porci pedes, & lumbi partes: sed cum huic per suam religionem sint vetitæ. aliis concedantur. Vinum in prædio, & cœna admittebatur leue tamen, quod ex aqua & mu-

sto,

sto, æquis portionibus hic Anconæ parari solet, vocatum lora, & acerbum maiori ex parte est: interdum verò elapsis quatuor horis à prandio, aquam quàm vinum potius biberet, consulebam. Quarto die, diacidonitis purgatorij, vnciam vnam huic propinauimus: quo bis absque dolore & anxietate vlla egressit, ita multa humorosa, biliosa & crocea, vt mirum esset. Cæterum, post secundum secessum, ita dolore cœpit cruciari, vt ad philonium, & alia opiata deuenire opus fuerit: sed primò clysteribus vsi sumus: dein aquam hordei in potu dedimus, sed foris quoque multa applicita sunt, sed absque iuuamento aliquo, quum magis & magis dolor ipsum cruciaret: qua de re ad philonium prædictum, & Nicolai requiem, & similia opiata deuenimus, quæ illi potanda obtulimus: post quorû assumptionem, dolor quieuit, & totam noctem dormiuit. In auroa verò sua sponte bis egressit, non nisi humorosa crocea, cum quibusdam strigmētis viscidis, intestinorum ramentis respondentibus: tunc verò ab omni opere destitimus, & interiectis tribus diebus, ad aquam lactis peruenimus, quàm huic viro more antiquorum per decem dies ebibendam dedimus, & sanus euasit.

& hodie pancreaticè habet. Datur autem aqua lactis antiquorum more, eo modo quo hodie therimarum aquæ bibuntur pondere quatuor vel quinque heminarum, librarum dictarum, vt prioribus Centuriis prolixius dixi.

Curatio sexagesima septima, in qua agitur de herpete miliari.

Iacobus ex Galicia, iuuenis annos natus viginti quinque mense decembri, in herpetas miliares incidit, quæ costas & pectoris læuam partem occupabant: pro quibus tollendis, illico ægrotanti pharmacum bilem præcipuè & aliquantulum pituitam purgans, propinauimus: ex bile autem, & pauca mista pituita, miliaria hæc vlcuscula oriri alias dixi. Cæterum supra vlcuscula hæc, vnguentum plumbeum & album camphoratum misce adnotum, breui delituerunt: intus tamen ad pectus æger dolebat, & multum angustiabatur: sed tunc hirudines ani venis admotæ sunt, quæ sanguinis multum suxerunt, & postea cibus syrupis acetosi simplicis, & de endiuia, ac deuoratis catapotiiis ex aloe & aggregatiuis cum agarico, ex integro tunc sanatus est. Porrò nunc mense decembri anno 1553. in thoracis

similem

similem dolorem relapsus est, quem nunc inuiso & tracto, neque extra quicquam vlcusculorum apparet.

Curatio sexagesima octaua, in qua agitur de lippitudine, siue ophthalmia, hoc est inflammatione albi oculi, cum dolore ipsius oculi & frontis parte.

Absque præcætarctica causa externa dicta, filia illius qui vinum vendit, puella nata annos septemdecim, sanguinea, obesa: obesitate quidem carnosâ, in ophthalmiam incidit. Est autem ophthalmia Græcis morbus, Romanis lippitudo dictus, in quo oculi album rubet: hoc est, membrana adnata, siue coniunctiua dicta, inflammatione affecta est, & tunc extolluntur cilia, & sine dolore palpebræ coniungi nequeunt. Cæterum cum morbus hic à variis humoribus fieri soleat: in hac tamen puella à plenitudine vniuersum corpus grauante ortum traxit: quod dignoscebatur, quia tunica, siue membrana coniunctiua dicta, quæ natura alba est, ob sanguinis confluxum, rubra apparet, simulq; ob habitum totius corporis, & ipsius calorè, ac ante habitum

victum, nō minus ex dolore oculi, & partium illi circumvicinarū, & maxima tensione, simulq; lachrymarum feruidarum copia, hoc percipiebatur. Curaturi igitur nos puellam hanc, primō subtili admodum constituto victus ordine, prout expedit, è sanguinis missione auspicati sumus, illius præcipuè venæ oculum affectum respicientis, quam cephalicam, siue capitalem appellamus: ex qua sanguinis integram librā minui fecimus, & syrupū hunc ebibere. Rec. Syrupi rosacei simplicis, acetosi, simpl. de endiuiā, ana vnciam mediam, aquarum endiuiæ, buglossi, acetosæ, ana vnciam vnam. Misce, & quinquies iteretur. Porro, cum syrupos bibebat, fomento quodam leuiori oculum lauabat, quod ita habet, Recip. Rosarum, maluarum, scœnogræci optimè lauati, ana pugillum vnum, in libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiens, & excolatō decocto, spongia imbuta fiat fomentum, & postea linteo absterfo oculo, album ouī aqua rosacea exceptum, & bene concussū, exceptum linteis, illi admoue: ebibitis verō syrupis, catapotia hæc deglutiuit. Recip. Pillularū cochiarum, de luce maiorum, aurearū, aggregatiuarum, ana scriptulum vñū, diagridij gran-

quinq;

quinque cum syrupo rosaceo, s.p. quinq; inaurantur: capiat hora secunda, post mediam noctem. Tunc verò eius caput atrectans, in eo vlcuscula emanantia comperio, quæ an à morbo Gallico originem traherent, in dubium vertebatur. Tunc verò apozemate hoc vsa est. Recip. Borraginis, lupulorum, fumi terre, ana manipulum vnum, polipodij quercini recentis, foliorum sene, ana vnciam vnā, hordei integri pugillum medium, corticum myrobalanorum citrinorum, indorum, ana vnc. vnam, passarū de Corinthio vñ. tres. In libris quinq; aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ tres facta colatura, ac expressione: adde, syrupi de fumo terræ vnc. quatuor. Misce, fiat apozema, de quo in aurora singulis diebus singulas octo vncias bibat: quo ex integro epoto, iterum catapotia deglutiuit, & optimè purgata fuit: tunc collyrio albo, & viridi vsi sumus, ac altero ex aloë lora & tutia præparata. Cæterum, cum bene per tres vel quatuor dies valeret, denuò fluxio reuertebatur, & inflammatio pullulabat: tandem ad laqueum supra nucham

~~deponimus, & apozema valuit.~~ T. J. rabin

S. C. H. 1717. 1. 11. 11.

Solebat enim Galenus in iis oculorū fluxio.

nibus, venas, aut frontis arterias incidere, quādo præcipue per vasa imbecillia, & superficialia fluxio fiebat: quod si vasa longè altius quam sectioni deceret, fluxiones percurrerēt, tunc eas difficiles curatu Gal. indicabat: sed nos ad laqueum supra nucham eo tempore confugimus. Tu vero, vt rem ex toto teneas, Gal. lege, lib.

33. Methods medendi, prope finem, quo nemo neque clarius, neque vberius rem hanc profecutus est. Plura verò si de hac re tenere cupis, lege Hippocratem libro sexto Aphorismorum, & eius enarratorem Galenum, aphorif.

31. vbi inquit: Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut vena sectio, aut medicamentum epotum soluit. Mitto Iesum quendam Hebræum, qui de oculorum affectionibus libellum admodum doctè scripsit, veluti librum Galeno attributum: cui titulus est De oculis, à Demetrio translatus, non minus ac alios varios Arabas, qui de hac tractatione multa scriptitarunt.

Curatio sexagesimanona, in qua agitur de morbo Gallico repente eueniente, simulque de variis aliis affectionibus, ipsum comitantibus.

† Quidam ~~quidam~~ tamen ~~quidam~~ tumentē & inflatam haberet, & eius glans à prepurio denudari

nu l'ari nō posset, multis remediis frustra preparatis, in capitis ingentē dolorē incidit: ad quē accedēs ipse, & prædicta cōsiderās, eius caput attrecto, ac vlcuscula recens nata in eo & mento cōperio, nō minus ac in frōte tumorē magnū: vnde hūc in morbū Gallicū lapsū esse deprehēdi, & eo magis, quia gonorrhœam patiebatur. Omnia igitur prædicta considerans ipse, in homine triginta annos nato, illico ob vrgentem capitis dolorē, catapotia hæc deglutienda dedi, feбри autē carebat.

Recip. Pillularū de fumo terræ drach. vnā, cochiarū scriptulum vnum, diagridij grana quinque, cum syrupo de fumo terræ, formentur pillulæ quinque, & inaurantur, capiat quarta hora ante auroram: post quas dolor capitis illico leuatus fuit, sed sequentibus diebus denuō dolor rediit, & tunc ano hirudines duæ admotæ sunt, quæ multū sanguinis fluxerunt: & postea scapulis cucurbitæ, cute secta, affixæ, & interea syrupos hos bibebat, qui ex fumo terræ, & epithymo componuntur, adiecto decocto sene: post quos iterum catapotia ex nitro Alexandri cum de fumo terræ, & sassa, deglutiuit, & eis melius aliquantulum habuit. Caterū, quum glandem denudare non posset, per syphon

syphonem aquã viridem laphranci iniciebat chirurgus: quia intus latitabant vlcera, & extra ita præputij labra obdurnerant, vt in cancrenam venire timor esset: neque enim foris defuit emplastrorum admotio, tum emollientum, tum etiam resoluendi vim habentium, vt fieri solet: primò, decocto maluæ, branchiæ vrsinæ, adiecto multo. butyro, aut oleo amygdalarum dulcium, membrum fouendo. Sed inter ea vim resoluendi habentia, emplastrum hoc fuit. Recip. Farinæ hordei, fabarum, orobi, ana vnc. vnam, surfurum tritici pugillum vnum, cum oxymellite: misce, fiat emplastrum. Sed cum hæc absque fructu admota essent, ad argentariorum peruenimus: quæ quoque parum valuit: tandem ad præputij incisionem deuenire opus fuit, quo reciso, visus est calus in eo durus admodum, & intra calum foramen exiguum, per quod vrina fluitabat: tandem epoto decocto ligni guayaci, ad triginta dies, in quibus catapotia ter repetita sunt, hic sanus euasit, quo decocto frontis tumorem æger sæpè lauabat, linteolæque epo imbuta illi admouebat. Sed tunc ~~Epoto~~ eodem ferè morbo laborabat, & vxor lapicidæ, quæ ad caput montis agebat, quos

omnes

omnes Hamifius chirurgus, nostris mandatis, vt decebat, tractabat. Olim autem Galenus artem chirurgicam propriis exercebat manibus, sed postquam Romam venit anno ætatis suæ 32. vt commentario primo, in librum De articulis meminit, ab opera manuali destitit, munus hoc chirurgicis committendo, vt libro 6. Methodi medendi, prope finem memoriæ mandauit. Callebat nanque Galenus chirurgicam artem, vt qui omnes medicinæ partes exactè tenebat, & eas tanquam sibi pedissequas conciliauerat, quã cum opus erat, exercebat: sciens vtique deorum filios hanc artis curatoria medicinæ partem quoque exercuisse. Quis enim non nouit Podalirium, & Machaona, si modò Homero, vt cum Plinio dicamus, scientiarum omnium parenti, fidem dederimus, Aesculapij filios, sub Agamemnone Græcis auxilium Troiano in bello, artem chirurgicam exercendo præstitisse magnum? Infelix nanque medicus ille dicendus est, qui cum doctoris nomine gloriatur, ea tamen quæ eius minister exercere nouit, ille ignorat: si quando tamen doctor physicus, ea quæ ministri exercent, operatus fuerit, id non vt doctor, sed vt artis minister operatus erit, & tanquam

quidam
ad hunc

quam nauis rector iudicabitur, qui remigare nouit, & malum scandere: neq; hæc tantum nouit, sed ea, & alia similia quæ ad nautas pertinent, quando potissimum opus est, exercet & operatur: neq; minus ac rex, vel imperator habebitur, qui militis officio plerumq; fungitur. Quæ omnia cum approbet Galenus medicinæ ditissimus oceanus, ita commentario 5. in librum sextum De morbis vulgaribus, e narratione prima profequitur, dicens: Quam enim proportionem architectus ad alios fabricatores, fabros, cæterosque artifices, quibus ipse præest, eandem habet medicus ad suos ministros: isti verò sunt herbarij, vnguentarij, coqui, cataplasmatum confectores, fomenta administrantes: item qui clysteres infundunt, qui scarificant, qui venam incidunt, qui cucurbitulas affigunt. Quòd si nos & hæc didicerimus, atque etiam moliamur, similes erimus gubernatori, qui remigandi quoque peritus sit, quique summum nauis malum expedite ascendere, & reliqua munia obire quæ ipsi nauæ faciunt, nouit, atque facit. Multi nanque Imperatores, arcu uti, iacula vibrare, cominusque gladio aut hasta pugnare sciunt, & id ipsum etiam agunt, nec non Reges: sed

non

non quomodo Imperator erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus, hæc militaria munera præstabant, sed per alias quasdam artes imperatoriæ ac regiæ ministras: sic igitur quatenus medici sumus, cuiuscunque auxilij qualitatem, quantitatem, occasionem, atque utendi modum callemus: ut verò cædimus venam, cucurbitulas apponimus, & alia manibus operamur, iam ministri sumus. Quare medica ars medicis dignitate antecellit: medicus verò artibus ministrantibus, illæ ministris, ministri aliis artibus sibi instrumenta & materias parantibus: illæ autem artificibus per eas operantibus, artifices materiis ac instrumentis præparatis.

S C H O L I A.

+ E rotus iste

~~omnibus~~ omnia que ad morbum Gallicum faciunt, patiebatur: nam in eo soluta continuitas ab exustis humoribus per contagium in concubitu genita, reperiatur, qua à malignis quibusdam pustulis incipiens pudendorum præcipue, caput postea, & exteriores corporis partes infecit, non sine pilorum aliquali decidentia, que affectio si veterascit, intimas partes ingreditur, & articulos occupat, & circa os & caput, ac ossa, noctu præcipue dolores facit, velini abscessus duros,

duros, vlcera pessima, & ostia vitia: que omnia morbi Gallici definitioni recte conueniunt. Gonorrhœa, quam monachus hic patiebatur, tametsi à Galeno, & medicis post eum definitur, seminis assidua profusio, & inuita ob imbecillitatem reuoluentis facultatis in seminarijs vasibus eueniens, scire licet, semen hic à Galeno, & medicis, non pro genitali semine prolifico & inculcato accipi: quia si esset, impossibile videretur, vt homo per tantum tempus perduraret: precipue tam assidua seminis profusione, quam ad tres & quatuor annos, homine recte valente, perseuerare sæpe notauimus: qui impossibile tandiu esset perdurare, si modo semen optimum esset, vt ex iis qui plus iusto coeunt, docti euadimus, qui breui imbecilles, graciles, ac consumpti redditi tabescunt, & moriuntur. De ea vero gonorrhœa que ob plenitudinem fit, vel ob spermaticorum vasorum ~~conuulsionem~~ epileptici dum conuelluntur, semen exprimendo, patiuntur, alibi loquemur. Nouistis autem gonorrhœam tribus modis fieri, aut imbecillitate vasorum seminalium, que plerumque iis qui multum coeunt, euenit, aut collusionione venierum recrementorum: que raro euenit, nisi iis qui Cereri & Baccho indulgent, & cum Venere nullum commercium habent: tertio, ob vasorum seminalium conuulsionem, vt epileptici euenire diximus.

Curatio

Curatio septuagesima, in qua agitur, & docetur quo modo medicamentum epotum, & breui euomitum, operetur, & euacuet.

Vt cui pharmacum purgatoriũ propinatum est, parum cum retinuit, immo assistentium iudicio multo magis euomuit, quam in pharmaco habebatur: nihilominus tamen eo die ita bene purgatus est, ac si pharmacum retinuisset. Quæritis vndenam euacuatio hæc orta est, & an ab agitatione, & turbatione in ipsius pharmaci expulsionem habita, vel aliqua alia re euenit simili? ego verò, vt qui secunda Centuria huic quæsito responsionem dedi, nunc breuius respondere debeo. Gal. libris De elementis: & De facult. naturalibus, & tertio simpl. medic. cap. 24. & sæpe alibi: & ante eum Hippocr. libro, seu magis fundamento totius naturalis philosophiæ, cui titulus est, De natura humana, dicunt, medicamentum purgatorium attrahere ad se humorem, ob quandam similitudinem habitam inter humorem attractum & ipsum medicamentum attrahens: vt latius Fracastorius Veronensis vir omnium consensu doctissimus, libello suo cui titulum fecit De antipathia, &

O

sympathia, diffusè probauit, sed in medicamento potentia, siue actiuitas maior est, quàm in humore: vnde humor attrahitur ab ipso medicamento, & non medicamentum ab ipso humore: & hanc similitudinem, siue medicamèti actiuitatem, Galenus sepe virtutem specificam appellare solet: quàmquam aliquando cœlestem vim, specificam formam siue virtutem specificam quoque vocet, vt cum de lapide sanguinem sistente, lib. 9. De facultat. simpl. med. agit, dicens, vbi de lapidibus in genere agit: Nam facultates quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo sunt, atque ratione alienæ, & per solam experientiam noscuntur: nam cur hic lapis tacto vulnere vnde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat, haud nouimus. His enim præscitis, ad quæsitum respondeo, quod quando medicina reducitur de potentia ad actum, tunc actiōne calidi innati partes subtiliores medicinae conflurgunt, quæ per venas & arterias, atque meatus, ad humores euacuandos perueniunt, vt proximiores facti, facilius eos humores dictos deponant, expultrices membrorum interueniente facultate: sic enim Centuria secunda olim huic quæsitio responsum dedi. Sed nunc memoria

occurrit

occurrit longè aliud responsum olim à me datum, cum publicè Sancterenæ iuuenis ego, abhinc viginti & amplius annis, magna spectante hominum literatorum concione, apud cœnobium D. Dominici ab Alto, conclusiones varias publicè sustinerè, eo anno quo rex hic Ioannes tertius, elapsis nonnullis annis, post terræ motus horribilis euentum Olisipponæ, & regioni ei circumuicinæ, apud Almerinum oppidum, agebat, & vniuersa eius curia Sancterenæ erat. Distat autem Almerinū à Sancterena, nobili apud Lusitanos oppido, cum quauis opulenta ciuitate conferendo, quarto lapide, intercurrète Tago aurifero flumine, qui Sancterenam præterlabitur, & eius campos fertiles irrigat, de quibus Plinius, ob eorum amenitatem, & aëris clementiam ac temperiem, lib. 8. Naturalis suæ historiæ, cap. 42. in quo de equorum natura disserit, inquit: Cōstat in Lusitania circa Olisipponā oppidū, & Tagum amnē, equas fauonio flante obuertas, animalem concipere spiritum, idque partū fieri, & gigni perniciosissimū, ita sed trienniū vitæ non excedere: cuius rei, antea lib. 4. prædicti voluminis, cap. 22. meminerat, & postea lib. 16. cap. 25. memoriæ iterū cōmendauit, sed

hæc quasi per excursum sunt dicta, & responsum tale habetur ex Gal. dictis erutum, quod quemadmodum pharmacum purgatorium per se totum potens erat ad se humores trahere, & eos euacuare: ita euomito pharmaco, eius subtiliores partes manentes, imbecilles & impotentes reddita, ab humoribus qui pharmacum respiciebant attrahuntur: quia ut antea, in ipso pharmaco integro potentia & actiuitas erat, ad humores regulandos, & ad se trahendos, ita pharmaco euomito, eius subtiles partes relictæ, si quæ sunt, ab humoribus trahuntur, & vincuntur. Cæterum cum pharmaci partes subtiles & humores peccantes, simul iuncti comperiti sint, natura grauari & irritari incipit, ac expultrix facultas suo fungens officio, humores cum partibus pharmaci, simul expellit & detrudit, vnde euacuatio consequitur ampla & perfecta: quæ sanè responsio hodie summè doctis arridet, & placet, & eo magis quia ex Galeni dictis deducta sit. Scire tamen medicum oportet, quod multis de causis medicamentum prauos commouet humores, sed non euacuat: prima ob ipsius actionem remissam, & debilem, secunda, ob materiam expelli contumacem, quæ commouetur

quidem,

quidem, sed expulsiōni resistit, & latius in corpore spargitur, & increfcit, vel ob imbecillam sumentis virtutem, non potentem in medicamentum agere, quo fit, vt neque medicamentum in virtutem & naturam agat: vel ob flatus crassos medicamentum subleuantes, & in poros corporis impingentes (vnde febres putridæ, syncopis & mors festina) vel ob facultatis expultricis imbecillitatem, vel ob meatus, per quos vacuandum est, obstructos aut cōstipatos, vt theoremate tertio libri primi Mesues dixit, quem Syluius Parisiensis, medicus doctissimus, & elegantissimus superioribus annis Latinissimū, & ab eluie sordida tersum, ac purum, in lucem, elegantioris & solidioris medicina iuandæ gratia, misit, cuius conatus felicitet Deus maximus, vt Auicennā quoque similem reddat, & in lucem ad omnium vtilitatem mittat. Est sanè Auicennæ opus, vt vastum, ita impeditum, & caliginè obscura, obsitum, altero Galeno, vt à mendis, & erroribus purgatum in totum restituaatur, indigens. Cæterum vt ad institutum nostrum reuertamur, scire quoque decet, quibusnam de causis, medicamentum purgatorium, vomitum, & animæ subuersionem excitat, quas omnes felici-

ciffimè profequitur idem Mefues, prædico theoremate, cum de medicamento illegitimè & moleftè vacuante agat, non minus ac eas, ob quas hypercatharftis, hoc eft medicamento purgante vacuatio immodica fiat, quas ex Gal. lib. 3. De facult. fimp. med. cap. 26. & 27. deprömpfit, & eas omnes, medicus artem exercens, ante oculos teneat decet: vt Centuria prima memorix commendaui.

Curatio feptuagesima prima, in qua agitur de quodam animam agente, & ore mone laborante: fimulque de altero fimili, qui cum bibeat, quasi ex alto potus caderet, intus fonabat.

VIr qui ad rupes D. Cyriaci ægrotabat, & diuturna dyfenteria laborabat, à multis mihi commendatus eft. Cæterùm cum ad ipfum perueni, eum ore mone laborare inueni, qua de re, præfagio habito, quod is intra paucos dies, ne dixerim horas, moriturus efferet, aquã deftillatitiam ex capo, bibédam iuffi, qui vt poftea percepi, breui vitã egit. Porrò eo tempore cum ad alterum diuiterem diu febricitantem, & malè habètem, cum bibeat,

bebat, quafi ex altò potus caderet, intus fonabat, percepi: proinde, hùc breui quoque moriturum dixi, quãdo fignum hoc mortis certum eft præfagiũ, vt ex Hippo. lib. 7. De morbis populariter vagantibus, percipitur, vbi de Chartado, & Cidis filiofermonem habet.

Curatio feptuagesima fecũda, in qua agitur de mulieribus parientibus.

Mulieres quæ mēfe Decembri Anconæ peperere, omnes mafculos habuerunt, fi quæ tamèn puellam peperit, illico illi puella moriebatur, cõtrario vero omnia mēfe Ianuario fequẽti, anni 1553. euenerunt, cũ omnes fœminas peperere, fi qua tamèn mafculũ peperit, illico puer aut moriebatur, aut gracilis & imbecillis erat, nõnullæ tamèn mulierũ octimeftres, hoc eodẽ mēfe, ex mafculo abortierunt.

S. C. H. O. L. I. A.

Mulieres parientes mēse Decembri, cur mafculos peperere, quæ vero mēse Ianuario, fœminas, caufam reddere, difficile sanè est, ad influxus forte cœlestes recurrendum esse quis autumarit: sed cur octimeftis fœtus non vivit, id in caufa est, vt refert Hippocrates libro De octimeftri partu, & Picus Mirandulanus contra astrologos, maxime adnotat, quia mulieres

octauo mense afflictiones semper patiuntur, & consequenter in vtero materno pueri affliguntur, vnde si hac afflictione pueri detenti, altera que partus tempore euenit, affligantur, eos mori necessarium est, sic enim predicti libri initio, Hippocr. ait: De octimestri partu sic sentio, impossibile esse, vt duos consequenter succedentes afflictiones pueri ferre possint, & propterea octimestres non superstites manere, contingit enim ipsos consequenter affligi, tum ea que in vtero fit afflictione, tum ea que in partu accedit, & ob id nullus octimestris vitalis est: Hanc autem rationem libro De septimestri partu, idem Hippocrates primo, sed legis verbis astruxit, vt eam Hippocratis esse non sit ambigendum. Huic subiungenda est, altera ex libro De carnibus ratio, vbi hominem in septem diebus perfici, & vitam habere probat: primo experimento, quia intra hos dies septem, meretrices publice conceptum perdunt, qui postea tanquam caruncula elabitur, quam carunculam in aquam frigidam coniectam si exacte conspexeris, omnia membra habere reperies, vt Hippocr. ipse quoque expertus fuit, in mulieris sibi familiaris famula cantrice, magna existimationis, libro De natura pueri: siue fœtus, vnde septem diebus hominem perfici dicendum est, quod etiam ex hoc manifestum redditur, quia homo per septem dies tantum, absque cibo, & potu perdurare potest,

tertio

tertio quòd hominis linimentum septem diebus compleatur, ex hoc manifestum euadit, quia puer septimestri partu natus, pro ratione natus est, & viuit, & ratione talis habet, & numerum ad hebdomadas, ac septenarium exactum. In octimestri autem natus, nullus vnquam vixit, quia nihil horum habet, ita enim octauus mensis imperfectus, ac imminutus habetur, sicut dies octauus, inter decretorios, vt quoque Hippocrates inuere videtur libro De septimestri partu: item, ita habetur octauus mensis prægnatibus, sicut nox difficilis & laboriosa iis quibus crisis die sequenti futura est. Ceterum astrologi iis alteram addunt rationem à planetis desumptam, dicentes, Saturnum supremum & primum planetarum genituram primo fouere, & suo aspectu, ac siccitate eam condensare, ac in corpus redigere: post quem, secundo mense, Iupiter ipsum fœtum respicit, tertio, Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercurius, septimo Luna, octauo vero iterum Saturnus, qui quum vitæ suæ frigiditate & siccitate hostis sit, fœtui contrariatur, neque eum vitalem esse desinit, hæc verò pro dubio proposito diluendo sufficiant. Cetera vero varia huic rei facientia, etiam à signis Zodiaci desumpta, consulto præterimus, quæ curiosus lector apud autores legere poterit, præcipue apud Hippocratem & eiusdem enarratorem: sed ex iunioribus legere ne pigeat Leonardum

*Fuchſium Germanum, commentariis ſuis, in li-
brum 6. Hippocratis de morbis vulgaribus &
Hieronymum Cardanum Mediolanenſem, li-
bro ſuarum cōtradictionum. Ceterum cum hæc
& ſimilia obſeruabamus D. Petrus à Toledo
in Neapolitano regno prrex cum eius filio
Gartia, magnis copiis, & ingenti nauali
apparatu contra Senarum ciuitatem venire,
obnixè defendente eam Hippolito Eſtensi, Car-
dinali Ferrariæ ampliffimo, ac vice Galliarum
regis, in Italia prorege, & Carolus quintus im-
perator, obſidionem à Mediomatricibus ciuita-
te Lotharingia precipua, depoſuit.*

*Curatio ſeptuageſimarertia, in qua
agitur de cryſipelate vlceroso, faci-
ciem & oculi dextri vniuerſam
regionem præhendente.*

Filia Falconis, nata annos duodecim,
eryſipelate vlceroso, faciem & vniuer-
ſam oculi dextri regionem cum ingenti
pruritu præhendēte, fœdebatur: ad quam
accitus ipſe, & illico, à propinato bolo ex
flore extracto à caſſia fiſtulari: vnguen-
tum hoc illi ſupra locum affectum appo-
ni feci, quod habet.

Recip. Vnguenti de plumbo vnciam
vnam & mediã, albi camphorati vnciam
vnam, populconis vnciam mediam, opij
grana

grana tria, camphoræ ſcriptulum vnum,
cū aceto acerrimo, miſce & in mortario
plumbeo optimè tractetur, quoad mellis
craftioris corpusculū acquirat. Cæterum
ſequenti die ſyrupos hos ebiberè cœpit.

R. Syrupi roſati ſimplicis, de ſucco ace-
toſæ, de cicorea, ana vnciam mediam,
aquarem lactucæ, endiuia, acetosa, ana
vnc. vnam. Miſce, fiat ſyrupus, quem per
ſex dies ebibit, & poſtea, ex rhabarbaro
& catholico electario, pharmacum con-
cinnatum ebibit, quo multa purgari debi-
ta, purgata ſunt, & poſtea, ad eſſentia me-
dicamenta deuenimus. ſ. ſuccum radice,
& foliorum ſyclæ & maioranæ, qui po-
tiſſimum per eam narium partem iniicie-
batur, quæ ſacrum ignem reſpiciebat: ſed
tunc miſturam accipiebat, hanc, quæ
habet.

R. Sacchari violacei, borraginati, roſa-
cei, ana vnciam vnam. Pulueris ſantalo-
rum citrinorum, drachmam vnam, cum
ſyrupo roſaceo ſimplici, miſce, fiat miſtu-
ra, & folio auri in auretur, cuius in aurorã
ſemiunciã comedat, & de ſuper vnc. duas
aquare endiuia bibebat. Huic victus opti-
mus erat, ad frigidum declinans. Vinum
porro, nunquam in vita ſua guſtauerat,
ca de cauſa hordeaceam, iulebo adiecto,
bibebat.

bibebat; quibus ita tractata intra mensem sanitatem obtinuit.

Curatio septuagesima quarta in qua agitur de febre continua.

Monachus ordinis Prædicatorij, annos natus viginti, cum intensæ nebulæ, & caligines densissimæ præcesserant, in febrem continuam cum capitis ingenti dolore lapsus est: cui ab alui excrementis per clysterem de positis, illico sanguinis vnc. octo, extrahi feci, qui sanè ita corruptione affectus erat, vt omnibus admirationi esset, quòd tam breui, talem tamque ingentem putredinem contraxerit, qua de re, vesperi, ex eodem foramine totidem vncias sanguinis effluere permisi, à qua sanguinis missione, febris mitior reddita est, & capitis dolor ex toto ablati & vrina melior apparere cepit, adeo vt ebibitis syrupis, & epoto phar maco, intra septē dies sanitati restitutus fuerit, vt varij alij qui eo tempore simul eisdem febribus similibus correpti fuerunt.

Curatio septuagesima quinta, in qua agitur de ephemera febre.

Angelus Ferretus, ordinis Prædicatorij monachus reuerendus, & totius Anco

Anconitanæ Marchiæ vicarius dignissimus, in fine mensis Ianuarij 1553, horrorè quendam per integrā horam passus fuit, quem postea febris per totam noctem durans, excepit, quam vigil & insomnis totam transegit: ad quem in aurora vocatus, omnia contemlor, & eius pulsū considero, cuius collationem, ad suum naturalem facio, quem sæpè tetigeram, & eius hodie notitiā habeo, & vt conieci, parum à naturali differebat: sed & lotium contemlor, quod substantia & colore, cum nubecula optimum apparebat; quæ omnia considerans, cum bono animo esse iussi, ephemerā autem febrem, hanc esse non dubitabam: sed vndēnam originem traxerat, ignorabā. tunc ille, post multa hinc inde quæsitā, bardocucullum Gallicum vestis genus, altero antea die se expoliassē exposuit, ex qua forte causa febrem illam euenisse æger ipse non dubitabat: quod ita esse postea visum est, cum non alteram passus sit.

SCHOLI A.

Quorum pulsus in sanitate tetigimus, & eorum sumus memores quando ægrotant, vt indicium per arteriarum pulsus faciamus, non ad pulsū temperatū, eos pulsus referre debemus:

mus: sed magis ad suum proprium, cuius notitiã habemus, & eius meminimus. Ceterum suadet Gal. lib. 2. De diagnof. pulsib. pulsus referendos esse, ad pulsus temperatum, quem tanquam regulam & mensuram constituit: sed id in causa esse scitote, quia in varios & fere infinitos incidimus egrotantes, quos nunquam vidimus, & alios quos si vidimus, eorum tamen pulsuum notitiã non habemus. Porro quorum pulsus sanitatis tempore cognouimus, quando egrotant, eorum pulsuum collatio fieri debet ad suos naturales & sanos: vt predicto libro suadet Galenus, & nos Centuria tertia harum curationum medicinalium meminimus, in ea presertim curatione, qua Barbossy prosequimur morbum & pulsus.

Curatio septuagesimæ sextæ, in qua agitur de quartana continua.

EBen Maior, ex Galilæa, hodie Safeto dicta ciuitate, vir annos natus triginta tres, post annuam quartanam simplicem, in continuam lapsus est: in qua optimè tractatus, & secta vena sinistri brachij, lycenari, ac epotis apozematis atram bilem respicientibus, & vim referandi obstructos meatus habentibus, sanatus est. Ceterum tametsi à febre quartana continua hic liber erat, nihilominus

tamen

tamen facie pallidus & tumidus apparebat, vt hunc malum habitum morbum pati dicendum esset, tumentem autem lycenem habebat, & iecur male affectum, pro quibus destruendis, topicis medicamentis utebamur. Ceterum paucis interpositis diebus, sanguis huic per narem dextram effluere cœpit, & ita copiose, vt homo ad magnam peruenerit imbecillitatem: tunc cum multa pro sanguine stendo peracta essent, per aliquot horas sanguis restrictus est, sed postea vt primo rediit, tunc secta fuit vena reptans inter minimum digitum & anularem in manu dextra, & variæ aliæ retractiones molitæ sunt, cum quibus, & per interualla sanguis fluebat, vnde vir hic angustiabatur, & multum tristabatur. Variis igitur machinatis remediis pro sanguine compescendo, tandem supra eas duas venas quæ per frontem repunt, & aliquantulum tunc tumentabant, apponi duas semifabas, tanquam laminas, & fasciã optimè fasciari iussi, supra quas etiam albumen oui leuiter concussum, adiecto gypso, stupa exceptum, admouebatur, & tandem sanguis ex toto restrictus fuit, & homo paulatim cõualescere cœpit, donec integram consecutus est sanitatem.

SCHO

SCHOLIA.

In ijs sanguinis per naves fluxionibus rebellibus animaduertendum duximus. si in temporibus vene. aut arterie, aut in fronte ipsa, vena duc. tumeant, tunc eas numismate aliquo, aut fabis siccis per medium in legum dissectis, intersepere, & intercludere fascia interueniente, optimum & supremum remedium esse: vt in hoc egrotante achiatum vidistis, & altero, in quo, vasculi per tempora currentibus solis digitis compressis, sanguinis narium fluxus restrictus fuit: sed hæc præter Galeni mentem dicta non sunt, præcipue cum de fluxionibus ad oculos per vascula superficialia, currentibus, libro 13. Methodi med. loquitur.

Curatio septuagesimaseptima, in qua agitur de dysenteria ab atra bile orta.

Andreas Caupo, qui in via stricta & angusta habitabat, dysenteria ab atra bile originè trahente, vexari cepit. Cæterum cum multa huic, morbi iniurio facta essent, & humor proposse. excretus, & succedente tēpore melius habere visus esset, nihilominus tamē morbus ita seuius & carnifex factus est, vt hominè vicerit, & ipsum ad interitum traxerit, fuere autem omnes ægritudinis dies. quadraginta.

Curatio

Curatio septuagesimaoctaua, in qua agitur de dysenteria vera.

Miles qui Senensi bello, Anconā reuerfus est, & extra urbem ad turrim tabernulæ agebat, iamdiu ex dysenteria laborabat, ad quem accitus ipse, cū prædicto morbo laborare inueni: nam hic multum egerebat, cū sanguinis aliquali permissione, & circa umbilicū dolebat, & non febricitabat, & ad oblata non bene se habebat. Huius igitur curationem suscipitēs nos, lac, ferreis soleis equorum ignitis bene coctum, quo ad serosa pars ex toto consumpta sit, bibendum ieiuno stomacho dedimus, ex quo lacte clysteres quoque parare illico fecimus, neque minus per exteriora venter inungeretur ex vnguento à corticibus parato, curauimus, quibus intra biduum optimè se habuit. Cæterum cibus huic ex capo asso parabatur, non nisi respersus boli Armenicæ puluere, aut simili, sed postea clysteres parati sunt, ex plantagine, centumnodia, summitatibus rubi, in aqua calibeata, adiecto seuo hircino, oleo myrrillorū, pulueribus thuris, mastichis, sanguinis draconis, boli Armenicæ, & similiū, de quibus secunda Cent. multa, si rectè teneo, dixi.

S C H O L I A.

Dysenteria hæc, neque à bile meraca ortum traherat, neque eam febris comitabatur: proinde eam lacte sic curauimus, & agrum breuè in sanitatem traximus. Tu verò optime lector, qui huius rei multa & pulchra desideras, lege secundam nostram Centuriam.

Curatio septuagesimanona, in qua agitur de quodam qui titimali generis cuiusdam fructum comedit, & in animi deliquium & cordis pressuras deuenit.

Pædagogus, qui ingenium subtile, & memoriam tenacem habere desiderabat, vt anacardinem confectionem suggereret, carpasij fructum (cubebam hodie pigmentarij, & officinarum mangones appellant) comedere summopere desiderabat, & eo magis, quia eius vsu prædicta conseq̃ui, à viris doctis acceperat, & reuera, cubebam opus hoc complere, & multa alia non negamus. Cæterum cum ad pigmentarium vt cubebam semen odoratum, sibi per puerum deferendū amandaret: ecce, pharmacopolæ vt sæpè fieri solet, parū instructus minister, vice cubebæ feminis odorati, fructum quem pisca-

tores

tores vulgò coccam vocant, & eo pisces fluuiatiles & lacustres interficiunt, & quæ nos semen titimali cuiusdā esse putamus misit: cuius cū quatuor ad summum grana, miser pædagogus audivissime comederet, illico in nauseam & singultum, ac animi angustias, incidit, ad quem cum amici & familiares peruenissent, & rem considerarent, videntes carpasij siue cubebæ feminis vice, coccam, illico rem ex toto tenent, & ad me confugiunt, remedium pro tanto depellendo malo, quærentes. Ego vero cum primū rem teneo, illico vomitorium parandum iubeo, quo vel intra horam, ex integro ab eo agone & periculo liber est factus, habet autem vomitorium sic. Recip. Seminis anethini, radicula, cumini, ana vnciam mediā, in aquæ libris duabus, fiat decoctio, facta colatura, adde oxymelitis simplicis vnc. duas, agarici boni & albi puluerizati, drachmam vnam. Misce fiat vomitorium, & tepidum ex eo quantum potuerit vno haustu bibat: quo breuè omnia non solum comesta, sed pleraque alia euomit, & sanatus est.

Curatio octogesima, in qua agitur de quodā duplici tertiana laborāte.

COmachiensis mercator vir annos natus quinque supra triginta, & qui multa anguillarum vascula Anconę vendenda conduxerat, in duplicem tertianã lapsus est, ad quem ipse perueniens, & omnia vt decet considerans, illico clysteri præmissio, & alui excrementis depositis, ex brachij dextri iecoraria vena, sanguinis vncias sex extrahi feci, & syrupum hunc ebibere. Recip. Syrupi acetosi simplicis vnciam vnam, de endiuia vnciam mediam, aquarum endiuia, buglossæ, acetosæ, ana vnciam vnam, Misce. Victus huic in prandio pulli gallinacci carnes erant, vesperi ob paroxysmum occupantem, parum cœnabat: sed potus, vinum oligophorum erat, quo ordine breui altera tertianarum deposita est, altera manente: quæ quoque ebibitis apozematis aperiendi & refrigerandi vim habentibus, breui extirpata fuit præmissio tamen leui quodam pharmaco & iecoris roboratione, vt decet: quia vt nostis, in atrabiliaris lye, in pituitosis ventriculus, in biliosis vero iecur roborari debet: fuere autem omnes dies viginti.

Curatio octogesimaprima, in qua agitur de phlegmone ori ventriculi impacta.

RAgulinus, qui inflammatione oris ventriculi laborat, & ita imbecillis est vt sanguinis missionem ferre non valeat, solis clysteribus, ac fomentis rectè admotis, & subtili victus ordine instituto euasit: euasit autem septimo die curationis, quarto decimo vero à morbi initio. Ceterum in memoriam reuocare decet, quòd ij qui ventriculi & iecinoris inflammationibus tenentur, subtiliori victus ordine tractari debent, quàm qui pleuritide vel altera pectoris inflammatione correpti sunt, vt suadet Galenus, lib. Methodi medendi, & nos in hac Centuria abundè profecuti sumus.

Curatio octogesimasecunda, in qua agitur de puero obstructionem in iecinoris parte concava patiente, & icteritia laborante.

Filius Berosij doctoris magnifici, annos natus quinque, iecur dolebat, & in eius oculorum albo icteritia percipiebatur, cuius lotium ac si multum croci in aqua perfusum esset, non nisi ad nigredinem vergens: & stercus album conspiciebatur, cum quibus ventriculus infestus erat, & ad vomirum pronus: quo fit, vt ea quæ puer comedebat, sæpè vomebat, si ea

tamen retinebat, in putidos ructus, caliditatem extraneam arguentes incurrebat: cum quibus omnibus aliquantulum puer hic febricitabat: quæ omnia iecinoris concavas partes obstructas esse attestantur, vt huius Centuriæ curatione secunda abundè dixi, cum huius fratris curationem profecutus sum. Ad hunc igitur deueniens ipse, victum tenuem ei institui, qui præsana cum semine melonis parata, aut amygdalinus cremor, aut pulli iusculum erat: potus verò hordeacea, post quem syrupum hunc descripsi, quem in aurora ieiuno stomacho bibebat, & ita habet, Recip. Syrupi de endiuia, lupulorum, ana vnciam mediam, aquarū endiuia, cicoreæ, lupulorum, ana vnciam vnam. Misce. Porro iecinori emplastrum hoc applicitum fuit. Recip. Farinæ hordei, rosarum rubearum, ana pugillum vnum & medium; absinthij, lupinorum, camomillæ, ana pugillum vnum, schinanti drachmas duas, croci drach. vnam, olei rosæci, camomillini, ana vnc. vnâ & mediam, cum decoctione camomillæ & rosarum, fiat emplastrū secundum artis ministeriū: quo breui optimè valuit, adeò vt epoto sexto die ex rhabarbaro cū manna pharmaco, sanitatem integrā obtinuerit.

Mente

Mente tamè exciderat, quòd ventriculus hoc illinebatur linimèto. R. Olei cydoneorū vnc. vnam, rosarum vnc. med. cereæ parum, ad ignem. Misce, fiat vnguentum.

Curatio octogesimatertia, in qua agitur de sputo sanguinis cum tussi, & aliis symptomatis.

IVuenis ex Meninis, concionator egregius, annos natus triginta, temperatura biliosus, exustus, collum oblongum habens: pectus verò nō adeò latum, medio Februarij mense, ægrotare quadam leui ægritudine cœpit: ex qua, medicorum auxilio, breui optimè habuit: postea verò interiectis paucis diebus, subcruenta sputa ingenti cum tussi, sed absque dolore, emittere cœpit: post octo verò elapsedos dies à prædicto sputo, æger ad costas mendosas grauissimè dolere cœpit: quem dolorem comitabatur tussis prædicta, cum sanguinis tamen viuidi, sed non spumosi, reiectione: ad hæc difficultas respirandi, febris continuā, & difficilis ad vtrunque latus decubitus: quam affectionem medici pro pleuritide curarunt, & septimo die æger in copiosum sudorem deuenit, à quo symptomata omnia diminuta sunt, imò paucis postea diebus

ex toto sublata sunt, perseverante tamen sputo sanguinis, multæ pituitæ viscidæ misto, & aliquali, sed miti dolore prædictum occupate locum: raro is febricitat, non sitit, non alibi quàm signato loco dollet: si quâdo tamen febrile contingat, leui & vix perceptibili febricula febricitat. Quæritur, an morbus hic ab initio pleuritis fuerit, vel non fuerit pleuritis, & fuerit venæ alicuius ruptura, vel corrosio: agitur autem iam trigessimus dies, ab eo quo sanguinem spuere cœpit, & vigesimus tertius, ab eo quo symptomata omnia quæ pleuritidi sunt propria, pati cœpit. Ceterum quod affectio hæc non fuerit pleuritis, sed verius venæ ruptura in thorace, vel iuxta pulmones, quidam sic astruebat: quia primò ægrotus hic sanguinem spuit absque symptomatis aliquibus, quæ si postea superuenerunt, id in causâ fuit, venæ ipsius ruptura aut corrosio, ad quâ humores postea defluxum habuerunt: secundò, quod non fuerit pleuritis, probat: quia pleuritide laborantes, quatuordecim diebus necesse est purgentur, ab ea scilicet hora, qua spuere pleuritici incipiunt: quod si non purgantur, in suppurationem abeunt, vt docuit Hippocr. lib. 5. Aphor. aphor. 8. cum dicat,

cat, Quicumque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non purgantur, ij ad suppurationem vertuntur. Porro cum plures dies sint, quibus hic affici cœpit, & expuere cœpit, & in eodem sputo perseverat, & non devenit ad suppurationem, id est, transmutationem inflammationis ad pus vel puris ipsius collectionem, intra thoracem & pulmones, consequens est, non esse morbum hunc pleuritim, sed potius venæ alicuius rupturam, vel rosionem, ex qua sanguis deceditur. Neque enim Anaxionis Abderitani historia apud Hippocratem vulgata, ex lib. 3. Epid. quàm Gal. lib. 1. Aphor. & De crisi citari: is torquetur, aut ab opinione sua fugatur, cum etsi triginta & quatuor dies pleuritim passus est: intra tamen quatuordecim dies, per sputum purgatus fuit, suppurationem faciendo, à die in quo exptere cœpit, qui septimusdecimus fuit, ad trigessimum quartum, qui morbi finis est. Continentur autem quatuordecim dies, intra 17. & 34. Alij verò morbum hunc pleuritim esse statuunt, sed à principio, vt aiunt, leuis morbus erat: postea vero increbuit, & symptomata omnia sunt aucta: à qua inflammatione sanguis exit, partim floridus, partim verò subniger,

multa cum pituita, mistus: neque enim argumentum in eos deductum, quod pleuritis in tam longum non deducatur tempus, eos terret, cum terminus pleuritidis expurganda ad quadraginta dies extendatur, ut memorie commendauit Hippocrates diuinus, libro De morbis qui extra: & aphorismis, lib. 5. ubi legitur: Quicumque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur, a die a qua fit ruptio, liberantur: si vero non, ad tabem transeunt. Neque defuere alij, qui hac in consultatione dixerunt, sanguinem in morbi huius initio, ex alicuius venae rosione aut ruptura fluxisse, ad quam postea pleuritis fuit secuta, & ea quidem grauis, non solum internam costas succingentem membranam prehendes, sed etiam externam: id quod attestabatur decubitus ad utrumque latus difficilis, & pulsuum varietas. Cum igitur in morbo isto dignoscendo, dissensio tanta fuerit, quae artem variam & dubiam reddere solet: in eo tamen curando, talis seruatus est ordo, ut homo intra quinquaginta dies sanatus sit: & primo cibus huic, pitifana mista cotufo ex pullo gallinaceo cocinnato erat, tam in prandio quam coena: postea vero succedente tempore, ipsiusmet pulli

carnes

carnes superaddebat: potus vero aqua hordeacea erat: nam a vino semper nostris monitis abstinuit. Sed post victum cido-neorum caro sigilli gratia veniebat, aut coriandrum prima sacchari cooptura incrustatum. Caeterum, ex medicamentis syrupus hic erat, quem ieiuno stomacho bibebat, & ita habet, Recip. Syrupi capillorum Veneris vnciam vnam, myrtillorum vnc. mediam, aquarum capillorum Veneris, solatri, plantaginis, ana vnciam vnam, Misce, sed interdum diadragatum ex bolo Armeno in ore semper habebat, & saccharum rosaceum cum bolo Armeno quoque mistum saepe comedeat: quibus paucis remediis, & nonnullis paucis topicis appositis, sanguis a fluxione, cursu suo desit, & sic intra quinquaginta dies aeger hic ex toto sanatus est.

S C H O L I A.

Quod sanguis quatuor modis effluere a vasis potest, docuit Galenus libro quinto Methodi med. ubi pro coronide ita habet: Sanè profluat ex vena, aut arteria sanguis, aut reserato earum ore, aut tunica earum diuisa, aut transcolatus, siue sudoris instar transfusus. Porro diuiditur ipsa tunica, aut vulnerata, aut contusa, aut rupta, aut erosa. Anastomosis (hoc est reseratio) accidit, propter tum vasis imbecillitatem,

tum sanguinis qui ad os eius impetu ruat, copiam: ad hæc, acrem quampiã, quæ illic extrinsecus incidat, qualitatè: diapedesis verò, ex tunica rarefacta, & attenuato sanguine oritur: accidere tamen potest, & ob gracilium vasorum os adaperitum, & cetera, quæ multum huic rei faciunt, & lector studiosus percurrere poterit.

Curatio octogesima quarta, in qua agitur de ramice aquoso.

Qui ex monte securo, puer annos natus decem, febribus intensissimis affligebatur, nullis adhibitis remediis, ex se sanatus est. Cæterum, breui non multis postea elapsis diebus, in alium grauiorem morbum lapsus fuit, ramicem scilicet aquosum, quem ut rectè curaremus, Anconam deferri fecimus, qui ita scrotum in totum inflatum cum ipsa mentula habebat, ut parum fuerit ne ex se membra hæc rumpentur: color illis albus erat & lucidus, aquositatè præ se ferens, tactu scrotum prædurum erat: quod de facili cum tangebamus, multum dolebat. Ut igitur morbum hunc extirparemus, leui per pharmacum præmissa purgatione, ac victu ad siccitatè declinante, facta fuit in eodem scroto, scalpello acuto, duplex incisio, vnaqueque ab eius medio
incip

incipiens, iuxta longitudinem ad pubem ferè, non multum à linea scrotum ipsam per medium secante, distantes, Nam & tunicam erythroidem incidimus, & multum aquositatè extrahi fecimus, & per emissacula turundis ex ovo illitis intromissis, & exterius oleo chamomillino membris vicinis optimè fortis, emplastrum hoc desuper applicitum fuit. R. Pulueris chamomillæ, meliloti, anethi, rutæ, bacæ lauri, orobi, lolij, fabarum, ana pugillum vnum, salis ammoniaci vnc. vnam, olei rutacei, laurini, ana vncias duas. Cum lixiuio ad ignem fiat emplastrum, & desuper ponatur, & fascia optimè fascietur. Sequenti verò die, ita scrotum cum mentula detumefacta erat, ut omnes assistentes, miris laudibus artem extolleret, ad Deum opt. max. eius creatorem laudes fundendo. Sequentibus verò diebus, abstersorio medicamento intinctis turundis, ac desuper unguento basilicone applicito, & emplastro prædicto semper admoto, intra paucos dies, ex toto sanus euasit. Cæterum, quum in pagum reuertetur, intra mensem, malo fortè regimine vsus, totus tumefactus, illæsus (quod mirum dixerim) mentula & scroto, suum diem obiit.

Curatio octogesima quinta. in qua agitur de pleuritide.

VXor à Tauro, annos nata triginta-quinque, temperatura sanguinea, eo tempore in quo menses illi fluere debuerant, cohibiti sunt: unde dolor illi ortus est, fixus (vt ipsa aiebat) scapulę dextrę, sed brachio eidem dextro respondens, adeò vt ita acriter de brachij dolore per interualla quædam quereretur, quemadmodum de ipsius scapulę dolore, cum quò febris continua grauis erat, tussis ingens dolori respondens: adhęc difficultas respirandi, sed in thorace nullus erat dolor. Ad hanc igitur, tertio die ægritudinis accitus ipse, illico ex pedis vena, saphena dicta, sanguinis uncias decem mihi feci, & syrupum hunc ebibere.

Rec. Syrupi violacei vnciam vnam, de endiuia vnc. mediam, aquarum farsarę, violarum, ana vnciam vnam & mediam. Misce, & tepidũ bibat, & ad aliquot dies repetat: item vt interdium & noctu, elambendo sumat. Recept. Loch de althea, de farsara, ana vnciam vnam; sacchari Candi violacei, penidiarum, ana vnciam mediam, cum syrupo violaceo, q. suff. misce, fiat lambetium. Ceterum, cum non dormiret

miret, syrupum de papauere cum aqua lactucę vel solani, bibebat, & somnus conciliabatur. Victus huic prisana erat, vel amygdalarum cremor: septimo verò elapso die, ius gallinacei illi in prandio erat: in cœna verò ad quatuordecimum vsque, prisana colata semper fuit, sed potus, aqua hordeacea, iulebo violaceo, vel saccharo mista erat. Ceterum hæc primis diebus, multa expuere cœpit, & nonnquam sanguinolenta, ad sextum vsque diem, sed octauo, bolum ex cassia illi obtulimus, quo satis purgata fuit: tandem quartodecimo sanata est, copioso quodam sudore vniuersum eius corpus irrigante, superueniente.

Curatio octogesima sexta. in qua agitur de febribus erraticis, nullum seruantibus ordinem dictis.

ANtonius ex Baptista Longo, iuuenis honestus & bonus, mense Februario febre horifica corripit cœpit, quæ postea in affligendo, nullum seruabat ordinem: huic cum vrina rubrã & crassã esset, & iuuenis ipse bene corpulentus, sanguinis uncias octo extrahi feci (aluo primo consueta respondente) & syrupum hunc ebibere. R. Syrupi de endiuia, de borrag

borragine, lupulorā, ana vnciam vnam, aquarum de fumo terræ, borraginis, lupulorum, ana vnciam vnam. Misce. Cæterum, sequenti die cum grauitate se habuerit, iterum sanguinis vncie quatuor extractæ sunt, non nisi optimi, vnde indicium accepi, hunc breui euasurum, & à febris liberatum iri, sextò pharmacum ebibit, & ter vel quater egesit, tunc in inguine panus extrâ prodiuit: quem febris ingens, maximo cum capitis dolore, comitabatur: pro quo curando emplastrum maturans applicitum fuit, qui ad multos dies, ex se disruptus fuit, & postea ex eo deposito pure, syrupos ebibit, atram bilem respicientes, & pharmacum optimè purgans: à quibus paulatim sanitatem consecutus fuit, sæpè condito ex floribus fumiterræ comesto.

Curatio octogesimaseptima, in qua agitur de oris distorsione ob neruorum dissolutionem, paralyfim dictam eueniente.

IOannes Franciscus publicus notarius, I grauissimo & sequissimo dolore iuxta sinistrâ aurē, per aliquot dies afflictus est: ex quo dolore in oris torturâ intra biduū lapsus est: quæ quod propter neruorum dissolut

dissolutionem, paralyfim dictam euenit, non verò per conuulsionem siue spasum, ex iis satis probatum iri non dubito, primo, quia dolor cum sinistram occupauerit aurem, factum est, quod neruorum illius partis oræ obstructæ à pituita sint: vnde spiritus animales sensum & motum præstantes, per prædictos permeare non valentes neruos, vniuersa illa pars suis functionibus destituta est, & nerui dissoluti & laxati, quo factum est, vt nerui partis dextræ partes sinistras traherent, & sic labrum sinistrum à parte dextra attractum est, & oculi sinistri angulus magnus distractus à dextra parte sit, vt continuò vel inuitè lachrymetur: quæ omnia attestantur torturam hanc per paralyfim euenisse, quia si per conuulsionem facta esset, membra sinistra dextras partes ad se traherent, & contrario iis quæ euenirunt, contigerat: quibus adde id quod Galenus scriptum dimisit, videlicet, quod in tortura à paralyfi facta, alterum trium in ea parte affecta reperiri necessum est, aut sensus, aut motus, aut vtriusque amissionem, quæ in viro hoc non deerant, vt latius hæc secunda Centuria, curatione septima, profecuti sumus. Sed iam curationem aggrediamur hanc, qua probus hic

vir notarius curatus euasit: aegrotauit autem in hyeme, sed veris initio curari coepit, & primo, victus huic, turtur vel pullus colubinus assus in prandio erat, in coena vero, vna passa Corinthiaca, & amygdalæ dealbata, sed panis nauticus semper ad mensam veniebat: vini vice, aqua melilita erat: lris enim propositis, ac de alui responsiontia cura semper habita, syrupum hunc ebibere coepit. Recip. Syrupi stœchados, betonicæ, de fumoterræ, ana vnciam mediam, decoctionis, stœchados, betonicæ, fumiterræ, cum semine fornuculi, paratæ vncias quatuor, misce fiat syrupus, quem octies repetat, post cuius potum, catapotia hæc deglutiuit. Recip. Pilularum de agarico, cochiarum, ana scriptulos duos, diagridij grana quinque, cū syrupo de betonica f. p. v. & inaurentur, quibus alius optimè respōdit, & sequenti die clyster lauans iniectus fuit: post quæ omnia, scriba hic, vt primo se habebat, sequentibus verò diebus, errhinis medicamentis, & apophlegmatismis, caput ieiuno stomacho purgabatur, & decoctum hoc ebibebat in aurora & vesperi, quod multum sudabat. Rec. Polypodij recentis, vnc. quatuor, sene, folliculorum sene, feminis peoniæ, feminis cartami, feminis

vriticæ,

viticæ, syleris montani, ana vnciam vnam, hermodactilorum drachmas sex, stœchados, maioranæ, betonicæ, saluiæ, origani, pulegij, dictami Cretenfis, coryzæ, ana pugillum vnum, vna passæ Corinthiacæ libram mediam, scobis ligni guayaci vncias octo. In libris viginti aquæ, fiat decoctio secundum artem, quousque maneant libræ octo, facta colatura, adde mellis rosacei colatitij, libram mediam, & misce: cuius vncias decem in aurora ieiuno stomacho bibebat, & totidem tertia hora noctis, quibus optimè sudabat, & alius aliquantulum respondebat. Cæterum cum apozema hoc finitum fuit, tunc catapotia hæc deglutiuit, quæ habent.

Recip. Pilularum foetidarum, drachmam vnam, hermodactilorum scriptulum vnum, trochiscorum alandaal grana duo, diagridij grana tria, cum syrupo de betonica, f. p. v. inaurentur, capiat hora quinta noctis, & dormiat. Sed tunc post hanc exactam purgationem, vir hic melius habere coepit, & prædictum apozema denuo iteratum, ebibere coepit, & caput tunc hoc fomēto lauabatur, quod habet. R. Saluiæ, maioranæ, stœchados, conyzæ, origani, pulegij, rutæ, foliorū lauri,

Q 2

ana pugillum vnum, feminis sceniculi, ameos, melanthij, ana vnciam vnam. In lixiuij libris quindecim fiat decoctio secundum artē: ex qua coma tonsa, & barba optimē rasa, lauentur, & postea linteolis absterfis, ex vnguento de bdelio inungantur: modo in vntione id seruetur, quod ad suum locum, faciem frictionibus, & manibus, reuerti curemus: cui prædicto vnguento, & de agrippa, & de althæa, & martiatonis aliquando miscebantur: quibus omnibus repetitis, paulatim tortura desit, & omnia membra ad suum locū versa sunt, adeo, vt breui vir hic ex toto sanitatem consecutus sit. Fuere autem omnes curationis dies quadraginta, in quibus æger hic semper ad speculum calibeum sæpe se respiciebat, & pro posse oculum & membra ei vicina, ad locum suum reuerti conabatur.

S C H O L I A.

Oris distortio hæc repētē ferē fit, & plerumque absque feбри, vt huic contigit notario: nam quandoque post acutissimas febres, & seuos morbos, lente euenit, de quo Cornelius Celsus agere videtur, libro sua medicinae 4. & RAZZA vltimis verbis, capitis huic rei dicati, lib. 9. ad regem Almanforem: sed tunc mortis presagium est vt spasimus cynicus, siue caninus appellatur.

pellatur. Porro vt aliquid de neruis & musculis huic rei seruientibus, dicamus, Gal. audiamus lib. 4. De anatomicis administrationibus vbi pro coronide ita habet. Nunc verò de faciei & capitis partibus, opportunū videtur dicere: sunt autem duo musculi tenues, simul & lati, in buccam & labra descendentes, à colli spina orti, vnde membraneum fibrosūque ligamentum procedens, substantiam ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularū spina regionibus, quemadmodum & ex vniuersa clauicula sede, in buccam terminantur, atque oportet hosce musculos quum vsus aliquis postulauerit pro fibrarum natura incidere: nam si experiantur magnam incisionem transversam, buccas ad alteram partem reuellant. Ceterum neruorum principū omnibus faciei musculis aliisque propemodū omnibus ipsius partibus tertia neruorum est coniunctio, qui à cerebro proficiscuntur quorū sanè distributio tam recta, sicuti & aliorum omnium æquissima dispensatio non fortunæ aut casui, sed arti, ac providentiæ debetur, vt latius hæc lib. II. De vsu partium leguntur, & studiosus lector percurrere poterit.

Curatio octogesimaoctaua, in qua agitur de pleuride.

QVI ruri ægrotabat, vir diues, annos natus propè triginta: vt ex signis re-

latis deprehendi, pleuritide laborabat: qua de re, meo consilio, illico interna eiusdem brachij, locum affectū respicientis, vena illi secta fuit, & sanguis abundē extractus, & nonnulla alia quæ pleuriticis debentur, sunt peracta. Cæterum post sex elapsos dies ad eum accitus, iam eum dolore liberum inueni: sed tussim difficilem patiebatur, & parum vel nihil expebat, cum quibus intensissimè febricitabat, & noctu non dormiebat: imò vt assistentes exponebant, noctu delirabat: huic vires parum constabant, & ad oblecta malè se habebat, & vrinam iumentorum modo turbatam emittebat. Protinus igitur cum ad hunc perueni, ani venis hirudines duas admouere feci, quæ sanguinem abunde suxerunt. Cæterum cum ruri ageremus, vbi remedia ad morbum facientia deerant, cœpi alioqui cunctatius hinc inde animo inquirere ea, quibus probus hic vir sanus euadere posset, tandem cum agrum percurro, has fortè offendo herbas, & primo, capillum Veneris, quam ex putei ore collegi, postea in farfaram, bechion herbam, quam officinarum seplasiarij vngulam caballinam appellant, incidi, dein radices maluuisi eradici feci, & vltimo summitates her-

bæ Kalendulæ dictæ, quæ in hortulo erat, lectæ sunt, quibus omnibus, vna passa exacinata adiuncta fuit, & parum hordci excorticati, & violarum flores: quæ omnia aqua excepta, ad ignem vt decet cocta sunt, & excolato decocto, parum mellis ad manus habitis, discocti, & expumati, mistum fuit, quo decoctum dulcoratum euasit, & eo sæpe gustato, & vt decet, capite supino deglutito, magnum peruenit iuuamen, & expedite spuebat. Item ex hyosciamo, & altera solani specie, succus expressus fuit, pauco adiecto aceto, quo tempora, frons, & aures, ac nares inunctæ, breui somnus in nocte conciliatus est: sed pectus pauco recenti butyro, vel a-xungia gallinacea inungebatur. demum octauo die, cum per cassiam Aegyptiacam purgauimus, & ex gallinacei carnisbus contusum paratum illi dedimus, veluti in potu parum vini aquosi, quod tantopere in toto morbi discursu appetebat: nam antea sola aqua hordeacea utebatur. In victu verò prisanæ cremore, aut amygdalino, aut leui panatella, aut pane aqua lauato, & saccharo resperso: sic enim iis ad quatuordecim dies morbus prorogatus est, & æger ipse postea sanatus.

Curatio octogesima nona, in qua agitur de pleuritide seua.

Qui ex Iadera ciuitate apud Dalmatas, Anconam venit, vir annos natus triginta octo, fortis & rubicundus, repente pleuritide correptus fuit, & ea quidem seua & forti: nam ad sinistram mam mam dolorem pernecantem punctilem patiebatur, febricbat, tussiebat, & difficulter respirabat. Is igitur ex se cum sic morbo isto affligeretur, absque medicorum consilio, per chirurgum venam axillarem eiusdem lateris vbi erat dolor aperire fecit, & sanguinem ad uncias octo demere: postquam sanguinis missionem eger hic non minus quam antea afflictabatur, & à dolore cruciabatur. Ad eum igitur, perueniens ipse, illico ex eodem facto foramine, totidem sanguinis uncias fluere permisi, qui sanè non ita corruptione affectus vt primus, comparuit. Ceterum cum ad pharmacopolam diuertèrè vt fomentum pro dolore sedando, & lambetium, ac nonnulla alia ad morbum faciètia describerem, ecce, huius focij, cum inuisum veniunt, & pro eo iuuando, vteri picati frustum quoddam afferunt, quod supra dolentem locum admouerunt, & dolor

ex

ex toto breui leuatus fuit, & paucis interiectis diebus ebibito leui pharmaco purgatorio, paulatim conualefcere cepit, donec integram consecutus fuit sanitatem, quo tempore Chyrosius nobilis Anconitanus, à pleuritide quoque liber fuit, sed Petrus Hieronymus iuris ciuillis doctor Picenus, ex rocha contracta, ex eodem obiit morbo, coiuerat autem ea qua ægrotare cepit nocte octies.

Curatio nonagesima, in qua agitur de angina.

Ricca mulier vidua, angina laborare cepit, nihil deglutiebat, febricitabat, ad guttur dolebat, & difficulter respirabat, sed multa & quidem saniosa expuebat, sed eo tempore quo expuebat, caput à lateribus, manibus cõprimebat, vt illi caput dolere indicaret: nam tunc non loquebatur. Ad hanc igitur ingressus ipse omnia prædicta considerans, ac mulierem iuuenem obesam, instante estu, ex brachij cephalica, exteriori dicta vena, sanguinis uncias sex demere feci, neque enim clysteri vt opus fuit, quando bis & ter sua sponte alius quotidie respondebat: sed exterius collo emplastrum hoc applicitum fuit. Recip. Nidi hirundinis

Q 5

numero vnum, altheæ, camomillæ, ana pugillum vnum. In aqua fiat decoctio sufficiens & in mortario postea omnia pistentur: quibus adde, farina hordei, vnc. duas, camomillæ vnc. vnam, olei rosati, camomillæ, ana vnc. vnam, croci, drachmam vnam, cum prædicto decocto, q. suff. misce fiat emplastrum, & tepidū collo applicetur. Gargarismus quoque is paratus fuit. Recip. Aquarum plantaginis, rosarum, ana libram vnam, syrupi acetosi simpl. vnc. vnam, diamoronis vnciam vnam & mediam, croci drachmā mediam. Misce fiat gargarismus. Iis autem ita optimè valuit, vt ad veterarum sub lingua sectionē nō opus fuerit deuenire: veluti in milite, qui bello Senēsi Anconā reuersus est, & iā à dysenteria liberaueramus.

S C H O L I A.

Vi autem in presenti aliquid de angina, ex Galeno dicamus, Hippocrates affectus omnes qui cū spiratione difficili guttur, aut fauces infestant, cynanchas, hoc est anginas appellat: ac sunt quidem anginae genera quinque, primum est, vbi inflammantur fauces, hoc est, internus eris locus, vbi & gula & gutturis partes extremae coeunt: secundum est, vbi neque fauces, neque reliquæ oris partes, neque etiam externarum partium vlla inflammata videtur, la-

borans tamen suffocaticus periculum in gutturo sentit: tertium vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet: quartum vbi gutturis partes tam externa quàm interna similiter inflammatae videntur: quintum denique cum ad anteriores partes colli luxantur vertebrae, id quod sane contingit vel solis musculis, qui cum ipsis communicant, tumore præter naturam affectis, vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitata, nonnunquam musculis quoque qui gulam gutturi iungunt, propriisq; aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiuunt oblesis. Hæc enim pro coronide ex Gal. lib. 4. De locis affectis, cap. 3. sint dicta. Nidus hirudinum, an per se totus, anginis conueniat, olim in dubium traaximus, & merito sanè, quia multi hodie celebres medici, ipsius admotionem, pro emplastro timent & formidant, quia terreus cum sit, repercussorius videtur. Item quia prisca potius cinere hirudinum pro hac complenda, operatione utebantur, quàm ipsarum nido, vt ex Dioscoride colligitur, & Galeno, & nos commentarijs nostris in Dioscoridem editis diffusè diximus. Nos breui huic quaesito respondemus, cinerem hirudinum pro extirpandis anginis optimum esse remedium, si tamen non ita facile habetur, neque à seplasiarijs in pyxide, vt eo vti possumus, depromptus: suadeo integro nido terreo cum suis palcis simul & stercore, pro

pro conficiendo emplastro, & medicamento an-
ginis conueniente, medici vtantur, cum vt ex
Gal. percipitur, lib. 6. De comp. med. per loca,
cap. 3. Nidus hirundinis præcipuè syluestris, ari-
dus, multam discufforiam vim habet. Id quod
Aetius quoque postea memoriæ commēdauit,
& optimi medici norunt. Præterquam vim,
particulares quoque dotes pro cynanchicis iu-
uandis, admirandas obtinet, vt experientia co-
tidiana testatur. Ceterum pro vario huius mor-
bi tempore, varia medicamenta & remedia
applicanda esse, sciunt docti medici.

*Curatio nonagesimaprima, in qua
agitur de dentium dolore.*

Qui de dentis dolore infestissimè tor-
quebatur, radicis hyosciami ramen
tum supra dolentem dentem admouit, ac
intra horâ ex toto dolor euauit, neque
amplius rediit, ab humore autem calido,
dolorem ortum traxisse credere par est.

*Curatio nonagesimasecunda, in qua
agitur de euocâdo lacte ad vbera.*

Mulier quæ puerum lactabat, & la-
ctis defectum patiebatur, non pro-
pter mamillarum, aut corporis totius sic-
cam intemperiem, non quia sanguis alte-
ra quatuor qualitatium infectus erat, ca-
lida,

lida, frigida, humida, sicca, non quia puer
imbecillis, vt non probe fugere ex mam-
mis valeret, sed quia sanguis bonus, pau-
cus in corpore est. Vt igitur mulier hæc
scopum attingat, optimis cibariis, bonū
& multum sanguinem gignētibz vtatur
consului, vt ouis recentibus, testiculis gal-
lorum, carnibus gallinaceorum, ficedu-
larum, turdorum, perdicis, phasiani, atta-
genis, & similibz, tum assis, tum etiam
iurulentis, adiectis oryza, vel cicere, vel
ocimo, anetho, fœniculo, malua, & lactu-
ca, quibus quoque carnes veruecis, aut
vituli, vel hædi, & similibz quadrupedū
parari possunt: sed oryza, lacte & saccha-
ro parata, & amygdalis vel pistatijs, aut
pineis adiectis, multum commendatur,
placentulæ, sesamoides, melle vel saccha-
ro confectæ præstantes in hoc casu sunt,
non minus ac ex melanthio nigro, vel
citrino paratæ: sed ferculum in mensas
magnatum passim veniens, album dictū,
id quod Græci λευκογάγρον appellant, per
se solum sufficiens est multum gignere
lac: sed lac in hoc casu optimum est, &
butyrum, & vbera optimorum animan-
tium, veluti pisces optimi, quibus addi-
mus, pino saccharatum, martios panes,
amygdalas saccharo incrustatas, semina
melo

melonū saccharo cooperta, & vva passa, & varia alia bellaria, sed vinum vermiculum & odoriferum, optimum est: cum quibus omnibus frictiolenis ad mamas, secūda hora post habitum cibum fiebat, quibus omnibus lac intra octo dies recuperatum fuit, & ad mamas attractum. Porrò Anconitanæ mulieres hippocampum pisciculum flexuosum, in puluerem redactum, & vino exceptum, ad lac prouocandum, bibunt & optimè votis respondet.

Curatio nonagesimatertia, in qua agitur de febre catarrhali.

HAdriel Hæbræorum hodie summus concionator, anno ætatis suæ quinquagesimo quinto, temperatura biliosa exulta, si qua altera, raucedine siue broncho, hoc est humore in thoracem & asperam arteriam destillante, mense Maio leuiter affligi cœpit, contra quem pellendum, saccharum Gandum ore tractabat, veluti tragaacanthum, pillulas bechichas, & similia arteriaca, quibus humor etiam parabatur, & obediebat, indies tamen morbus magis hominem affligebat, vt cum febre postea apparuerit: pro quibus propulsandis affectionibus, medicorum consilio,

filio, pharmacum hoc illi propinatum fuit. Recip. Hordei mundi, capillorum Veneris, florum violarum, ana vnciam vnā, iuiubarum, sebesten, ana numero quindecim. In libra vna aquæ fiat decoctio secundum artis ordinem & coletur.

Recipe prædicti decocti, vncias quinque; in quibus infunde agarici optimi nouiter in pasta parati, scriptulos duos, quos per noctem niacerari sinas. In auro vero colatura facta, & agarico abiecto, adde prædicto infuso, mannæ electæ vncias duas & mediam, misce fiat potus: quem aliquantulum retinuit, sed postea vomuit, & octies vel decies egressus, non nisi citrina biliosa, quibus viscida non paucapituitosa, imum præterita, mista videbantur: à qua purgatione, melius habuit. Cæterum cum extra domum veniret, ira & furore percitus; grauius in morbum recidit, tussis frequens erat, cum qua aliquid semper screabat, quam febris intensa comitabatur; capitis dolor, & totius corporis lassitudo, tunc etiam lorio rubro, & crassulosculo apparente, interna brachij vena secta fuit, & sanguis ex ea ad vncias sex effluxit: qui in totum corruptus, ac putredine maxima affectus erat, à qua sanguinis missione, melius,

melius habere videbatur: nam tunc lecto decumbebat, & clysteribus iuabatur, & amygdalarum, vel ptisanę cremorem, aut panatellam simplicem, emulsione seminis mellonum concinnatam, pro victu habebat: in potu vero, hordeacea iulebo violaceo mista veniebat: sed singulis aurore singulos syrupos bibebat, qui habet,

Recip. Syrupi violacei vnciam vnam, capillorum Veneris vnciam mediam, aquarum violarum, farsarę, ana vnciam vnam. Misce, & interdiu, ac noctu, ad sputum facilitandum aliquid semper pitillabat, vt syrupum violaceum, iuiubinũ, loch de althea, de farsara, saccharum Cãdum violaceum, scamoneã, diatragacanthum: sed successu, syrupum de liquiritia, & huic similes. Cæterum cum morbus adhuc ingrauesceret, duobus interiectis diebus, à prima sanguinis missione, iterum sanguis ad vncias septem ex brachij vena emissus fuit: postquam sanguinis missionem melius habuit, & postea nonnullis interiectis diebus, cassia Ægyptiaca epota conualescere cœpit: donec integram consecutus est sanitatem, fere autem omnes ægritudinis dies duodecim.

Curatio

Curatio nonagesimaquarta, in qua agitur de dysenteria, Philonij Romani potione, curata.

VIR qui extra urbem negotiabatur, annos natus triginta, & febris ingenti corripiebatur, Anconam venit: qui cum nihil contra morbum ageret, in dysenteriam lapsus est, ipsa quoque vigente febre. Cæterum elapsis quindecim diebus ad eum accitus, hunc adhuc dysentericum prædicta cum febre sed mitiori inueni: qui indices multa & sæpe egerebat, & non dormiebat: sed intense sitiebat: nam intestina tunc non adeo dolebant. Hunc igitur exactè considerans, & eius pulsum vtcunque constantem inueniens, hora tertia noctis, Philonis antidotum dare iussi, in hunc modum. R. Philonij Romani drachmam vnam & mediam, trochiscorum de bolo Armeniæ drachmam mediam. Misce, & cum pauco vino bibat, vt dixi hora tertia noctis. Ita enim medicamentum hoc contulit, vt æger ea nocte optimè dormiuerit, & nihil ferè egresserit, adeo vt paucis postea clysteribus ex seuo hircino & rebus constringentibus concinnatis, immixtis, & oristo machi roborante emplastro applicito,

R

intra octo dies sanitatē obtinuerit. Huic victus gallinacci carnes erāt, quibus veruecis, vel vituli pes vnus vel alter incoctus erat, aut panatella prædicto iure ex similagine parata, aut oryza, primo tosta & postea iure prædicto cocta. Potus vinū rubrum stypticum erat, non nisi aqua calybeata dilutum, sed aliquando conditū ex philotide herba, lingua ceruina dicta, & saccharo pararum comedebat, quod summopere valere in hoc casu, tum ex Dioscoride, tum etiam Galeno, percipi potest, cum de philotide loquūtur: neque enim ambigas linguam ceruinam philitium esse, vt proprio diximus capite.

S C H O L I A.

Philonis antidotus efficacissima, à Philone medico Tarfensi descripta est, vt apud Galen. legimus, lib. 9. De composit. med. secundum locos: qui carmine elegiaco, sed ænigmatibus obscurato, eam posteritati scriptam reliquit, quā postea Galenus inibi candidè interpretatus est. Ceterum antidotum hoc vel hanc, Mesue in suis antidotis describit: qui à Philoni descriptione per Gal. citata, in hoc discrepat vt vice euphorbii, castoreum admittat, in cæteris verò conueniunt. Porrò hoc antidotum Auicenna lib. 5. sui Canonis, & Nicolaus, Philonium Romanum appellant, non ab inuentore Philone

lone Romano, vt inepte interpretes nugantur, sed forte quia Romæ in continuo & frequenti vsu erat. Alteram vero huius antidoti descriptionem Mesue habet, in eo cap. quo de fluxu sanguinis ab ore agit, sed lōge à dicta diuersam: & philonium Persicum appellat: forte quod in Perside eius frequens erat vsus aut inuictio. Nos ad præscorum imitationē, vt ex Gal. didicimus, li. 12. Meth. med. cap. 1. ob tria opiata, & stupefaciētia medicamēta damus: aut propter dolores ingētes, aut longas vigilias, aut propter rebelles fluxiones, & contumaces destillationes: in quorū propinatione, vel Gal. teste, li. 9. De comp. med. secundū locos, tria quoq; seruare debemus, nimirum vt sensus stupefiat, secundo, vt nullū in posterum inde circa particulam nocentiū permaneat, tertio vt affectio ipsa maxime inde inuetur. Stupefit autem sensus anadinorum improprie dictorū medicamentorū, immodica frigiditate, quæ frigiditas neruorum & meatū spiracula, per quæ animalis spiritus sentiendi & mouendi vim habens, distribuitur, densat, & obcludit. Cum igitur neruorum spiracula hæc contracta & præclusa sunt, spiritus extra transmitti non possunt: vnde membra sentire desinunt, & consequens partes non dolent, quia dolor citra sensum tactus feri non potest, vt docuit Hippocrates libro De natura humana, & Galenus libro De

elementis, & duodecimo Methodi medendi, cap. 7. Secundum præceptum erat, ut nullum in posterum inde circa particulam, detrimentum permaneat: securius autem opiata & stupefacientia admoventur, quam intus propinantur, & tutius correctæ & resictæ aliis medicamentis, quam per se sola: composita tamen ut Philonis hæc antidotus, non nisi sexto elapso à compositione sua mense, aut integro anno, ut placet Gal. in usum medicum venire debent, quæ post sex annos viribus minui incipiunt: ut suadet Gal. lib. 12. Methodi medendi. Ceterum hæc ventriculo vacuo dari cupiunt, neque post deuorata ad quinque horas comedi quicquam debet: imo non nisi post celebratas euacuationes vniuersales, stupefacientia hæc medicamenta regulariter propinantur: secus autem necessitate cogente. Porro post horum operationem, vno vel altero interposito die, aromatica, & membra roborantia calida medicamenta, cõcedimus, ut illorum malam impressam qualitatem frigidam extirpemus. Tertium autem propinationis præceptum est, ut affectio ipsa inde maxime inuenitur: pro quo à nobis in præsentem vnum proponendum est dubium: an opiata & stupefacientia medicamenta, tutius dentur in frigidis affectionibus, quam calidis, vel contrario. Mesue descriptione Philonij, indubitãter securius & tutius philonium frigidis affectionibus dari quam calidis

CVRAT. MED. CENT. IIII. 629
 lidis cõtendit: ut ex ijs paucis verbis liquido cõstat, ita enim Mesue. Antidotus Philonis effi-
 cacissima, & expertissima, ad sedandos vehementes & lethales partium dolores vetriculi, coli, hypochondriorum, hepatis, lyenis, renum, vteri excitatos à crudis humoribus, aut flatu crasso, aut amborum causa intempestiue frigida, valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendente, vindicat. Hactenus Mesue, ex cuius verbis manifestò enadit, philonium antidotum frigidis affectionibus magis subuenire, quam calidis, cuius assertionem secuti sunt viri hæc etate; iudicio, & doctrina celebres, & eo magis quia philonico antidoto calida medicamenta misceri videant, quibus addunt Galeni vltima verba, capitis primi lib. duodecimi Methodi medendi: quæ ut ipsi putant, ipsis multum fauere videntur. Sed quod ij hallucinentur, ac ut aiunt, toto aberrant cõlo. paucis demonstrabimus: cum opiata & stupefacientia medicamenta tutius affectiones calidas & dolores à causa calida procedentes sedant, quam à frigida originẽ trahentes, ut ratio ipsa indicat, & Gal. suffragatur: quia opiata & stuporem inducentia medicamenta, etsi affectionum frigidarum symptomata, & dolores à causa frigida ortos insingant, parum tamen tuta sunt: neq; adhiberi nisi summa necessitate debent, quia eorum

causas auget, & curationi contumaces morbos reddunt; calidos vero affectus & dolores, prædicit hæc medicamenta tutius & securius sedant, imo horum causas vnà semper abigunt, vnde tutius pro ijs calidis affectionibus, & doloribus profizandis, quàm frigidis, ea concedimus: neque enim Mesue fides vlla hac in re habenda est, quando Gal. non admodum feliciter intellexerit, quo factum est, vt multi hodie cum eo decepti, in eadem erronea perseuerent opinione: habent autem Gal. verba citato loco sic: Ergo sicuti cauendus est, quoad fieri potest eiusmodi medicamentorum torporem inferentium vsus: ita si necessitas vrget, neque admodum noua sunt offerenda, quod frigida quæ in ijs sunt præuolentes vires adhuc habeant, neque ita antiqua, vt spem nostram frustrentur: sed vti comprehensum est, tandiu dimittenda sunt quoad violentia refrigerantium, ab eorum quæ calfaciunt vi mitigetur: & talium quidem medicamentorum vsus, eorum qui aduersus symptoma pugnans, est proprius, potissimum vbi ex frigida causa dolor est excitatus: obsunt enim talia plurimum toti affectui, ac curationi, contumacem eum reddunt. Hæc enim Gal. sunt verba, ob quæ, Mesue & eius sequaces seducti sunt, credentes vtique medicamenta torporem inferentia, tutius dolores à causa frigida procedentes inuare, quàm à causa calida, quod falsum esse

CVRAT. MED. CENT. IIII. 631
 ex ijsmet verbis indicabimus: quæ aliud nihil docent quàm quòd quæ inter ea medicamenta torporem inferentia, recentia sunt, periculo non vacant, ac ideo propinanda nõ sunt, quoad violentia refrigerantium ab eorum quæ calfaciunt vi mitigetur: quod intra sex menses potissimum fit, & exactius & tutius (vt Galeno placet) post elapsum annum. Caterum, iis Galeni sequentibus verbis, vniuersa consistit dubitatio, quæ habent, Et talium quidem medicamentorum vsus, eorum qui aduersus symptoma pugnans, est proprius, potissimum vbi ex causa frigida dolor est excitatus: quæ cum non intelligant in sædum hunc dictum errorem labuntur, firmantes, tutius quæ inferunt torporem medicamenta dari posse iis, qui patiuntur morbos frigidos quàm calidos, quod quàm falsum & erroneum sit, Galeni sequentia verba indicant, quæ ita habent, Obsunt enim talia plurimum toti affectui, ac curationi contumacem eum reddunt. Sed multo clarius docuit Galenus hæc, capite octauo eiusdem voluminis, vbi dolorum variorum curam prosequitur, & ita inquit, Si mordens humor est, qui affligit, aduersissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat namque huius generis affectus, si modo curandus est, vt ea quæ cõtristant, vacuentur: si id omnino fieri nequeat, vt p epicrasin sanetur, sin id quoque fieri non possit, vt quæ torporẽ inferat

medicamenta exhibeantur: quæ quanquã sunt reliquorum communia, minus tamen hos affectus quàm alios ledunt, quippe tenuis cõsistentiæ & calidarum virium plurimi talium humorum sunt: quæ autem ex papaveris succo, & alterco, & eo modo frigidis composita medicamenta sunt, simul omnino & refrigerant & siccant: quæ ratione non solum vt sensus torporem inducentia salutaria sunt, sed etiam vt humorum tenuitatem cogentia atque crassantia: præterea vehementẽ calorem refrigerantia: vbi verò crassi glutinosiq; humores habentur, alienissima sunt quæ torporẽ inducunt: cauendissimæque magnoperẽ in huiusmodi affectibus eorum usus est. Ex quibus verbis satis clarè percipitur id quod à nobis propositũ est: cui sententiæ ad stipulatur Auerois ille post Aristotelem, philosophus admirandus, lib. 7. sui collectorij, cap. 18. in quo agit de syncopi eueniente causa doloris: & hanc eandem sententiam omnes doctores medici, vt veram amplectuntur. Ceterum torporem inferentibus medicamentis, calida medicamenta miscentur, & inunguntur: ob quæ non ita frigidis affectionibus ea obsunt: miscentur tamen calida medicamenta stuporẽ inferentibus, vt placet Gal. lib. 9. De comp. med. secundũ locos, vt citius distribuatur, & totũ affectũ partiu profundũ penetrẽt, simul nocetibus hu mores discutiãt, & viscosos extergãt, vel potius

tius dissecẽt, & crassos attenuẽt, & vëtosos flatus resoluãt & euacuet. neq; Mesue si quis eius penitus deprehendat verba, philoniũ antidotum frigidis egrotudinibus tantum, conuenire dixit, sed variis calidis, vt Sylius Parisiẽsis medicus doctiss. cum Mesuem interpretatur, enarrat.

Curatio nonagesima quinta, in qua agitur de colica affectione.

VIr qui colica affectione grauiter cruciatur, ad eum accitus, solle fabrilis, vt nosti, parato: & omni spiritu impulso, clysterem paratum ex oleo communi ad manũ habito, iniici mandauit, & postea alterum ex rutaceo oleo, sed exterius ex stercore caballino recenti, formato emplastro, ad ignem in frixorio, adiectis olei communis fecibus, semineque pseudonardi, lauadulæ dictæ, & loco dolenti admoto, breui à dolore liber & sanus euasit.

Curatio nonagesima sexta, in qua agitur de febre.

Lerma musicus insignis, annos natus triginta, temperatura biliosus, quum febre cõcepit, ex syrapi rosacei solutiui vnciis quatuor, adiecta pauca aqua cicoreæ, primò purgatus fuit, sed febris con-

tinua, sed leuis ipsum tenebat. Cæterum singulis sequentibus diebus, syrapi vice, saccharū rosaceum eiusdē anni, pondere vniciæ comedebat, & postea parum aquæ endiuicæ bibebat, quibus multū sudabat, sed febris instabat: vnde iis de causis, ex brachij curuatura iecoraria secta fuit vena, & sanguinis vniciæ sex extractæ: tūc aluus ex se respondebat, & ex pectore per sputū æger viscida quædā emittebat: & altero interiecto die optimè sudauit, & tandē febris remissa est: sequenti verò die leui pharmaco epoto, optimè egressit, & sanatus est, sed postea roborandi ventriculi gratia, ex diamargaritone vnū vel alterū rotulū, ieiuno stomacho comedebat. hoc eodē tempore, simili febre correptus fuit Rosatus, & Stroganus aurifex, & plures alij, veluti Arij Valascii, olim apud Paulū III. pontif. max. astrologi frater: sed hic tertiana laborabat, & prioribus paroxysmis, in auriginem morbum arcatum dictum incidit, sed celebratis euacuationibus, vt decet, septimo paroxysmo sanatus est.

Curatio nonagesima septima, in qua agitur de quodam qui se agrotare simulabat.

Monachus

^{Quidam}
~~Quidam~~ qui Anconam ex Monte sancto venerat, & iterum ad parentes reuerti desiderabat, se agrotare simulabat, & ventrem dolere dicebat. Ego verò ^{eius} ~~quidam~~ versutiam veris cōiecturis deprehendens eum verberibus affici, ac lecto leuari iussi: huic pulsus optimus erat, & lotium optimum, & quandoque plorabat, & gemebat: tu zēbi cautelis, vt similes dignoscas ornari, & Galenum proprio libro, huic rei facienti, cui titulus est, *Quomodo morbum simulantes sint deprehendendi, non prætermittas, veluti plures eius historias lectu dignas huic rei facientes.*

Curatio nonagesima octaua, in qua agitur de quodam tertiana laborante, cui initio paroxysmi cibum elargiebamur.

IVuenis annos natus viginti quinque, Inatura biliosus ad vitionem vergens, colore nigello, corporis habitū gracili, & hirtō, & ad tactum calido, & qui nunquam antea agrotauerat, in tertianam simplicem non longè ab exquisita lapsus est: is cum primū in paroxysmum veniebat, multum affligebatur, angustiabatūruc, bilem merā vomebat,

oris

oris amarorem sentiebat, & syncopis in-
 tiebatur: vnde vt tanta effugeret mala, pa-
 roxysmi initio, semper panem lotum, &
 aliquali agresta respersum (qua multum
 se delectari dicebat) in victu conne-
 debamus: hoc enim ordine incedentes, &
 clysteri quandoq; iniecto, prædicta sym-
 ptomata æger hic fugiebat: tandem syru-
 pis refrigerantibus epotis, & leui phar-
 maco propinato, sanitatem intra septem
 paroxysmos obtinuit. Dicuntur autē huic
 similes calidi & sicci, biliosi, pierocholi:
 de quibus Galenus libro octauo Metho-
 di medendi, capite secundo, Hippocratis
 sententiam secutus, libro De victus ratio-
 ne in morbis acutis, multa dixit, veluti li-
 bro Artis medicinalis, & vndecimo Me-
 thodi medendi: non igitur ægrotantes
 quietiori paroxysmi, aut morbi tempore,
 semper cibandi sunt.

*Curatio non agesimanona, in qua a-
 gitur de cephalæa, id est, antiquo
 capitis dolore.*

Avrelius Passer, V. I. Doctor, vir an-
 nos natus trigintaquinque, tempe-
 ratura biliosus, ab hinc tres annos, sæuis-
 simo & crudelissimo capitis dolore cru-
 ciari cœpit: qui dolor vnâ cū febre parua
 & lenta

& lenta, initium habuit, & altam capitis
 partem occupabat, & (quod mirum dixe-
 rim) oculorum radicibus nunquam re-
 spondit, sed eum capitis magnus pulsus
 caliditatem præferens, semper comita-
 tus est: delitescbat autem dolor hic, aut
 nō ita fortiter in æstate sicuti hyeme cru-
 ciabat: erant autem huic viro renes supra
 modum calidi, & consequens iecur, sed
 stomachus optimè concoquebat. Cæte-
 rum, hic cū per triennium, continuo
 crudeli hoc dolore vexaretur, & diues fa-
 tis esset, vniuersam oberrauit Italiam, do-
 ctos quosque medicos quærendo; vt re-
 medium pro tanto profligando dolore
 inueniret. Demum, cū Anconam ve-
 nit, ad eum sum vocatus, anno 1553. a
 quo cū multa & varia interrogo, quæ
 ad suam faciunt valerudinem, ille quo-
 que multa in medium affert, & præcipuè
 per alios machinata medicos, præcipuè
 Romanos, inter quos Franciscum Nursi-
 num, vt præcipuum nominabat, senem
 capularem Romæ; alterum habitum Hip-
 pocratem: quem cū hac scriberemus
 animam egisse, ab amicis Romanis acce-
 pimus: qui varia illi propinauerat apo-
 zemata, & syrupos plures, quibus adde-
 bat guaiaci toties repetitum decoctum,

vt catapotia & varia pharmaca præterea-
mus, & ex herbis innumeras super caput
irrigationes confecerat, non minus apo-
phlegmatismata, & per nares iniecta me-
dicamenta varia inculcabat, ac supra
ipsum quoque caput varios sinapismos,
& multa rubricantia: imò eo quo ad
manus nostras peruenit tempore, varia
foramina, & vlcuscula plura, causticis
medicamentis oborta, per eius vniuer-
sum caput disseminata habebat. Huius
igitur temperaturam cum reliquis con-
siderans, quæ calida & sicca est, eius quo-
que proceram staturam contemplantur,
faciem pallidam, adhæc capitis antiquum
dolorem, partem interiorem, semper,
tam ante prandium, quam post pran-
dium æquè assilientem: quanquam &
capitis exteriorem partem quandoque
prehendebat; sed tunc foras tubercula
prominebant: & vt multa paucis dicam,
dolor hic pulsatiuus semper erat, pro-
fundus: ob quem tristi lamentatione &
eiulatu, querebatur diu & noctu, & in-
somnia semper ferè agebat, & eius vni-
uersum caput, plus iusto calidum repe-
riebatur, & à prandio febricula illum
derinebat, quæ ipsum in maciem traxe-
rat, vt eum in hæcticam febrem tunc
breui

breui lapsurum non admodum difficile
esset diuinare. Cæterum, dolorem hunc
per consensum, an primogeniam capitis
affectionem fieri, varia erant hominum
iudicia: item à causa calida, vel potius fri-
gida, originem traxisse, non minus inter
se digladiabantur: neque enim rationes
pro vtraque fulcienda assertione dee-
rant, quando multa ex relatis habita, ca-
liditatem attestantur, vt pote dolor pulsa-
tiuus, febris, temperatura calida & sicca,
color pallidus, capitis ad tactum ingens
caliditas: item quòd calidis medicamen-
tis peius semper habuit: quibus addunt,
non contemnendum argumētum, quòd
humor calidus arteriis contentus hunc
gignebat dolorem: quia dolor magna
cum capitis pulsatione fiebat: qui aliun-
dè quàm ab arteriis malè affectis eue-
nire nequit: vnde de secundis arteriis ex
ipso capite sermo instabat, vt Galenus
agendum suadet libro sexto De sanita-
te tuenda, & latius, vltimis verbis libri
De sanguinis missione. His verò contra-
rij, quòd morbus à causa frigida origi-
nem traxit, morbi ipsius diuturnitatem
adducunt, qui tandiu nisi à causa frigida
dependentiam haberet, non perduraret:
itè quòd in hyeme morbus violentior est,
quàm

quàm in æstate, imò æstate aliquando ita debiliter affligit, vt quandoque ex toto delitescat. Sed horum rationes, primæ partis doctores facilè soluunt, quia aëris ambientis ratione, æstate spiramenta operiuntur, & materia calida morbum fouens, & gignens dissoluitur: hyeme verò ob frigus contrahuntur, densantur, & cōsequens materia tanquam carcerata manens, dolores gignit, malam qualitatem & solutionem continui inducendo. Ego verò prædicta omnia considerās, & ventris eiusdem constructionē conspiciens, vt qui per triduum & quadriduum consuetæ non respondebat, iudico circa nutritoria membra plurimum atræ bilis aggeratum habere: ex qua fumi, tum sanguis atrabiliaris per venas ad caput nutriendum ascendentes, malam qualitatem in eo imprimunt, & solutionem continui: ex quibus dolor conflatur, & homo tristatur, & in ægritudine tandiu perseuerat: pro qua ægritudine leuanda, & homine à tam sauo morbo liberando, mense Iunij, in quo calor non adeò vigeat, imò vniuersa illa æstas temperata, vel non adeò acris fuit, cum acerbissimè à dolore cruciaretur, ad radicem synarum eum traxi, cuius decoctum per viginti

ginti quinque dies illi bibendum dedi, ita magno iuuamento, vt omnibus admirationi fuerit, imò rem incantationi plures similem dixerint, quum elapso quarto à potu die, illico dolor abierit, & non amplius redierit, & æger se sanum dixerit: cum alius sua sponte excrementa reddere cœpit, vt successu curationis, purgatione non indigerit: initio tamen morbi, antequam radicis potum aggredieretur æger, decoctum ebibit describendum, & ex syrupo rosæco solutiuo adiecto de sene, purgatus fuit, habet autem decoctum sic.

Recip. Foliorum & folliculorum sene vnciam vnam, polypodij quercini recentis, & contusi vnciam vnam, thymi, epithymi, seminis cartami, myrobalanorum indorum, ana vnciam mediam, prunorum pinguium numero quindecim, florum borraginis, fumi terræ, ana vnciam mediam, seminis sceniculi, anisi, carui, ana drachmas duas, carnis caponis vnus optimè exanterati. In libris octo aquæ fiat decoctio ad medias: facta colatura.

Recip. Prædicti decocti vncias quatuor, syrups de pomis vnciam vnam, de fumo terræ vnciam mediam, Misce fiat

syrupus, quem ieiuno stomacho frigidum bibat, & in nocte hora somni cum iteret, ac ex toto epoto decocto, prædictum bibat pharmacum. Nunc autem pancreaticæ valet, veluti Capitaneus Augustinus Pisanus, vir mehercule, vt nobilis, ita bonus & humanus, qui cum à morbo antiquo sauas traheret affectiones, vt vlcera serpentia, dolores ingentes, & insomnia multa, ita post huius radicis potum illico ex omnibus liber euasit. Modum verò tradendi decoctum radicis huius synarum ex secunda parte Centuria.

Curatio centesima, in qua docetur quomodo puer scauola, hoc est, manum sinistram agiliorem habens, nequaquam dexter reduci potuit, simulque de pondere ossium humanorum & de corio humano.

Illustris & generosus Ranconus, filium lœuam manum dextra ad omnia magis agilem haberet, omnia ea conficit, vt sinistri nomine mereatur. Cæterum pater illustris ægrè ferens pueri vitium, remedium

dium querit, quo puer dexter euadat. Porro, cum multa machinata sint, & per plures dies manum alligarent, & vincerent, vt dextram exerceret, & ea functiones cunctas obiret, nihilominus tamen puer sinister semper mansit: Sed qua ratione, nemo (quod sciam) dixit, cum id ex anatomica diligentia, quam ex rationibus philosophicis, deprehensum sit. Cum igitur superioribus annis, plura & varia corpora dissecaremus, anatomix exquisitam cognitionem desiderantes, non tantum corporum sectione, & particularum cognitione, contenti euadebamus: sed etiam eorum vascula, siphone, siue syringe impulso spiritu, primo alicubi dissecta, impellebamus: vnde multa & varia nunquam antea scripta, neque fando audita, inuenimus: vt Centuria prima, cum de pleuritide egi, dixi: sed non hæc tantum machinabamur, sed ossa ponderabamus, dextra sinister, conferendo, ex qua libratione, quaesiti rationem inuenimus: nam cum os brachij dextri, & sinistri, à cubito ad humerum incedens, æqua bilance librarem, dextrum in vno latere, sinistrum in altero ponens, dextrum siue brachij dextri longe plus grauitare os sinistri osse inueni, quod tunc conf-

derans, ac in dubium trahens, forte id euenire ob dextrum exercitatum brachium, ad quod nutrimentum maiori in quantitate confluit, hæsitabam: neque pro hac roboranda affectione, exempla mihi deerant, prout ex Amazonibus, hoc est, sine mammis mulieribus Scythiæ desumitur: quibus dextra mamma vrebatur, vt omnis vis, ac robur in dextrum humerum & brachium deferatur, vt meminit Hippocrates libro De aëre, aquis, & locis. Cæterum restabat id experiendum in puero paruo, qui nondum brachium exercuerat: cum eius dissecandi corpusculi occasio daretur: sed ecce, cum periculum facio, id quoque in puellulo euenire prout in homine inueneram, deprehendi: vnde iudicium facio, eos qui à natura dextrum brachium robustius habent, rarò vel difficulter, ambidextros euadere: si tamen contingat brachio dextro non admodum additamentum, illud plurimum esse: tunc exercitatione, & longa consuetudine, ita bene sinistra manu ac dextra vtetur hic, cui hæc euenerint, & tunc ambidexter euadet: vt multis euenire experimur, & Galenus notat enarratione quadragesima quarta, libri septimi Aphorismorum: quibus tu ad-

das Aod, Hebræorum ducem ambidextrum, qui octogesimum superuixit annum, vt libro Iudicum legitur. Porrò, si vt à natura brachio dextro, additamentum illud semper fere elargitur, brachio sinistro euenire contingat, tunc vir sinister omnino euadet, & vt dixi, ambidexter quoque erit, modo tamen non magna intersit ponderis disparilitas: est nauque brachium dextrum (si modo Hippocrati fides habenda est), sinistro robustius quum vniuersa dextra membra, sinistris robustiora, libro tertio. De morbis dixerit: neque me lateat Galenum, prædicta enarratione, libri septimi Aphorismorum, oppositum dixisse, sed Hippocrati experientia ipsa suffragatur, quæ tum ab operatione, tum ab anatomia, desumitur. Sed Galenus cum nunquam corpora humana secuerit, neque hæc ita ad vnguem scrutatus fuerit, philosophorum more dixit, dextram manum natura sua debilem esse, læuam scilicet ratione. Vnde eorum multi dicunt, sinistram manum firmiorem esse ad scutum tenendum, dextram verò ad omnia magis agilem: sed & contra Hippocratem multi dicunt, sinistram oculum dextro firmiorem & robustiorem esse: ex quibus Ari-

stoteles libro Pproblematum vnus est: sed
 re vera oculus dexter sinistro fortior &
 robustior est, vt apud Hippocratem le-
 gimus: Cæterum, cum de iis ago in men-
 tem venit, cum hominum ossa pondera-
 rem, vnus vel alterius pellem, me para-
 re iussisse eo quo pelles albæ euadunt
 modo, vt postea nigræ vel coloris alte-
 ritis ab artifice fiant, quæ sanè pellis hu-
 mana ita apparatus, crassa, sed intus to-
 mentosa euasit, similis omnino pelli cer-
 uinæ quam Hispani & Neapolitani pa-
 rare solent, vt ex ea calcæos æstiuales
 conficiant, & gestent: Erat autem pellis
 hæc humana extra porosa, sed cum sic-
 ca absque confectura aliqua exiccatur
 latis spiramentis, & foraminibus am-
 plis redditur, vt ad tectoria inutilis om-
 nino sit, id quod Oribasius ex Historia
 dixit, enarratione Aphorismorum, in-
 quiens: Iussit quidam Persidis imperator
 corium à quodam tolli, atque inde ali-
 quas vmbas tegumenti fieri. Vnde pro-
 batur patentiores texture cauernas, ho-
 minem habere, quàm cætera animalia,
 de quibus & similibus, plura quandoque,
 modo Deus optimus maximus votis nos-
 tris respondeat, sumus dicturi. Nunc ve-
 rò quartæ huic Centuriæ colophonem
 impona-

CVRAT. MED. CENT. IIII. 647
 imponamus. Anconæ 17. Cal. Septem-
 bris millesimi quingentesimi quinqu-
 gesimitertij: quo tempore, bellum inte-
 rinum inter Carolum quintum Impera-
 torem, & Henricum Galliarum regem,
 apud Belgas flagrabat, & classis Turcica
 pro rege Galliarum Corsicam insulam
 Ligurum dominio subiacentem,
 occupauit, & ætatis auctoris
 anno quadragesimo-
 secundo.

*Amati Iustiani quatuor Cen-
 turiarum finis.*

CURATIONES

SECUNDVM ORDINEM CONTENTÆ

IN TERTIA CEN- TVRIA.

- I. **D**E hectica simulque de marcove,
sive tabe. 8
- II. De aequali intemperie, & inaequali
intemperie, quae potius appendix di-
cenda est superiorum scholiorum. 38
- III. De capitis destillatione, cum ipsius ca-
pitis ingenti dolore. 41
- IIII. De ulceribus à morbo Gallico contra-
ctis, simulque de symptomatu obortis
ob vini potum, inunctione vnguenti ex
argento viuo confecti. 43
- V. De podagra curata sola praerisione 44
- VI. De medicamento quodam haemorrhoi-
darum dolorem sedante. 46
- VII. De dolore capitis ingenti post oculum
confossum superueniente. 47
- VIII. De casu ab equo calcitrone. 48
- IX. De pueri cuiusdam casu. 50
- X. De casu. 52
- XI. De quodam preceptis medicis non
obediante. 54

De colico

INDEX.

- XII. De colico affectu, simulque de lupino
stercore. 57
- XIII. De nonnullis, qui ex Lusitania Ro-
mam venerunt, & egrotarunt. 59
- XIIII. De morsu viperae 72
- XV. De variolis & morbillis, exanthema-
tis dictis, de eorumque symptomatibus
ante apparitionem venientibus. 73
- XVI. De symptomate quodam, ante vario-
larum eruptionem apparente. 81
- XVII. De puero continuo febriciente, & in va-
riolas postea incidente. 83
- XVIII. De variolis serpentibus, cutem tan-
tum erodentibus, simulque de earum
nominibus. 84
- XIX. De puero ob variolas oculos clausos
per triduum habente. 93
- XX. De verme vetriculum lancinante, &
in lipothymiam agrum trahente. 94
- XXI. De puero variolis videntes & ma-
gnas patiente. 97
- XXII. De apoplexia, ob ictu bombardae ex-
auditum, superueniente. 99
- XXIII. De febre sanguinea, cum pulicari mor-
bo eueniente. 100
- XXIIII. De homine pituitosa febre laborante,
& quindecim vermes per os emitten-
te. 102
- XXV. De febre synocha in biliosam postea

- degenerante. 101
- XXVI. De muliere utero gerente, & conti-
nuè febricitante. 104
- XXVII. De febre sanguinea, quarto die ter-
minata. 107
- XXVIII. De angina. 109
- XXIX. De angina qua sola cerea candela tra-
ctata disrupta fuit, & patiens breui
sanitatem obtinuit. 112
- XXX. De colico dolore infestissimo, cholera
morbo complicato. 114
- XXXI. De febre putrida, continuè affligente,
deque magna sanguinis missione. 116
- XXXII. De cancro in mamilla. 121
- XXXIII. De caufone infestissimè affligente. 130
- XXXIII. De raucedine cum febre & tussi con-
plicata. 133
- XXXV. De brachio tumente post vena sectio-
nem, vnde postea mors subsequuta fuit.
folio 134
- XXXVI. De hemicrania per cōsensum facta, &
per ligni buxi ebibitionem curata. 140
- XXXVII. De dolore genu, cum tumore per tres
vel quatuor menses perdurante, buxi
ligni decocti potu postea curato. 141
- XXXVIII. De humore urgente, siue pruriente, do-
lores absque febre ingerente. 142
- XXXIX. De febre, solo minorante pharmaco ex-
pulsâ. 145

- XI. In qua docetur, quomodo musculi mo-
ueantur suo motu voluntario, simulq;
quomodo deperditur motus membri,
manente sensu, & contrario. 146
- XLI. De puero qui ex fenestra cecidit, &
tertio die obiit. 159
- XLII. De vulnere capitis, & quod percussa
altera capitis parte, altera affici po-
test. 161
- XLIII. De cordis palpitatione, & rititudine,
quam cordis tremorem medici vocant
167
- XLIII. De dysenteria, simulq; de pulsu inter-
mittente. 174
- XLV. In qua docetur, quod Hippocrates
pulsuum cognitionem habuerit. 189
- XLVI. De stomachi cuiusdam erosionibus, ad
quas postea supra mamillam sinistra
secuti sunt carbonēs siue carbunculi
tres. 193
- XLVII. De duplici tertiana. 194
- XLVIII. De scirrho in iecinore. 195
- XLIX. De icteritia aëte septimè eueniēte. 200
- L. De angina in puero. 202
- LI. De febre acuta maligna iterficiēte, in
qua lotiū optimū semper apparuit. 203
- LII. De febre acuta maligna. 206
- LIII. De febre acuta, maligna cum paroti-
ditibus. 209

- LIII. De strumis, qua Græcis χοιράδες dicuntur, ἀπὸ τῆς χοίρης, id est porco, quod eo morbo maxime sues infestentur. 210
- LV. De quodam musico varias imaginationes & phantasmata diuersa habente. 212
- LVI. De iuvene Hebræo, puella Hebræa amore capto. *ibid.*
- LVII. In qua agitur de monstro quodā. 214
- LVIII. In qua agitur, de quodā phthiriasi, id est pediculari morbo infecto. 215
- LIX. In qua proponitur, egregiū quoddam remediū, pro rubricanda capillū. 218
- LX. In qua agitur de omento, & irbo Arabibus dicitur, per ventris vulnus extra emisso. 219
- LXI. De febre cōtinua maligna gonorrhœa aliisq; affectionibus complicata 221
- LXII. De pleuritide. 225
- LXIII. In qua agitur de capitis antiquo dolore Cephalæa dicto, continua febre superueniente curato. 227
- LXIII. De carinomate exulcerato. 228
- LXV. De gurgulione plus iusto longo facto, simulq; de raucedine. *ibid.*
- LXVI. In qua agitur de acri humore à capite ad os descendente, & aphtas inibi gignente, & postea dysenteriam 239
- LXVII. De pleuritide membranam costas succing

- cingentem exteriorem, & musculos intercostales exteriores occupante. 242.
- LXVIII. De pleuritide quodam affecto, per lotium sanient emittente. 249
- LXIX. De pleuritide. 253
- LXX. De exanthematibus, morbo dicto pulicari, absq; feb. in puero erūpente. 254
- LXXI. De feb. conti. maligna interficiēte. 255
- LXXII. De febre continua pestilente. 257
- LXXIII. De febre maligna, in qua vrina optima semper apparuit. 259
- LXXIII. De febre maligna interficiente. *ibid.*
- LXXV. De febre continua, cum pulsu intercedente naturali, largiter vino ebibito sublata. 271
- LXXXVI. De recidiua, in quinto die per sudorē terminata. 272
- LXXVII. De febre continua quinto die terminata. *ibid.*
- LXXVIII. De febre pestilente, cordis corpus potissimum infestante. 273
- LXXIX. De febre continua intra septem dies terminata. 276
- LXXX. De febre continua maligna. *ibid.*
- LXXXI. De febre purrida continua. 279
- LXXXII. De pterygio, id est vngue in oculo 281
- LXXXIII. De febre maligna cum sympto. 283
- LXXXIII. De villica cannas putidas mouente, & inde infecto. 287
- De fe

INDEX.

- LXXXV. De febre continua maligna, semper
cum sudore affligente. ibid.
- LXXXVI. De citta, id est pica morbo, quæ maxime
uix quoque quasi mollitiem medici
appellant. 299
- LXXXVII. De cæl. mor. & κακῆσιζ & ἀργισίζ
297
- LXXXVIII. De cholera morbo. 314
- LXXXIX. De duplici tertiana continua, ad quæ
varia symptomata secuta sunt. 318
- X C. De dysenter. cõtaziosa & pestilenti. 319
- X C I. De puero absque manifesta causa, fa-
ciem tumentem habente. 321
- X C II. De febre cum symptomatis. 325
- X C III. De phleg. ori. vetriculo impacto. 328
- X C IIII. De tinesimo siue tenesmo, i. prompta
& assidua deiciendi cupiditate. 333
- X C V. De feb. nocturna miti & læta simulq;
de hemitritæo, i. semitertiana feb. 337
- X C VI. De febre lenta. 344
- X C VII. De selectis quibusdã remediis, contra
lumbricos & vermes. 346
- X C VII I. De symptomatis euenientibus, ante
primam mensuram eruptionem. 348
- X C IX. De febre diaria, ephemera dicta, ab
æstu solis ingenti contracta. 350
- G. De tuberculo antiquo, vulgo natta di-
cto, altam frontis partem occupante, ex-
tracto, & sola aqua frigida curato. 353

Cura

CVRATIONES SECVN.

dum ordinem contentæ in
quarta & vltima
Centuria.

- I. De inflammatione iecinoris, cum
trussi, & sanguinis creatu, aliis-
que symptomatis. 366
- II. De febre continua, cum symptomatis
grauibus. 373
- III. De quodã, qui frequenter sternuit. 378
- III I. De alopecia, hodie vero & indubita-
to morbi Gallici signo. 382
- V. De febre continua. 383
- VI. De vulnere in capite. 384
- VII. De pteritia absq; febre eueniente. 386
- VIII. De erysipelate phlegmonoso faciem
faciente. ibid.
- IX. De carbunculo anthrace dicto, sauo
& maligno, palpebram oculi inferiore
præcipue insciente. 389
- X. De vrina suppressione. 399
- XI. De pituita viscida in ventriculi cavi-
tate congesta. 401
- XII. De fluore muliebri, vteri p̄uuaçtio
dicto. 404
- XIII. De symptomati ex plenitudine ad
vasa dicta, simulque multo semine ge-
nitali abundante, oborto. 407
- XIII I. De scabie, & alopecia. 411

De mul

- XV. De muliere morbo G. illico olim laborante, & nunc semmarium prædicti morbi habente. 416
- XVI. De febre continua 418
- XVII. De mensibus plus iusto fluentibus, & symptomatis eos consequentibus. ibid.
- XVIII. De febriente, qui gelida potu sanus euasit. 420
- XIX. De extirpandis excrescentibus in collo vesica carunculis. 421
- XX. De cerea candela, per urinariam fistulâ immissa, & intus manente. 437
- XXI. De cautela in propinando pbarmaco. 439
- XXII. De puero detento symptomate epileptico, & postea in paralytim brachij & cruris dextri deuenit. 440
- XXIII. De Apoplexia ilico interficiente, & de apoplectico paroxysmo tres dies per durante. 456
- XXIII. De puero epileptico, oculos toruos, & aspectum horridû habente, solo cauterio ad nuchâ indito. sano reddito. 460
- XXV. De febre sanguinea. 462
- XXVI. De febre continuo affligente, cum ingenti capitis dolore. 463
- XXVII. De muliere febriente, quæ postea cessante febre, in anxietudines & animi deliquia deuenit. 464

De dy-

- XXVII. De dysenteria. 465
- XXIX. De recidua cuiusdam ægrotâtis. 467
- XXX. De febre continua cû capitis dolore, & renû grauedine ac eris amarore. 468
- XXXI. De vesicula duriuscula, & nigricate supra dentem nascente. 469
- XXXII. De febre rigorifica. 470
- XXXII. De puero febre continua patiente. 471
- XXXIII. De puella quæ aqua ebulliente fuit excocta, vnde symptomata grauia traexit. 472
- XXXV. De crurium dolore, cum aliquali tumefactione, ob morâ in aqua frigida contracto. ibid.
- XXXVI. De mola matris, simulq; de mulieribus ex semine virili, in balneo de relicto, prægnantibus factis. 473
- XXXVII. De vulnere inter costas mendosâ ilato. 475
- XXXVIII. De febre erratica in quartanam degenerante. 476
- XXXIX. De ventris dolore, ob durum retentum sterces. 477
- XL. De febre continua, excrescentias habente. 478
- XLI. De febre, & variis aliis affectionibus, à calce & gypso euenientibus. 481
- XLII. De variis affectionibus melancholicis simulq; de pugnantibus temperamen-

- tis variis in membris. 482
 XLIII. De febre continua simul cum dysente-
 ria affligente. 507
 XLIII. De stomachi subuersione, nausea, &
 podagra simul affligentibus. 509
 XLV. De arthritide. 514
 XLVI. De morbillis, & morborum observa-
 tione. 521
 XLVII. De febre continua, cum mentis turba-
 tione. 522
 XLVII. De febre continua, cum eryspelate
 ulcerato faciem & uniuersum corpus
 corripiente. 524
 XLIX. De oculi dolore cum rubore. 526
 L. De pleuritide. ibid.
 LI. De muliere nobili podagris laborante,
 cum mensi optima respondentia. 528
 LII. De sublimato cuidam mulieri ad eius
 internecionem dato. 529
 LIII. De symptomatis subortu ex abortu,
 id est, puero ante maturum partum
 eiecto. ibid.
 LIII. De melancholia flatuosa, hypochon-
 driaca, siue precordiali, Arabibus
 myrachiali dicta. 530
 LV. De ulceribus Gallicanis in genu obor-
 tis. 242
 LVI. De ulcere antiquo in crure, & tandem
 sanuari restituto. 544
 De puell

- LVII. De puella continuo febriente, variis
 cum symptomatis, ex quibus mors fuit
 consecuta. 546
 LVIII. De chæradibus, i. strumis, dictis serofu-
 lis, nõ minus de nodis curandis. 548
 LIX. De muliere nephritide, ac interdum
 ischiadico dolore laborante, & postea in-
 natis inflationem deueniente. 550
 LX. De vermium curatione. 551
 LXI. De duplici tertiana. 552
 LXII. De febre continua maligna, cum exã-
 thematis, pulicari morbo dicto. 554
 LXIII. De pleuritide. 557
 LXIII. De febre. 559
 LXV. De electario quodam restaurante, quo
 multi à morbis resecti sunt, & instaurati.
 560
 LXVI. De ingenti & crudeli ventriculi dolo-
 re, cum bilis amaræ & aliorum humo-
 rum vomitu. 561
 LXVII. Herpetis miliaris curatio. 566
 LXVIII. Lippitudinis siue ophthalmiæ, cum do-
 lore ipsius oculi & frontis parte, cura-
 tio. 567
 LXIX. Gallici morbi repente euenientis, si-
 mulque aliarum affectionum ipsum
 comitantium, curatio. 570
 LXX. In qua agitur, quomodo medicamen-
 tum epotum & breui euomitum,

	operetur & euacuet.	577
LXXI.	De quodam animā agēte & ore- ne laborāte, simulque de altero simili, qui cum bibebat, quasi ex alio potus caderet intus sonabat.	582
LXXII.	De mulieribus parientibus.	383
LXXIII.	De crysipelate ulcerofo faciem & ocu- li dextri vniuersam regionem prehen- dente.	586
LXXIII.	Febris continuæ curatio	588
LXXV.	Ephemera febris curatio.	ibid.
LXXVI.	Quartana continuæ curatio.	590
LXXVII.	Dysenteria ab atra bili orta curatio	592
LXXVIII.	Dysenteria vere curatio.	593
LXXIX.	De quodā, qui titymalli generis cuius- dam fructū comedit, & in animi deli- quii, & cordis pressuras deuenit.	594
LXXX.	Tertianæ duplicis curatio.	595
LXXXI.	Phlegmonis ori venticuli im pacta curatio.	596
LXXXII.	Pueri, obstructionem in iecinoris par- te concava patientis, & icteritia labo- rantis, curatio.	597
LXXXIII.	Sputi sanguinis cũ iusti, & alii sym- ptomatis curatio.	599
LXXXIII.	Ramicis aquosi curatio.	604
LXXXV.	Pleuritidis curatio.	606
LXXXVI.	Februm errantium curatio.	607
	Oris	

LXXXVII.	Oris torture curatio.	608
LXXXVIII.	Pleuritidis curatio.	611
LXXXIX.	Pleuritidis sana curatio.	616
XC.	Anginae curatio.	617
XC I.	Dentium doloris curatio.	620
XC II.	Lactis euocatio ad mammas.	ibid.
XC III.	Febris catarrhalis curatio.	622
XCIII.	Dysenteria ex Philonio Romano cu- ratio.	625
XC V.	Colicæ affectionis curatio.	633
XC VI.	Febris curatio.	ibid.
XC VII.	Simulantis monachuli se egrotare cu- ratio.	634
XC VIII.	Tertianæ curatio, in qua initio paro- xyismi, patientem Amatus ebibe- bat.	635
XC IX.	Cephalæe, id est capitis doloris anti- qui curatio.	636
C.	Scæuola puer, quomodo manum sini- stram agiliorem habens, nequaquam dexter reduci potuit, simulque de pon- dere ossium humanorum, & de co- rio humano.	643

RERVM MEMO-
RABILIVM, QVÆ IN
HOC LIBELLO CON-
TINENTVR
INDEX.

*

A

Binzoar gloriosus.	79
Acacia succus.	233
Acetum.	51.269
Acidus ventriculi sapor vn- de.	312
Adeps.	413
Adeps & pinguedo vnde generetur.	37
Adianton.	413
Adib reuera longè aliud animal à lupo apud Arabes esse.	58
Administrationē senis & modiolò quem Græ- chi chenicion siue chenicida vocant, ceu no- xiā improbari, eam verò quæ in rhogme, probari debere.	166
Aegros ad cerebri extractam portionem ferè semper mori, aut si euaserint, mutos, surdos, aut tortura affectos euadere.	160
Aegro	

Aegrotantis pulsum magnitudines & va- rietates, ad quem pulsum referri semper de- beant.	188
Aegrotantes Lusitani Rom. curati.	59
Aegrotantes non semper quietiori morbi tem- pore cibandos esse.	636
Aegrotum apoplexia detineri quando dicen- dum sit.	447
Aequalis intemperies cur dicta.	38
Aequalis intemperies cur vniiformiter affligat. ibid.	
Aequalis intemperies in quibus febribus pesti- lentibus reperiatur.	39
Aequalem intemperiem siue vniiformem solam in hectica febre comperiri.	39
Aequalitatis commendatio.	69
Aeruginosa bilis, omnium perniciosissima, vn- de.	492
Aerugo ferri.	413
Aethiops.	70
Aethiopum habitus, vita longitudo, & mores quales.	69.
Aethiopes, homines nigros S. Tho. insulam in- colere.	66
Aetius Cappadox.	493
Aetius Galeni maximus imitator.	8
Aetius quò sternutationem sedare doceat.	380.
Aetij locus de febre hectica, eiusdemq; formis, qualis.	9

<i>Aetium ex citris cum scammonio catharticum parasse.</i>	446
<i>Aetium tres hectica febris species, variè tamen à Galeni mente descriptas posuisse.</i>	8
<i>Album cerebri substantiam referens è capite vulnerato exiens, an sit vera cerebri substantia, nec ne.</i>	160
<i>Album fluorem, ac simul gonorrhœam substantia.</i>	406
<i>Album oui.</i>	33.406
<i>Abderetus medicus clarissimus, & Amati præceptor.</i>	437
<i>Alfonsi à Cavalleria nobilem uxorem, triginta & amplius annos. cancrum in mamilla habuisse, & adhuc habere.</i>	124
<i>Almerinum à Sancterena quantum distet.</i>	285
<i>Alium.</i>	400
<i>Aloisij fabro ferrarij Ferrariensis obitus.</i>	163
<i>Alopecia vera & indubitata ad morbum Gallicum via.</i>	382
<i>Alopecia curatio.</i>	382
<i>Alopecia generatio.</i>	414
<i>Alterum.</i>	387
<i>Amatus doctor medicus Castellii albi Lusitanus.</i>	61
<i>Amati commendatio.</i>	356
<i>Amati de radice cynæ tractatus.</i>	361
<i>Amati iudicium de Arasauoli in Gal. indice.</i>	191

Ama

<i>Amatum à Præfecto Bergantini nauigij ab Arbi febre putrida continuo affligente correpto, quatuor sanguinis lib. extraxisse.</i>	119
<i>Amatum nouisse cuncta podagra & chiragra soluere mala.</i>	358
<i>Amatum, vni tantum in crure cancrum vidisse.</i>	128
<i>Amazones Scythiæ mulieres.</i>	643
<i>Ambrosij Nicandri Toletani ad Ant. Barberinum nobilem Florentinum epistola, de radice Sybarum, doctissima.</i>	356
<i>Amoris morbus.</i>	213
<i>Amianus iuris peritissimus doctor, cæliaco morbo affectus, curatur.</i>	297
<i>Andreas Musca, propola Anconitanus nephriticus, cerea candela, per vrinariam fistulam immissa, curatur.</i>	437
<i>Angelus Ferretus, ordinis prædicatorij, ac totius Anconitanae Marchiæ vicarius dignissimus, ephemera febre correptus, curatur.</i>	588.
	589
<i>Anastomosis quid.</i>	603
<i>Anaxionis Abderitani historia apud Hip.</i>	601
<i>Anaxionis pleuritici historia enarratur. ibid.</i>	
<i>Ancona quo morborum genere potissimum vixetur.</i>	270
<i>Ancone ciuitatis encomium.</i>	ibid.
<i>Ancone quando & cur pueri oes & grades nati aliqui variolas & morbillos passî sunt.</i>	81
<i>Andreas caupo.</i>	592

Arteria in capite quādo secūda, ex Galeno.	639
Andronis pastillus.	393
Angina curatio.	109, 617
Angina ex sola cerea candela tractatione dis- rupta, curatio.	54
Angina genera v. Galenus describit.	618
Angina in puero curatio.	292
Anglia olim Britannia dicta.	67
Anglia regio insularis frigida, septimo climati subiacet.	ibid.
Angliæ situs.	ibid.
Angliæ tractus & forma, Sicilia maximè si- milis.	68
Anglorum vite longitudo.	67
Animi deliquium.	120
Anodyna.	114
Anthos.	170
Anthracis unde fiant.	492
Antonius Chius vinosus ss. annorum, erosiones ventriculi patiens, ad quas tres carbunculi supra mamillam sinistram secuti sunt, intra sex menses obiit.	193
Antonius Chius.	ibid.
Antonij Beniuenij parens cœliaci affectione la- borans interiit.	333
Aod Hebraorum dux ambidexter erat.	644
Apechema.	163
apes.	413
Apoplecticam accessionem, quid consequatur incom	apium. 400

incomodi.	448
Apoplectica vena.	317
Apoplecticus paroxysmus tres dies durās.	457
Apoplecticorum obitus unde dignoscendus. ibid.	
Apoplexia quid.	1 4
Apoplexia illico interficiens.	456
Apoplexia unde facilius aut difficilius indicetur 457	
Apoplexia unde generetur.	448
Apoplexia & paralysis discrimen.	ibid.
Apoplexiam cerebri ventriculos ledere, nō ve- re cerebri ipsius substantiam.	457
Apoplexiam esse morbum in compositione.	448
Apoplexiam soluere ingentem impossibile, le- uem autem difficile.	182
Apozema oris distorsioni conueniens.	611
Aqua fortis argentariorum.	543
Aqua in pericardio contenta unde oriatur, & ad quem finem orta sit.	173
Aqua laphranci viridis preparatio.	211
Arabes & Iudeos lentes in victus usu fre- quentissimè habere.	92
Arabes in destillationibus vinum omnino ab- negasse.	231
Aretæus Cappadox.	493
Arj Valasij frater curatur.	634
Aristoteles Peripatetica secta princeps.	298
Arsenicum.	543
Arts medica extollitur.	605

Arthritis definitio.	518
Arthritis curatio.	514
Arthritis nomine quid Galenus comprehendat.	519
Articularis morbus.	516
Articulus quid.	ibid.
Articulum à iunctura differre.	517
Articulorum dolor.	518
Articulorum passiones in siccitatibus fieri, dignum inquisitione.	518
Astia commendatio & situs.	64
Asiaticos Europæis temperatiores esse quibus argumentis Hippocrates ostendat.	64
Asphodelus.	413
Astrologorum de octimestri partu sententia.	385
Atra bilis naturalis quid.	490
eius officium.	ibid.
Atra bilis naturalis due sint species.	491
Atra bilis non natur. variae species.	ibid.
Atra bilis species per sanguinis putrefactionem & assationem factæ.	491
Atram b'lem à pituita fieri non posse.	493
Atriplex olus aureum dictum.	497
Atrophia & cachexia tabis species, quibus phthisis tanquam tertia adnumeratur.	513
Auellana.	413
Auerroes Cordubensis sanguinis ad animi deliquium ubi & cur detestatur.	119

Auerroes post Arist. philosophus admirandus.	32
Auerroes taxatus.	489
Auerrois placere quintum clima cæteris omnibus temperatius esse.	96
Augustinus Riccus Lucensis.	27
Auicenna Galeno de melancholia hypochondriacæ causa contrariatur.	532
Auicenna opus quale.	581
Auicenna apud Bocora oppidum, nimum Oromusio Persiæ insule propinquum, omnia sua opera literis mandasse.	92
Auicennam de hectica febre, eiusq; formis præ cæteris clarius & luculentius loquentum fuisse.	29
Auicennam nihil præter à Galeno dicta, tradidisse.	140
Auicennam pulsuum translationem sequitur & piere tractasse.	176
Aurelius pastor, doctor v. iur. curatur.	636
Aurelius Passer v. i. doctor per radicem synarum à gravissimo morbo liberatus.	633
Aurifex Tagus.	60
Autoris etas.	317
Autoris iudiciu in morbo Aurelij doctoris.	637
Azzarias Mantuanus Hebraus.	483

B

Baldwinus Florëtinus epif. Anconitanus.	121
Balnea, & cibi calidus & humidus hecicis convenire.	33
Baleum	

Balneum ad febrem sanguineam, tertio die terminatam.	108
Item linimentum ad eandem.	ibid.
Balthasar à Faria doctissimus, iuxta ac sapientiss. & vigilantissimus orator in Lusitaniã iter fecit.	50
Barbosius vir medicus doctus, & longa experientia præditus, dysenteria laborans, cuius pulsus intermittens erat sanatur.	174
Bardocucullus.	589
Barium.	314
Batrachion.	413
Bartholomeus Tomasius medicorum inscitia vitam cum morte commutavit.	271
Bedarungi.	381
~~Bedarungi, quod dicitur situm in eadem regione.~~	
~~Bedarungi.~~	474
Benzyra vnde deductum.	475
Beta.	413
Bocora oppidi situs.	92
Bolus Armeniacæ.	269
Bombarda ætus, cur apoplexiam generet.	100
Bonacia.	297
Brachium dextrum sinistro robustius esse.	645
Buglossus antiquorum.	497
Buglossi pisces.	498
Buxum Europæum novis insularibus lignum Guayacum dici.	141
Buxum Europæum, eodẽ modo quo Guayacum lignum	

lignum decoqui & propinari.	ibid.
Buxi decoctum.	44
C	
Cacothes.	545
Cacochymia quid.	409
καρχησα.	297
καρχησα & ἀρροφια, tabis species vnde generentur.	299
Caducus morbus.	449
Cæcum foramen.	151
Calculosum aut arenosum lapidosumve per vrinariam fistulã nunquã impellendum esse.	435
Calor febrilis pestilens cur ab agrote sæpẽ non percipiatur.	265
Caluarie vna parte percussa, altera ex opposito non frangi nequeat.	162
Calvarie vnde oriatur.	414
Cambium.	30
Camillus Columna.	54
Cancer vnde generetur.	118
Canceri curam, Galenus vbi ostendat.	ibid.
Canceri in mamilla curatio.	121
Canceri radices, quæ à Galeno vocentur.	125
Canceri & parvi & magni, secundum Amati sententiam, quomodo extirpandi.	129
Cancros in corporis partibus penitioribus sæpẽ nasci.	127
Cancros occultos omnes secundum Hipp. doctrinam, melius esse non curare.	122
	Cancrofi

Cancerosi tumores in quibus partibus corporis potissimum fiant.	127
Cannas putidas vaporem quandam & prorsus venenum sapientem expirare.	153
Caput ab irrigatione semper hecificis tuendum.	14
Caput male affectum omnium morborum originem esse.	510
Caput musculi.	154
Caput radicem esse morborum humanorum precipue distillationum.	231
Capitis affectiones, quomodo recte curentur.	41
Capitis distillationum cum ipsius ingenti dolore curatio.	ibid.
Capitis dolor, post oculum cofossum superueniens, quomodo sedatur.	47
Capitis fracturarum differentias, ubi Paganus Aegineta persequutus.	163
Capitis una parte percussa, an altera quoque afficiatur.	162
Capiti calido sulphureas, bituminosas & aluminosas aquas, sua natura scatuerientes, inimicissimas esse.	234
Capite supino arteriaca medicamenta sumi oportere.	437
Carbonum siue carbunculorum supra sinistram mamillam curatio.	193
Carbunculus Græcis ἀρδραξ dictus, unde oriatur.	377

Carbunc

Carbunculus unde fiat.	379
Carbunculi pestiferi quomodo curandi.	398
Carbunculi seui & maligni palpebram oculi inferiorem precipue insipientis curatio.	ibid.
Carbunculorum pestiferorum sympt.	ibid.
Carbunculos pestilenti tempore pullulantes pestif. esse.	ibid.
Carbunculis affectis quali diæta præscribenda. ibi.	
Carbunculis affectis necessario febricitare & in multa mala incidere.	397
Carcinomatis exulcerati cura.	228
Cardiacam passionem ventriculi dicendam esse affectionem, non cordis	332
Cardiacum morbum oris ventriculi affectionem esse, non verò cordis.	174
Cartilago ensiformis, malum punicum aut gratatum vocata.	193
Cartilagineum triangulare, quam ensiformem appellamus, barbari verò malum punicum dictitant, natura perforatam esse, & cur.	332
Caruncularum in collo vesicæ excrecentiarum extirpatio.	421
Caruncularum in collo vesicæ ortarum, ex toto extirpatio & absumptio, & quibus signis deprehendatur.	428
Castellum album Amati patriæ.	61
Castillium doctorem podagra singulis armis laborasse.	44-45

V

Casus curatio.	50.51
Catharinam Gondulanam, nobilem Racufinam hectica cum alterius febris complicatione, laborasse.	36
Catheterum diversa longitudo, & forma cur esse debeat.	438
CatotERICA.	370
Cavaleries Aulonensis mercator.	257
Causonis infestissime affigentis, cura.	130
Cautela in proponendo pharmaco.	439
Cantio medicorum de gurgulionis incisione.	238
Cedmata.	317
Cepa.	359
Cepa comiansa, cur non sit venenosa.	458
Cephalea.	227
Cephalæa, id est, capiti doloris antiqui curatio.	
6:6	
Cephalæa, cum continua febre curatio.	227
Cephalica vena.	111
Cerata, ex aqua admodum frigida alterata.	388
Ceratum ex betonica.	385
Cerebri posteriores partes anterioribus niuiores esse.	147
Cerebri deprauationem morum, & consequenter omnium membrorum, sed varium tamen, in apoplexia, & epilepsia deprehendi.	447
Cerebri medullari substantia lesa, quid sequatur.	455

Cereæ

Cereæ candela per vrinariam fistulam immissa, & intus aliquandiu manentis extractio.	437
Cerepholum.	307
Cerussa raphani succo excepta.	53
Cibus pro egrotantis appetentia quomodo variandus.	19
Cicuri siue domestici porci carnes, & sylvestris in quo differant.	25
Ciny vulgarum esprimatum.	413
Citta morbo non solum pregnantes, sed puellas etiam & viros laborare.	291
Citta vitium unde oriatur.	290.291
Charta combusta Galenum achores exulceratos curasse.	416
Chiragra.	517
Charades, quibus partibus corporis maxime familiares.	548
Charadum, id est, strumarum, & nodorum curatio.	348
Cholera morbi curatio.	314.300
Chorda.	354
Chyrophylum.	368
Chyrosius nobilis Anconitanus à pleuritide liberatur.	617
Chima quartum, plura loca ita ad temperata habere, ut vix habitari possint, quæ de quinto climate, dicti nequeunt.	62
Chima quintum, cur sit quarto temperatius.	61

<i>Cælestis vis, specifica forma siue virtus dicta.</i>	578
<i>Λιδιαρ, Hippocratem pro ventriculo & alio vsurpasse.</i>	308
<i>Cæliaca passio, à lientoria quomodo discernatur.</i>	309
<i>Cæliacam affectionem, Hippo. & Gal. sub lientoria comprehendisse.</i>	308
<i>Cæliacæ affectionis ortus.</i>	312
<i>Cæliacus morbus vnde dictus.</i>	307
<i>Cæliaci morbi curatio.</i>	297
<i>Cæliacum morbum, Cornelius Celsus Pylori proprium esse dixit.</i>	313
<i>Cæliacum morbum stomachi solius, non græciliū intestinorum esse passionem.</i>	311
<i>Colicæ affectionis curatio.</i>	633
<i>Colicæ passionis, cholera morbo complicatæ, curatio.</i>	114
<i>Colicus dolor artificio quodam curatus.</i>	633
<i>Colici affectus curatio.</i>	57
<i>Colicum morbum acutum, absque febre sepe inuadere & interficere.</i>	144
<i>Collyrium absterforium.</i>	453
<i>Columella.</i>	229
<i>Columellæ laxatio.</i>	229
<i>Columellæ laxatio vnde causetur.</i>	ibid.
<i>Comitialis morbus.</i>	449
<i>Compositio excellens & admirabilis ad capillorum & pilorum profusiuum.</i>	412

Condi.

<i>Conditum ex philitide herba lingua ceruina dicta, dysentericis opitulatur.</i>	626
<i>Conradus Coelenius.</i>	237
<i>Consonantia ac proportio numerorum vnisona quæ. 9. discors item proportio, ac dissonantia quæ.</i>	236
<i>Constantinus natione Germanus vir multarum linguarum peritiss. 60. annorum, in aphtæ incurrens sanatur.</i>	240
<i>Contrariorum contraria sunt remedia.</i>	34
<i>Conuulsio.</i>	144
<i>Coos, singulis annis Hippocrati, eo die quò natus erat, per multa secula parentasse.</i>	321
<i>Corallus vterque præparatus.</i>	269
<i>Cordis palpitationis siue tremoris curatio.</i>	167
<i>Coriandrum viride.</i>	12
<i>Cornelij Celsi de cæliaco morbo locus.</i>	313
<i>Cornelij Celsi locus, de prægnante muliere</i>	106
<i>Cortina, tina vulgo dicta.</i>	14
<i>Costi 24. duo & viginti interstitia esse.</i>	446
<i>Cotes.</i>	413
<i>Cous ciuitas, Hippocratis patria.</i>	62
<i>Cous ciuitas temperata.</i>	71
<i>Coxendicus dolor.</i>	517
<i>Morbus.</i>	ibid.
<i>Craneum cur diuisum.</i>	162
<i>Cranei laminarum numerus.</i>	164
<i>Crassus vir fortis & robustus pleuritide corre-</i>	

V 3

ptas sanatur.	557
Crocus.	618
Cruentum doloris cum aliqua tumefactione ob morā in aqua frigida contracta curatio.	141
Cubiti dolor.	517
Cucurbita.	105
Cucurbita.	388
Cucurbitule ad mamillas quando imponēda.	405
Culcitruuli aromatis referta, ad ventriculū fi- gidum.	505
Curtij mentio.	355
Cyclaminus.	413
Cydonia.	445
Cypa radice corrupto vocabulo dicta.	367
Cynanchus, Hippocratem quemlibet affectum qui cum spiratione difficili, guttur aut fauces infestat appellasse.	618
Cynoglosson.	413

D

D ^A Amianus Illyricus vir probus ab ulcere antiquo in crure liberatur.	544
Dan orientalis Mercator, febre continua labo- rans, intra septem dies sanatur.	276
Dani.	69
Daniel Codutus 60. annorum febre continua, cum grauibus symptomaticis affectus curatur.	373
Daniel Pappus iuuenis biliosus febre continua la- borans,	

borans, sanatur, mox recidiuam patiens, ite- rum curatur.	467
Decoctum contra atram bilem.	648
Decoctum lentium excorticatarum sudorem po- tius in totū compescere ac constringere, quam prolicere.	88
Decocti radice cynae commendatio.	361
Democritus Abderitanus Hippocrati tempo- re floruisse.	328
Dentis dolor ex radice hyoscyami curatus.	620
Dentium doloris curatio.	620
Dianthos.	418
Diaria febris quomodo fiat, & cur ita appellata 350	
Diaria febris varia cause.	ibida
Diapellesis quid.	604
Diatry pipereonis calor, circa primas venas cur extinguatur.	87
Diaturbii descriptio apud autorem Luminaris maioris ubi querenda.	445
Diētamnus Cretensis.	270
Didacus Ferdinandus à lapide apoplexia illico interficiēto correptus, & paroxysmo tres dies perdurante, vite restituitur.	456
Dies in Anglia cuius parallelus sextus decim- mus est, longissimus sedecim horarum, cum di- midia.	68
Dioecles de melancholia præcordiali sententia.	332

Dioscoridis verba de ocymi viribus ex directo Pauli & Aetij verbis contrariari.	381
Discussoria medicamenta modicam adstringen- di vim habentia, in principio praestantiora es- se, quam vehementer astringentia.	54
Distentio.	144
~~Diocletianus~~ Diocletianus in epist.	
~~Alfonso~~ Alfonso filius.	48
~~Franciscus~~ Franciscus à Soto maiori, ab eius patre- le, Francisco Syluio, cur interfectus.	49
~~Gemes~~ Gemes in epistola.	
~~Alfonso~~ Alfonso Alencastrensis.	48
~~Petri~~ Petri à Toledo contra Senarum urbem ex- peditio.	586
Diurna pulsuum intermissio, quae.	282
Doctor Castellus Romae Amati opera ab ischu- ria liberatus.	422
Doctor Castellus à podagra sola praevisione libe- ratus.	44
Dolorem citra sensum tactus, fieri non posse.	627
Dolorem sedantia.	212
Ducia.	233
Dysenteria ab atra bile orta, lethalis.	594
Dysenteria ex Philonio Romano curata.	625
Dysenteria contagiose & pestilentis curatio.	319
Dysenteria curatio.	465
Dysenteria curatio ubi querenda.	594
Dysenteria curatio.	174

Dysente,

Dysenteriae vera curatio.	593
Dubeleti pituitosi.	355

E

E Ben maior ex Galilea, quartana continua laborans sanatur.	590
Eben aser in raucedinem cum febre & tussis, com- plicatam incidens liberatur.	
Electarium latificans Conciliatoris ubi queren- dum.	171
Item Rasii ubi quarendum.	ibid.
Electuarij cuiusdam restaurantis descriptio.	560
Elephantiasis vnde generetur.	128
Elephantiasis vniuersalis cancer dicta.	ibid.
Emplastrum ad anginam.	109, 202
Emplastrum ad carbunculos.	392
Emplastrum ad ramicem aquosum faciens.	604
Emplastrum ad scirrhum hepatis.	197
Emplastrum colicæ affectioni conueniens.	633
Emplastrum mirabile ad extirpandas caruncu- las in collo vesicæ, in aurium-meatibus & a- liis locis natas, itemque ad polypum.	426
Enema pro dysenteria.	174
Ennius plithiriasi interit.	217
Ephemeræ bestiole apud Aristotelem mentio.	
	352
Ephemeræ febris curatio.	588
Epilepsia cur à Latinis, quasi correptio sine ap- prehensio dicta.	449

V 5

<i>Epilepsia unde generetur.</i>	448
<i>Epilepsia diuersi nomina.</i>	449
<i>Epilepsiam tripliciter fieri posse.</i>	450
<i>Epilepsiam vigere in egroto quando dicendum sit.</i>	449
<i>Epilepsia correptos succedente quartana liberari.</i>	451
<i>Epilepticam accessionem, quae symptomata consequantur.</i>	449
<i>Epilepticus morbus cur mater puerorum vocetur.</i>	ibid.
<i>Epilepticus an post purgationem scyllinum oxymel propinandum.</i>	452
<i>Epithema cordis.</i>	169
<i>Epithema pro corde refrigerans & humectans.</i>	15, 16
<i>Epithema pro iecore refrigerans & humectans.</i>	16
<i>Equas fauoribus flant e obuersus, animalem concipere spiritum, idque partum fieri.</i>	679
<i>Equitis aurati puer 10. annorum febre lenta correptus, sanatur.</i>	344
<i>Erguas iunior biliosus, à verme, ventriculorum, lancinante, & in lipothymiam trahente liberatur.</i>	94
<i>Erinaceus terrestris.</i>	413
<i>Eringij decoctum.</i>	400
<i>Erosiones circa ventriculum.</i>	193

Erumpere.

<i>Erumpere.</i>	88
<i>Erysipelas frigidis humidis potissimum curari debet.</i>	387
<i>Erysipelas purus & exquisitus, ab Auicenna spina dictus.</i>	389
<i>Erysipelati phlegmonosi facie scdatis curat.</i>	387
<i>Erysipelatis vicerosi, faciem & oculi dextri vniuersam regionem prehendentis curatio.</i>	586
<i>Erysipelati refrigerantia conuenire.</i>	387
<i>Euacuatio quando inanis fiat.</i>	95
<i>Euacuationem ex ventriculo & iecinore vitia, cum cautione instituendam esse.</i>	370
<i>Eucharj. Francofordiensis, medici libellus, de partu hominis.</i>	217
<i>Europae curamignis distemperati, quae Asiatici.</i>	648
<i>Exanthemata.</i>	85
<i>Exanthematum curatio.</i>	74
<i>Exquisita pleuritis.</i>	453
<i>EXRAS, propheta Hippocratis tempore floruit.</i>	321
F	
<i>Fames unde.</i>	149
<i>Famuli D. Vincentij de Nobilibus abibus unde.</i>	162
<i>Febrientis cuiusdam ex gelide potu curatio.</i>	410
<i>Febrecitantes febre sanguinea, cum pulicari morbo quomodo tractandi.</i>	100
<i>Febrecitantes icteritia ante septimum affectos.</i>	
<i>Feetrogem plurimum vidisse sanatos.</i>	208
<i>Febrem continua cum pulsu intercedente naturali</i>	

INDEX.

<i>vali, largiter vino ebibito sublata.</i>	171
<i>Febris continua intra septē dies terminata.</i>	276
<i>Febris continua quinto die terminata.</i>	272
<i>Febris pestilens à putrida quomodo differat.</i>	271
<i>Febris pestilens quando magis lethalis.</i>	263
<i>Febris solo minorante pharmaco expulsa.</i>	145
<i>Febris curatio.</i>	559
<i>Febris acuta maligna curatio.</i>	206
<i>Febris cararrhalis curatio.</i>	622
<i>Febris continua curatio.</i>	283. 420. 588
<i>Febris continua cum capitis dolore & renum grauedine ac oris amarore curatio.</i>	468
<i>Febris continua cum erysipelate vicerato cura- tio.</i>	525
<i>Febris continua cum mentis turbatione curatio.</i>	523
<i>Febris continua cum symptomatis grauibus cu- ratio.</i>	373
<i>Febris continua & maligna interficientis.</i>	255
<i>Febris continua & maligna curatio.</i>	554
<i>Febris continua excrescentias habentis curatio.</i>	478
<i>Febris continua maligna gonorrhœa & aliis affectionibus complicata curatio.</i>	221
<i>Febris continua pestilentis curatio.</i>	257
<i>Febris continua simul cum dysenteria affligentis curatio.</i>	507
<i>Febris continuo affligentis, cum ingenti capitis dolore</i>	

INDEX.

<i>dolore curatio.</i>	465
<i>Febris diaria ephemera dicta, ab estu solis in- genti contracta curatio.</i>	350
<i>Febris erraticæ in quartanam degenerantis cu- ratio.</i>	476
<i>Febris & aliarum affectionum, à calce & gy- pso euenientium curatio.</i>	481
<i>Febris lenta curatio.</i>	344
<i>Febris malignæ cū symptomatibus curatio.</i>	283
<i>Febris maligna interficientis cura.</i>	259
<i>Febris cum symptomatis curatio</i>	325
<i>Febris nocturna mitis & lentæ, simulque he- mitritici cura</i>	337
<i>Febris pestilentis signum.</i>	274
<i>subiectum</i>	21
<i>Febris pestilentis cordis corpus potissimum infe- stantis curatio.</i>	273
<i>Febris putrida continuo curatio.</i>	229
<i>Febris putrida continuo affligentis curatio.</i>	116
<i>Febris putridæ subiectum.</i>	21
<i>Febris rigorifica curatio.</i>	470
<i>Febris sanguinea curatio.</i>	462
<i>Febris sanguinea cū pulicari morbo curat.</i>	100
<i>Febris sanguinea quarto die terminata curat.</i>	
107	
<i>Feb. synocha in biliosam degeneratis curatio.</i>	102
<i>Febri hectica etiam habituali pulsus variis & inaquales esse.</i>	9
	Febre

Febre & dysenteria simul inuadētibus, vena sectionem, non tantum semel, sed bis fieri tuto posse. 509
Febres hecticae siue habituales cur dicta. 20
Febres misceri & confundi paroxysmorum te- pore. 341
Febrium errantium curatio. 607
Febrium hecticarū gignēdarū vnus modus. 20
secundus modus. 22
Febribus hecticis ac pestilentibus cōmuni sedes quae. 20
Febres hecticas in curatione cū ephemeris coin- cidere. 13
Febribus pestilentibus afflicto, cibum non fasti- dientes, maiori ex parte mortē euadere. 267
Ferrarietertianas vithas dominiū habere. 270
Ferrariensis aer. 495
Filia Baldi 12 annorum, citam morbum pa- tiens, post multas curationes, ad thermas Ra- tauinas missa est. 289
Filiam Dionysij Pinthi 8 annorum a morbillis curatam. 522
Filia Falconis 12 annorum erysipelate vlceroso affecta sanatur. 586
Filia Heben seniori pterygium patiens cura- tur. 282
Filia illius qui vinum vendit 17 annorum oph- thalmia laborans sanatur. 167
Filia

Filia Samuelis Segnioris sanatur. 348
Filiolus Caretini Florentini ob variolas oculos clausos per triduum habentis curatur. 98
Filius Benedicti lapidæ, febre continua labor- rans curatur. 471
Filius Berosij doctoris magnifici 5, a morū icter- ritia laborans sanatur. 597
Filius Berosij inflammatione iocinoris cum tuse si & sanguinis screatu laborans sanatur. 366
Filius Petriij epilepticus & paralyticus cura- tur. 440
Filius Salonii à gurgulione plus iusto longo fa- elo simulij, rauetine liberatur. 228
Filius Ricci 1. annorum, inter costas mendax suis vulneratus curatur. 475
Finlandi. 70
Fixa febris hecti a Grecis dicta. 108
Femine cur podagris laborent. 528
Fœtus an optimo vel prauo nutriatur sanguine 296
Fœtus octimestris cur non viuat. 584
Fœtum ab attracto alimento excrementa ad duas membranas reponere. 296
Fœtum in vtero materno sanguine mēstruo ali- quādo gigni & pabulari Gal. vbi doceat. 79
Fomentum ad oculos. 93
Foramen vlceri fonticulum appellari. 545
Fraca stariue Teronenfis doct sciens. 575
Frumenta lapillorum praeciosorum. 269

INDEX.

<i>Francisca Secula iuuenis à dolore in genu cum tumore buxi ligni decocto liberata.</i>	141
<i>Franciscus Ambrosius Florentinus.</i>	206
<i>Franciscus Nursinus famigeratissimus Ro. medicus.</i>	42
<i>Franciscus Nursinus medicus Romæ suum diem obiit.</i>	637
<i>Franciscus Syluius homicida in carcerem Senis coniectus, amicorum auxilio liberatur.</i>	50
<i>Franciscus Vincentinus febris cõtina correptus cum ingenti capitis dolore curatur.</i>	463
<i>Fratr à fratre vulneratus sanitatem recuperat.</i>	219
<i>Fratr illius qui gypsum parat 17 annorũ febre correptus sanatur.</i>	481
<i>Frigida nimis & constringentia carbunculis infectis esse periculosa.</i>	392
<i>Frigus aut rigorem quosdam inuadere, nulla subsequenti febre.</i>	59
<i>Fumus terre.</i>	323
<i>Furentis & iracundi signum.</i>	191

G

<i>Gabriel Fanès in autumno arthriticus factus curatur.</i>	514
<i>Galatini opus contra Hebræos.</i>	482
<i>Galen. ab opera manuali quando destiterit.</i>	573
<i>Romam quando venerit.</i>	ibid.
<i>Galenus an tres heclicarum in sua doctrina</i>	

INDEX.

<i>Species, vel duas tantum, aut duntaxat vnã perscripserit.</i>	20
<i>Galenus cum Dioclede melancholiae hypochondriaca causis consentit.</i>	532
<i>Galenus de intermittente pulsu explicatus.</i>	184
<i>Galenus de plenitudine & cacochymia vbi consulendus.</i>	410
<i>Galenus de signo heclicæ febris indubitato interpretatus.</i>	33
<i>Galenus ditissimus medicinae Oceanus à quo omnia medica flumina, riui, fluij & fontes originem suã trahunt.</i>	115. 178. 252. 316. 573.
<i>Galenus Hippocratis maximus ampliator.</i>	6
<i>Galenus oculatissimus rei medicæ autor.</i>	266
<i>Galenus vir post Hippocratẽ admirandus.</i>	36
<i>Galenus de scirrho diuturno hepatis sententiã.</i>	198
<i>Galenus in tractandis ægrotis diligentia.</i>	535
<i>Galenus loca de nutrimento hepatis atque lienis contraria conciliantur.</i>	199
<i>Galenus locus de alopecia.</i>	413
<i>Galenus locus de intermittente pulsu.</i>	178
<i>Galenus locus de lienteria, quam cæliacam affectionem nominat, quomodo intelligendus.</i>	308. 309
<i>Galenus sententiã de morbis acutis cum febre explicata.</i>	144
<i>Galenus sententiã de affectione hypochondriaca reiecta.</i>	534

Galeni similitudo de musculorum motu. 156
 Galenum ad febris extinctionem, quibusdam
 ad sex vsque libras sanguinē detraxisse. 119
 Galenum ad oculorum malā affectionem tollē-
 dam tres sanguinis libras exhaustisse. ibid.
 Galenum artem Chirurgicam propriis exerci-
 cuisse manibus. 573
 Galenum de hectica febre non modo diffuse, sed
 etiam admodum confuse scripsisse. 334
 Galenum & Auicennam in capitis egritudi-
 nibus narium venam secasse. 317
 Galenum in suis sanguinis missionibus fere sem-
 per ad minus unam sanguinis libram extra
 hi iussisse. 121
 Galeni nunquā secuisse corpora humana. 645
 Galenum puero suo comitali morbo laboran-
 ti, cathartici cum ex citris cum scammonio pa-
 rasse, idemq; Aetium fecitasse. 246
 Galenum tres hecticae formas vbi describat. 23
 Gallici morbi symptomata. 571
 Gallinas Indicas Africanas, omnium animarū
 carnes superare. 307
 Galterius Partinopeltanus, vir nobilis, & ma-
 gnificus 40 annorum, ab excrescentibus in
 collo vesicæ & verruculis liberatur. 425
 Gargarismi ad anginam. 111
 Gaurius crurium dolore cū tumore affectus cu-
 ratur. 473

Gele

Geleniabim. 292
 Gentilis lectioni Amatum olim, cum apud
 Salmaticenses agebat assiduum fuisse. 36
 Genu dolentis dolor cum tumore buxi ligni de-
 cocti potu curatus. 141
 Genuum dolor. 517
 Glutem siue humiditas innominata. 253p. 410
 Gnidus ciuitas temperata. 571
 Gonorrhœa. 421. 576
 Gonorrhœam concomitantia. 453
 Gonorrhœam tribus de causis fieri posse. 576
 Græcia sub quarto climatisita. 62
 Græcus angina laborans, per ceream candela illi
 per os tentadi gratia immissum liberatur. 112
 Græcus Aulonensis. 425
 Guayaci decoctum cum additione aliorum sim-
 plicium. 417
 Guardia ciuitas Castello albo, propinqua. 61
 Guidenes. 317
 Gulielmi Placentini contra rubræ infectiones
 experimentum. 86
 Guinterij Andernaci mentio. 403
 Gurgulionis vsus. 238
 Gurgulionis plus iusto longi summi, & cauedinis
 curatio. 128
 Gutturis & faucium presertatio, quomodo in
 variolis instituenda. 78
 Gysium parantes maiori ex parte potius affecti
 cur moriantur. 481

H

H abitatio sub aequatore temperatissima.	
66.	
Habitationem sub quarto climate esse temperatam quinam asserant.	62.63
Hadrhel Hebraeorum summus concionator curatur.	622
Hæmorrhagia.	431
Hæmorrhoidum diuturna retentionis, aut immodica vacationis nocte folio	419
Halcyonium.	413
Hali Turca mercator iuuenis ex Prussia ultra Constantinopolim febre continua correptus curatur.	418
Hamusus Chirurgus peritissimus.	146
Harundo.	413
Hebraei natura sua omnes ferè cur. atrabiliary esse dicantur.	486
Hæcticarum febrium iudicium.	8
Hæctica senectutis cur dicta.	34
Hæctica febris propria signa.	266
Hæctica simulque marcorum siue tabi curatio.	8
Hæcticam febrem citra corporis cordis apprehensionem gigni minimè posse.	21
Hæctica laborantes cur febrilem calorem non perferant.	35
Hæctica laborantibus omne nimium pessimum esse	

esse.	12
Hæcticarum febrium curandarum ratio uniuersa quibus perficiatur.	22
Hæcticis ac pestilentibus febribus communis sedes quæ.	21
Hæcticis qualis diæta præscribenda.	11
Hæcticas febres per refrigerantia & humectantia curari debere.	ibid.
Hæcticas febres magna ex parte ardentibus febribus superuenire.	20
Hæcticas febres rarissime à principio oriri folio	20
Hemicrania per consensum facta per ligni buxi decocti ebibitionem curata.	340
Hemitritæus dupliciter fieri.	340
Hemitritæus exquisita quæ.	ibid.
Item non exquisita.	ibid.
Hemitritæus minor.	342
Magna	ibid.
Maior.	ibid.
Media	ibid.
Hemitritæus quibus febribus annumeretur.	340
Hemitritæus, id est semiterrena febris unde constat.	342
Hepar unde alatur.	200
Herculeus mor.	449
Hæreos morb.	213

<i>Herpetis miliaris curatio.</i>	566
<i>Hiera picra.</i>	96
<i>Hippocampus.</i>	413
<i>Hippodamus pisciculus ab Anconitanis mulieribus, cui vino pro laelis euocatione bibitur.</i>	622
<i>Hippocrates an vera dixerit, faminas podagris non laborare.</i>	528
<i>Hippo. cur tam raro sanguinem in febribus & morbis extraxerit.</i>	327
<i>Hipp. medicorum primus parens.</i>	350
<i>Hippocrates quo tempore natus, & quando studium exerceat.</i>	321
<i>Hippoc. aphorismus de febricitantibus morbo regio ante septimum affectu, quomodo intelligendus.</i>	201
<i>Hippocratis de temporibus aphorismus quomodo intelligendus.</i>	224
<i>Hipp. libellum De natura humana fundamentum esse totius naturalis philosophiae.</i>	277
<i>Hippocratis locus de aqua in cordis pammiculo contenta.</i>	173
<i>Hippocratis patria cuiusmodi.</i>	65
<i>Hippocrati ob eius merita vniversa Graecia honores decreuit.</i>	321
<i>Hippocratem pulsuum cognitionem habuisse.</i>	189
<i>Fixundinem domi ne recipias.</i>	80
<i>Hispanos medio modo viuere.</i>	60

<i>Historia de medico Hispano narratio.</i>	459
<i>Homerus scientiarum omnium parens.</i>	573
<i>Hominem septem diebus perfici posse.</i>	584
<i>Homines an semel tantum, vel bis, aut pluries in variolarum & morbillorum morbum prolabantur.</i>	80
<i>Horror.</i>	340
<i>Humanum corpus unde constituatur, & in quibus calor praeter naturam succendatur.</i>	352
<i>Humanum genus de vniversali natura cur Theophrastus metiri conueni posse dixerit.</i>	68
<i>Homeri dolor.</i>	517
<i>Humor melancholicus.</i>	482
<i>Humoris acris a capite ad os descendenti, & aphibus imbi gignentis, & postea dysenteriam, curatio.</i>	239
<i>Humoris in pericardio contenti Galenus, Avicenna, Aetius, Paulus, ubi mentionem faciunt.</i>	172. 173
<i>Humorum vitium.</i>	409
<i>Humorem coctum, aliqua in parte corporis apparere, reliqua parte corporis crudo humore abundante.</i>	206
<i>Humorem in pericardio contentum quomodo cor emingat.</i>	173
<i>Hypoplasmatia.</i>	53

I

I acobus Beniuimisti febre continua correptus sanatur.	583.
I acobus ex Galicia herpese militari correptus sanatur.	566
I aderna ciuitas.	417
I cteritie absque febre euenientis curatio.	386
I ecur & lien, ad scirrhum cur sint quam maxime opportuna.	198
I ecur lupi.	324
I ecinoris concavam partem semper purgari debere per intestina gibbiam, recta per renes, & vrinae vias.	370
I mbecilles facile cur restituantur.	181
I nequalis intemperies quae dicatur.	40
I nequalem intemperiem omnibus ferè morbis præter hecticam euenire.	ibid.
I nfantuli apoplexia ob ictum bombardæ exauditum correpti obitus.	99
I nflammationis icinoris, cum tussi & sanguinis secreatu, aliisque symptomatis cura.	366
I ntercostalium musculorum internorum & externorum munus.	247
I ntercostalium musculorum numerus.	ibid.
I ntercurrentis ac intermittens pulsus discrimen.	188
I ntermittentè pulsus omniù pessimum esse.	186
I ntermittentes pulsus in senibus quam iuuenibus minus	

minus periculosi.	181
I ntermittentes pulsus raris periculosiores & mortu proximiores esse.	187
I ntestina veteres choladas appellasse.	315
I ntestinarum præseruatio in variolis.	78
I ntybum.	388
I oannes à Vigo.	543
I oannus Baptistæ Cannani Ferrariensis libelli de musculus quales.	157
I oannes Franciscus publicus notarius ex orni distorsione curatur.	608
I oannes Politianus.	104
I oannes tertius Lusitanorum rex quo tempore apud Almerinum oppidum egerit.	579
I ocinorosis quæ aduersentur.	371
I osephus Amatus frater Amati, bilioso natura, ex oculi dolore liberatur.	526
I osephus artifex Venetas, febre continua maligna laborans sanatur.	274
I rrigatio oris distorsioni conueniens.	611
I saci Israelite, alio nomine Aliabae dicti, de Ocyimi succo sententia.	382
I schias.	519
I schium.	214
I schuria.	421
I tali medici ad diligentiam hortantur.	84
I uglans.	413
I ngulares vena.	317

<i>Iuuenis à morsu viperæ cur interierit.</i>	73
<i>Iuuenis aurifex vigintiocto annorum febre continua maligna cum aliis symptomatibus correptus sanatur.</i>	227
<i>Iuuenis biliosus lapsus in tertianam fere exquisitam, initio paroxysmi cibatur.</i>	635
<i>Iuuenis de Castello ante naturam biliosus, à cause infestissima affligente liberatur.</i>	130
<i>Iuuenis sputo sanguinis cum tussi laborans curatur.</i>	599
<i>Iuuenis magnus lusor febre putrida correptus sanatur.</i>	279
<i>Iuuenis nepos Arry febre continua laborans, quinto die sanitatem recuperavit.</i>	272
<i>Iuuenis Hebræi puella Hebræa amore capti curatio.</i>	213

L

L <i>Ac veneno aduersus.</i>	529
<i>Lac asine hectico illico post balneum exhibendum.</i>	18
<i>Lac quibus de causis ad vbera non venit.</i>	304
<i>Lac. quomodo euocetur ad mammas.</i>	ibid.
<i>Lactuca.</i>	387
<i>Lacuna alter Hispaniæ Galenus.</i>	437
<i>Lacuna commendatio.</i>	432
<i>Lacuna libellus Romæ editus.</i>	ibid.

Lacryma

<i>Lacryma cerui.</i>	269
<i>Languentes medico non obedientes deserendos esse, vbi Galenus suaserit.</i>	56
<i>Languidas facultates à paruis sæpe occasionibus offendi, firmas autem tantum à maximis deiici.</i>	181
<i>Lapis Bezoarticus ex ventre capra cuiusdam Indici extractus.</i>	269 & 286
<i>Lapis Iudaicus.</i>	400
<i>Lapides nonnulli cur sanguinem sistant.</i>	578
<i>Lapones.</i>	76
<i>Lens alium cum suo cortice in cibo consumpta comescit.</i>	89
<i>Lentes vel earum decoctum variolis affectis perperam à medicis porrigi.</i>	88
<i>Lentium decoctum in variolarum eruptione exhibitio erronea.</i>	89
<i>Lentium effectus.</i>	89
<i>Lerma Iudæicus curatur.</i>	633
<i>Λένωσαςος Græci quid nominent.</i>	621
<i>Lien, cur scirrhus vitii crebrius affligatur quam iecur.</i>	198
<i>Lienus nutrimentum quale.</i>	ibid.
<i>Lienteria quid.</i>	309
<i>Lienteria cum cæliaca passione quomodo confundantur.</i>	308
<i>Lienteria improprie morbum dici.</i>	310
<i>Ligamentum ab osse ortum, nihil cum nervo committit.</i>	commer

commercij habens insensibile esse.	153
Ligamenta.	ibid.
Lignum buxum Europæis frequens, lignum Guayacum esse.	44
Lignum buxum vnicè iecur plus iusto calidum emendare, & sudorem egregiè euocare.	44
~~Ignis per se in flammam non potest accendere.~~	539
ignominiose fugam fecit, & Phylippone igni traditus & combustus merito fuit.	540
Lingua oculis, auribus, item partibus manuum internis, atque orificio ventriculi, cur maximi nervi tribuantur.	149
Lipthymia quid.	119
Lipthymia ex sanguinis missione.	117
Lippitudinis siue ophthalmia curatio.	567
Liquidorum infusio quando maximè damnosa.	414
Lithospermon.	400
Liuios ex istu provenientes.	53
Locorum affinitas in euacuando per sanguinis missionem seruanda.	138
Longos morbos longa indigere curatione.	506
Lubelli proxeneta filius trium annorum à ver- mibus liberatur.	552
Lucas Bonauentura Camoratenfis ab angina liberatur.	109
Lucas à Castello febre pituitosa laborans, & quindec	

quindecim vermes per os emittens curatur.	
102	
Lunaticus morbus.	449
Lupi intestinum.	57
Lupinum stercus.	ibid.
Lusitanos sub æquinoctiali commercia exercere & viuere.	72
M	
Macatrones.	496
Macer.	500
Marcellinus in febrem ophemeram Ancona incurrrens sanatur.	350
Magnus morbus.	452
Malacia affectio cur dicta.	297
Malagranata acida.	269
Malum cotoneum.	371
Malum punicum.	ibid.
Mantuanus aer.	495
Manuel Barbofius pleuritide correptus sana- tur.	225
Manuel Lindus astrorum cognitione florentissi- mus.	437
Marasmodes febris ex quarum genere sint.	26
Marasmus calidus & siccus.	31
Marasmus morbus incurabilis.	25
Marasmus siue tabes absoluta.	30
Marasmo affectorum forma qualis.	ibid.
Marga	

<i>Margarella Scallia mulier biliosa pituita viscidam in ventriculi cauitate congestam habens curatur.</i>	401
<i>eius filia octodecim annorum a fluore muliebri liberatur.</i>	404
<i>Margarita preparata.</i>	262
<i>Maria Abaldoninis nobilis Florentina.</i>	218
<i>Marius trigintaquinque annorum, ingenti capitis dolore post oculum confossum superueniente correptus sanatur.</i>	47
<i>Martio panis purgatorius.</i>	447
<i>Massaliote medicamentum.</i>	397
<i>Mater puerorum cur epilepticus morbus dicitur.</i>	449
<i>Medicamentum epotum, & breui euomitum, quomodo operetur & euacuet.</i>	577
<i>Medicamentum multis de causis prauos humores commouere, sed non euacuare.</i>	580
<i>Medicamentum purgatorium quibus de causis vomitu, & anime subuersionem excitet.</i>	581
<i>Medicamentum topicum hemorrhoidarum dolorem sedans.</i>	86
<i>Medicamenta ad carbunculos ab Asclepiade prodita.</i>	396
<i>Medicamenta corrodentia & absumentia ulcerum sordidorum putrilagines.</i>	543
<i>Medicamenta melancholicam mitigantia & euacuantia, ut querenda.</i>	130
<i>Medici</i>	

<i>Medicamenta purgantia in Tenesimo per os minime exhibenda.</i>	337
<i>Medicamenta stuporem inducentia, tribus de causis potissimum dari.</i>	307-308
<i>Medicus priusquam ad egrotum veniat, quid faciendum.</i>	55
<i>Medicus Zaratensis.</i>	268
<i>Medici intentio in curatione febris pestilens que esse debeat.</i>	ibid.
<i>Medici parum in anatomia versati taxantur.</i>	441
<i>Medicorum priscorum in tractandis aegrotis diligentia.</i>	535
<i>Medicorum scriptorum loca de phthiriasis curatione.</i>	216
<i>Mela.</i>	68
<i>Melancholie duas species naturales, per aduersionem in naturales fieri, quomodo intelligendum.</i>	491
<i>Melancholie flatuosa hypochondriace, siue precordialis curatio.</i>	530
<i>Melancholie hypochondriace causa.</i>	532
<i>Melancholicarum affectionum, variarum, si- mulque pugnantium temperamentorum priorum in membris curatio.</i>	414
<i>Melancholicum siue atrum excrementum cur dictum.</i>	198
<i>Melancholicos natura ingeniosissimos esse.</i>	298
<i>Meleagr</i>	

<i>Meleagrides.</i>	387
<i>Melilotum.</i>	54
<i>Melleus nodus.</i>	355
<i>Melongenæ tam vulgares quam spinosæ folia.</i>	388
<i>Melonis folia.</i>	ibid.
<i>Melopepones, vulgatos esse melones.</i>	497
<i>Membrana costas succingens duplex.</i>	245
<i>Membra quomodo stupefiant à frigidis medicamentis.</i>	627
<i>Mensium plus iusto fluentium, & symptomatum eos consequentium curatio.</i>	418
<i>Menstruorum plus iusto fluentium, aut omnimodè cessantium, noxa.</i>	419
<i>Mercator à dolore ventris, ob stercus durum retentum, liberatur.</i>	477
<i>Merula piscis.</i>	118
<i>Mesuen non admodum Galenum feliciter intellexisse libro Methodi medendi.</i>	630
<i>Michael Musicus, iuuenis viginti annorum, varias imaginationes & phantasmata habens, sanatur.</i>	212
<i>Miles pleuritide correptus, sanatur.</i>	527
<i>Miles qui Ancone in dysenteriam veram incidit, quomodo curatus.</i>	593
<i>Milium.</i>	413
<i>Milium solis.</i>	400
<i>Mithridatum antidotum.</i>	270

Mixture

<i>Mixtura contra melancholiam.</i>	505
<i>Mole matricis curatio.</i>	473
<i>Molam absque viri commercio gigni non posse.</i>	474
<i>Monacha diui Bartholomæi, nephritide, ac interdum Ischiadico dolore laborans, in natis inflationem deuenit, & liberata est.</i>	550
~~<i>Morbus puerilis & infantilis, curatio, impetiginea.</i>~~	473
~~<i>Morbus puerilis & infantilis, curatio, impetiginea.</i>~~	
<i>Monachus febre continua correptus sanatur.</i>	588
<i>Monoculus mercator, hemicrania per consensum facta laborans per ligni bucci decocti ebibitionem, curatur.</i>	140
<i>Monstrum Ancone visum.</i>	24
<i>Morbillorum & variolarum causa.</i>	79
<i>Morbillorum cura.</i>	521
<i>Morbillorum materia.</i>	86
<i>Morbus attonitus.</i>	144
<i>Morbus hypochondriacus ab inflammatione meseraicarum factus, quomodo status excitare solent.</i>	541. 542
<i>Morbus puerilis & infantilis, curatio epilepsia dicta.</i>	449
<i>Morbus quando pestis nomen mereatur.</i>	270
<i>Morbus vulgaris qui censendus.</i>	270

T

Morbi Gallicij repente euenientis cura.	569
Morborum acutorum an aliqui sine febre continua dari possint.	144
Morbis affecti qui minus periclitentur.	103
Morena meretrix famosissima, è domo lapsa & contusa curatur.	52
Mortis certa presagia.	582
Mortis contemplationem, & de ea elationem, summam esse philosophiam.	177
Moscacholia vel mostacholia.	103
Motus animales & voluntarios ex ipso seculo fieri.	154
Motus arteria intermissionem periculosiorem esse aliis omnibus inæqualitatibus.	187
Motus & sensus simul quando pereant.	158
Motus membri alicuius sensu manente quomodo deperdat.	157
Muliebri fluor quando accidat.	404
Mulier Anconitana monstrum peperit.	214
Mulier Chia quinquaginta annorum dysenteria vera laborans curatur.	465
Mulier cui sublimatum intra iusculum ad eius interneccionem datum est, per vomitum sanata est.	529
Mulieris febrientis quæ cessante febre in anxietudines & animi deliquia venerat curatio.	464
Mulieris nephritide, ac interdum Ischiadico dolore	

lore laborantis, & postea in natis inflationem deuenientis curatio.	550
Mulier nobilis ad mare habitans in alopeciam incurrens curatur.	382
Mulieris nobilis podagra laborantis cum mensum optima respondentia curatio.	528
Mulier Veneta febre cum symptomatibus correpta curatur.	326
Mulier utero gerens, solo tonitruo exaudito & horribili quodam spectaculo viso infantem abortiuit.	100
Mulieris abortientis curatio.	530
Mulierum parientium varia exempla.	583
Mulieres gravidas octavo mense semper afflictiones pati.	584
Muli pisces.	498
Mulsæ & dulcia varia iocinosos cur inimicæ.	371
Mundini commendatio.	533
Mundini error de humore in pericardio contento notatus.	173
Muse medici antiqui, remedium.	395
Muscæ.	413
Muscæda.	ibid.
Musculum non omnem desinere in tendonem.	155
Musculus unde constet, quis ve eius usus.	153
Musculum non sensus sed motus esse instrumentum, quomodo intelligendum.	154

I N D E X.

<i>Musculi in buccam descendentes duo à colli spina ortum trahunt.</i>	613
<i>Musculi suo motu voluntario quomodo moueantur.</i>	146
<i>Musici varias imaginationes habentis curatio.</i>	212.
<i>Myofotis.</i>	413
<i>Myrtus.</i>	22

N

N <i>Atura circa neruorum distributionem scopi tres.</i>	148
<i>Naturalis atra bilis siue naturalis melancholice species due.</i>	490
<i>Naturalem arterie motum sanitatem referre: vitiosum, morbum: omnino intermissum, mortem.</i>	182
<i>Neruus vnde.</i>	147
<i>Neruus punctus quando vim Euphorbij ferre possit.</i>	139
<i>Neruum punctum cute diuisa & aperta, vel per directum casum medicamentorum potentium vires ferre non posse.</i>	140
<i>Nerui optici.</i>	148
<i>Nerui voluntarij.</i>	153
<i>Ligamentales.</i>	ibid.
<i>Neruorum coniugationes.</i>	149
<i>Neruorum distributio arti & providentie debetur.</i>	613

Neruorum

I N D E X.

<i>Neruorum faciei tertia coniugatio & origo.</i>	ibid.
<i>Neruorum septem parium ex cerebro ortus.</i>	149
<i>Neruorum mollium & durorum varius ortus.</i>	151
<i>Et vsus,</i>	ibid.
<i>Neruorum substantia.</i>	147
<i>Neruorum tria genera.</i>	152
<i>Nervos lx. à spinali medulla oriri.</i>	149
<i>Nervis vulneratis aut punctis, que mala oboriantur.</i>	138
<i>Nidus hirundinum per se totus angine conuenit.</i>	620
<i>Discussorius est.</i>	ibid.
<i>Nodus adipinus.</i>	355
<i>Nodi.</i>	ibid.
<i>Nodos corporis Plinium articulos vocasse.</i>	516.
	517
<i>Norduegij.</i>	70
<i>Nymphaea.</i>	413

O

O <i>Btreftatorum auarorum taxatio.</i>	514
<i>Oceanus omnium rerum vt Hesiodo & Homero placet parens.</i>	60
<i>Octauus mensis prægnantibus, qualis habeatur.</i>	584
<i>Oculus dexter robustior sinistro est, dixit Hippocrates.</i>	645

Oculi doloris cum rubedine curatio.	526
Oculorum affectiones & earum cura apud Hippocr. & Gal. ubi querenda.	570
Oleum cydoniorum.	15
Oleum scorpion.	400
Oleum vitriolum.	543
Oleum liliinum.	400
Omentum.	220
Omentum extra prominens, an statim abscindendum, vel ad suum locum reducendum. ibid.	
Omentum extra emissum cur facile putrescat. ibid.	
Omenti per ventris vulnus extra emissi curatio.	219
Odores sensorium.	78
Ophiassus initium & latitudo quanta.	416
Ophiassus morbus unde nomen traxerit.	415. 416
Ophiassum morbum eundem cum alopecia Galenum fecisse.	415
Ophiassus unde proveniant.	414
Ophthalmia quid.	567
Opticos nervos ab Amato nunquam canos aut perforatos visos esse.	150
Orbis novi inquilinos propter regionum in eo temperiem ad longissimam vitæ ætatem peruenire.	71
Organa vocis.	133
Oris	

Oris distorsio quomodo eueniat, & quibus modis.	609X
Os de corde cerui.	270
Ossium connexionem nullam ab arthritide intrinsecam atque immunem esse posse.	520
Ovi vitellus.	406
Oua fixa.	400
Oxymel squilliticum simplex ante purgationem dari posse.	453
Oxymelitis scillitici apud Mesuen triplex descriptio.	454
Oximel Iulianum.	ibid.
Oxysacchara.	269

P

Palpitatio cordis.	171
Palustris lenticula.	388
Panitius Mantuanus.	484
Papula.	86
Papularum materia.	87
Paralysis ab epileptica accessione cur oriatur.	448
Paralysis an ex epilepsia veluti apoplexia oriri possit.	447
Parastata.	410
Parenchymata.	25
Parietaria oleo fixa.	399
Partes dextras sinistris robustiores esse Hippocrati.	645

<i>Partes solida.</i>	20
<i>Paulus Aegineta amantium affectiones ubi exactissimè depingat.</i>	214
<i>Pauli Aegineta & Galeni loci contrarij de sanguinis missione pro erysipelate curando conciliantur.</i>	389
<i>Paulus Aegin. Galeni simia.</i>	24
<i>Paulus Aegineta, quibus medicamentis sternutationem sedare doceat.</i>	381
<i>Pauli Aegineta de angina locus.</i>	113
<i>Paulum Aeginetam omnia sua ex Galeno desumpsisse.</i>	137
<i>Paulus Crassus Patavinus.</i>	493
<i>Pellis humana ad tectoria ob pororum latitudinem inutilis.</i>	646
<i>Pellis humana qualis reddatur appurata.</i>	645
<i>Pepones apud Galenum hodie citrullus esse.</i>	497
<i>Pestilens febris à putrida quo pacto differat.</i>	21
<i>Pestilentis febris subiectum.</i>	ibid.
<i>Petrus crinitus ex Crinito illius docti Florentini familia, febre continua cum erysipelate ulcerato laborans sanatur.</i>	525
<i>Phalaris herba.</i>	400
<i>Pherecides phthiriasi interit.</i>	217
<i>Philippus Munius Coimbrensis.</i>	437
<i>Philippi Chirurghi ingratitudo taxata.</i>	ibid.
<i>Philo medicus Tarsensis.</i>	115
<i>Philonis medicamenti drachmas duas, curator</i>	

<i>tor egroto dederit.</i>	115
<i>Philonium ante sex à compositione menses, vel securius ante annum nou utendum.</i>	ibid.
<i>Philonium antidotum à Philone medico Tarsensi dicitur.</i>	115.626
<i>Philonium aut quodcumque aliud opiatu, quando propinandum.</i>	115
<i>Philonium Mesue à Philonio per Galenum citato, differre ab euphorbio.</i>	627
<i>Philonium Persicum à Mesue descriptum, ad quæ conueniat.</i>	116
<i>Philonij descriptio apud Galenum ubi habeatur.</i>	116
<i>Philonij dosis in pueris item robustis.</i>	115
<i>Phthiriasis morbus quibus partibus corporis familiaris.</i>	216
<i>Pica morbus cur dicatur.</i>	294
<i>Picrocholos calidos & siccos esse.</i>	636
<i>Pilorum corruptio unde.</i>	414
<i>Pinguedines in vrina quandoque non esse malas, sed potius caloris naturalis victoriam in sanis corporibus ostendere.</i>	37
<i>Pistrix ad portum agens, febre correpta curatur.</i>	559
<i>Pituitæ eruptiones.</i>	86
<i>Pituitæ viscida in ventriculi cauitate congesta curatio.</i>	401
<i>Pituitosa febre laborantis & quindecim ver-</i>	

mes per os emittentis curatio.	101
Plato Phthiriasi interit.	67
Plenitudo duplex.	408
Plenitudo ad robur, siue ad vires.	409
Plenitudo ad vasa duplex.	408
Plethora.	409
Plethora ab egrotantis habitudine vnde digno- seatur.	557
Plethora vnde deprehendatur.	83
Pleuritica puella curatio.	253
Pleuritici per lotium saniem emittentis curatio.	249
Pleuritici per lotium quomodo saniem emittant.	252
Pleuriticis in 14. diebus si non purgantur in sup- purationem incidere.	600
Pleuritis exquisita quæ.	252
Pleuritidis membranam costas succingentem ex- teriolem, & musculos intercostales exteriores occupantis curatio.	242
Pleuritidis seuæ curatio.	616
Pleuritidis vera & exquisita signa.	244
Causæ,	245
Pleuritide affectus in rure curatur.	613
Plinius notatus.	201
Podagra.	517
Podagra ab arthritide quomodo distet.	519
Podagra curata sola prauisione.	44

Podali-

Podalirium & Machaona, in Troiano bello Græ- cis per artem chirurgicam maximum præsti- tisse auxilium.	573
Polyide pastillus sphyragis dictus.	395
Porracea bilis vnde.	492
Portulica.	387
Potio ad scirrhum hepatis.	196
Potio contra sitim.	131
Potiones febricitantibus & languentibus frigi- das Galenum concessisse.	375
Præfectus Bergantini nauigij vir omnium, quos Amatus vidit robustissimus, à febre putrida, continuo affligente liberatur.	117
Pregnantibus familiare vitium.	293
Proficiscentes ex regione contraria, & in alte- ram venientes sepe non solum egrotare, sed etiam mori.	70
Prussia ciuitas vltra Constantinopolim.	418
Pruteni.	70
Psyllium.	387
Pterygij, id est, vnguis in oculo curatio.	281
Puella à strumis liberata.	210
Puella qua aqua ebullienti fuit excocta curatio.	472
Puer Altarasij variolis serpentibus correptus sa- natur.	84
Puer Brudorum vidua filius curatur.	554
Puer ex monte sacro curatur.	604
Puer	

<i>Puer morbo pulicari absque febre correptus sanatur.</i>	254
<i>Puer 8 annorum ex fenestra lapsus curatur.</i>	50
<i>Puer urinæ suppressione laborans curatur.</i>	399
<i>Pueri cuiusdam absque externa causa faciem tumentem habentis, curatio.</i>	321
<i>Pueri cuiusdam ob variolas oculos clausos per triduum habentis curatio.</i>	93
<i>Pueri cuiusdam mensium sedecim continuo febrientis curatio.</i>	83
<i>Pueri febrem continuam patientis curatio.</i>	83
<i>Pueri variolis virentibus & magnis affecti curatio.</i>	97
<i>Puerorum ætates in calidiorē & sicciorē temperaturam verti.</i>	461
<i>Puerorum intermittentes pulsus, cur minus periculosi quàm inueniuntur.</i>	181
<i>Pueris an mittendus sanguis.</i>	205
<i>Pulicare symptoma.</i>	555
<i>Pulicaris morbi absque febre curatio.</i>	254
<i>Pulmo vnde alatur.</i>	200
<i>Pulmonis nutrimentum quale.</i>	ibid.
<i>Pulmonum præseruatio in variolis.</i>	78
<i>Pulsus intermissionis cause.</i>	184
<i>Pulsus intermittētis explicatio.</i>	181. 182
<i>Pulsuum temperatissimum opt. nature, aliorum omnium regulam & mensuram existere.</i>	188
<i>Pulsuum dignoscendorum ratio ad quam regulam</i>	

<i>lam dirigenda.</i>	589
<i>Pulsus raros intermittētib; finitimos esse.</i>	187
<i>Pulsus contra lumbricos & vermes.</i>	347
<i>Purgatoriam diacidonites.</i>	445
<i>Putridæ febris subiectum.</i>	21
<i>Pythagoras primus philosophus.</i>	180
Q	
<i>Quartana continuæ curatio.</i>	590
<i>Quartana correptos, epilepsia non corripit.</i>	452
<i>Quartum clima an quinto temperatius.</i>	66
R	
<i>Rabbinus Moses.</i>	493
<i>Radix meu.</i>	400
<i>Raguisinus phlegmone laborans sanatur.</i>	597
<i>Raguisinus puer 14 ann. cephalæa cum febre laborans curatur.</i>	227
<i>Ramentum vnicornis.</i>	270
<i>Rancoi illustris filius scæula.</i>	642
<i>Raphanus.</i>	413
<i>Recidua in quinto die per sudorem terminata.</i>	271
<i>Reciduiantis curatio.</i>	468
<i>Regiones temperatæ homines temperatos, distemperatos verò distemperatos producere.</i>	68
<i>Retæ.</i>	16
<i>Rhaponticum.</i>	304
<i>Rhodium civitatem calidissimam esse.</i>	63
	<i>Ricca</i>

<i>Ricca mulier vidua curatur.</i>	617
<i>Roma à Plin. & Galeno ubi commendata.</i>	
67	
<i>Roma cur destillationibus obnoxia.</i>	61
<i>Romæ eleuatio.</i>	59
<i>Roma omnia ferè. Vlisiponi tritona habere.</i>	
61	
<i>Ros.</i>	29
<i>Ros siue rosalis humiditas.</i>	30
<i>Rosatus curatus.</i>	634
<i>Rubeæ infectiones.</i>	85
<i>Tubum viticosum Hispanos Zarzam parillam vocare.</i>	516
<i>Rumex hortensis, spinachia vulgò dicta.</i>	497
<i>Rustici Italiæ Hispanis pralati.</i>	557
<i>Rutheni.</i>	70

S	
<i>Accatharum in Lusitaniam vnde transferratur.</i>	66
<i>Sacculus cordis.</i>	171
<i>Sacer & diuinus morbus, cor à Platone epilepsia vocetur.</i>	449, 450
<i>Safetum ciuitas.</i>	590
<i>Salomon à Gamarino ventriculi dolorem ingratum patiens curatur.</i>	561
<i>Salmanticum celeberrimum Hispaniarum studium.</i>	458
<i>Salsamentarius, febre nocturna miti & lente corre</i>	

<i>correctus sanatur.</i>	337
<i>Salustius Burgesius.</i>	234
<i>Sandaracha.</i>	413
<i>Sancterenam Tagum auriferum flumen præterlabi.</i>	579
<i>Sancti Barolitani opusculum.</i>	544
<i>Sanguis copiosus in febris sanguineis cur mittendus.</i>	462, 463
<i>Sanguis hircinus.</i>	400
<i>Sanguis melancholicus.</i>	490
<i>Sanguis quatuor modis ex vena vel arteria effluere potest.</i>	603
<i>Sanguinis missio ex aduersa parte vituperanda.</i>	139
<i>Sanguinis missione carbunculo infecti quomodo euacuandi.</i>	397
<i>Sanguinis narium fluxiones rebelles quomodo sistende.</i>	592
<i>Sanguinem constringentia.</i>	432
<i>Saphatum.</i>	416
<i>Saphena.</i>	284
<i>Sapientiam propter seipsam expetendam esse, non propter lucrum.</i>	57
<i>Sanic hordei.</i>	75
<i>Saxiphraga.</i>	400
<i>Scabiei & alopecie curatio.</i>	411
<i>Scilla.</i>	453
<i>Scillam esse venenosam & letiferam.</i>	455
	Scilli

INDEX.

Scillitici medicamenti secundum Galen. præpa- ratio.	453
Scirrhi in iecinore curatio.	195
Scordion.	131
sectio frontis venæ, item narium venæ ad quid utilis.	316
Selaas.	355
Semen quomodo ad matricem deferatur.	400
Semperuiuum.	387
Senectæ ex morbo.	34
Senectutis hectica.	ibid.
Senium ex morb.	ibid.
Sentire.	157
Qu. Serenus poeta stomachum tanquam corpo- ris totius principem & regem descripsit;	331
Serpentes omnes sub Tyræ nomine Arabes comprehendisse.	415. 416
Sicciores homines cur potissimum hectica secun- di generis corripantur.	22
Signa attestantia pleuritim occupare membra- nam internam & externam.	599
Signa ex pulsibus cur. ab Hippoc. omiffa.	193
Signa futurarum variolarum.	84
Signa in marasmo affectis quæ maximè leta- lia.	30
Similaria corpora.	26
Simon scabiæ & alopecia laborans curatur.	411
Simplicium naturam mutuo quasi nexu, cum metho	

INDEX.

methodo curatoria connecti.	90
Simulantis se agrotare curatio.	635
Sinapi.	413
Sinister puer cur dexter non fiat.	643
Sinistra manus firmior est ad scutum tenendū: dextra verò ad omnia agilior.	645
Sinarum radices diuinum decoctum.	510
Sircion.	497
Smaragdus gemarū nobilissimus lapillus.	269
Smeigma ad cicatricem inducendam.	434
Solanum.	287
Soleima febre acuta maligna, cum parotidibus corruptus sanatur.	209
Somnus quomodo euocatur.	607
Somnus vnde.	488
Somni venæ.	317
Spasmus Cynicus siue Caninus.	612
Spina medullæ corpus cui simile.	148
Spinalis medullæ cerebri riuus.	147
Splen vnde alatur.	200
Splenis carnè à pulmonis longè differre.	199
Sputum facilitantia.	623
Stella mons.	61
Sternutamentum quomodo Aristoteles in Pro- blematis in totum leuare, vel saltem minuere doceat.	380
Sternutamentum vnde fiat.	379
Sternutationis assidue curatio.	378

Sternutationis causa.	379
Stirpes duplici de causa corrumpi.	414
Stomachale scutum ad ventriculi malam inter- periem propulsandam.	302
Stomachii cur medium locum occupet.	331
Stomachi erosionum curatio.	193
Stomachi os prisicos cor appellasse.	332
Stomachi subuersiones, nausea, & podagra se- mul affigentium cura.	509
Stroganus iurifex curatur.	634
Strumis sues potissimum infestari.	210
Sublimatum.	543
Succus melancholicus.	490
Succi opt. expressio, ad ventriculi imbecillia.	306
Sudoris causa.	120
Suedi.	70
Suffumigium ad dysenteriam.	467
Suffumigium ex myrice corua.	97
Sugillata.	53
Sylla phihiriasi interiit.	217
Syluy Parisiensis commendatio.	581
Symptomatum euenientium ante primam mens- sum eruptionem cura.	348
Symptomatum ex plenitudine ad vasa dicta, simulque multo semine genitali abundantia, obortorum curatio.	407
Symptomatum quae sunt ex obortu pueri subor- ta curatio.	530
	Sin

Synopsis quid.	120
Synopsis & lypothymia discrimen.	ibid.
Synochus febris quos inuadere solet.	108
Syrupus ad stomachum.	96
Syrupus de acetositate citri.	269
De acetositate lymonis.	ibid.
De succo acetose.	ibid.
Syrupus de ribes.	ibid.
Syrupi ad scirrhum hepatis.	196
Syrupos acetosos vitandos esse in melancholico- rum morborum curatione.	502

T

T Abida febris.	27
Tabora nobilis, Vlyssippon & phihiriasi pe- riit.	217
Tabula Amati de ossibus.	116
Tactus sensus in quo fiat.	160
Talparies.	211
Tamarindi.	269
Tapsiam cera mixta hypopiasmata sanare.	53
Temperies optata in homine quid efficiat.	70
Tendones.	155
Tenesmus vnde.	333
Et quid.	337
Tenesmi causa.	336
Descriptio.	337
Etymologia.	ibid.
Terebellum hodiernum ad capitis fracturas, & priscorum terebello differre.	166

<i>Terebelli usus in capitis fracturis qualis.</i>	166
<i>Termentarius abstersus.</i>	512
<i>Terra sigillata communis.</i>	269
<i>Tertiana curatio, in qua initio paroxysmi patientem Amatus cibabat.</i>	635
<i>Tertiana duplicis continuæ curatio.</i>	155
<i>Thapsia.</i>	413
<i>Theriaca vera.</i>	269
<i>Theophrastus vir ingenio plusquam humano præditus.</i>	68
<i>Thomas à Vetula.</i>	417
<i>Saint. Thomæ insulam æquinoctio subiacerere.</i>	66
<i>Tinea morbus, an sit Græcorum ophiasis.</i>	415
<i>Tinea quid.</i>	ibid.
<i>Tinesmi siue tenesmi cura.</i>	162
<i>Titij commendatio.</i>	41
<i>Topicum medicamentum scabiei crustis & lepæ conueniens.</i>	128
<i>Torpentis ac stupidi signum.</i>	191
<i>Torporem inferentia medicamenta neque recentia, neq; vetera danda esse.</i>	630
<i>Torporem inferentia medicamenta tria postulare, quæ medicis obseruanda sunt.</i>	627
<i>Trocta piscis, ab Ausonio salar dictus.</i>	498
<i>Tunetum.</i>	436
<i>Turunde.</i>	495
<i>Tyberis fluius olim Albula dictus.</i>	60
<i>Tyria Arabiam.</i>	415

Paric

V

<i>V Arices vnde oriantur.</i>	128
<i>Variolæ si crustam genuerint quid faciendum.</i>	97
<i>Variolæ vt citò erumpant decoctiones variæ.</i>	76
<i>Variolarum diuersitas.</i>	79
<i>Variolarum & morbillorum curatio.</i>	73
<i>Variolarum futurarum signa.</i>	84
<i>Variolarum materia.</i>	87
<i>Variolis aut morbillis affecti, quomodo tractandi.</i>	74.80
<i>Variolis & morbillis affectis, quibus interdici debeat.</i>	99
<i>Vene sectionem in rauedine cum febre complicata periculosissimam esse.</i>	133
<i>Vene apoplectica.</i>	317
<i>Vena iugulares.</i>	ibid.
<i>Vene somni.</i>	ibid.
<i>Venetiarum ciuitatis encomium.</i>	270
<i>Venetiarum ciuitas quo morborum genere potissimum infestetur.</i>	ibid.
<i>Venetium cur plures spectentur senes quàm in aliis ciuitatibus.</i>	69
<i>Venorum medicorū contra lumbricos & vermes conditum.</i>	347
<i>Venetos vitæ longitudine Anglos & Danos longè superare.</i>	69

Ventris musculi.	153
Ventriculi fastidium seu appetentia vnde.	268
Ventriculi os cur à veteribus cor appellatum.	332
Ventris dolor ob durum retentum stercus.	477
Ventris fluxus cur non statim cohibendus.	316
Vesalius notatus.	248
Vesicula duriuscula & nigricantis supra dentem enata extirpatio.	469
Vibices.	53
Victus ratio subtilior & exquisitior quibus morbu potissimum debeatur.	598
Vigilia vnde.	487
Vinum Albanum quale.	553
Vinum omne calidum esse, an simpliciter verum	554
Vini vera definitio.	553
Violaria.	388
Viris magis intorqueri vesica collum quam mulieribus.	438.439
Virgilius quomodo Zonas descripsit.	72
Viribus ob morbum destituti quomodo tractandi.	115
Virtus specifica.	578
Vitellina bilis vnde.	491
Vlceris antiqui in crure cura.	544
Vlcerum Gallicorum in genu obortorum curatio.	542

Vlceru

Vlcerum quæ sunt ex morbo Gallico contracta curatio.	43
Vlyssipponis urbis laus & commendatio.	60
Vlyssipponenses maiori ex parte iuvenes ad huc vitam cum morte commutare.	67
Vmbilicus veneris.	387
Vnguentum ad iecur. 504 ad lienem.	505
Vnguentum ad scirrhum hepatis.	196
Vnguentum ex cersua	97
Vnguentum molle pro membri heclicorum inungendis.	15
Vnguenti de bdelio compositio.	443
Vocis organa.	133
Vollius lanio vulneratus in capite, curatur.	384
Vomitorium contra venenum.	595
Vomitorium medicamentum.	45.95
Vomitorii ad pituita viscida euacuationem.	401
Vrina heclicorum qualis.	36
Vrinam ex lapilli obstructione non semper vni-formiter proflui.	422
Vrinam ex obstructione caruncularum semper eodem modo reddi.	ibid.
Vrinam febribus pestilentialibus bonam sæpe apperere.	262
Vrsinum adipem alopecias curare.	412
Vteri fluxus.	404
Vua præcisæ.	229
Vulueris capitis curatio.	161.384

I N D E X.

Vulneris inter costas mendosae illati curatio.

475

Vxor à Tauro curatur;

606

Z.

Z Arza parilla.	516
Zirbus	219
Zoaris de Angina locus.	113
Zoaris gloriosi de febre putrida sententia.	260
Zoaris error de humore in pericardio contento notatus.	172
Zoarem in cruribus potissimum capros nasci dixisse.	128

F I N I S.

A D L E C T O R E M.

HAbes, caudide lector, Amati illius Lusitani Centurias tertiam & quartam Lugdunensium bibliopolarum cura nunc primùm velut in enchiridium reductas, ac in manipulum coactas: breui quoque eadem enchiridij figura quintam accepturus, & (si aspirarint superi) etiam sextam: quippe quum author noster Amatus amari dignissimus, ea qua potest diligentia Curationum suarum omnium nihil omittere laboret & fatigat, hominum posteritati prodesse cupidus. Vale.

Con correccion de los señores
inquisidores conegiste li
bro conforme al expediente
torio del illust. mo. de S. M.
por donde se pregunta ingrese si
general en 11. de mayo
de 1608

Francisco de
Ovieda